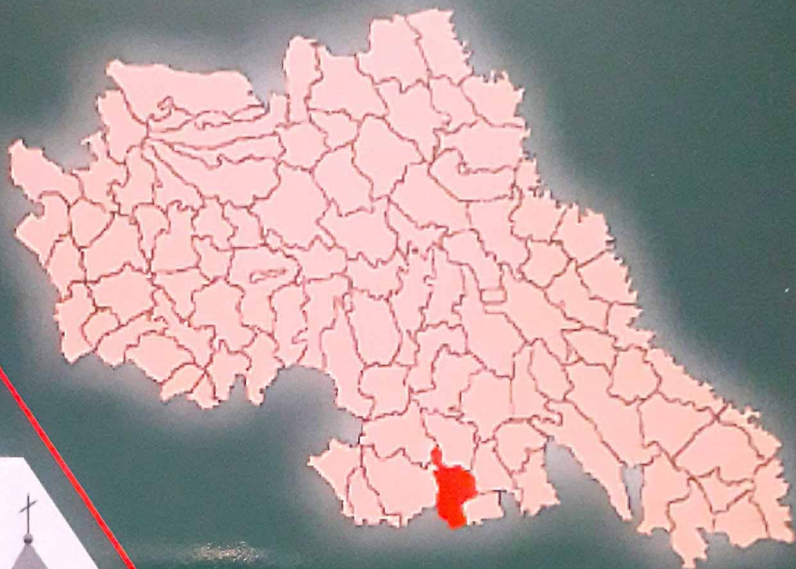
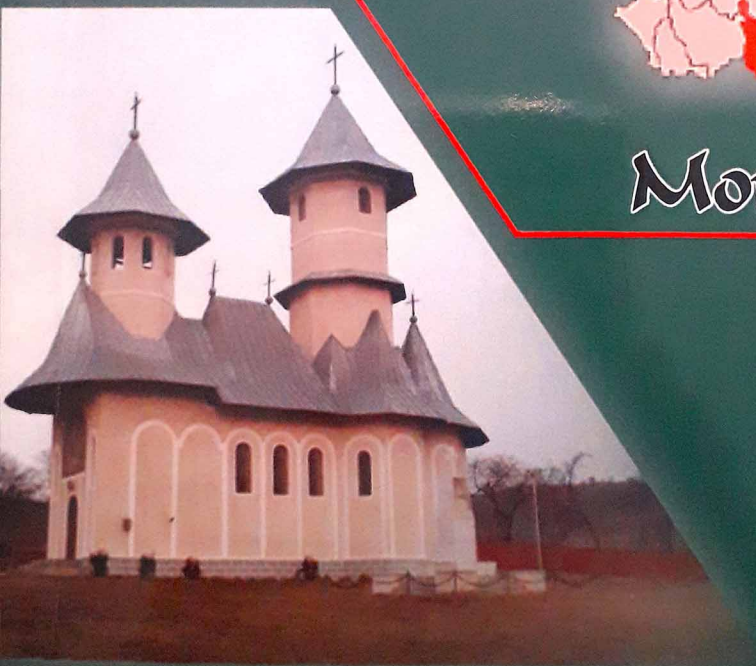


COMUNA

IPATELE



Monografie



Mircea CIUBOTARU

EDITURA ALFA

MIRCEA CIUBOTARU

COMUNA IPATELE

I

Studiu istoric. Toponimie

Editor: Nicolae PANAITÉ
Redactor: Elena HERMEZIU
Prepress și copertă: Filaret IURNIUC

Referent științific: prof. univ. dr. **Ștefan S. Gorovei**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIUBOTARU, MIRCEA

Comuna Ipatele : monografie / Mircea Ciubotaru. - Iași : Alfa\1\,
2013

Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-540-121-1

908(498 Ipatele)



ISBN: 978-606-540-121-1

Copyright © Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii ALFA

Editura ALFA – acreditată CNCSIS, cod 116

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr.8/1996

MIRCEA CIUBOTARU

COMUNA IPATELE

I

Studiu istoric. Toponimie

Ediția a doua



Iași - 2013

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	7
La o aniversare	9
Vestigii arheologice.....	9
Schimbări administrative.....	16
Evoluția satelor și a proprietății	18
Alexeștii	18
Borăștii (Cuza-Vodă).....	36
Chiujdeștii	57
Mogoșeștii (Ipatele, Slobozia și Halița).....	67
Ipatele.....	85
Slobozia.....	87
Halița.....	90
Petreștii.....	93
Șendrenii (Bîcul, Cheldeștii și Cioca-Boca).....	138
Bîcul.....	138
Cheldeștii	151
Cioca-Boca.....	153
Aspecte fiscale, economice, demografice și onomastice în catagrafii, recensăminte și alte documente	156
Moștenirea toponimică	178
Dicționar toponimic.....	182
Anexe	256

CUVÂNT ÎNAINTE

Împlinirea a 600 de ani de la pecetluirea uricului prin care Domnul țării – Alexandru cel Bun – dăruia, pentru slujire „cu dreptate și cu credință”, boierului Mogoș un sat cu moșie pe Vilna, reprezintă un eveniment aniversar deosebit în istoria acestei vechi așezări moldave. Denumită timp de trei veacuri *Mogoșești*, după numele primului stăpîn feudal, localitatea a străbătut timpul, păstrînd, în vitregia veacurilor, o viață comunitară permanentă și un spirit al locului pe care îl au doar cei ce sunt conștienți de vechimea și continuitatea lor într-un spațiu binecuvîntat.

Din veacul al XVIII-lea, o familie de răzeși, Ipăteștii, vor întemeia pe vechea moșie, o nouă vatră de sat, Ipatele de astăzi, ilustrînd astfel continuitatea în devenire și statornicia pe glia străbunilor. Deși documentele istorice îi arată ca oameni obișnuîți, bătrînii fondatori capătă în conștiința urmașilor dimensiuni eroice, aproape mitice, trecînd în poveste și în poezie. O fiică a satului, profesoara Agripina Haulică-Foreanu, îi evoca astfel:

Străbunii mei cu arcu-n spate
Și cu săgeți pîrlite-n foc
Se trag din unul moș Ipate
Din vremurile cu noroc.
Ca brazii de înalți și falnici
Plecaseră feciorii lui
Să se avînte-n lupte, vajnici,
În mlaștinile din Vaslui.
Feciorii mîndri-ai lui Ipate
Luptat-au lîngă Domn și – zic
Poveștile îndepărtate –
Că Domnul le-a fost dat uric

De nimeni altul să n-afîrne
Acel pămînt de vrajă plin
Și au făcut ei sat de bîrne
Și pînă azi stăpîni se țin.

Urmînd pilda strămoșilor, locuitorii acestei vechi vetre răzășești s-au afirmat de-a lungul anilor atît ca vrednici și harnici gospodari, cît și ca destoinici luptători pentru apărarea gliei și a țării.

Ca fiu al satului în care am văzut lumina zilei și căruia îi datorez educația de bază și atitudinea față de muncă, am acceptat cu firească emoție propunerea onorantă de a prefața în cîteva cuvinte această valoroasă lucrare monografică.

Elaborată cu rigoare și probitate științifică de către domnul Mircea Ciubotaru, cercetător științific, lucrarea reprezintă doar prima parte a istoriei satelor și proprietăților de pe teritoriul comunei actuale Ipatele de pînă la 1864. Ea conține un bogat material documentar, întregit de un amplu capitol despre numele de locuri păstrate și folosite pînă astăzi de către localnici. Un al doilea volum va continua studiul istoric al satelor insistîndu-se asupra evoluției socio-economice și vieții lor spirituale și culturale.

Fiind prima realizare editorială despre trecutul acestor locuri străbune, felicit sincer pe autor, distins om de cultură și știință, pentru efortul de documentare și elaborare a unei lucrări de autentică valoare științifică și, totodată, mulțumesc tuturor celor care au făcut posibilă apariția unei asemenea lucrări.

Iubiților mei frați și consăteni le doresc sănătate deplină, voie bună și noi împliniri pe toate planurile.

În amintirea trecutului să ne descoperim frunțile, iar în fața viitorului să ne suflecăm mînecele.

Prof. dr. Ion Haulică
Membru al Academiei Române

LA O ANIVERSARE

Dincolo de caracterul convențional-festiv pe care orice aniversare (individuală sau colectivă) îl presupune și îl cultivă, decupînd, formal, din durata continuă a timpului cosmic și istoric o secvență calendaristică, o rememorare a începuturilor, etapelor sau evenimentelor se poate încărca în mod viu și autentic cu semnificații numai dacă putem recupera din trecut valori ale vieții și cunoașterii.

Din păcate, o prea îndelungată epocă de omagii aniversare, de spectacole comandate și de sentimente mimate a denaturat rosturile sărbătorilor și a atrofiat prin suspiciune și indiferență puterea de percepție a semnificațiilor reale pe care un bilanț le poate dacă nu crea, măcar provoca.

Ce atitudini, interese și învățăminte ar putea fi, așadar, stimulate și promovate de aniversarea primei atestări documentare a unei localități, mai ales dacă cifra este bine rotunjită și una dintre cele mai mari din istoria întregii Moldove? Mai întîi, desigur, curiozitatea, care este începutul oricărui demers cognitiv. Apoi chiar dorința și voința de a întrezări obîrșiile, rădăcinile neamului. Ca făptură socială și culturală, dacă omul nu se întreabă de unde vine și încotro merge, el nu va trăi, ci doar va viețui într-un prezent continuu. În mod firesc, ar trebui să ne cunoaștem mai întîi propriii noștri strămoși, trecutul familiei și neamului nostru și apoi pe acela al colectivității mai mici sau mai mari din care facem parte. Paradoxal însă, imensa majoritate a românilor știu mai multe fapte despre Decebal decît despre bunici și străbunici trăitori cu doar o jumătate sau trei sferturi de veac în urmă. Zăbovind excesiv în universul culturii orale și nedeprinși cu gîndul că doar scrisul fixează pentru viitorime ceva din substanța momentului prezent, oamenii lasă să zboare clipa, ziua și anul și, odată cu ele, timpul, istoria, memoria. Conștiința genealogică nu

este una dintre componentele cele mai redutabile ale specificului nostru național.

Ar mai trebui, mai apoi, ca membri ai unei obști, îndeosebi rurale, să cultivăm mai puțin sentimentul vag și mândria sterilă că „noi sîntem aici de mii de ani”, mai vechi decît alții, și să legitimăm statornicia și continuitatea prin fapte concrete și durabile și prin voința de a face istorie. În afara semnelor materiale și culturale pe care am putea să le lăsăm în urma noastră, gîndul că este un merit în sine să rămîi sute de ani în același loc nu duce nicăieri, fiindcă nu este cu nimic superior agricultorul, care ară același ogor, marinarului care străbate mările și negustorului care trudește pe drumurile lumii. În acest sens, este dezolant să constați că în timp ce poți scrie cronica unui sat francez cu documentele de la anul 1200 păstrate în arhiva bisericii locale și cu acelea de la 1500 din arhiva primăriei comunale, nu găsești la Ipatele actele reformelor agrare din 1864, 1921 sau 1945. Nu sînt vinovați de această situație „turcii și tătarii”, care nu au mai năvălit prin aceste locuri de vreo două veacuri și jumătate, ci „barbarii” dintre și de lîngă noi sau poate sîntem responsabili chiar noi înșine, prin indiferență, comoditate și suficiență. Să ne gîndim că, la aniversarea a 700 de ani a celei mai vechi atestări a aceleiași așezări, s-ar putea ca generațiile actuale să dispară în neantul istoriei, dacă, iarăși, vom distruge biserici, vom colecta documentele din arhive pentru fabricile de hîrtie, vom șterge urmele trecutului pentru „a construi un om nou”. Să nu uităm că, în anii '40–'50, nu popoarele migratoare au devastat biblioteca și alte bunuri de preț din conacul de la Țibănești al familiei Carp, ci chiar unii dintre cei care, poate, acum sînt mîndri că satul lor înseamnă ceva pentru istoria României moderne.

Este, apoi, util ca, măcar cu ocazia aniversărilor, să ne reexaminăm cunoștințele, să corijăm perspectivele strîmbe și să renunțăm la clișeele comode și leneșe în care îngrădim și deformăm faptele trecutului. O nouă generație de cercetători ai istoriei comunităților (sate, țîrguri, orașe) va trebui să depășească,

prin pregătire profesională și prin eliberarea de constrângeri ideologice și politice, abordările naive sau intenționat deformatoare ale trecutului datorate unor concepții de sorginte romantică sau sociologist-vulgară. Nu sînt deloc folositoare „monografiile” unor sate în care totul începe cu Ștefan cel Mare, boierul este personajul negativ, clăcașii sînt neapărat săraci, răzeșii mîndri și viteji, răscoalele și răzmerițele modalități ale înfăptuirii justiției sociale, folclorul local cel mai bogat, educativ, meșterul din sat cel mai talentat etc. Cînd, după lectură, ieși din lumea unor asemenea plăsmuiri ale închipuirii, ca acelea din chiar încercările „monografice” asupra unor sate ale comunei Ipatele, ai impresia că trecutul și prezentul nu sînt într-un flux continuu al timpului, ci lumi paralele. Desigur, este mult mai comod să imaginezi o istorie „frumoasă și educativă”, decît să „ștergi colbul” de pe cei 12–13 km de rafturi din Arhivele Naționale din Iași, de pe cele cîteva mii de pachete cu documente moldovenești de la Arhivele Naționale din București și din atîtea alte arhive județene sau particulare.

Lucrarea de față dovedește, în primul rînd, faptul că informație istorică există, dar aceasta nu se oferă de la sine, ci trebuie căutată. Este o împrejurare fericită aceea că membrii familiilor Handoca, Buzilă, Cuza, Gane au scris și au păstrat documente de interes particular, intrate apoi în arhive prin stăruința unor mari recuperatori de acte vechi, precum Gh. Ghibănescu și N. Iorga. Cu toții, împreună, s-au salvat de veșnica uitare afit pe ei înșiși, cît și pe cei din jurul lor (unii chiar neprieteni).

A trebuit, sub presiunea timpului, să oprim cercetarea istorică din acest prim volum la anul de răscruce pentru lumea satelor, 1864. Un amplu capitol de toponimie completează și consolidează o reconstituire a trecutului ce va putea fi mereu îmbogățită, nuanțată, poate corijată cu noi informații. Un alt volum va continua studiul istoriei sociale din epoca modernă și contemporană, prezentînd evoluția instituțiilor administrative,

culturale (școlile, căminele culturale, bibliotecile), a bisericii. Experimentarea dramatică în satul românesc a unei utopii social-economice sub dictatura comunistă va trebui să atragă cândva atenția istoricilor cel puțin în egală măsură cu energia și timpul risipit în deceniile din urmă pentru deformarea istoriei satului tradițional. Folclorul și zestrea etnografică, investigate profesionist, vor arăta că resursele creative ale lumii satelor noastre nu sînt încă epuizate.

În sfîrșit, să subliniem că solidaritatea comunitară ar trebui să susțină mereu inițiativele individuale, care se consumă spre binele colectiv. Din nefericire, prea des se întîmplă ca oamenii să fie cu atît mai mîndri de performanțele unui „fiu al satului” lor, cu cît au contribuit mai puțin la succesul carierei sau profesiei sale.

Cartea aceasta a putut apărea cu încurajarea și sprijinul acad. Ion D. Haulică. Sentimentul datoriei Domniei Sale față de lumea din care s-a ridicat spre consacrarea științifică dovedește, încă o dată, faptul că întoarcerea la obîrșie este componentă a unei filozofii a vieții.

D-na Andrea Petre (născută Handoca), cu fiica Irina, d-na Anca Handoca și d-l Mircea Handoca, toți din București, urmași ai clucerului Andoca din veacul al XVII-lea, au contribuit la editarea acestei lucrări cu conștiința recuperării trecutului lor familial.

În sfîrșit, d-l Costică Postîrnac, primar al comunei Ipatele și organizator al festivităților acestei aniversări, a găsit resurse și pentru tipărirea cărții de față.

Tuturor, gratitudinea autorului.

*

Notă la ediția a doua.

O nouă ediție a acestei cărți, apărută în anul 2000, într-un timp scurt și în condiții editoriale și tipografice foarte modeste, era necesară în primul rînd pentru corecturi de tehnoredactare, actualizări ale ortografiei (cu excepția grafiilor cu *â* în loc de *i* și *sunt* pentru *sînt*, pe care le considerăm nejustificate) și eliminarea

unor erori de punctuație și scriere, câteva de natură să producă informații și interpretări nedorite, precum cele din numele (Dumitrașco) *Ceaușul* (p. 65 și 68) în loc de (Dumitrașco) *Ceaurul*, (Costandin) *Conachi* în loc de (Costandin) *Costachi* (p. 123) sau *jătnicer* pentru *jitar* (p. 220, 221). Nu au fost introduse în text informații noi, cercetarea unor documente apărute sau descoperite ulterior impunând doar o precizare (Postolache Mucul a fost socrul și nu tatăl lui Gheorghe Carp – p. 79, nota 99) și o corectură genealogică (Măricuța, soția pitarului Andoca, era fiica unui negustor grec Pană și nu a lui Toader Palade – p. 94).

Autorul trebuie să mărturisească aici și o neîmplinire ce s-a transformat, evident, dintr-un proiect enunțat într-o așteptare nedefinită și o certitudine resemnată. Volumul al doilea al acestei monografii, pentru care un material documentar consistent a fost de mult adunat, nu a putut fi redactat din lipsă de timp și energie, alte priorități apărând mereu în acești 13 ani trecuți de la evenimentul aniversar din 2000. Cu speranța că, în viitor, un intelectual al acestor locuri, crescut în lumina curiozității și științei istorice, va continua cercetarea trecutului unei lumi apuse, din care ne vin însă toate rădăcinile existenței în prezentul continuu, închei aici încă o „aventură” de cunoaștere nelipsită de satisfacții livrești, întreținute și de gândul că o muncă în niciun fel răsplătită sau recunoscută public a putut totuși folosi cuiva. Singurele resorturi sufletești care contează în acest gen de literatură științifică.

După această declarată „consolare”, un cuvânt de grațitudine trebuie dedicat d-lui Nicolae Panaite, editorul acestei cărți, care își „plătește” astfel și datoria față de înaintașii săi, trăitori de cel puțin două veacuri într-un sat de pe valea Stăvnicului, la Cioca-Boca. (M. C.)

10 noiembrie 2013

VESTIGII ARHEOLOGICE

Teritoriul comunei Ipatele a fost cercetat arheologic, în anii 1978-1981, de Aurel Rusu¹, și, în 1983, de Marcel Tanasachi. Informațiile au fost ulterior regrupate și cartate, adăugându-se câteva știri mai vechi, datorate lui Anton Nițu și învățătorului M. Ungureanu, și o mențiune despre un tezaur cu 171 monede de argint, fără nicio precizare despre locul descoperirii și datarea pieselor componente². Vestigiile, de regulă fragmente ceramice, documentează locuiri străvechi, din diverse perioade (Noua, Hallstatt, La Tène ș. a.), din sec. II–III, IV, V–VI, VII–VIII, VIII–X, ilustrând cultura materială a unor triburi primitive, apoi ale sciților, dacilor, bastarnilor și importuri romane, grecești și bizantine. Atrag atenția, prin întinderea și bogăția materialului arheologic, așezările din punctele *Țarna*, *Prisaca*, *Varnița* (Ipatele-Slobozia), *Pe Beci* și *Dealul Holciu* (Bîcu), cu locuiri suprapuse, din diverse perioade. Nicăieri, desigur, nu se constată o continuitate a unei așezări pe un interval de timp prea mare. Sînt importante, pentru epoca formării poporului român, vestigiile de pe *Țarnă* (sec. VII - VIII), de la *Petrești* (sec. VIII - X), *Pe Beci* (sec. V–VI) și *La Cumpănă* (Cuza-Vodă), din sec. VIII–X, iar pentru perioada timpurie a evului mediu cele de la *Osoi* (Ipatele), din sec. XI–XII, și din *Prisaca* (sec. XI–XII). Locuirile mai tîrzii, de la *Osoi* (sec. XVII–XVIII), *Prisacă* (sec. XVI–XVII), *Gura*

¹ A. Rusu, *Cercetări arheologice de suprafață în Podișul Central Moldovenesc. Valea Stavnicului și a Velnei* (jud. Iași), în „Cercetări istorice”, serie nouă, XII–XIII, 1981–1982, p. 214–215, 246–247.

² Vasile Chirica și Marcel Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. I, Iași, 1984, p. 205–209. Informațiile documentare de la p. 209–210, cuprinzînd erori și confuzii, semnalate cu alt prilej (Mircea Ciubotaru, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XXIII/1, 1986, p. 455–456), vor trebui comparate și cu datele istorice din paginile următoare ale lucrării de față.

Poienii (sec. XVI–XVII), reprezintă urme ale unor gospodării din vechile sate Petrești și Mogoșești. Vestigiile de *Pe Beci* (sec. XVI–XVII) indică o vatră mai veche a satului Șendreni (azi Bîcu)³.

Cele două impozante movile de pe dealul dintre Alexești și Frenciugi, apreciate ca similare cu acelea de la Movileni (com. Heleșteni, jud. Iași) prin faptul că sînt legate printr-un val de pămînt, sînt probabil tumuli, încă nedatați, în lipsa unor elemente arheologice specifice.

³ Biblioteca Academiei Române, Hărți, D - LXXVI - 32 (1812) și D - LXXIV - 4 (1816).

SCHIMBĂRI ADMINISTRATIVE

Începînd din secolul al XV-lea, cînd apar primele atestări ale satelor care sînt astăzi în comuna Ipatele, și pînă în anul 1950, așezările de pe valea Vilnei (Velnei) și Șendrenii (Bîcul) au făcut parte din fostul ținut (apoi județ) al Vasluiului. Odată cu reorganizarea din 1950, cînd s-au înființat noile mari unități administrative (regiunile), și apoi din 1968, cînd s-a revenit la unitățile tradiționale (județele), comuna Ipatele depinde de administrația ieșeană.

După anul 1741, cînd s-au creat ocoalele (devenite plăși, în 1864), satele aici urmărite erau arondate ocolului Fundurile, din ținutul Vasluiului. Plasa Fundurile a fost desființată în anul 1896, comunele ei fiind redistribuite unor plăși noi. Comuna Ipatele, înființată în anul 1864, a trecut, succesiv, la plășile Fundurile (1864-1896), Fundurile-Stemnic (1896-1904), Țibănești (1904-1906), Șcheia (1908-1911), Negrești (1911-1925), Ștefan cel Mare (1925-1929 și 1931-1942), Negrești (plasă, 1942-1950, și raion, 1950-1968)¹.

Inițial, între 1864-1871, comuna Ipatele era formată din satele Ipatele, Slobozia-Mogoșești și Șendreni. O mare fluctuație a componenței caracterizează administrația comunală (și nu numai), pînă în anul 1968, în funcție de problemele bugetare locale și de alte interese (politice și economice). Comuna Ipatele a fost desființată de cîteva ori (între 1875-1887, 1906-1908 și 1929-1931)². Componența actuală a comunei datează din anul 1954, cu excepția unei singure modificări, din anul 1963, cînd Slobozia nu mai este considerat sat aparte, fiind înglobat în satul Ipatele.

¹ *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Volumul I. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale 1772-1988* (coordonator Dragoș Moldovanu), București, 1991-1992, p. 1496-1497 (sub voce **Ipatele**).

² *Ibidem*. Aici și evoluția componenței comunei.

În anii cînd satul Ipatele nu a fost reședință de comună, el a trecut în subordinea administrativă a comunelor Borăști (1875-1887 și 1906-1908) și Negrești (1929-1931).

Satul Cioca-Boca, astăzi în comuna Șcheia, a intrat în atenția cercetării de față, fiindcă s-a format pe vechea moșie Șendreni.

Fostul cătun (și sat) Iezerul, de pe moșia Tungujei, este prezentat în *Dicționar toponimic*, în cîmpul toponimic **Iezerul**. Terenul din jurul Iezerului este astăzi pe teritoriul comunei Ipatele.

EVOLUȚIA SATELOR ȘI A PROPRIETĂȚII (pînă în anul 1864)

Cea mai importantă dimensiune a vieții în așezările din evul mediu românesc și pînă astăzi este stăpînirea asupra pămîntului. Natura și formele proprietății funciare au determinat apariția și dispariția satelor, relațiile sociale, creșterea sau descreșterea populației și neamurilor, migrația familiilor și indivizilor, conștiința genealogică, denuminația toponimică. Alte cauze ale acestor fenomene și procese sînt secundare sau complementare.

Istoria unei așezări înseamnă, în primul rînd, evoluția stăpînirii asupra moșiei satului. Localitățile din comuna actuală Ipatele sînt studiate în ordinea alfabetică a numelor vechilor moșii.

ALEXEȘTI

Un uric redactat în cancelaria de la Suceava a lui Ștefan cel Mare, original slavon pe pergament, cu pecetea atîrnată păstrată, datat 1493 (7001) martie 7¹, ne transmite informații prețioase pentru începuturile acestei așezări de pe Vilna. Atunci, voievodul întărea o vînzare (cu un preț nemenționat) a unui sat de pe Vinna, „anume unde a fost casa lui Alexa”. Vînzătorii și cumpărătorii erau rude, veri de gradul al doilea, toți strănepoți ai panului Negrea. Cei dintîi erau Magda, fiica lui Mihul, nepoata panului Negrea, și nepoții ei, Coste diac și frații săi, Toader diac, și Luca, și Nichita, și vărul lor, Iliăș, fiul

¹ DRH, A, III, nr. 127, p. 248-250. Documentul, scris de Toader gramatic, care este chiar unul dintre vînzătorii menționați aici (Toader diac), a ajuns în secolul al XIX-lea în posesia comisului Costache Burghela și apoi a urmașilor săi. Este păstrat la Arhivele Naționale București, Peceți II, nr. 173.

Neagșei, și vara lor, Donea, iar cumpărătorii erau Rabotă, sora sa Sora, nepoatele lor de frate, Anușca și Elisafra, fiicele lui Giurgiu, Ion și frații săi, tot Ion, și Mihul, și Andrușca, și surorile lor Parasca și Armeanca, fiii lui Pîntea, și Vlașin, fiul lui Iuga.

Observăm, mai întâi, că satul nu avea încă un nume, fiind desemnat printr-o perifrază toponimică („unde a fost casa lui Alexa”), specifică așezărilor relativ recent înființate (abia cu una sau două generații mai înainte). Moșia fusese dată de pan Negrea, vornic în sfatul lui Alexandru cel Bun, menționat între anii 1401 și 1429, unul dintre cei mai puternici boieri din primele decenii ale veacului al XV-lea, stăpîn peste aproape 20 de sate din Moldova², fiului său Alexa, stabilind el însuși hotarele moșiei cu semne menționate în acest document: „începînd de la Vinna, de la plop, și la movila de la Mogoș, apoi drept la marginea pădurii și, în jos pe marginea pădurii, la Movila Mare și drept la stejar și la pădurea Delenilor [probabil greșală, în loc de „pădurea cornilor”], și drept la Vinna, la movilă și la deal, la movilă, apoi prin dumbravă și peste dumbravă la stejar, și la alt stejar și drept la Vinna, la plop”. Astăzi, după mai mult de cinci secole de la această descriere nu mai putem recunoaște între repere decît pîrîul Vilna și Movila Mare. Trebuie remarcat faptul că dintre toate moșiile de pe Vilna, numai Alexești se întindeau pe ambele maluri ale pîrîului.

Moșia satului Alexești, înființat în primele decenii ale veacului al XV-lea, înainte de anul 1429, ca așezare a lui Alexa, este foarte probabil o parte a moșiei Negrești, stăpînită de vornicul Negrea și de urmașii săi.

² Despre pan Negrea, cu proprietățile și urmașii săi, cu o spiță a neamului, foarte complicată de informații contradictorii, vezi Mircea Ciubotaru, *O străveche așezare de pe valea Bîrladului: Negrești (jud. Vaslui)* (I), în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XX, 1983, p. 320-323.

Vînzarea din anul 1493 nu afecta, desigur, întreaga moșie, ci, probabil, numai două treimi, fiindcă în anul 1497 (7005)³ două dintre persoanele deja menționate, Anușca și Elisafra, fetele lui Giurgea, mai cumpărau a treia parte din satul de pe Vilna, numit acum *Alexăști*. Vînzătorii erau alți veri, Duma, Vlașin (deja amintit între cumpărătorii din anul 1493) și Anghelina, fiii lui Iuga, nepoți ai aceluiași Alexa, iar prețul era de 70 de zloți tătărești.

Primele două documente ale Alexeștilor sînt relevante pentru unul dintre procesele fundamentale ale evoluției proprietății în evul mediu românesc. Satul, cu un întemeietor cunoscut și cu un nume format prin derivare (cu sufixul *-ești*), desemnînd fie pe locuitorii supuși, fie pe urmașii direcți (după una sau două generații), care stăpînesc împreună moșia, ca patrimoniu, ilustrează o fază în care proprietatea este încă indiviză (în fapt), stăpînii fiind rude apropiate (veri și nepoți), o ceată de boiernași, descendenți (în cazul de față) ai unui mare proprietar din perioada consolidării statului feudal Moldova. Nu peste mult timp, în veacul al XVI-lea, cînd alte două-trei generații de moștenitori ai dreptului conferit de uricele domnești inițiale vor fragmenta și mai mult moșia și vor fi nevoite să-și cunoască precis cota-parte din moștenirea strămoșească pentru a o putea vinde la nevoie, se ivește categoria socială a răzeșilor (= părtașilor). Timp de patru secole (al XVI-lea – al XIX-lea), Alexeștii sînt un tipic sat răzeșesc, menționat în documente pentru obișnuitele vînzări și cumpărări de ocine, dar și pentru ilustrarea unui proces paralel și contrar fragmentării proprietății: constituirea, prin cumpărături de ocine răzeșești, a unor trupuri de moșii de către boieri, negustori sau mănăstiri, astfel încît, adesea, pe o veche moșie

³ DRH, A, III, nr. 199, p. 359. Uricul slavon s-a pierdut, textul fiind cunoscut printr-o traducere a lui Simon Cheșco uricar, din 25 noiembrie 1748. Încă în 1785 iunie 15, răzeșii de Alexești prezentau la procese un suret de pe ispisoc.

se pot regăsi, mai ales în secolele al XVII-lea – al XIX-lea, aflând hlyze răzeșești, cât și părți boierești, supuse, la rîndul lor, aceluiași fenomen, firesc și generalizat, de extindere sau, dimpotrivă, de fragmentare. Aceeași situație istorică o vom găsi și în evoluția moșiilor originare vecine: Borăști, Petrești, Mogoșești, Chiujdești și Șendreni.

Satul Alexești nu mai este menționat, după anul 1497, timp de 120 de ani, dintr-un motiv dezvăluit într-un ispisoc de la Radu voievod, din 30 iunie 1617⁴, prin care se întărea fiicei lui Toader Groza, Sora, soția vornicului Grigori, ocina sa, a treia parte din a treia parte a moșiei și o a șaptea parte dintr-o jumătate a moșiei Frânciocii [Frenchiugii]. Partea din Alexești, cu vad de moară în pîrîul Vilnăi și cu loc de prisacă, fusese cumpărată, cu ispisoc de la Alexandru voievod [Lăpușneanul], de Toader Groza de la un Andrăbuș cu 180 de zloți tătărești. Documentele acestor cumpărături fuseseră pierdute „cînd i s-au furat toată starea lui și averea”. Rezultă cu claritate și din acest ispisoc că moșia Alexeștilor „mergea”, încă din secolul al XVI-lea, pe trei părți, considerate, într-o însemnare de pe verso documentului, trei „bătrîni”, avînd în total 300 de pămînturi⁵.

Un zapis de cumpărătură, din 4 ianuarie 1636, întărit peste două zile cu un ispisoc slavon de către Vasile [Lupul] voievod, mai aruncă o lumină asupra evoluției proprietății la Alexești: acum, monahia Irina, cneaghina lui Ilea șetrar, vinde dreapta ei ocină și dedină, a noua parte din jumătate de sat, clucerului Lupul Prăjescu, cu 20 de zloți bătuți⁶. Fiindcă partea aceasta era moștenire de la părinți (ocină) și de la bunici (dedină), rezultă că în veacul al XVI-lea în moșia Alexești

⁴ DIR, A, XVII, 4, nr. 225, p. 183-184 (traducere din anul 1823 a ispisocului slavon).

⁵ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VI, București, 1904, p. 142.

⁶ DRH, A, XXIII, nr. 293 și 294, p. 332 (zapisul și ispisocul).

stăpînise și Toader Prăjescu pîrcălabul⁷, bunicul Irinei. Acesta pare a fi descendent și moștenitor al unora dintre stăpînii de la Alexești din secolul al XV-lea. Partea cumpărată de Lupul Prăjescu în 1636 va fi obiectul unui litigiu la 28 iulie 1786 între Toderașcu Handoca și, pe de altă parte, preotul Toma și alți răzeși din Borăști⁸.

Un cunoscut cumpărător, Lungul armașul, strămoș al familiei Carp de la Țibănești, apare în anul 1645-1646 (7154), cînd cumpără două părți (din trei) din partea lui Gherasim (unul dintre „bătrîni” moșiei Alexești) de la o Măria, fiica Ilenei, și de la nepoții ei, cu 16 galbeni și o vacă cu vițel⁹. O altă parte, a popei Lazăr și a fratelui său Necoară, va fi luată de la nepotul acestora, Gheorghe, în schimbul unui cal bun, prețuit la 25 de galbeni, informație sugestivă pentru valoarea comparativă a pămîntului și a animalelor în veacul al XVII-lea. Aceste două achiziții ale armașului vor fi întărite la 6 februarie 1657 de domnul Gheorghe Ștefan¹⁰. O altă cumpărătură va fi o ocină a lui Apostol, fiul călugăriței Salomia, și a răzeșilor Gherasimești. Toate aceste părți, însumînd 33 de pămînturi, vor fi alese în anul 1695 dinspre alți răzeși pentru Gligorașco Buzescu și Ursul, fiul lui Ilieș, nepoți ai armașului Lungul¹¹, pentru a fi vîndute apoi lui Pălade Făclier, aprod de tîrg, din Iași, în 1696 septembrie 10¹² și 1697 august 28¹³, după o nouă alegere poruncită de Antioh Cantemir, la 23 iunie 1697¹⁴.

Moșia Alexești interesează și pe alți cumpărători, boieri de rang mijlociu în veacul al XVII-lea. Astfel, medelnicerul

⁷ Numele de familie al pîrcălabului apare în rezumatul zapisului, într-o carte de judecată din 15 iunie 1785: Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/67.

⁸ *Ibidem*, Documente, 407/111, f. 1^r.

⁹ Arhivele Naționale București, Documente istorice, XCVI/29 (orig. rom.).

¹⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/60.

¹¹ *Ibidem*, 402/66.

¹² *Ibidem*, 402/69.

¹³ *Ibidem*, 703/12.

¹⁴ *Ibidem*, 402/96 (carte domnească din 23 iunie 1697).

Apostol Durac cumpăra la 17 noiembrie 1668, cu 120 de galbeni, de la Dumitrașcu, fiul lui Costandin Coșăscu, două părți din Alexăști, una ocină de 40 de pământuri a vânzătorului, cealaltă o parte a mătușii acestuia, Varticeasa, obținută printr-un schimb¹⁵. După moartea în Polonia a lui Apostol Durac, unul dintre capii răscoalei antigrecești din anul 1672, soția acestuia, Maria, și cu fiul ei Lozenschie dau cu un zapis din 10 noiembrie 1673 partea din Alexești lui Dediul, fost mare armaș, pentru o datorie de 150 de ughi pe care Apostol o avea de dinainte de răscoală¹⁶. Peste aproape trei decenii, la 20 octombrie 1701¹⁷, Tofana, soția răposatului spătar Dediul dă 40 de pământuri din Alexești ginerelui ei Tănase [Strejescu] și fiicei sale Alexandra. Apoi, la 30 aprilie 1718¹⁸, surorile Alexandrei, dau această parte cumnatului lor Todirașco Strejescu, fratele lui Tănase, pentru doi boi, o merță de pâine (= grâu) și șase vedre de vin, ele fiind cu totul scăpătate după o incursiune prădalnică tătarască, probabil aceea îngăduită de Mihai Racoviță în iarna anului 1717 sau alta din anul următor¹⁹. Ghinea medelnicer primește ca danie o parte din Alexești, la 8 mai 1669, și mai cumpără alte ocine răzeșești la 2 ianuarie și 25 mai 1673²⁰, iar vornicul Ionașco Balș are, la rîndul său, 35 de pământuri de la Toader, nepotul lui Drăgan din Crăciunești, cumpărate la 1 aprilie și alese la 30 iulie 1679²¹. Jupîneasa Tofana, fata lui Filip și a Parascăi din Alixăști, cărei Costandin Duca voievod îi întărea la 1 februarie 1671 un loc de prisacă, după un litigiu cu Ștefan Cumpănă din Borăști, dăruia aceluiași Ionașco Balș un loc de vie sub pădure,

¹⁵ *Ibidem*, Anaforale, condica 2, f. 259^v-260^r.

¹⁶ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CDLI/12.

¹⁷ *Ibidem*, CDLI/36.

¹⁸ *Ibidem*, CDLI/46.

¹⁹ Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei*, București, 1980, p. 253, 257.

²⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 755/51 (rez. în carte de judecată din 1825).

²¹ *Ibidem*, Anaforale, condica 2, f. 260^{r-v}.

spre răsărit, la 1 august 1679. Tot Tofana mai dăruia vornicului Balș și un loc de prisacă la Alecsăști (zapis nedatat)²². La 5 mai 1675²³, Ionașco Balș, vornic de Țara de Sus, plătea o datorie de 30 de lei a lui Ștefan Cumpănă către pitarul Ioniță Brăescu și lua pentru aceasta un loc de prisacă și niște case din Alexești, unde era deja „moșan”. Tot el mai primește danii de la Tofana, fata lui Filip și a Parascăi, un loc de prisacă și unul de vie, în 1678, și cumpără încă 35 de pământuri de la Toader, „feciorul lui Drăgan, la 1 aprilie 1679, încă 6 pol pământuri, la 22 martie 1679²⁴ și alte șase pământuri și jumătate de la doi răzeși, la 22 martie 1690²⁵. Mai aveau părți la Alexești și un Gheorghe, vătav de aprozi, care era împuternicit să-și ia zeciuala cuvenită, la 14 iulie 1692²⁶, Manolache, vornic de poartă, la 20 iunie 1719²⁷, și alții.

În anul 7228 (1719-1720)²⁸, Gligoraș Bălan, pe patul de moarte, dădea o mărturie în fața lui Gheorghieș Barbul, Ursul Lipșa, Ioniță sîn Tănase și Ioniță, nepot lui Lipșa, pentru diviziunea răzeșească a moșiei Alexești, care avea 300 de pământuri, împărțite pe trei părți egale, numite partea lui Brezan, a Porceștilor și a Drăgăneștilor, „bătrînii moșiei”, care au trăit în jurul anului 1600. Partea lui Brezan fusese moștenită de fiicele acestuia Brezănița, Strugărița și Parasca, fiecare avînd cîte 33 de pământuri. Gligoraș Bălan era răzeș pe această parte a Brezăniței, avînd 20 de pământuri, pe care, la 17 ianuarie 1711²⁹, Dimitrie Cantemir voievod îi întărise dreptul la stăpînire, într-un litigiu cu surorile sale Urîta și Sanda.

²² *Ibidem*, f. 260^v (nr. 10).

²³ *Ibidem*, f. 260^v (nr. 13).

²⁴ *Ibidem*, Documente, 755/51 (rez.).

²⁵ *Ibidem*, Anaforale, condica 2, f. 260^r-261^v.

²⁶ T. Codrescu, *Uricariul*, VI, Iași, 1875, p. 264.

²⁷ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea. II. Moldova*, București, 1966, nr. 61, p. 138.

²⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/62.

²⁹ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CIV/42.

Pentru partea Strugăriței se judecaseră la 17 februarie 1699³⁰, în fața lui Antioh Cantemir, Gheorghe Armașul, ginerele lui Dumitrașco, fost vistiernic al doilea, cu Anița, fata Măricăi, nepoată Strugăriței. Pe cele 100 de pământuri ale Porceștilor stăpîneau vornicelul Manolache, Nour, Cumpăneștii din Borăști, [Todirașco] Strezăscul, probabil și neamul Lupan. La 1 mai 1738³¹, Alexandru Voinescu de la Vistierie primea o danie în Alexești de la Neculai Voinescu, fiul Mariei Voineasca, nepot lui Toader Lupan din Todirești.

Destul de bine este cunoscută din documente evoluția proprietății asupra „bătrînului” Drăgan. Un zăpis vechi, anterior anului 1600, înfățișat la 5 august 1659 domnului Gheorghe Ghica, înlănțuie mai multe generații de răzeși din Alexești. Un Crăciun și sora sa Nastea, feciorii Măriei, nepoții Anușcăi (desigur aceea amintită în primul uric al satului, de la 7 martie 1493), vindeau cu 200 de zloți partea lor din Alexești Lupului și femeii sale Grozava, care sînt părinții lui Drăgan și ai lui Mihăilă. Fiilor lui Drăgan și nepoatelor lui Mihăilă le întărea domnul stăpînirea în anul 1659. De la răzeșii Drăgănești cumpărase sau primise ca danie niște ocine vornicul Ionașco Balș. În momentul mărturiei lui Gligorașco Bălan (1720) pe partea Drăgăneștilor intrau Șpițerul, Bălan, Clapa, Părasca, un fecior al lui Pătrache și Armășoaia, femeia lui Ursul din Petrești, căreia, la 31 iulie 1692³², Constantin Cantemir îi întărea dreptul de a lua dijma de pe partea Drăgăneștilor, o cumpărătură a moșului său Handoca. Clucerul Handoca cumpărase de la un Andrei Ghințu o ocină din Alexești, fără drept de protimisis, fapt pentru care, la 24 iulie 1663 (sic)³³ Duca voievod hotărîse ca Vasile și nepotul său Toader din

³⁰ *Ibidem*, CV/37.

³¹ *Ibidem*, CDLI/58.

³² Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/67 (menț. în 1785).

³³ *Ibidem*, Anaforele, condica 2, f. 260^r. Veleatul e greșit (corect, probabil, 1666).

Crăciunești să țină această parte rău vîndută, iar clucerul să-și ia banii înapoi de la vînzător. Nu la această cumpărătură se referă însă ispisocul lui Cantemir.

Practica vînzărilor ocinelor răzeșești fără delimitarea lor imediată („partea ce se va alege”), daniile și vînzările ascunse, fără știrea rudelor devălmașe, pierderea actelor de cumpărare, abuzurile celor mai puternici au creat numeroase conflicte, judecări contestate, litigii reluate și adesea nesoluționate pe parcursul a zeci de ani, îndeosebi după mijlocul veacului al XVIII-lea și pînă în anul 1864. În toate satele de pe valea Vilnei fenomenul este ilustrat de un mare număr de documente, care nu pot clarifica însă multe detalii ale evoluției proprietății, fapte rămase obscure chiar pentru contemporanii acelor pricini.

Felurite practici juridice se documentează și prin actele moșiei Alexești din perioada amintită. Astfel, la 25 noiembrie 1748³⁴, hatmanul Iordache Catargiu judecînd o pricină dintre Radul Cuza, fiul lui Toader Cuza, și Ion Feteș, după ce cauza se înfățișase și la Divanul Domnesc, constată că primul, care revendica partea din Alexești ca moștenire de la Ionașco Balș, nu avea drept de stăpînire. Zapisul de cumpărătură de la Nastasia, femeia lui Păntelei, era vechi de 62 de ani, așadar din 1686, și nici neamul Balș, nici Cuzeștii nu stăpîniseră efectiv acea parte și nimeni nu-i știa de proprietari. După pravilă, Ion Feteș, răzeș din Borăști, care avusese acel loc, îl va stăpîni în continuare. Zapisul este luat de la Radul Cuza și „dat la mîna” lui Feteș. Această decizie era, evident, și nedreaptă, și nedocumentată, fiindcă la acea dată jumătate din moșia Alexești era a familiei Cuza. Încă de la 21 iulie 1744³⁵ domnul Nicolae [Mavrocordat] împuternicise pe postelnicul Toader Cuza să ia dijma din pîine, din fîn și din prisăci de pe moșiile Drăgănești și Alexești, care erau zestre dată de cumnatul său,

³⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, VII, Iași, 1912, p. 273-274; cf. și Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/164.

³⁵ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 2, f. 260^v (nr. 11).

spătarul Andrei Balș. Cealaltă jumătate era a răzeșilor. O nouă confirmare a acestui drept datează din 4 iulie 1749³⁶. În anul următor, la 25 aprilie 1750³⁷, când se face împărțeala moștenirii logofătului Vasile Balș, fiul lui Ionașco Balș, între copiii săi, Andrei Balș, Catrina, soția lui Toader Cuza³⁸, și Ruxandra Cucorănița, soția jitnicerului Neculai Cucoranul, jumătate din satul Alicesăști, pe Vilna, îi revenea acesteia din urmă, prin bună înțelegere.

În pofida unor obișnuite judecăți cu vecinii, răzeși de pe cealaltă jumătate a moșiei, moștenirea Ruxandrei Cucorănița a curs fără întrerupere mai mult de un secol, spre Catrina, fiica sa, soția izbașei Sandul Veisa, în 1775, spre copiii acestora, Iacov, Neculai și Mihai Veisa, și pînă la nepoatele lor. În 1775, 1793 și 1794, Catrina și copiii săi aveau dificultăți cu răzeșii din Alexești, care nu voiau să vină la judecăți pentru încălcările moșiei. La 7 decembrie 1793, postelnicul Constantin Cuza dădea o mărturie lui Sandul Veisa, recunoscînd ca valabilă înțelegerea părinților din 1750. În anul 1800, banul Arghir Cuza lua documentele moșiei de la Ilinca izbășoia pentru a dezbate situația proprietății și a cumpăra moșia, fiind rudă cu Veisa. Intenția nu s-a realizat și constatăm încercările fiilor lui Sandul Veisa, Mihai, Neculai și Iacov, de a se cerceta, alege și stîlpi partea lor din Alexești în anii 1813, 1815 și 1817. La judecata Divanului Moldovei din 20 decembrie 1825³⁹ se hotăra încă o dată ca frații Veisăști să stăpînească jumătate din moșia Alexești „ca pe un lucru a dumnealor strămoșesc și părintăsc”, să se aleagă 240 de stînji ai comisoarei Zoița Carp, după o hotarnică din 1 octombrie 1811, iar restul să rămînă lui Arghir Cuza (trei pămînturi) și celorlalți răzeși, dintre care unii

³⁶ *Ibidem*, f. 260^v (nr. 12).

³⁷ *Ibidem*, f. 260^v (nr. 13).

³⁸ Relație necunoscută lui Gh. Ghibănescu, cf. *Surete și izvoade*, VII, Iași, 1912 (Arborele genealogic al familiei Cuza).

³⁹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 755/51

trebuiau să plătească venitul pe un loc împresurat încă din anul 1793. La 8 august 1826, logofătul Andronachi Donici primea porunca Domnului pentru hotărnicia părții Veisăștilor, dar când a ajuns la fața locului răzeșii aveau deja o jalbă a lor „buiardisită” (aprobată) pentru o nouă cercetare la vornicia de aprozi, în urma uneltirilor postelnicului Arghir Cuza. Din nou, la 2 noiembrie 1826, Veiseștii cereau o înfățișare la Divanul Domnesc, care va da iarăși o hotărîre favorabilă acestora⁴⁰. Șicanele juridice, nepunerea în aplicare a deciziilor diverselor instanțe erau practici obișnuite și generalizate.

La 21 februarie 1838⁴¹ Neculai Veisa dăruia partea sa din Alexești nepoatelor sale Ileana și Maria, fiicele lui Mihai Veisa, răposat.

Nu mai puține dificultăți în stăpînirea părții lor din Alexești au întâmpinat Handoceștii. Clucerul Andoca nu a putut intra direct cu o cumpărătură în moșia răzeșească, dar ocazia s-a ivit în anul 7173 (1664-1665), când clucerul Lupul Prăjescu și fiica sa Grozava zălogesc zapisul din 4 ianuarie 1636, pentru vînzarea unei a noua părți din Alexești de către Irina călugărița, și ispisocul din 5 august 1659 de la Gheorghe Ghica, întăritor stăpînirii nepoților lui Drăgan și Mihăilă (document ajuns în posesia clucerului Prăjescu printr-o tranzacție necunoscută). Lupul Prăjescu împrumutase de la pitarul Andoca 155 de lei pentru un an. Este evident că banii nu au fost restituiți la vadă (la termen) și documentele au rămas la Handoca (și urmașii săi). Cu aceste acte a obținut soția lui Ursul din Petrești, nepoata lui Andoca, ispisocul de la Constantin Cantemir din 31 iulie 1692, pentru a lua dijma de pe partea Drăgăneștilor din Alexești. Urmașii clucerului Andoca aveau, așadar, două proprietăți în Alexești (și altele în Borăști). Cu toate acestea, trei răzeși din Borăști, Chirilă Lipșa, Lupașco Bălan și Andrei Solonariu au jurat în biserică pe Sf. Evanghelie, la 13 iunie

⁴⁰ *Ibidem*, Anaforale, condica 2, f. 260^v - 263^v.

⁴¹ *Ibidem*, Tr. 1349, op. 1501, dos. 622, f. 122^r.

1785⁴², că Handoceștii nu au stăpînit niciodată în Alexești, Borăști și Drăgănești. Deși Todirașco Handoca înfățișa documentele de mai sus și aducea și doi martori care știau de stăpînirea sa în Drăgănești (nu și în Alexești și Borăști), la o judecată din 15 iunie 1785⁴³ în fața vel logofătului Neculai Rosăt, li s-a dat dreptate răzeșilor, care înfățișau doar cele mai vechi acte ale satului Alexești (ispisoacele din 1493 și 1497), iar Handoceștilor li s-au rupt documentele.

Pricina se reia, desigur, în diversele instanțe juridice ale vremii. La 5 ianuarie 1786⁴⁴, postelnicul Neculai Canta, ispravnic de Vaslui, dădea lui Radu Handoca și neamurilor sale o carte de mărturie în care consemna că răzeșii din Borăști continuă să conteste pe Handocești, deși s-a dovedit prin diata din 1720 a lui Grigoraș Bălan (scoasă de la răzeși cu carte de blestem) că partea Armășoaiei (a treia parte din Drăgănești) nu este vîndută și că pe nedrept au fost năpăstuiți cei dintîi la judecata anterioară. Împricinaților li se pune zi de soroc (15 ianuarie) pentru ca „să se afle toți la Eși”. Urmează apoi alte două înfățișări la Isprăvnicia ținutului Vaslui, la 5 aprilie 1786⁴⁵ și apoi la 28 iulie 1786⁴⁶, cînd se constata doar că preotul Toma și alți răzeși din neamul Cumpănesc din Borăști nu au niciun document cu care să conteste zapisul din 4 ianuarie 1636 pentru stăpînirea în Drăgănești, aflat în stăpînirea lui Toader Handoca din același sat. Împricinaților li se stabilește iarăși soroc la Sînta Mărie mare, pentru judecată la Divan, dar înfățișarea nu a avut loc. La 31 ianuarie 1786⁴⁷, Costandin Ciornei, Ion și Radu Handoca obțin de la Divanul judecătoresc hotărîrea prin care li se recunoaște stăpînirea pe

⁴² *Ibidem*, Documente, 402/56.

⁴³ *Ibidem*, 402/67.

⁴⁴ *Ibidem*, 407/113.

⁴⁵ *Ibidem*, 411/89 (nr. 3, mențione în opis din 4 octombrie 1839).

⁴⁶ *Ibidem*, 425/145; cf. și 407/113, f. 1^r (rez. cu data 1776 iulie 28).

⁴⁷ *Ibidem*, 460/82 (orig.), 425/160; cf. și 407/113 (data, 1780 iulie 8, evident eronată, în perilipsis din cca 1830).

partea Armășoai (din partea Drăgăneștilor), câtă se va alege. Chirilă Lipșa și Lupul sîn popa Toma susțineau că partea pe care o cereau jeluitorii era vîndută neamului lor de către nepoții Lungului armașul, dar Handoceștii s-au jurat în fața mitropolitului că ei nu se trag din neamul celor care au vîndut. Reclamanții și pîrîții cad la învoială că partea Armășoai va fi aleasă din trupul Drăgăneștilor. Este de observat că Handoceștii nu au putut obține cu scrisorile rupte și dreptul de a stăpîni și o altă parte din Drăgănești, care li s-ar fi cuvenit după ispisocul lui Gheorghe Ghica, din 5 august 1659. Cartea domnească, de la Alexandru Ipsilante, pentru alegerea și stîlpirea părții Handoceștilor din moșia Drăgănești, după jalba lui Radul Handoca mazil și a neamurilor sale, datează din 8 iunie 1787⁴⁸. Jeluitorii cereau să li se delimiteze partea lor de lîngă o altă moșie a lor, Chiuzdeștii.

Ca de obicei, nici aceste hotărîri nu vor fi respectate de răzeșii din Borăști, care vor cosi mereu, ani de-a rîndul pe moșia Drăgănești. Astfel, Handoceștii reclamă asemenea abuzuri în anii 1793, 1799, 1800⁴⁹. Abia la 8 ianuarie 1801⁵⁰ postelnicul Toader Borș și căpitanul Ichim Jăverdianu, împuterniciți de Isprăvnicia ținutului Vaslui, vor încerca să stabilească o situație la fața locului, măsurînd o treime din moșia Alexeștilor pentru răzeșii Cumpănă, 33 pol pămînturi, tot pentru aceștia, din Drăgănești și 20 de pămînturi pentru neamul Bălan, tot acolo. Răzeșii nu au mai vrut să stea însă la măsurătoarea cîmpului, încît operațiunea a fost terminată doar în prezența Handoceștilor, făcîndu-se două rînduri de pămînturi (pămîntul de 20 de pași) din pădure și pînă în Vilna. Asemenea situații generau însă continui nemulțumiri, care se vor manifesta încă o jumătate de veac.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*; cf. și 425/200, 411/89.

⁵⁰ *Ibidem*, 407/113 și 425/341 (rez. în perilipsis).

Zadarnic încerca și Logofeția, la 2 martie 1801, să impună dreptul Handoceștilor asupra părții lor din Alexești. Jalbe împotriva încălcărilor din 1820, 1821, 1830, porunci de cercetare și termene de judecată dau imaginea unei situații de nerezolvat. O altă etapă în acest litigiu secular se delimitează între 1832 și 1847, într-un nou proces de 15 ani, pornit cu jalba clucerului Ioniță Handoca din 23 octombrie 1832 pentru aceeași parte din Armășoaia. La Divanul de Apel pricina s-a judecat la 6 octombrie 1839, cu o hotărîre favorabilă tot Handoceștilor, deși jurisconsultul statului, căminarul Flechtenmacher, opinase că aceștia nu ar avea drept de stăpînire, în baza jurămîntului răzeșilor din 15 iunie 1786. Litigiul ajunge la Divanul Domnesc la 13 decembrie 1839, în prezența lui Ioniță Handoca cu Grigori Stroiș și a lui Ioan, ginerele lui Costandin Cumpănă, cu postelnicul Ghiorghe Gologan. Cercetîndu-se iarăși toate documentele prezentate de cele două părți, se confirmă dreptatea neamului Handoca în baza deciziei din 30 iunie 1786, printr-o hotărîre comunicată clucerului Ioniță Handoca la 20 decembrie 1839⁵¹, dar se specifică necesitatea unei noi cercetări la fața locului, care s-a făcut la 5 august 1842.

Ultima fază a litigiului se reflectă într-un dosar cu documente dintre anii 1847-1863⁵². O nouă înfățișare s-a desfășurat la Divanul Domnesc, la 18 decembrie 1847 fiind prezenți căminarul Ștefan și serdarul Ioniță Handoca, postelnicelul Ioan Stroiș, un vechil (= avocat) al lui Gheorghe Motăș și Săndulache Sălivăstru cu Mihalachi Cumpănă, pîrîți și, în același timp, vechili ai celorlalți răzeși. Erau de față și vechili ai altor proprietari din acea vreme (Iacovachi Veisa și Ecaterina Otimberg, fiica Zoîtei Carp). O lungă anafora către Domn recomandă aceeași soluție juridică (dreptul Handoceștilor la o parte din Armășoaia) și descrie mărimea și

⁵¹ *Ibidem*, 418/191 (orig.).

⁵² *Ibidem*, Ministrul de Justiție, Tr. 1785, op. I, dos. 2035.

locul terenului (pe „bătrînul” Drăgan): cele 33 de pămînturi și o lature erau între pîrîul Vilna și zarea dealului, spre apus, de din sus și pe din jos de „pîrău ce să numești a lui Fetiș”, cu o lungime de 225 de stînji și cu o lățime, măsurată pe malul Vîlnii, atît cît va fi necesară pentru împlinirea suprafeței⁵³. Stîlpirea locului cu pietre de hotar s-a făcut la 5 aprilie 1848⁵⁴ de către sulgerul Alecu Albineț. Vecini erau Zoița Anghelichi, casa din Borăști a răposatului Iordachi Cuza, o vie „întemeiată”, la apus, două cîrciumi de bîrne, dintre care una sfărîmată de putrejună la drumul ce merge la Eș, un pod pe apa Vîlnii. Moșia Alexeștilor mergea, așadar, dincolo de Vilna, pînă în zona dealului dinspre Drăgești, confirmîndu-se descrierea hotarelor din anul 1493.

Această nouă hotarnică a fost contestată la 15 mai 1850 de către răzeșii Cumpănă, care reclamau faptul că s-a luat pămînt pentru Handocești doar de la ei, nu și de la Lipșești, și că alegerea s-a făcut în mijlocul moșiei Borăști, sub casele jăluitorilor, în loc să li se dea un teren în partea de jos. În aprilie 1863 această pricină nu era încheiată⁵⁵.

Am insistat asupra deslușirii acestui litigiu pentru a se evidenția aici cîteva mari probleme ale istoriei proprietății în evul mediu românesc: importanța dreptului de preemțiune în transmiterea moștenirii, din care decurge rolul capital al memoriei genealogice, practicile agrimensurale, cutumele și instituțiile juridice. Situația de mai sus se va repeta în toate satele de pe valea Vilnei și în toată Moldova medievală.

⁵³ *Ibidem*, Anaforale, condica 94, f. 1^r-8^v. Pentru detalii ale procesului dintre anii 1832 și 1847, numeroase acte la Divanul Domnesc, dos. 35/1832, f.1^r, 15^r-16^r, 23^{r-v}, 31^r, 44^r-45^r, 48^r-49^r, 55^r-58^v, 62^{r-v}, 84^r, 105^{r-v}, 113^{r-v}, 122^r-123^v, 265^r-266^r, 343^r, 380^r, 399^r-400^v, 444^r-452^v și Documente, 434/202.

⁵⁴ *Ibidem*, Documente, 418/302. Vezi și 418/303-305 și pentru alegerea părților din Alexești ale lui Gheorghe Motăș, Smaranda Țaga și Stroenilor, în aprilie 1848.

⁵⁵ *Ibidem*, Ministrul de Justiție, Tr. 1785, op. 1, dos. 2035, f.1^{r-v}.

În afara unei jumătăți de moșie care a aparținut în secolele al XVII-lea — al XIX-lea familiilor Balș, Cuza, Cucoranu și Veisa, a unei a treia părți din bătrînul Drăgan (partea Armășoaei), a familiei Handoca, în moșia Alexești se disting, după anul 1720 (cînd Gligorașco Bălan lămurește împărțirea răzeșească), alte proprietăți în evoluția lor.

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, Arghir Cuza avea trei pămînturi din Alexești, cu o carte de stăpînire de la Constantin voievod [Cantemir], din 15 ianuarie 1693. Aceste sînt, probabil, acele părți pe care la 16 aprilie 1811⁵⁶ Arghir Cuza le dădea unor strănepoți ai lui Gavril Mogîldea, care locuiau în Borăști, primind, în schimb, de la aceștia ocinile lor din Golăești (fostă moșie de pe teritoriul satelor Rateșul Cuzei, din comuna Rebricea, și Vulturești). În anul 1834⁵⁷, aceste trei pămînturi erau ale banului Iancu Anghelichi. Părțile din Alexești și Borăști ale lui Arghir Cuza au fost alese în anul 1804⁵⁸. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, medelnicerul Ghinea cumpărase cu trei zapise mai multe ocine din Alexești, care ajung, peste un veac, în stăpînirea banului Gheorghe Carp. Acesta răscumpără, la 29 iulie 1787, 40 de pămînturi pe care stolnicul Enache Hrisoverghi, proprietar la Negrești, le cumpărase fără drept la preemțiune, la 20 iunie 1781, de la Maria Strejasca. Toate acestea, la care se adaugă alte pămînturi din partea Strugăriței, din Alexești și Borăști, o ocină a lui Matei, nepot lui Lupașcu Bălan, cumpărată la 21 august 1794, vor fi lăsate prin diată, la 31 martie 1802⁵⁹, lui Toader Carp, fiul cel mai mare al banului Carp. La 1 octombrie 1811, părțile Cărpești din Alexești și Drăgănești, însumînd 240 de stînji, sînt hotărîte și vîndute apoi de Ilinca, soția lui

⁵⁶ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VI, București, 1904, p. 174.

⁵⁷ Arhivele Naționale Iași, Isprăvnicia ținutului Vaslui, dos. 251.

⁵⁸ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CIV/141.

⁵⁹ Arhivele Naționale Iași, Tribunalul Iași, secț. II, Tr. 1349, op. 1501, nr. 567, f. 37^v; vezi și N. Iorga, *op. cit.*, p. 112 (regist).

Toader Carp, comisoarei Zoița Carp, la 15 martie 1814⁶⁰. În afara părții din Drăgănești, frații Handocești mai aveau părți din Alexești și Borăști, cumpărate cu trei zapise din anii 1792, 1793 și 1794 de la Vasile Lepșa, Pavel Dudău și Savin, nepot Ciocleștilor⁶¹.

Istoria proprietății în satele răzeșești este foarte complicată din cauza modului devălmaș al folosirii pământului și în lipsa unui sistem cadastral riguros. De la sfârșitul secolului al XVIII-lea împărțirea moștenirii în hlize, pe cote-părți, după spiță, devenise atât de inoperantă, încât a trebuit să se aplice procedura comasărilor și a măsurătorii cu stîmjenul. La 27 august 1803⁶² răzeșii Cumpănești, Lipșăști, Bărbești și Gologănești, după neînțelegeri privind împărțirea unei a treia părți din Alexești, se decid să împartă pământul în două: 53 pămînturi și 16 pași pentru Cumpănești și tot atât pentru ceilalți, care se trăgeau dintr-o fată a lui [Ștefan] Cumpănă.

În 1825, la Alexești, după ce se deslușiseră proprietățile mai mari ale familiilor Veisa, Handoca, Cuza și Carp, se constata că nu era lămurit cîtă parte li se cuvenea răzeșilor. Ei aveau drepturi după uricul din 1497, considerat atunci că „este talpa moșiei”⁶³, dar după aproape 330 de ani de prefaceri, vînzări și danii era dificil de stabilit cu exactitate dreptul real al fiecăruia. Practic, oamenii foloseau terenurile după cum „au apucat” din vechime. În jurul anului 1853⁶⁴ situația proprietății din Alexești (cu Drăgăneștii) era astfel rezumată: o jumătate din Alexești era proprietatea comisului Petrachi Veisa, care scosese moșia la mezat în 1850, alte părți erau ale clucerului

⁶⁰ Pentru toate aceste stăpîniri și tranzacții, vezi îndeosebi Arhivele Naționale Iași, Documente, 755/51 (carte de judecată din 20 decembrie 1825).

⁶¹ Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/18; Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/113.

⁶² Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/72.

⁶³ *Ibidem*, Documente, 755/51.

⁶⁴ „Buciumul român”, Iași, I, 1875, p. 37.

Ioniță Handoca și ale lui Grigore Stroiș, Gheorghe Motăș, Ștefan Țaga, Smaranda Ciornei și alți răzeși. Moșia era considerată „fără sat”, dar încă în anul 1838 nouă birnici erau așezați la Slobozia Alecsăști a casei răposatului aga Mihai Veisa (vezi **Anexa nr. 4**), pe o siliște de pe malul stîng al Vilnei, la confluența pîrîului cu Rapoda, pe Grind.

În veacul al XVII-lea, pe moșia Alexești a existat o vatră de sat la N-V de așezarea actuală, pe malul drept al pîrîului Vilna, la confluența cu pîrîul Rapoda, unde astăzi se consemnează toponimele *Siliștea* și *Gardul Vechi*. Aceasta este, probabil, prima așezare a satului din secolul al XV-lea. La 11 aprilie 1828⁶⁵ era pomenită „învechita siliște a Alexeștilor”, care ar fi fost stricată dacă s-ar fi modificat o veche hotărîtură a Borăștilor din anul 1708. Răzeșii vechi din Alexești s-au mutat, desigur, în Borăști, satul de astăzi formîndu-se din locuitori împrîietăriți în anul 1864.

În 1889, aici nu trăiau decît 6 familii⁶⁶. Majoritatea urmașilor foștilor răzeși de Alexești și Drăgănești (Cumpănă, Lipșa, Bălan, Gologan și alții) își au astăzi gospodăriile în Borăști. Proprietarii mai însemnați (Handoceștii, Cuzeștii, Cărpeștii) au locuit în Petrești, Borăști, în sate mai îndepărtate (Drăgești, Griești) sau la Iași.

⁶⁵ Arhivele Naționale Iași, 407/1 37 bis (nr. 24).

⁶⁶ C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, București, 1889, p. 13.

BORĂȘTII (CUZA-VODĂ)

Din anul 1929, vechiul sat Borăști a fost denumit, oficial și onorific, fără nicio justificare istorică, din motive „estetice”, *Cuza-Vodă*¹. Unii funcționari mărginiți au putut crede, probabil, că numele satului avea vreo legătură cu verbul *a borî*. Antroponimul *Bora*, obișnuit în veacurile al XV-lea – al XVII-lea, stă la originea numelor altor trei sate Borăști, din județul Vaslui, toate dispărute: unul, numit anterior (1502) *Terpești*, pe Bîrlad, pe teritoriul actual al satului Dumeștii Noi, altul pe lângă Pungești și ultimul pe pîrîul Horoiata, la S-E de satul Unțești, comuna Bogdănești.

Menționat mai tîrziu decît celelalte sate vechi din comuna Ipatele, abia în anul 7105 (1596 sept. 1 – 1597 aug. 31)², satul Borăști este mai vechi, cel mai tîrziu din veacul al XV-lea. La sfîrșitul secolului al XVI-lea, cînd Nistor din Borăști și Hiraton tot de acolo cumpărau ocine din moșii apropiate (Spineni, Căscioiești și Poiana Mănăstirii) satul era răzeșesc. Se poate presupune că un uric pierdut, de stăpînire asupra întregii moșii, a trebuit să fie dat unui strămoș al răzeșilor, probabil în secolul al XV-lea. Nu este exclusă o veche stăpînire la Borăști a panului Negrea, fiindcă numele Rapodei, afluent al Vilnei, pe care este așezată vatra actuală a satului, pîrîu numit anterior *Rabota*³, este în relație directă cu numele unui nepot al lui Negrea, fiu al lui Alexa, acel Rabotă, menționat în anul 1493 la Alexești. Această deducție conjecturală este confirmată prin mențiunea din 1622 august

¹ *Tezaurul toponimic al României. Moldova...*, p. 331 (sub voce **Cuza-Vodă**).

² DIR, A, XVI, 4, nr. 198, p. 148.

³ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, V₁, Iași, 1921, p. 75.

21⁴ a unui uric vechi de la Ștefan voievod [cel Mare?] și a unui zapis de la Petru voievod [Rareș sau Șchiopul?], pe care un anume Valialbă și cu vară-sa Vărvara le amanetau fiilor celui dintîi.

Ca și în celelalte sate de pe Vilna, în veacul al XVII-lea fenomenul general este vînzarea ocinilor și dedinelor răzeșești, de regulă părți ce urmau să fie alese din moșia strămoșilor cu vechi urice. Astfel, la 2 mai 1612⁵ un Istratie ot Borăști și sora acestuia Nastasiia vindeau partea lor de ocină de la „Borăști de pre Vilna” lui Porce din Crăciunești și fratelui său (brat ego) Costandin pentru 50 de taleri bătuți. Cu acești bani și cu doi boi, o vacă și cu o giuncă Istratie va plăti „o bute de haine” care fuseseră furate și găsite stricate într-un zemnic.

O vînzare veche, din primele decenii ale secolului al XVII-lea, este și aceea cu un zapis fără vелеat, cu care Antimiia și cu bărbatul ei Mihăilă vindeau partea lor din Borăști lui Postolachi (Mucul)⁶. La 20 septembrie 1641⁷, Gavril, Toader și Dragosin, feciorii lui Simeon, nepoții popii Vasile din Borăști, au dat dedina lor „cît se va alege” lui Strătulat, ginerele lui Gogul, luînd, în schimb, cumpărăturile acestuia de la Ichimești. Această parte a popii Vasile (trăitor în jurul anului 1600, probabil preot la biserica din Borăști, documentată astfel ca existînd încă din veacul al XVI-lea) va ajunge mai tîrziu, printr-o vînzare neidentificată, în stăpînirea clucerului Andoca și a urmașilor săi.

⁴ În opis pentru hîrțile moșiei Borăști, de după 3 mai 1805, la Arhivele Naționale București, A.N., MMCMV/21 (nr. 3) și Arhivele Naționale Iași, Documente, 409/116 (nr. 3).

⁵ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/15, document foarte interesant pentru descrierea veșmintelor din epocă.

⁶ Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/21 (nr. 1, rez. în periphsis din 6 martie 1797 de pe scrisorile Handoceștilor) și Arhivele Naționale Iași, Documente, 409/116 (nr. 1).

⁷ Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/21 (nr. 6).

Clucerul Andoca intră în moșia Borăștii printr-o cumpărătură din 1 martie 1649⁸ de la neamul lui Toader Tansie. Informația este prețioasă pentru că indică o veche stăpânire și în Borăști a lui Toader Tansea, care era părtaș în Petrești la 6 martie 1486. Cu un zapis sîrbesc, nedatat, Handoca a mai cumpărat cu 10 galbeni tătarăști o parte din Borăști de la un Petre Cimbrul⁹. În sfîrșit, cu un al treilea zapis, din 14 mai 1668¹⁰, popa Tănasia din Griești și nepoții săi vînd lui Andoca clucerul toată ocina lor, un bătrîn întreg, moștenită de la moșul lui Adrian.

Un important cumpărător de ocine din Borăști a fost Ionașco, căpitanul de călărași din Negrești, cu soția sa Măriica. Ei obțin la 1 septembrie 1680¹¹ un ispisoc de la Gheorghe Duca voievod, semnat de Miron Costin vel logofăt, prin care i se întăreau daniile și cumpărăturile cu șapte zapise (rezumate, fără indicarea datelor calendaristice, dar toate databile între 1674 și 1679). Răzeșii care vînd sau fac daniile sînt fii și nepoți ai lui Mihăilă Țișnea, fii și un ginere ai lui Cumpănă, fiicele Maricăi Obrejoaia¹², apoi nepoții Lucăi și nepoții popii din Crăești. „Bătrînii” moșiei, databili în primele decenii ale secolului al XVII-lea, sînt Mihăilă Țișnea, fratele său Vasile Grecul, surorile sale Marica Obrejoaia și Antimia, un Luca (vîndut în întregime) și Cobuțul. Pe lîngă ocine, căpitanul Ionașco cumpărase un loc de casă, de grajduri, de pivniți, de poieți și de ogradă în satul Borăști, cu lemnul de pe acel loc, cu un zapis

⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 240/34 (mențiune la 9 iulie 1746).

⁹ Arhivele Naționale București, A. N., MMCMC/21 (nr. 2) și Arhivele Naționale Iași, Documente, 406/116 (nr. 2).

¹⁰ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/106. Vezi și Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/18 (nr. 1, rez.). Zapisul e datat 14 mai 1668 în *Catalogul documentelor moldovenești*, III, nr. 1612, și 14 mai 1678, în *Ibidem*, IV, nr. 270.

¹¹ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/35 (copie).

¹² Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/121 (zapis din 5 decembrie 1679 al Roței, fata Măricăi Obrejoaia).

din 2 iunie 1675¹³, de la fiii lui Mihăilă Țișnea și ai lui Cumpănă.

Intrarea căpitanului Ionașco în obștea răzeșească de la Borăști s-a făcut probabil printr-o cumpărătură mascată de o danie din 15 martie 1674¹⁴. Cineva care nu era răzeș, din neamurile vechi ale moșiei, nu ar fi putut cumpăra o ocină decît dacă ceilalți răzeși, întrebați de vînzători, nu ar fi fost interesați de acel pămînt. Însă, după cutumele juridice ale vremii, un străin putea pătrunde într-o moșie printr-o danie. Or, la 25 februarie 1679¹⁵, în fața domnului Gheorghe Duca, Păntelei fustaș, Mihalcea și Bădioae, ficiorii „îi Bădioae”¹⁶, Toader și Gavril Cumpănă și alți răzeși reclamau faptul că Ionașco căpitanul a cumpărat de la fiii lui Vasile Grecul (fratele Țășnii), Sandul, Safta și Bunița, partea Maricăi Obrejoae, moașa lor, făcînd „cu meșteșug” un zapis de danie, căci el nu a avut moșie acolo. Voievodul a cerut căpitanului să-și „dea credința”, jurînd în sfînta biserică pentru adevărul daniei, iar răzeșii au fost „rămași”. Desigur, după această judecată căpitanul Ionașco, devenit răzeș prin danie, a putut să cumpere celelalte ocine și dedine din Borăști. Este de remarcat și faptul că doi dintre contestatarii daniei, Toader și Gavril, vînduseră în 1675 locul de casă căpitanului Ionașco.

Majoritatea părților din Borăști, de danie și cumpărături, care se vor alege din bătrîni Cobiuț și Obrejoae vor fi vîndute la 6 martie 1690¹⁷ de către Ionașco (acum clucer) lui Lupul Costachi vel medelnicer și jupînesei sale Rucsanda, fata vornicului Balș, după ce, la 5 decembrie 1686¹⁸, vînduse lui Paladi făclierul din Iași 12 pămînturi din Borăști.

¹³ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/88.

¹⁴ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XLII/5 (orig.).

¹⁵ *Ibidem*, XX/118 (orig.).

¹⁶ Formă arhaică a genitivului feminin articulat (azi, *Bădioaiei*).

¹⁷ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/131 (orig.).

¹⁸ Arhivele Naționale București, A.N., MMCMV/39 (nr. 2,4, rez.).

În ultimele decenii ale secolului al XVII-lea mai cumpără părți din Borăști Ghinea medelnicerul, la 11 mai 1672 și 28 ianuarie 1673¹⁹, iar unui Gheorghe, vătav de aprozi, Costandin voievod [Cantemir] îi dădea împuternicirea de a lua zeciuiala din Borăști și Alexești, la 14 iulie 1692²⁰. Toader Cumpănă cumpără o ocină („ce se va alege”) și o livadă de perji din Borășaști (sic!), la 1 ianuarie 1682²¹, și o altă ocină, cu vad de moară și cu loc de prisacă de la Pătrașc de Buraești (sic!), la 22 aprilie 1686²². La 24 iulie 1690²³, Costandin Cantemir întărea stăpînirea peste părți din Borăști, Oncești, Golăești de la Vaslui și alte sate de la Covurlui fraților Stratul și Ionașco din Bîrzești. Acesta din urmă era moștenit de fiul său Lazor din Suhuleț, care obține o carte de întărire de la Ioan Nicolae Mavrocordat, la 1 iunie 1744²⁴. La 25 aprilie 1685²⁵ Perșa Ionașcu zălogea jumătate de bătrîn din Borăști pentru niște „pîne” (= grîu) pe care o furase dintr-o groapă a lui Ursul, căpitanul din Petrești. Ocina trebuia să rămînă în stăpînirea acestuia, dacă nu-i va plăti paguba pînă la Sf. Gheorghe.

Răzeșii din Borăști din veacul al XVII-lea sînt cunoscuți și din mențiunile lor ca martori la diverse vînzări sau judecăți pentru pricini din satele apropiate. În astfel de împrejurări apar Mărica, sora Grozavei, femeia lui Grigore din Borăști, la 18 decembrie 1633²⁶ și 25 iunie 1644²⁷, Cîrstea ot Borăști, la 8 și 22 aprilie 1639²⁸, fiul său Vasilie, la 12 august

¹⁹ *Ibidem*, MMCMV/21 (nr. 4 și 5, rez.) și Arhivele Naționale Iași, Documente, 409/116 (nr. 4 și 5, rez.)

²⁰ *Ibidem*, 409/116 (nr. 6, rez.) și Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/21 (nr. 6, rez.).

²¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/57 și 407/139.

²² *Ibidem*, 402/62 și 407/139.

²³ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/46.

²⁴ *Ibidem*, CV/45.

²⁵ *Ibidem*, A. N., MMCMV/18 (nr. 4, rez.).

²⁶ DRH, A, XXI, nr. 430, p. 539.

²⁷ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXLI/141.

²⁸ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/47 și 48.

1641²⁹, Toader aprodul, la 29 aprilie 1685³⁰, Vasile Rășcu, Gligoraș Bălan, Beleuță și alții, la 22 aprilie 1686³¹, Apostol, feciorul lui Tonguz, și fiii săi, Galerie călugărul și fiul său Ursul, Bălan, Gheorghe sîn Arăboaei, Mihălachie sîn Simion, toți din Borăști, la 8 iunie 1693³², când nepoții lui Tonguz vindeau un loc de prisacă și pomeți, aflat între Bălan și Ursoae, lui Toader Băicodzei Păladie, neguțător din Iași.

Dacă în secolul al XVII-lea principalul fenomen care caracterizează evoluția proprietății este ieșirea din devălmășia răzeșească prin vânzarea ocinelor și dedinelor, care urmau să se aleagă, mai târziu, de către cumpărători, veacul următor este perioada judecăților și hotarnicelor, consecințe ale fragmentării excesive a moșiilor originare. Proprietarii înstăriți, capabili să suporte cheltuielile importante pentru plata boierilor hotarnici și pentru stîlpirea moșiei, își delimitau trupurile de moșii care se constituiau din comasarea mai multor ocine, adesea bătrîni întregi, uneori jumătăți (sau mai mult) din moșii, dacă nu cumva satul era cumpărat în totalitate. În acest secol, al XVIII-lea, s-au pus bazele proprietății latifundiare, susținute de regimul muncii clăcașilor (după 1749, în Moldova).

Pentru istoria moșiei Borăști este importantă hotarnica efectuată la 23 noiembrie 1708³³, de către Bejan Hudici, Axinte uricarul și Postolache Coșescul, pentru părțile vornicului Iordache Ruset. Acesta avea niște părți în Borăști, cumpărate (?) cu zapise necunoscute și întărite cu un ispisoc de la [Gheorghe sau Constandin] Duca voievod³⁴, dar o importantă

²⁹ *Ibidem*, XX/56.

³⁰ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CIV/33.

³¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/62.

³² Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/11 2.

³³ Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/17 (orig.); vezi și *Ibidem*, 407/137 bis (în opis), 425/31 (în opis), 425/47 (copie de pe copie) și Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, V₁, p. 74-76.

³⁴ Regest, cu data, desigur greșită, 1676 septembrie, într-un perillipsis de scrisorile lui Ruset: Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/139.

suprafață din moșie este luată la 25 mai 1705³⁵ de la Lupul Costache (vezi *supra*), pentru o datorie de 800 de lei (plătită și cu satul Hulbești din ținutul Tecuciului). Răzășii adunați la cercetare (Gavril Lipșe călugărul, cu fiul său Lupașco, Mihălache, feciorul lui Sămion Beliuț, Zota, nepotul Petrii din Borăști de Jos, Gligoraș, feciorul lui Bălan, Ghiorghită Barbul, Sandul, feciorul Soronariului, Ursul, feciorul călugărului Lipșa, Mihail zăt Bălan și alții din Borăști, precum Ștefan sîn Ipatie ot Mogoșești și Neculai Lupan ot Todirești) au dat seama că moșia Borăști umblă pe două părți (de sus și de jos), prima împărțită pe șase bătrâni (unul sterp, Roșca, moștenit de ceilalți cinci), cealaltă pe cinci bătrâni. Răzeșii nu aveau drese și nu știau din ce bătrîn se trag și nici cîtă parte are fiecare, încît stîlpirea se va face „pe cît vor zice cu sufletele lor”. Deși ei nu au primit acest mod de alegere, hotarnicii decid să aleagă de o parte proprietatea vornicului Iordache Roset, în partea de sus, din siliștea Borăștilor și pînă în hotarul Petreștilor. Măsurînd cu funia, se află în partea de sus 65 de pămînturi (pămîntul de 20 de pași, iar pasul al unui om de mijloc) și se aleg doi bătrîni, adică 26 de pămînturi, după zapisele vornicului (preluate de la Lupul Costache, acesta avîndu-le, la rîndul sau, de la Ionașco căpitanul). Se pun trei stîlpi de piatră despărțitori de partea răzeșească: unul în malul apei Vilnii, din sus de o fostă morișcă a lui Cumpănă, altul pe dealul țarinii, la obrațile pămînturilor, și al treilea în valea pîrîului Rabota, din sus de rîmnicul lui Cumpănă. Din partea de jos a moșiei, care avea 77 de pămînturi, se mai aleg pentru vornic 12 pămînturi, despărțite cu doi stîlpi de piatră de pămînturile răzeșilor: unul din vale, în capul ieșăturii rîmnicului amintit, și altul la deal, spre apus, în marginea pădurii. Fiindcă hotarele mergeau „surăite”, fiecare trebuia să-și stăpînească locurile și pomeți și de prisăci acolo unde se aflau. Vornicul Roset avea loc de prisacă cu pomeți,

³⁵ Arhivele Naționale București, ms. 628, f. 71; cf. și *Catalogul documentelor moldovenești*, V, nr. 430.

care au fost ai Bădioaei, și o livadă, fostă a Țișnii. Rîmnicul lui Cumpănă de pe valea Rabota rămînea pe partea vornicului.

Răzeșii martori și-au pus degetele (în loc de semnătură) pe actul de hotărnicie, dar nemulțumirile lor vor răbufni mereu în pricini de hotare. La 25 ianuarie 1709³⁶, Mihai Racoviță voievod va întări proprietatea lui Iordache Ruset, după hotarnica de mai sus.

Partea din Borăști a vornicului Iordache Ruset va rămîne în stăpînirea familiei peste o jumătate de veac³⁷, fără pricini de hotare prea mari. Doar în anul 1746 vornicul de poartă Nicolae Banul și unchiul său Lazor, care aveau a patra parte din Borăști, în partea de sus, reclamau la domnie pe feciorii lui Ilie armașul, nepoții Andocăi clucerul, care ar fi împresurat o bucată de loc de la hotarul cu moșia Petreștii, luînd dijma de acolo. Jeluitorii susțineau, în aceeași jalbă, că vornicul Ruset ar fi stăpînit în partea de jos a moșiei Borăști. Ioan Nicolae Mavrocordat scria, la 19 aprilie 1746³⁸, biv vel paharnicilor Ștefan Ruset, fiul vornicului, și Vasilie Costache, ispravnici de Vaslui, să rînduiască pe postelnicul Toader Cuza și pe vornicul Vasile Carp, mazili și megieși, ca să cerceteze conflictul și să dea o mărturie hotarnică, folosind și o copie de pe hotarnica lui Ruset din anul 1708. Moștenită de Ștefan Ruset, de banul Ioniță Ruset și, probabil, de Andrei Ruset (fii), partea din Borăști a lui Iordache Ruset este stăpînită, cu carte domnească de împuternicire de la Grigore Alexandru Ghica, din 14 octombrie 1765³⁹, de Enache Milo fost mare spătar, ginerele lui Andrei Ruset, fiind căsătorit cu Safta, fiica acestuia)⁴⁰.

³⁶ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CVI/186.

³⁷ „Arhiva”, Iași, 1900, nr. 11-12, p. 563 (pămînturile din Borăști, în *Catastihul moșilor vornicului Iordache Ruset*, datat 25 februarie 1732).

³⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/85 (orig.) și Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLI/12 (copie).

³⁹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/136 (orig.).

⁴⁰ Generalul Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, I, București, 1938, p. 76.

Documentele moșiei permit, în bună măsură, urmărirea și a altor părți din Borăști în evoluția stăpînirii din veacul al XVIII-lea prin succesiune genealogică, prin danii și vânzări. Astfel, părțile medelnicerului Ghinea din 1672 și 1673 vor fi cumpărate de un Mihalache și vîndute apoi, la 27 mai 1741⁴¹, de fiii acestuia, cu 15 lei. Locul era pe lîngă livada Ursoaea din Petrești și avea o gospodărie, cu „heiurile ei”, care fusese făcută într-o curățitură de codru: „Cînd s-au descălecat casa așa era pădure meree” și „s-au descălecat locul”.

Foarte interesantă este o situație creată în anul 1746. Neculai Tiron, vornic de poartă, cu frații săi, oprise „o samă de pîne” și alte bucate ca dijmă de pe un loc din Petrești al lui Tănăsie sîn Breazului și al fraților săi, zicînd că este pe hotarul Borăștilor. Era în 6 aprilie⁴² cînd domnul Ioan Nicolae Mavrocordat scria postelnicului Toader Cuza pentru cercetarea conflictului și acea „pîne” stătea netreierată și se strica (fiind oprită, așadar, din vara anului trecut). Cu martori, grîul trebuia treierat, măsurat și depozitat pînă la judecată. La 9 iulie 1746⁴³, ispravnicii de Vaslui trimit iarăși pe Toader Cuza și pe Vasile Carp să cerceteze o pretenție mai rar înfîlnită. Neculai Tiron, cu un Lazor, feciorul lui Nicoară, și cu Andrei Jăpău veneau cu o carte domnească la Borăști, pentru a revendica o parte din moșie considerată împresurată de feciorii lui Ilie armașul din Petrești, strănepoții clucerului Handoca. La cercetare se constată că pentru partea solicitată, pe Vilna, Handoceștii erau stăpînitori cu uricul din 4 martie 1487 pentru Petrești (vezi, mai departe, cap. **Petreștii**) și cu un zapis de cumpărătură de la neamul lui Toader Tansea, din 1 martie 1649. Reclamanții încearcă atunci să ceară un loc în partea de sus a moșiei, dar aici era deja stîlpită partea vornicului Iordache Ruset. Mai mult, nimeni dintre răzeșii martori la cercetare, locuitori în

⁴¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/79.

⁴² Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLIII/12.

⁴³ Arhivele Naționale Iași, 425/86 (document deteriorat) și 240/34 (copie).

Borăști și în Griești, nu știau că neamul lui Tiron sau al lui Jăpău ar fi stăpînit în moșia lor și, pe bună dreptate, solicitanții nu pot obține nimic, fiindcă ei veneau cu un uric de la Alexandru voievod [Lăpușneanul], din 6 aprilie 1558⁴⁴, cu care se întărea pisarului Mihăilă o cumpărătură din jumătate de sat „anume Leontina... ce se chiiamă acum Borăștii”. Acest act se referea însă la un sat omonim Borăști, din zona Pungeștilor, și după două secole urmașii pisarului Mihăilă nu mai știau (sau se prefăceau că nu știu) unde fusese moșia strămoșului lor. O asemenea situație era posibilă în mod real numai dacă beneficiarul unui asemenea document nu intrase în stăpînire efectivă asupra satului (moșiei) o foarte lungă vreme, din motive greu de știut acum, iar urmașii săi nu au trăit în acea localitate.

Alte aspecte sociale și practici juridice se dezvăluie din documentele Borăștilor. Astfel, o poruncă domnească din 24 octombrie 1727⁴⁵ către Toader Cuza și Ion Bujoreanu arată cît de ușor se putea ajunge chiar la autoritatea cea mai înaltă a statului pentru reclamarea și soluționarea unui conflict minor. Ilie armașul, nepotul clucerului Handoca, se jeluise lui Grigore Ghica voievod că Lipșe, Ilie Lungul, Vasile Barbul și Antimie Bărbo(a)e își făcuseră o grădină de curechi pe locul său și nu voiau să-i dea dijmă. Cei doi boieri trebuiau să cerceteze pricina și să constate dacă locul era sau nu al Borăștilor. Același domn judeca la 1 martie 1732⁴⁶ pîra lui Constandin, nepotul lui Goian, împotriva preotului Neculai de la Scînteia. Acesta din urmă primise ca danie de la Goian mai multe părți din cîteva sate, între care și Borăștii. Goian nu avusese feciori, botezase și cununase pe un copil al popii Neculai pe numele

⁴⁴ DIR, XVI, 2, nr. 99, p. 107 (traducere din 1765 mai 8).

⁴⁵ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/67; vezi și *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea. II. Moldova*, București, 1966, nr. 98, p. 163-164.

⁴⁶ Arh Naț. Iași, Documente, 622/63.

său (îl înfiase, adică) și făcuse dania pentru ca să fie grijit după moartea sa. Domnul constată că dania este bună și popa Neculai putea să-și țină acele părți, trebuind doar să plătească lui Costandin pentru o datorie de bani.

La Borăști, în tot veacul al XVIII-lea certurile pentru pământ sînt, ca și în satele vecine, permanente. La 28 aprilie 1742⁴⁷, Ioana Bălăneasa scria o jalbă către domn pentru încălcarea ocinelor ei de către niște Zotești din satul Cotic, care erau rude ale sale, din neamul Bălan, iar la 14 iulie 1748⁴⁸ un Tănăsie din Borăști cerea să iasă la judecata domniei cu cumnații săi Handocești, fiii lui Ilie armașul, pentru moșiile Borăști⁴⁹, Mogoșești și Petrești.

Alți trei cumpărători importanți apar la Borăști în acest secol. Preotul Toma Cumpănă, fiul lui Ștefan Cumpănă, marea avuția familiei sale, moștenită de la bunicul Toader Cumpănă (cumpărător de ocine în anii 1682 și 1686). Acesta obține la 28 mai 1757⁵⁰ toate părțile din moșiile Borăști, Alexești (pe partea Drăgăneștilor), Chiujdești și Mogoșești de la Zamfira, sora lui Frangole și soție a lui Gheorghie neguțătorul din Iași, pentru 50 de stupi, aleși dintr-o prisacă cu 150 de stupi. Apoi, mai cumpără, la 1 decembrie 1758⁵¹, un loc de prisacă, cu pomăt și

⁴⁷ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/154.

⁴⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/91.

⁴⁹ *Ibidem*, 425/94. Aici, mențiunea zapisului [din 25 aprilie 1685], cu care Ursul căpitanul, tatăl lui Ilie armașul, dobîndise o parte din Borăști de la Ionașco Perșa. Cu acest act se adăugase la stăpînirea Handoceștilor încă o parte din Borăști, pe lîngă acelea cumpărate de clucerul Andoca.

⁵⁰ *Ibidem*, 402/68. Vezi și *Ibidem*, 407/139 (rez., cu data 1758 mai 28, în perilipsis post 1824). La 7 martie 1761, Ioana Cuculeasă, cu fiica și doi gineri, pierd un proces de revendicare a 12 pămînturi din Borăști cu Iordache Frangole, cupeț din Eși: *Ibidem*, 402/64.

⁵¹ *Ibidem*, 402/55. Între martorii vînzării, care pun degetele pe zapis, sînt Ursul Andoca, Toader Belșug, Postolache, Lipșa, Toader Nerăuț din Borăști și alții. Un proces dintre Ion Fetiș și preotul Toma va avea loc la 19 octombrie 1766 pentru stăpînire în Borăști: *Ibidem*, 407/139 (cartea Divanului, mențiune).

curătură din topor „ce sînt în Rosa” (azi pădurea Rusa), de la Ion Fetiș și soțul” [= soția] său Ioana Feteșoi, și, în sfîrșit, pune stăpînire și pe o ocină din Borăști, șapte pămînturi în Bîrlanțu, cu vad de mori [în Vilna], și un loc de prisacă, întărite în 1759-1760⁵² de Ioan Theodor Calimah voievod.

Pentru istoria dreptului civil românesc, judecata din 25 iulie 1765⁵³ a preotului Toma Cumpănă și a fratelui său Pricopi cu baba Ioana, fata Marii Mărguții, și cu ginerele ei, Istrati Tătarul din Borăști, este un exemplu grăitor. Baba Ioana revendica o parte din moșia Borăști ca fiică a lui Toader Cumpănă și mătușă a pîrîților. Doi oameni bătrîni din Borăști, Tudosii și Pascal, au jurat⁵⁴ însă în biserica Sf. Neculai (de lîngă Curtea domnească din Iași), unde, de regulă, se depuneau jurămintele cerute de instanțele vremii (Logofeția cea Mare, Divanul de Judecată, Divanul Domnesc), că Toader Cumpănă o luase pe Maria Mărguța cu copii și, deci, Ioana nu era fiica sa adevărată și nu avea drept de moștenire a pămîntului.

Cuzeștii intră în moșia Borăști, după obicei, printr-o danie din 11 ianuarie 1713⁵⁵, cînd Toader Cuza primește o livadă de la Lupașco Lipșa, fecior al lui Lipșa călugărul. Dania va fi contestată, tîrziu, la 10 februarie 1742⁵⁶, de Toader Beleuț. La 3 martie 1742⁵⁷, probabil pentru a evita alte tracasări, Toader Carp vinde acea livadă, care era în fundul văii Borăștilor, în muchea dealului. Totuși, acesta mai avea un loc de prisacă și cu pomet, cu casă și temnice pe acel loc, stăpînire întărită de Grigore Ghica voievod, la 4 iulie 1741⁵⁸.

⁵² *Ibidem*, 407/139 (rez.).

⁵³ *Ibidem*, 402/59.

⁵⁴ *Ibidem*, 407/61.

⁵⁵ *Ibidem*, 407/139 (rez.).

⁵⁶ *Ibidem* (rez.).

⁵⁷ *Ibidem* (rez.).

⁵⁸ *Ibidem* (rez.).

Cărpeștii sînt razeși mai vechi în moșia Borăștilor. La 30 mai 1742⁵⁹ Costandin Nicolae Mavrocordat întărea fraților Vasilie Carp biv vel vornic de poartă, Toader Carp și ceilalți, a treia parte din Borăști pe care o moșteneau de la moșul lor Postolachi (Mucul) medelnicer, același, desigur, Postolachi care cumpăraseră o parte din Borăști, cu mai bine de un veac în urmă, de la Antimia și Mihăilă (vezi *supra*). [Gheorghe] Carp ot visterie mai cumpără la 29 iunie 1780⁶⁰ un loc de prisacă de la monahul Paisăi (Paisie) din neamul Soronariului din Borăști. Mai tîrziu, în anul 1794⁶¹, Arghir Cuza, banul Gheorghe Carp și alți razeși se judecau pentru pricini de hotare din Borăști. Prin diata din 31 martie 1802⁶², Gheorghe Carp lăsa moștenirea sa de 8 pămînturi din Borăști fiului său mai mare, Toader Carp (vezi și cap. **Alexeștii**).

În această perioadă, la Borăști nu trăiau doar razeși. Nu avem informații despre țărani vecini care vor fi lucrat părțile boierești sau razeșești ale moșiei, dar aceștia sînt, desigur, aceiași locuitori clăcași (după 1749) care apar uneori în documentele vremii. Astfel, la 14 octombrie 1765⁶³ se preciza că oamenii șezători pe moșia Borăști trebuiau să plătească de toată casa (gospodăria) cîte un leu pe an și că acei care nu vor avea bani vor trebui să lucreze boierescul, cîte 12 zile pe an, șase zile vara și șase iarna, după așezămîntul lui Constantin Mavrocordat. Dacă legea ar fi fost respectată, aceste obligații nu ar fi fost foarte împovărătoare pentru clăcași. Din păcate, numeroasele dabile, havalele, podvezi, pe lîngă bir și dajdii,

⁵⁹ *Ibidem*, 409/116 (nr. 8, rez.); Arhivele Naționale București, Documente istorice, MXXIII/75 b și *Condica lui Constantin Mavrocordat* (ediție Corneliu Istrati), II, Iași, 1986, nr. 625, p. 241.

⁶⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 409/116 (nr. 9, rez.) și Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/21 (nr. 9, rez.).

⁶¹ *Ibidem* (nr. 10, rez.).

⁶² Arhivele Naționale Iași, Tribunalul Iași, secț. II, Tr. 1349, op. 1501, nr. 567, f. 37^v.

⁶³ *Ibidem*, Documente, 425/136.

faceau viața clăcașilor extrem de dificilă, cel puțin în anumite perioade sau domnii. Pentru cunoașterea naturii și formei relațiilor dintre proprietari și clăcași merită amintită și porunca din 4 august 1794⁶⁴ a ispravnicilor ținutului Vaslui către Gligori Gologan, care era împuternicit să ia cîte cinci parale de vită de la locuitorii ce nu erau răzeși de moșia Borăști și care călcau moșia căminarului Arghire Cuza din acel hotar.

În ultimele două decenii ale veacului al XVIII-lea se consemnează un abuz al pitarului Arghir Cuza, care era silit, prin porunca domnească din 28 iunie 1784⁶⁵, să plătească venitul ce-l luase de pe moșiile Ciocîrlești și Borăști ale biv vel stolnicului Iordachi Crupenschi (văr drept al pitarului)⁶⁶. Părțile din aceste moșii și din Brudurești (azi, Dagîța) ale stolnicului trebuiau alese, după cartea domnului Alexandru Mavrocordat, din 25 mai 1785⁶⁷.

La 23 aprilie 1805⁶⁸, Iordachi Crupenschi, acum biv vel spătar, „împreună cu soțul meu” Măriuța dădea 26 de pămînturi din partea de sus a Borăștilor polcovnicului Toader Săngiorzu, primind în schimb 57 pol stînji din satul Corlătești sau Brăești din ținutul Sucevei. Crupenschi păstra în Borăști numai 12 pămînturi în partea de jos, cu rîmnul fost al lui Cumpănă, cu locul de prisacă al Bădioarei și cu livada Țășnii, după ispisocul din 1708 al vornicului Iordachi Ruset.

Mult mai dificile și îndelungate au fost cercetările și judecățile Handoceștilor pentru stăpînirea moștenirii lor din Borăști (ca și din Alexești și Drăgănești, de altfel). Aceștia aveau drepturi aici cu cele trei zapise ale clucerului Andoca

⁶⁴ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CVI/152; cf. și *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea. II. Moldova*, nr. 603, p. 598.

⁶⁵ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/99.

⁶⁶ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, VII (Arborele genealogic al familiei Cuza).

⁶⁷ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CIV/105, 106.

⁶⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/82 (orig.).

dintre anii 1649 și 1668 (vezi *supra*). Toderașcu Handoca trăia în Borăști și este astăzi de neînțeles de ce scotea actele sale abia în 1785 și de ce, deși stăpînise efectiv, razeșii nu-l recunoșteau ca pârtaș și chiar jurau, la 13 iunie 1785, pentru aceasta (vezi și cap. **Alexeștii**). Și la 1 iunie 1784⁶⁹ Ioniță Carp dăduse o mărturie „sătenilor” din Borăști că tatăl lui Radu Handoca, Toderașcu, nu a avut aici o moșie. După un început rău pentru Handocești, cînd actele sînt rupte la o judecată, ei au obținut la 31 ianuarie 1787 dreptul de a stăpîni doar locurile de casă și de livezi cu pomi din Borăști. În aceeași zi s-a dat și o mărturie hotarnică⁷⁰, semnată de către stolnicul Dimitrie Miclescu și biv treti logofăt Ioan Ursoian, pentru despărțirea moșiei Borăști a lui Arghir Cuza și a celorlați razeși de moșia Petrești a Handoceștilor (Radu și Ioan Handoca și cumnatul lor Costandin Ciornei). Pentru această cercetare s-au făcut trei spițe de neam, pentru Cumpănă, Biliuță și Bălan, păstrate pînă astăzi⁷¹, și s-au înfățișat documentele⁷² neamului Cumpănă, Lipșa (vîndut lui Feteș) și Zoteștilor din Cotic, descendenți din neamul Bălan.

De această dată s-a constatat că Handoceștii împresuraseră moșia Borăștilor cu hotarul moșiilor Petreștii și Schinenii. Ei pierduseră la cercetări și judecăți din anii 1794 și 1796, cînd au încercat să cuprindă locul cu case și livezi de pe ambele părți ale văii Borăștilor, la obîrșie, muțînd hotarul dintre Borăști, Griești și Schineni (sau Recea) mai spre răsărit de „obișnuita zare” a dealului despărțitor moșiilor. Pentru

⁶⁹ *Ibidem*, 402/70.

⁷⁰ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CCV/145.

⁷¹ *Ibidem*, CV/184. Autorul spițelor este Arghir Cuza, un veritabil genealogist, a cărui preocupare nu este însă evidențiată așa cum se cuvine. Copii ale acestor spițe, dateate 15 ianuarie 1797, se găsesc și în pachetul MXXXIII/209, 209 A, 209 B. Alte numeroase spițe razeșești se află în același pachet.

⁷² *Ibidem*, CVI/180, 181, 182.

aceasta invocaseră un ispisoc din 10 mai 1667⁷³ de judecată a răzeșilor de Căscoești (sat dispărut prin înglobare în Tungujei) cu cei de Schineni, în care Borăștii nu erau menționați ca vecini, deducându-se de aici că Schinenii nu se mărgineau cu Borăștii, ci doar cu Petreștii. La cercetare s-a folosit și o hartă făcută după judecata din 1796 și recunoscută acum ca bună de către Handocești. În consecință, se restabilește hotarul dintre Griești și Schineni despre Borăști și Petrești pe muchea dealului și hotarul dintre Borăști și Petrești, punându-se și stâlpi de piatră. Pe hotarul despre apus a Borăștilor se menționează, ca repere, un piscușor din fundul văii Borăștilor, gura drumului săpat ce se pogoară spre Răcea, livada lui Feteș. Hotarul dintre Petrești și Borăști pornea din „țărmurile” pîrîului Vilna, de la cotitura Vilnii, unde se întâlneau Vilna și pîrîul Ușița (de fapt, Strîmba, confuzie pentru care a se vedea cap. **Mogoșeștii și Petreștii**). Acolo erau o moară și o crîsmă a Handoceștilor și hotarul le despărțea, moara rămînînd pe moșia Petrești. Hotarul mergea spre apus, pe din sus de drumul cel mare ce vine de la Iași și merge spre Siret (adică drumul de la Ipatele spre Tungujei) și pe din jos de siliștea veche a Petreștilor „ce s-a numit a lui Lazăr și a lui Băloș și a Tansii”, pînă în fundul văii Borăștilor, unde era pravățul moșiilor Petrești, Schineni și Borăști. După această hotarnică trebuiau scoase pietrele vechi care împresurau locul Borăștilor de către Handocești.

Avînd în vedere generalizarea acestui tip de litigii între moșiile răzeșești în toată Moldova, ne apare ca firească o continuare a reclamațiilor, cercetărilor și judecăților pentru hotarul dintre Borăști și Petrești încă aproape șase decenii după această hotarnică, o cauză directă fiind modul de soluționare a intereselor prin hotarnica anterioară, din 23 noiembrie 1708, cînd s-au ales părțile din Borăști ale vornicului Iordachi Ruset.

⁷³ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/341 (orig.) și 101/9; cf. și Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XX, Iași, 1928, p. 161 (datat, eronat, 10 mai 1547).

Într-o jalbă din 11 aprilie 1828⁷⁴ a sărdarului Dimitrache Ioan, vechil al Handoceștilor, se arăta că „încurcătura s-a produs de către răzeșii care și-au tras capătul despre apus al Alexeștilor în moșia Borăști numai ca să poată împresura pe Chiujdești și pe Borăști i-au tras în trupul Petreștilor, unde se află unii dintre ei cu așezările, astfel încât judecata era învechită, neputându-se afla capăt pricinii”. Explicația ni se pare adevărată, decurgând din faptul neobișnuit al întinderii moșiei Alexești (cu partea Drăgăneștilor) la apus de pîrîul Vilna, între Borăști și fosta moșie Linești⁷⁵.

Radul și Ion Handoca iau mărturii de la un Filip vînător, la 27 noiembrie 1793, și de la alți răzeși, la 20 aprilie 1796⁷⁶, care confirmă că Toderașcu Handoca, tatăl reclamanților, a trăit în casele fiilor săi, pe moșia Borăști, fapt ce dovedește că acel loc ținea, din vechime, de moșia Petrești. Răzeșii de Borăști cereau ca să li se dea pămînturi cu îndoită lungime față de măsurătorile din 1708, dar printr-o întăritură domnească din 12 iulie 1801, o poruncă gospod din 16 februarie 1802 și mărturia hotarnică din 10 martie 1802⁷⁷ a lui Toader Borș și Ichim Jăverdeanu se reconfirmă dreptul Handoceștilor de a stăpîni nesupărați o jumătate de bătrîn din Borăști, partea Perșii, iar răzeșilor proprietatea lor tot după hotarnica lui Iordache Ruset. În afară de această veche ocină, dobîndită în 1685, frații Handocești mai cumpăraseră în 1792⁷⁸ o dreaptă ocină și moșie din Borăști, Alexești și Drăgănești de

⁷⁴ Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/137 bis (în opis).

⁷⁵ Pentru evoluția proprietății la Linești, sat care exista încă în veacul al XVII-lea, vezi Mircea Ciubotaru, *O străveche așezare de pe valea Bîrladului: Negrești (jud. Vaslui) (I)*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XX, 1983, p. 326 și harta de la p. 330.

⁷⁶ Arhivele Naționale București, A. N., MMCMV/18 (în perilipsis) și Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/137 bis (în opis), 425/340 (în opis), 425/341 (în perilipsis).

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*, 425/164.

la Lipșe, sîn Apostol Lipșe, cu 51 de lei și obligația cumpărătorilor de a-l odihni, adăposti la casele lor și griji la moartea sa „ca pe un bătrîn al lor”. De asemenea, tot ei, împreună cu cumnatul lor Costandin Ciornei, iau cu un zăpis din 2 iulie 1797⁷⁹ o parte din Borăști de la Gavril sîn Ștefan Paiul, din neamul Zota⁸⁰. La 8 septembrie 1798⁸¹ se semnase o învoială între Arghir Cuza și frații Handoca, pentru a se curma judecățile dintre ei. Pentru părțile cumpărate de clucerul Andoca, socotite atunci ca a patra parte din tot hotarul Borăștilor, Cuza trebuia să stăpînească partea dinspre răsărit, adică din pîrăul Rapodii și pînă în Vilna, pe partea numită a lui Tiron, care se hotăra cu Negreștii, iar Handoceștii din Rapoda spre apus, pînă în hotarul Grieștilor și Spinenilor. Arghir Cuza nu era interesat de partea Perșii și alte locuri cumpărate de la neamul Lipșa, unde Handoceștii aveau case, vii și livezi. O învoială similară cu neamul Cumpănesc, din 15 septembrie 1798⁸², a avut aceeași urmare: reînceperea litigiilor. Învoiala Handoceștilor cu Arghir Cuza nu a mai fost respectată (a rămas „anerisită”), banul Cuza s-a unit cu răzeșii Cumpănă și s-a ajuns iarăși la judecăți la Logofeția cea Mare, la 24 martie 1801, și la domnul Costandin Alexandru Ipsilante, apoi pricina este preluată de clironomii răposaților Radul și Ion Handoca și de Costandin Stroi, în timpul lui Scarlat Alexandru Calimah. O hotărîre din 4 august 1814⁸³ dă iarăși dreptate Handoceștilor, după hotarnica din 1708.

Nesfîrșite certuri, adesea cu abuzuri și bătăi, jalbe, porunci de cercetare și judecăți pentru încălcări de hotare continuă între Arghir Cuza și Handoceștii de la Petrești, pe de o

⁷⁹ *Ibidem*, 407/138 (în opis), 425/341 (în perilipsis).

⁸⁰ O spiță a neamului Zota din Cotic, la Arhivele Naționale București, Documente istorice, CDLI/198.

⁸¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 402/341 (copie în perilipsis), 407/138 (în opis).

⁸² *Ibidem*, 407/138 (în opis).

⁸³ *Ibidem*, 462/56 (orig.).

parte⁸⁴, între cel dintâi și răzeșii din Borăști⁸⁵, pe de altă parte, apoi între Iordache Cuza, fiul lui Arghir Cuza, cu Handoceștii⁸⁶ și cu ceilalți răzeși. Numeroase alte conflicte au drept cauze vânzarea orîndei satului Borăști de către aga Iordache Cuza fără știrea răzeșilor și a clucerului Ioniță Handoca, în anul 1830⁸⁷, vânzări de vii etc. Numai în anul 1835⁸⁸ la Judecătoria ținutului Vaslui se pare că toți se judecă, pentru diverse pricini, cu toată lumea: Ioniță Handoca pentru orînda unui loc, Ștefan Handoca pentru niște documente pierdute sau pentru stricarea codrului de către răzeșii de Borăști, banul Iancu Anghelichi cu neamurile Lipșa, Barbu și Zota, răzeșii Burghelești din Alexești cu aga Iordachi Cuza pentru împresurare și obijduiri, răzeșii Bălan cu Iordache Cuza, răzeșii Gologan cu Lipșăștii și Bărbeștii pentru părți din Alexești și Borăști, Săndulache Săvăstru cu Iftimi Sîrghi pentru răscumpărarea unei părți vîndute din Borăști, răzeșii Cumpănă și Beceriu între ei etc. Impresia generală despre relațiile din satele răzeșești este aceea a unei tensiuni continui între membrii obștei, între vecini sau între rude apropiate, pentru hotare, moșteniri, vânzări ilegale, ascunse. Nu „lupta de clasă” între boieri și țărani este cauza acestor procese, ci interesul imediat al celor implicați într-o relație conflictuală. În această atmosferă s-au născut zicătorile și proverbele care pun sub semnul întrebării teza solidarității de

⁸⁴ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CIV/163 (1816 aprilie 3), CIV/164 (1816 mai 18); Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/123 (1824), 407/137 bis (nr. 15-21, rez. în opis, documente din 1825-1826), 425/340 (nr. 16-22, rez. în opis, documente din 1824-1825), 425/341 (nr. 12-14, rez. în perilipsis, documente din 1825).

⁸⁵ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/69 (1817 septembrie 21); Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, VII, p. 296 (1825 mai 13).

⁸⁶ Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/137 bis (nr. 22, 27, rez. în opis, documente din 1827).

⁸⁷ *Ibidem*, 418/144.

⁸⁸ „Buletin. Foae oficială”, Iași, 1835, p. 253, 254, 366, 406, 407, 464, 465, 505, 506, 557, 559.

interese și imaginea idilică a satului tradițional: „Să te ferească Dumnezeu de vrăjmășia rudelor, că ruda cînd te pișcă, ca scorpia te mușcă”; „Să te ferești de rude ca de cărbune, că aprins te arde și stins te mînjește”; „Banul din pungă, cea mai bună rudă”; „Dragostea rudelor cu mult mai jos decît a cîinelui”⁸⁹ etc. Analiza atentă a proceselor pentru pămînt dezvăluie faptul că, în general, judecățile diverselor instanțe erau corecte și nepărtinitoare, adesea răzeșii de rînd cîștigînd împotriva unor proprietari care aveau ranguri boierești, unele importante. Abuzuri au existat dintotdeauna, dar instanțele de drept funcționau rezonabil chiar în hulita epocă fanariotă. Să mai observăm și faptul că amînările și reluările proceselor pe parcursul multor decenii și generații își au cauzele nu atît în corupția dregătorilor, cît în sistemul ieșirii din devălmășie, în lipsa documentelor („dacă n-ai carte [de judecată, de stăpînire], n-ai parte [de moșie]”), acesta-i sensul originar al zicalei) și a planurilor de moșii⁹⁰, care au devenit acte obligatorii în judecarea proceselor abia în epoca Regulamentului Organic.

Cînd o moșie era grevată de datorii sau de procese dificile, cea mai bună soluție pentru proprietar era să scape de ea vînzînd-o, așa cum proceda în anul 1837⁹¹ Iancu Anghelichi cu viile, casele și părțile sale din Borăști. În prima jumătate a secolului trecut vînzările se făceau prin procedura mezatului, care presupunea publicitate prin foi sătești și prin licitație publică la sorocul stabilit. Nu era însă ușor să se vîndă o proprietate care era încurcată în procese, așa cum se întîmpla să fie și cu părțile din Borăști. Documentele moșiei consemnează alte judecăți între Iordache Cuza și răzeși, în 1838⁹², între

⁸⁹ Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, VIII, București, 1900, p. 506-507.

⁹⁰ S-au realizat mai multe planuri (hărți) ale moșiilor de pe valea Vilnei, menționate în diverse opise de documente, dar, din păcate, puține s-au păstrat pînă astăzi în arhive.

⁹¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 864/39.

⁹² Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, VII, p. 297.

neamul Beleuțăsc și Cumpănesc, în 1858⁹³ și, mai ales, pe acelea cu vecinii de la Petrești. Pentru ultimele procese dintre proprietarii acestor moșii se va vedea cap. **Petreștii**.

Un plan al unor părți din Borăști și Petrești s-a făcut la 28 octombrie 1844⁹⁴. În descrierea, păstrată fragmentar, a reperelor se menționează că pe coasta dealului Borăștilor, spre răsărit de livada lui Feteș, a fost odinioară pădure din care au mai rămas câte o rădăcină putredă și câte o ținlișoară. S-au însemnat atunci pe plan (necunoscut) săliștea veche a Borăștilor (la nr. 14) și o săliște veche a Petreștilor (la nr. 18), unde se mai găseau copaci vechi roditori, dar fără urme de „rîsîpire de casă”.

În sfîrșit, la 5 octombrie 1860⁹⁵, s-a făcut un plan de către geometrul Costache Popovici și s-au reînnoit semnele de hotar ale părții din trupul Borăștilor a bănesei Profira Cristea, după hotarnica din 23 noiembrie 1708. În partea dinspre apus a moșiei, din iezătura rîmnicului de la pîrîul Rabota și pînă în hotarul Sofroneștilor (12 pămînturi) s-au măsurat acum 14 fâlci și 49 prăjini, iar în partea de răsărit, pînă în Vilna, s-au găsit 23 fâlci. Între pietre s-a tras o brazdă, ca semn de hotar.

⁹³ Arhivele Naționale Iași, Documente, 415/421.

⁹⁴ *Ibidem*, 407/130.

⁹⁵ *Ibidem*, 418/326.

CHIUJDEȘTI

Fostul sat Chiujdești, dispărut după anul 1831, când mai era încă așezare locuită¹, s-a format, probabil în veacul al XV-lea, pe o moșie proprie, situată între moșiile Alexești și Mogoșești. Nu este însă exclus ca moșia Chiujdești să fi fost în secolul al XV-lea o parte a moșiei Mogoșești, fiindcă în hotarnica moșiei Alexești din 7 martie 1493 era menționată movila de la Mogoș. Satul vechi va fi fost situat pe platoul dealului de la vest de Frenciugi, la obârșia pîrîului Văscăneasa. O siliște a Chiujdeștilor este reprezentată pe două planuri din anii 1812² și 1816³. Moșia Chiujdești este delimitată într-o schiță de plan, nedată, de la începutul secolului al XIX-lea⁴.

Toponimele *Chiujdești* și *Chiujdeni*, cu variantele *Chiojdești*, *Chiuздеști*, sînt derivate din numele de persoană *Chiujde(a)* (cu varianta *Chiuздеa*), foarte probabil de origine maghiară (magh. *küzdő* „luptător”) ⁵. Atît oiconimele, cît și antroponimele, sînt bine atestate în Moldova⁶. Dacă nu sînt

¹ Vezi în **Anexa nr. 3**, catagrafia din anul 1831. Cf. și *Tezaurul toponimic al României. Moldova...*, p. 228 (sub voce **Chiujdești**).

² Biblioteca Academiei Române, Hărți, D-LXXVI-32

³ *Ibidem*, D-LXXIV-4.

⁴ Arhivele Naționale București, Documente istorice, MXXXIII/241.

⁵ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1986, p. 120. Este puțin probabilă etimologia propusă de N. A. Constantinescu, în *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 426: adj. *chiuzd*, cf. maghiar *köz* ‘în genere’ (apud H. Tiktin), explicînd numele de persoană *Chiuşdea*. Cf. și *Dicționarul limbii române*, vol. I, partea II, București, 1940, p. 393, unde magh. *köz* înseamnă ‘de mijloc, mijlociu’, iar adv. *chiuzd* ‘universal, a-toată-lumea, sobornicesc’ este explicat prin magh. *közt* (*között*) în loc de *köz*.

⁶ Chiujda din Scoposeni, în 1600: DIR, A, XVI, 4, p. 309. Un locotenent *Chiujde*, în 1918, este menționat în *Suceava. File de istorie. Documente privitoare la istoria oraşului (1388-1918)*, I, București, 1989, p. 736. Un sat Chiujdești (Chiujdeni) a existat pe pîrîul Bîrzota, în ţinutul Tutovei: „Teodor Codrescu”, anul III, 1934, nr. 6, p. 84 (anul 1605); DRH, A, XXIII,

variante grafice, numele *Ciujdea* și *Ciujdoae*⁷ au o altă etimologie, probabil un slav *čuzde* ‘străin, pus uneori însă în relație eronată cu Chiujdieni’⁸. Numele *Chiujde(a)* a pătruns în Moldova încă din secolele al XIV-lea sau al XV-lea, odată cu acea nobilime de origine maramureșeană din primele generații de după „descălecatul” țării. Nu este întâmplător faptul că moșia Chiujdești de pe Vilna este vecină cu Mogoșeștii lui Mogoș (nume de origine maghiară; vezi cap. **Mogoșeștii**), iar Chiujdienii de pe Vasluiet sînt alături de Ferești, nume derivat din magh. *Fehér* ‘alb’.

A existat un ispisoc de la Ștefan Voievod [cel Mare], datat 1493 decembrie 7, act care, în anul 1831, într-o cercetare la Divan pentru împresurarea moșiei Alexești despre Chiujdești, a fost arătat de către banul Ioan Gheuca, vechilul (= avocatul) lui Iordache Cuza agă. Tot atunci, probabil, ispisocul a fost tradus, dar, din păcate, atît originalul slavon cît și traducerea au rămas pînă astăzi necunoscute, tălmăcirea fiind doar menționată într-un opis de hîrtii ale Chiujdeștilor, din 24 ianuarie 1848⁹.

Primul document păstrat al Chiujdeștilor, un uric slavon de la Petru voievod [Șchiopul], datează din 12 noiembrie

nr. 440, p. 502 (anul 1636) și *Tezaurul toponimic al României, Moldova...*, p. 228; un alt sat Chiujdieni, pe Vaslui, în moșia Ferești, este atestat din anul 1547 (DIR, A, XVI, 1, nr. 16, p. 612-614) pînă în secolul al XVIII-lea.

⁷ Simion Ciujdea din Țăpeni, în 1637: DRH, A, XXIV, nr. 54, p. 53; Ciujdoae din Buhăești, în 1690: Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, IV₁, p. 153.

⁸ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XVI, Iași, 1926, p. XVIII. Cf. și *Dicționarul limbii române*, vol. I, partea II, București, 1940, p. 520, unde se consemnează vb. (a) *ciușdi* și adj. *ciușdit* (*ciujdit*) ‘a ciuli urechile’ (despre cal cînd se sperie).

⁹ Arhivele Naționale București, A.N., MMCMV/37 (nr. 1); cf. și DRH, A, III, nr. 139, p. 267. Același opis (copie), la Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/149.

1579¹⁰, cînd domnul întărea unui Simion cumpărătura unor părți din satul Mogoșești și din Chiujdești, de pe Vilna. Vînzătorii erau Toma vătag, Șteful, Ionașcu, Magda și Zlata, fiii Toadenii și verii acestora, Ciochină, Sava, Ion, Gherasim și Sora, copiii Anușcăi, nepoții lui Dragotă, strănepoții Ilcăi. Aceasta din urmă cumpăraseră părți din aceste sate cu un uric, necunoscut, de la Ștefan cel Bătrîn [cel Mare], iar fiul ei Dragotă avusese uric de întăritură de la Petru voievod [Rareș], document, de asemenea, pierdut. Vînzătorii dădeau, pentru 140 de zloți tătărăști, jumătate din părțile lor ce trebuiau să fie alese din moșiile celor două sate. Este probabil că uricul din 7 decembrie 1493 pentru Chiujdești nu era acela prin care Ilca, strămoașa vînzătorilor, cumpăraseră aceste părți.

Din aceste reconstituiri rezultă că moșia Chiujdești va fi fost împărțită prin cumpărături de la sfîrșitul secolului al XV-lea cu două urice, unul al Ilcăi, ai cărei urmași vor stăpîni și părți din Mogoșești, și unul numai pentru Chiujdești. După doar numai două generații nepoții încep să vîndă ocinele și dedinele lor, procesul de fragmentare și de înstrăinare a proprietății familiale accentuîndu-se în veacul următor. Principalul cumpărător este Andoca zlătarul. La 2 aprilie 1640¹¹, acesta lua patru pămînturi din Mogoșești și șase pămînturi din Chiujdești de la Mărica, Nastasiia și Stanca, fetele lui Precop, nepoatele lui Ionașco, în valoare de 20 de zloți, ca o completare la o vînzare din anul anterior a unei ocine din Petrești. Același Andoca mai cumpără alte ocine din Chiujdești și Mogoșești în 7160 [1651 sept. 1 – 1652 aug. 31]¹², la 2 octombrie 1652¹³, 8 ianuarie 1658 [= 1657]¹⁴ și 4

¹⁰ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XIX, Iași, 1927, p. 126-130 (text slav și traducere). Vezi și DIR, A, XVI, 3, nr. 156, p. 125-126, pentru diferențele de traduceri.

¹¹ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/54 (orig.).

¹² Arhivele Naționale Iași, Documente 664/3 (rez. în mărturie hotarnică din 24 iunie 1743).

¹³ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/78 (orig.).

octombrie 1666¹⁵. Este evident faptul că răzeșii vînzători de ocine din Chiujdești și din Mogoșești sînt urmași ai aceluia Simion [Ipate], strămoșul Ipăteștilor care vor da numele satului Ipatele.

În secolul al XVIII-lea și al XIX-lea moșia Chiujdești este împărțită între răzeșii nevînduți, urmașii clucerului Andoca și, o perioadă, Mănăstirea Frumoasa din Iași. La 5 noiembrie 1715¹⁶, Costandin Roșca biv vtorii clucer a făcut alegerea părților din Mogoșești (din Mijloace și din Răchiți) și din Chiujdești ale lui Ilie armașul, nepotul Handocăi. La Chiujdești hotarnicul a constatat doar că, după mărturia răzeșilor¹⁷, erau pietre puse încă înainte de o alegere precedentă (nedată) a lui Tălmaciul armașul și că hotarul nu se mutase „de cînd s-au luat Camenița de la leși” (1672).

Probleme în succesiunea Handoceștilor în moșia Chiujdești (și celelalte, vecine) vor fi generate în primul rînd de o danie. La 17 octombrie 1731¹⁸, Grigore Ghica voievod întărea o danie făcută Mănăstirii Sf. Arhangheli (Frumoasa) din Iași de către Ursul, fiu al căpitanului Ursul și strănepot al clucerului Handoca. Acesta, călugărit și trăind la mănăstire, dăruise toată partea lui din Chiujdești, adică a treia parte, din Spinii în [= îi] Sîrboae și din Petrești (cu excepția unei a treia părți din partea lui din Petrești, pe care o vînduse).

¹⁴ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/80 (mențiune).

¹⁵ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLIII/9 (copie de pe traducerea ispisocului de întăritură a lui Iliș Alexandru voievod pentru cumpărătură din Chiujdești).

¹⁶ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/54.

¹⁷ *Ibidem*, 425/55: Un Ipatie din Mogoșești și Mirăuță din Borăști au jurat în biserica din Griești, la 10 noiembrie 1715, pentru hotarul dintre Mogoșești și Chiujdești

¹⁸ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXLI/88 a (orig.) și b (copie).

La 27 iunie 1742¹⁹, Costandin Mavrocordat voievod împuternicește pe Ștefan Ruset vel paharnic, Mardare clucerul, Sandul Bosie serdar și pe Simeon Cheșco uricar măcar să cerceteze pricina pentru moșiile Mogoșești și Chiujdești, din fundul Vilnii, dintre preotul Vasilie Ipate, Postolache Popa [= popă], Neculai și Oniche Pepele călugăr, Mihalache, nepot Pepelii, și alți frați și răzeși ai lor, apoi Vasile Carp cu frații săi Toader și Savin călugăr și veri ai lor, toți nepoții lui Postolachi zis Mucul din Spineni, pe de o parte, și Ursul (căpitanul) cu nepotul său Toader (Handoca).

După cercetare urma să se facă alegerea pământurilor și să se dea mărturie hotarnică celor implicați. Hotarnica s-a făcut la 24 iunie 1743²⁰ de către Simion Cheșcu uricar, cunoscutul traducător de acte slavone, după judecata la domnie a răzeșilor nevînduți din satele Chiujdești și Mogoșești „ce sînt în fundul Vilnii” cu Ursul călugărul și fiii fratelui său Ilie armașul (Handoca). Documentul este foarte prețios pentru istoria evoluției proprietății în cele două sate, pentru atestarea unui mare număr de martori și pentru genealogiile răzeșilor, îndeosebi a celor din neamul Ipate. Erau de față bătrîni din Borăști (Toma Cumpănă, Sandu Soronar, Vasile Barbul, Apostol Lipșa, Ștefan Blăniță, Ion cioclul, Tănăsie Dudău, Toader Belciug, Ursul vornicelul, Ion Feteș, Tudosie Onciul călăraș, Toader Mirăuță, Toader sîn Soronariul, Vasîlie Vînătoriu, Ioniță, cumnatul lui Feteș, și alții din Armășăni, Șcheia, Crăiești și Scînteia.

La cercetare s-a constatat că Handoca clucerul cumpărase de la răzeși 117 pămînturi în Chiujdești, pe care le stîlpile cu trei pietre Tălmaciul fost mare armaș, și 120 pămînturi în Mogoșești, nestîlpile. Apoi, Ilie armașul a luat ca hotarnic pe Roșca clucerul care a stîlpit (în 1715) și acele 120

¹⁹ *Condica lui Constantin Mavrocordat*, II, nr. 690, p. 258-259.

²⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 664/3 (orig.), 425/80 (copie) și Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXCI/62 a, b (copii).

de pământuri din Mogoșești, dintre care 29 de pământuri de câte 20 de pași și 91 pământuri de câte 15 pași, cu această hotarnică împresurându-se moșia răzeșilor nevînduți. Martorii au susținut că în moșia vecină Spineni (azi înglobată în Griești) pământurile umblau de câte 15 pași, iar unii dintre megieșii mai bătrîni își aminteau că prin acele locuri de „pe la Funduri” (numele unui ocol al ținutului Vasluiului, de curînd înființat) pământurile de pădure (adică obținute prin defrișare) erau chiar și de 12 pași. Stabilindu-se măsura unui pămînt de 15 pași (pasul de 6 palme, palma fiind a preotului Vasile Ipate, „om de mijloc”), s-a măsurat locul răzeșilor de Mogoșești din hotarul Chiujdeștilor, găsindu-se 365 pămînturi, dintre care 34 pămînturi au rămas răzeșilor nevînduți. Aceștia din urmă susțin că Handoceștii le-au împresurat cu hotarnica lui Roșca 200 de pămînturi, dar pîrîții arată alte zapise de cumpărătură ale clucerului Handoca (acte care nu s-au pus în izvodul lui Tălmaciul) din 8 ianuarie 1657, 24 martie 1661 și 8 august 1652. Cu aceste zapise (însușind 45 de pămînturi) Handoceștilor li se aleg 185 de pămînturi din Mogoșești, lîngă Chiujdești, în partea de jos, se pun pietre în malul Vilnii, lîngă un plop, despre hotarul Petreștilor, apoi în costișa Vilnii, din sus de Spinii Sîrboai, se face un bour într-un stejar îngemănat, pe deal, în marginea dumbrăvii, și se ajunge, prin dumbravă, la hotarul Șăndrenilor (azi, Bîcu). În această parte a Handoceștilor are și Mănăstirea Sf. Arhangheli a treia parte, danie de la Ursul călugărul. Din partea mănăstirii era prezent la hotarnică preotul Vasile de la schitul lui Porușchii [de la Muntenești, sat lîngă Buhăiești]. Răzeșii nevînduți rămîneau alături, în sus.

După hotarnică²¹, popa Vasile Ipati și răzeșii de Mogoșești dau un zapis la mîna Handoceștilor confirmînd alegerea, dar cu rezerva ca, în trei luni, nepoții și strănepoții clucerului Handoca să găsească un zapis de danie de la un

²¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/82 (datat 7251, fără lună și zi, și redactat „ot Vilna”).

Flore către Dumitru Sîrbul. În caz contrar, acel zăpis, menționat doar în actele clucerului, nu va fi luat în seamă.

Ursul (Handoca) din Petrești a vîndut postelnicului Adam Buzdugan o parte din moșia Chiujdești, cu un zăpis necunoscut astăzi. La 2 mai 1762²², Vasile Buzdugan și fratele său Sandul, fiii răposatului postelnic, vînd, cu 30 de lei, la rîndul lor preotului Moisăi zăt Ipate „moșia Childeștii”²³ „din drumul cel mare de la Cobuțul pe zarea dealului pînă în hotarul Șăndrenilor și a Frănciucilor”.

În anul 1797, Mănăstirea Frumoasa din Iași intră în stăpînirea părților lui Ursul călugărul din Petrești, Chiujdești și Spinii Sîrboaei, după 66 de ani de la danie (1731). La 30 ianuarie²⁴ egumenul Chiril primea carte de alegere, iar la 25 februarie²⁵ frații Radul și Ion Handoca, împreună cu cumnatul lor Costandin Ciornei, scriau o jalbă la Divan, arătînd că mănăstirea cere nu numai partea Ursului, dar și părți ale fraților acestuia. Divanul hotărăște ca pricina să se judece la 8 martie²⁶. Cercetîndu-se cauza, se constată că Handoceștii nu erau interesați de Chiujdești, fiindcă partea lor de moșie fusese deja vîndută. La judecată este de față Ion Jiverdean, fiul preotului Moisăi, care susține că partea cerută de mănăstire este a lui, după vînzarea moșiei Childeștii²⁷ din 2 mai 1762. Cînd i se cere zăpisul de vînzare a lui Ursul către Adam Buzdugan, acesta afirmă că documentul ar fi ars mai înainte la o pradă de

²² *Ibidem*, 425/130.

²³ Numele *Childești* ar putea fi o eroare în copii ale documentului original (necunoscut) și în diverse mențiuni din opise din anii 1838 și 1839 ale hotarnicii din 29 august 1761 pentru despărțirea moșiilor Șendreni și Frenciugi (vezi în cap. **Șendrenii** despre Cheldești).

²⁴ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLIII/228 a, b.

²⁵ *Ibidem*, CLIII/229 a, b.

²⁶ *Ibidem*, CLIII/230 a, b; CLIII/231 a, b și CXCI/74 (copii).

²⁷ Se reproduce în cartea de judecată (originală) numele din zăpisul de vînzare. În același text se fac referințe la moșia *Chiujdești* (numele corect).

tătari²⁸, după o mărturie scrisă de Sandul Buzdugan, unul dintre vânzătorii din 1762. Evident, proba nu poate fi admisă, pentru că acel Sandul nu poate mărturisi în favoarea sa („pentru sine”), și se hotărăște ca, înstrăinarea făcându-se fără dreptate, partea să rămână în stăpânirea Handoceștilor și de la aceștia va trebui ca Mănăstirea Frumoasa să-și tragă partea sa, dania Ursului. Moșia s-a măsurat și reîmpărțit la 21 noiembrie 1797²⁹. După această judecată Mănăstirea Frumoasa a dat, în schimb, această proprietate spătarului Costachi Anastase Voinescu, la o dată pe care n-o putem preciza acum. Acesta avea drept de stăpânire în aceste moșii de pe valea Vilnii, fiindcă răsstrăbunica sa era o fiică a lui [Postolachi] Mucul³⁰. În iunie 1830³¹, când „s-au făcut masă” pământurile din Petrești, Borăști, Mogoșești și Chiujdești pentru a fi apoi împărțite între Handocești și alți răzeși, din cei 833 de stînjeni de la Mogoșești și Chiujdești 262 sînt dați soției comisului Costachi Anastase Voinescu.

Reiintrînd în proprietatea de la Chiujdești, Radul și Ioan Handoca, fiii lui Toderașcu Handoca, își mai adaugă un necaz: împresurarea unui loc de către răzeșii de Alexești și Arghir Cuza, care, cumpărînd niște părți din Alexești³² și luînd

²⁸ Familia Buzdugan stăpînea la mijlocul secolului al XVIII-lea o parte a moșiei Căzănești. Aici se va fi întîmplat prada tătărăscă sau, mai probabil, în satul Chiujdești, unde Adam Buzdugan a avut o siliște cu casă și bisericuță, care vor fi fost incendiate în acea împrejurare: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 105 (1753).

²⁹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/149 (rez. în opis din 24 ianuarie 1848). O carte de învoială între Handocești și egumenul mănăstirii s-a semnat la 5 iunie 1798: Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXCI/75.

³⁰ Gheorghe G. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, București, 1943, p. 72

³¹ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 7, f. 61^v, 65^v, 67^r.

³² Încă din vara anului 1798, Arghir Cuza intrase în moșia Chiujdeni și cosise niște iarbă pe care apoi se îndatorase a o plăti: Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/149 (rez. în opis).

hotarnici pe căminarul Vasili Miclescu și pe jicnicerul Panaite Buzdugan, a cîștigat la o judecată din iulie 1805. Frații Handoca au cerut, la 1 decembrie 1805³³, să se facă o nouă cercetare hotarnică de către vornicul Lupu Balș, iar răzeșii să jure cu carte de blestem în fața mitropolitului. Cartea gospod către vornicul Balș pentru alegere datează din 13 decembrie 1805³⁴, iar delimitarea hotarelor și o hartă s-au făcut de către acesta la 15 mai 1806³⁵. A urmat o judecată la Divan, unde banul Arghir Cuza a fost „rămas”. La 5 februarie 1808³⁶, Handoceștii se jeluiesc că pricina a rămas neterminată, fiindcă banul a cerut o nouă înfățișare cu răzeșii, dar aceștia au fugit cînd au fost chemați cu scrisorile la Divan. La 8 februarie 1808³⁷, Divanul Cnejeiei Moldovei mai dă lui Arghir Cuza un ultim termen la Sf. Theodor.

Pentru istoria Chiujdeștilor detalii prețioase se găsesc în hotarnica (harta este astăzi rătăcită sau distrusă) vornicului Lupul Balș. Acesta constata că nu se mai pot recunoaște semnele hotarului din ispisocul Alexeștilor (din 7 martie 1493) și că din această cauză „s-a întunecat dreptatea Handoceștilor”. Urmînd hotarnicele Tălmaciului și a Cheșcului uricariul (din 1743), rezultă că moșia Chiujdeștii nu rămîne în zarea dealului, ca Alexeștii, ci merge înainte, ca și moșia Mogoșăști, pînă în hotarul Șăndreștilor. O dovadă este siliștea lui Adam Buzdugan, care a avut acolo casă și bisericuță, urmele putîndu-se vedea încă (la 1806). Locul împresurat și alipit la Alexești este acela care trecea peste zarea dealului, pînă în hotarul Șăndreștilor (alături cu Frenciugii, la sud). Pămînturile Handoceștilor din Chiujdești sînt măsurate pe două rînduri, din Vilna și pînă în zarea dealului, ca și acelea din Alexești.

³³ Arhivele Naționale Iași, Documente, 429/43; cf și 425/341 (rez.).

³⁴ *Ibidem*, 407/149.

³⁵ *Ibidem*, 425/341 (copie în perilipsis).

³⁶ *Ibidem*, 418/95.

³⁷ *Ibidem*.

În același an încep conflictele la capătul despre răsărit a moșiei, unde se cercetează de către Dumitru Carp, căpitan de darabani, la 6 august 1807³⁸, după reclamația lui Radul Handoca, împresurarea Chiujdeștilor de către moșia Frenciugii a stolnicei Măriuța Holbăneasa. Era în litigiu locul stăpînit de preotul Moisăi Jiverdean și de fiul său Ioniță (prezent la cercetare) timp de 32 [= 35] de ani, fără supărare dinspre stolniceasă. Se fac măsurători și se descoperă că se intrase în moșia Chiujdești 220 de stînji la capătul despre răsărit, 180 de stînji zarea dealului curmezișul și 400 de stînji în lung, la săliștea lui Adam Buzdugan (mai este menționată, în apropiere, o săliște veche). De aici, oamenii Holbănesei luaseră finul cosit de Handocești de pe 3 fâlci și 60 de prăjini. La 23 februarie 1808³⁹, stolnicea Măriuța Rîșcanu (soția lui Andrei Holban) se obliga, la Logofeția cea Mare, să plătească Handoceștilor, dacă judecata pentru acel loc le va fi favorabilă, finul pe care ei îl vor cumpăra în acea iarnă, ca să nu le moară vitele de foame. Ca de obicei, neînțelegerea va continua, fiindcă în anul 1812⁴⁰ Divanul poruncește Mariei Holban să urmeze linia despărțitoare dintre Chiujdești și Frenciugi după hartă.

În perioada următoare, moșia Chiujdești rămîne în proprietatea familiei Handoca (clucerul Ioan Handoca și căminarul Ștefan Handoca), litigiul cu Alexeștii fiind activ încă patru decenii, cu jalbe și cercetări în anii 1834-1835⁴¹ și 1844-1849⁴², cu aga Iordachi Cuza și, apoi, cu soția acestuia, Catinca.

În anul 1831 Chiujdeștii erau recenzați la satul Borăști (vezi **Anexa nr. 3**).

³⁸ *Ibidem*, 418/92; cf. și 425/341 (copie în perilipsis).

³⁹ *Ibidem*, 418/94.

⁴⁰ *Ibidem*, 425/341 (copie în perilipsis).

⁴¹ *Ibidem*, 409/153 (4 ian. 1835, 5 aug. 1835).

⁴² *Ibidem*, 418/276 (23 dec. 1844); 425/356 (21 apr. 1849).

MOGOȘEȘTI (IPATELE, SLOBOZIA ȘI HALIȚA)

Al doisprezecelea document intern moldovenesc, cunoscut pînă în prezent, este un uric de la Alexandru (cel Bun) voievod, din 1 septembrie 1400¹. Din păcate, originalul slavon, care la începutul secolului al XX-lea nu mai era de găsit, nu a reapărut încă și nu este exclusă dispariția sa definitivă. Documentul este păstrat într-o traducere din 24 iulie 1814, datorată lui Pavel Debrici. Din cauza unei slove citite greșit în veleat, anul a putut fi considerat ca 6950 (1442) în diverse copii, rezumate și mențiuni.

Voievodul dăruiește boierului Mogoș, pentru slujbă credincioasă în serviciul părinților domnului [Petru al II-lea] și apoi al emitentului însuși, „un sat pe Vilna”, căruia i se descriu hotarele: „din obîrșia Vilnei purcede pîrăul în jos pîn-la plopî, iar de la plopî, drept peste cîmpu, pîn-la stăjerei, în marginea dumbrăvii, de la acei trei stejărei drept la rădiu, și în marginea rădiului, la movilă, și de la movilă, pe culmea dealului, pîn-la poiană, iar de la poiană, pe Dealul Mare, pîn-la obîrșia Vilnei”. În afară de Vilna, o movilă și Dealul Mare, celelalte repere de pe hotar nu mai pot fi identificate acum, după șase veacuri de la această donație.

Observăm, mai întîi, că satul nu avea încă nume și că hotarele nu sînt „din veac”, după o formulă care începe, în curînd, să apară în uricele în care hotarele nu sînt descrise. Este foarte probabil, așadar, că satul trebuia atunci înființat, între hotarele neluate pînă atunci în stăpînire de cineva, cu atît mai mult cu cît zona de la obîrșia Vilnei trebuie să fi fost atunci împădurită, cu poieni și luminișuri pe terasa inferioară a pîrîului și pe Dealul Mare.

¹ DRH, A, I, nr. 12, p. 18. Suret găsit în anul 1914 de Gh. Ghibănescu între documentele păstrate de agronomul Gh. Teodor din Vaslui, soțul unei nepoate a paharnicului Ioan Handoca din Petrești.

Acest Mogoș, necunoscut din alte documente și fără alte stăpîniri, nu era un însemnat boier al vremii². Numele său, ardelenes³, sugerează condiția sa de războinic, în serviciul domnilor Moldovei de la sfîrșitul veacului al XIV-lea, ca fiu, probabil, al unui însoțitor maramureșean al lui Bogdan I Întemeietorul, ca și Chiujdea de la Chiujdești sau acei Dămăcuș, Miclăuș, Rohat și Bolat, care au fost stăpîni ai satelor de pe Rebricea, Damăcușeni, Miclăușeni, Rohotești (dispărute) și Bolați. Unul dintre fiii lui Mogoș de la Vilna ar putea fi Vlașin Mogoșescul, spătar în sfatul lui Iliaș voievod, în anii 1435 și 1436⁴. Un altul, cert, a fost Grozav, „fiul lui Mogoșel de la Vilna”, care, la 5 martie 1438, vindea partea sa jumătate de sat „la... Mogoș de la Vilna” (sau „al lui Mogoș de la Vinnea”)⁵, Neagăi, soția panului Giurgiu Piatră, atunci probabil văduvă. Este evident că cealaltă jumătate a satului lui Mogoș, nevîndută în 1438, este aceea ce îi va fi întărită în 1464, de către Ștefan cel Mare, lui Manea Mogoșescul, care era, probabil, fiul lui Vlașin. Abia acum apare numele satului: „Mogoșești, di pe Vilna”⁶.

² Fără niciun argument, Gh. Ghibănescu credea că Mogoș ar fi tatăl vornicului Negrea: „Arhiva”, XXV, Iași, 1914, p. 175. Nu există însă nicio relație între descendenții acestora și moștenirile ocinelor și dedinelor lor.

³ Din magh. *magas*, *magos*, *mogos* ‘înalt’: N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933, p. 608; N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 325.

⁴ DRH, A, I, nr. 142, p. 196; nr. 144, p. 199-200; nr. 145, p. 201-202.

⁵ *Ibidem*, nr. 181, p. 257. Original slav, pergament cu pecetea atîrnată pierdută.

⁶ *Ibidem*, II, nr. 118, p. 168. Uricul, pierdut, este menționat într-un perilipsis de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Nu se poate stabili o relație (care este posibilă) între familia Mogoș de la Vilna și acel (acei?) Mogoș, care a/au dat numele satelor Mogoșești, de pe Bistrița și de pe Siret, menționate în secolul al XV-lea. Alte sate Mogoșești vor apărea în Moldova în veacul al XVI-lea, între care cel mai apropiat este acela de pe Coasta Iașilor. Nu există o legătură genealogică între Mogoș de la 1400 și cei cîțiva Mogoș care apar în satul Ipatele în secolul al XX-lea.

Va trece mai mult de un veac pînă cînd Mogoșești reapar în documente păstrate pînă astăzi. Cel puțin trei urice (unul de la Ștefan cel Mare și două de la Petru [Rareș] voievod) ale Mogoșeștilor s-au pierdut, pînă în veacul al XVIII-lea. În anul 1579 noiembrie 12⁷, Petru [Șchiopul] voievod întărea unui Simion jumătate din satul Mogoșești și jumătate din Chiujdești, cumpărate de la Toma vătag, Șteful, Ionașcu, Magda și Zlata, fiii Toadenii (Toadei?), și de la nepoții [verii?] lor Ciochină, Sava, Ioan, Gherasim și Sora, copiii Anușcăi. Toți erau nepoți ai unui Dragotă și strănepoți ai Ilcăi. Aceasta din urmă, care poate fi identificată ca fiică a lui Onica, fratele lui Ivul Mîndrea⁸, cumpărase aceste părți cu un uric de la Ștefan cel Mare, iar fiul ei, Dragotă, avusese un uric de întăritură de la Petru [Rareș] voievod. Prețul cumpărăturii era de 140 de zloți tătărăști (vezi și cap. **Chiujdeștii**).

Cumpărătura Ilcăi avusese loc probabil la 7 decembrie 1493, fiindcă în anul 1831, cu prilejul unui proces pentru hotarul dinspre Chiujdești, vechilul lui Iordache Cuza înfățișase o traducere a unui ispisoc de la Ștefan cel Mare cu data de mai sus⁹. Este însă posibil ca acel uric să se refere la cealaltă jumătate a moșiei Chiujdești (și Mogoșești?).

O parte a moșiei Mogoșești, poate cealaltă jumătate, (aproape?) întreagă, era în vremea lui Petru [Rareș] voievod a lui Ion Boldea, cu un uric de întărire. Acest Boldea moștenea jumătatea lui Manea Mogoșescu (de la 1464). La 11 aprilie 1586¹⁰, Costin și Gheorghe, fiii lui Dumitru, nepoții lui Ion

⁷ Gh. Ghibănescu, *Urice slavone din secolul XV și XVI*, în „Arhiva”, XXV, Iași, 1914, p. 173-192; idem, *Surete și izvoade*, XIX, Iași, 1927, p. 126-130 (textul slav, după original slavon dintr-o colecție particulară). Cf. și DIR, A, XVI, 3, nr. 156, p. 125-126.

⁸ DRH, A, III, nr. 130, p. 253-256 (1493 martie 15) și nr. 131, p. 256. Cf. și Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XIX, p. 130 (spîțe de neam).

⁹ DRH, A, III, nr. 139, p. 267.

¹⁰ DIR, A, XVI, 3, nr. 379, p. 313-314. Originalul slav, pergament cu sigiliul atîrnat, la Arhivele Naționale București, Peceti I, nr. 182.

Boldea, vindeau cu 80 de zloți tătărăști partea bunicului lor unui Ion și surorii sale Magda.

Un ispisoc de la Alexandru Iliăș voievod, din 15 ianuarie 1633¹¹, mai clarifică un episod din istoria Mogoșeștilor. La acea dată s-au judecat la domnie toți nepoții și strănepoții bătrînului Manii Mogoșescul, pentru jumătate de Mogoșăști „ce-i pe Vilna, supt codru, în ținutul Vasluiului”. Atunci s-a hotărît ca Stratul Bolea paharnicul, cu sămințiile lui, nepoți și strănepoți lui Glăvan pisariul și cu fratele său Baciul, să țină a patra parte din [jumătate de] sat, iar popa Simion, feciorul Andreicăi, nepot Bîgii, cu sămințiile lui, să stăpînească trei părți. Glăvan, pisar între anii 1513 și 1519, apoi vistier (1530-1534), nepot al lui Sinat din Sănetești (apoi Glăvănești) de pe Zeletin, ar putea fi un descendent pe linie feminină al lui Manea Mogoșescul.

Identificăm în secolul al XV-lea și pe un Matieș ca stăpîn al unei părți a moșiei Mogoșești, în partea de jos, spre Halița. Fiii și fiicele lui Patrașco Baci, desigur descendent din Baciul, fratele lui Glăvan pisariul, Mihalce, Cozmița, Salomie și Nastasie vindeau partea lui Matieș la 18/19 mai 1636 lui Dumitru Sirbul, negustor din Iași, pentru patru polobocel de miere¹². Tranzacția va fi reconfirmată de Vasile Lupul, la 14 ianuarie 1637, dar prețul menționat al vînzării este acum de 100 de zloți bătuți¹³. Această parte va fi denumită ulterior *Spinii (Schinii) Sîrboaiiei (Sîrbului)*.

Rezultă din aceste reconstituiri că jumătatea de jos din Mogoșești, a lui Manea (1464), a rămas în stăpînirea descendenților săi, razeși în veacul al XVI-lea și al XVII-lea, în timp ce jumătatea Neagăi lui Giurgiu Piatră (1438) a fost vîndută ulterior, ajungînd la Ilca, strămoașa celor din 1579, și la Ion Boldea, bunicul vînzătorului din 1586. De aceea razeșii

¹¹ DRH, A, XXI, nr. 271, p. 346.

¹² *Ibidem*, XXIII, nr. 419, p. 481-482 (document considerat îndoielnic).

¹³ *Ibidem*, XXIV, nr. 11, p. 11.

Ipătești, urmașii lui Simion din 1579, vor stăpîni părți din jumătatea de sus a moșiei Mogoșești, unde s-a format cătunul lor, nucleul satului actual Ipatele.

Pînă în deceniul al patrulea al veacului al XVII-lea moșia Mogoșești a fost stăpînită pe două părți, în devălmășie familială răzeșească. Odată cu vînzarea din 1636 către Dumitru Sîrbul începe ieșirea din devălmășie și apoi alegerea părților înstrăinate. Unii dintre răzeșii de frunte din Mogoșești sînt cunoscuți ca martori la vînzări din sate vecine (Petrești, Chiujdești, Drăgușeni, Căscoești, Spineni, Halița și Alexești sau chiar din satul lor: Vrabie¹⁴, Ștefan Perșea¹⁵, Ipatie¹⁶, Moșuleț¹⁷, popa Simion¹⁸, un Vasile¹⁹, Ionașco Perșa²⁰, Apostol Ipatie²¹ călugăr, Gavril Cobuțul²², Ștefan sîn Apostol Ipatie²³ și alții.

Reținem dintre daniile de la sfîrșitul secolului al XVII-lea pe aceea din 17 octombrie 1685, cînd Apostol Ipate dădea Mănăstirii Cetățuia, cu prilejul călugăririi sale, un loc de

¹⁴ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/47 (1639 aprilie 18) și XX/48 (1639 aprilie 22); Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXLI/87 a, b (1671 iunie 13).

¹⁵ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/54 (1640 aprilie 2); Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 77 (1654 aprilie 20).

¹⁶ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/54.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, XX/56 (1641 august 12), XX/65 (1646 august 1); Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 23 (1642 octombrie 25), 25 (1642 noiembrie 4), 41 (1656 iunie 29), 78 (1656 iunie 10).

¹⁹ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXLI/7, Arhivele Naționale Iași, Documente, 101/9 și Th. Codrescu, *Uricariul*, XVII, Iași, 1891, p. 141.

²⁰ Toma G. Bulat, *Documentele mănăstirii Văratec*, Chișinău, 1939, p. 25 (1668 august 13).

²¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXII, Iași, 1929, p. 38 (1685 octombrie 17); Arhivele Naționale Iași, Documente, 698/15 (1690 aprilie 8), 402/96 (1697 iunie 23), 703/12 (1697 august 28).

²² Arhivele Naționale Iași, Documente, 698/15 (1690 aprilie 9).

²³ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, V₁, Iași, 1921, p. 75.

prisacă din Dealul Mare, și pe aceea din 8 decembrie 1688²⁴. Atunci, același Apostol Ipati dăruia mănăstirii partea sa, moștenită de la tatăl său Simion Ipati, care era „pe apa Vilnii”, „în hotarul Răchiților ce să chiamă săliștile Mogoșăștii”. Este, așadar, foarte probabil, că una dintre vechile vetre (siliști) ale Mogoșeștilor a fost pe hliza numită pînă în secolul al XIX-lea *Siliștea*. Nu avem informații despre circulația ulterioară a acestor proprietăți ale Mănăstirii Cetățuia.

Alături de răzeșii Ipatе, unul dintre proprietarii importanți de la Mogoșești în secolul al XVII-lea este zlătarul (apoi pitarul și clucerul) Andoca. El intră în moșia răzeșească la 2 aprilie 1640²⁵, cînd Mărica și surorile ei îi dăruiesc patru pămînturi. Mai tîrziu, la 24 martie 1661²⁶, Dumitrașco sin Dumitru Sîrbul vinde clucerului Handoca 20 de pămînturi cu prețul de 20 de lei (hliza Spinii Sîrbului sau Sîrboaei). Alte cumpărături din Chiujești și Mogoșești datează din anii 1651-1666 (vezi cap. **Chiujeștii**).

Al treilea cumpărător în Mogoșești a fost spătarul (apoi voievodul) Gheorghe Ștefan care, la 1 aprilie 1645²⁷, primea ca danie și vînzare pentru „mult bine ce le-au făcut” și pentru 30 de lei o parte de moșie și un loc de prisacă de la fiii Clapei celui bătrîn., Andronic și Toader. Erau martori la această tranzacție popa Sămion, Ștefan Perșa, Toader Moșuleț, Sămion Ipati și Gligori Perșa din Mogoșești. Neavînd copii, Gheorghe Ștefan a dat această ocină și locul de prisacă nepotei sale de frate Todosca, ca danie și zestre la căsătoria ei cu postelnicul Stamati [Hadîmbul].

²⁴ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 71, f. 19^v. Dania a fost întărită în aceeași zi de Costandin [Cantemir] voievod: *Ibidem*, f. 19^v.

²⁵ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/54.

²⁶ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXCI/62 a, b (mențiune în hotarnică din 24 iunie 1743).

²⁷ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CCXLVIII/82 (nr. 1, în perilipsis din 1797 martie 18).

Un alt loc de prisacă din Mogoșești este dăruit postelnicului Stamate de către un Hilotie și soția sa Măria, la 21 ianuarie 1669. După o judecată cu fiii lui Toader [Moșuleț], partea din Mogoșești și cele două locuri de prisacă vor fi întărite de [Gheorghe] Duca voievod, la 7 mai 1671, soției lui Stamate, fost mare postelnic, Tudosca. Aceasta mai cumpără, la 10 mai 1671, încă o jumătate de loc de la Dumitru Cobuțul și fiii săi din partea moașei lor Clăpoaie și a vărului lor Toader Moșuleț²⁸.

O primă recunoaștere a părților din Mogoșești cumpărate de Andoca s-a făcut în anul 1696²⁹ de către Ionașco biv căpitan, la cererea Agăției Ursoae din Petrești, nepoata lui Andoca, după porunca lui Antioh Cantemir, din 5 august 1696³⁰. La cercetare se constată că [Postolache] Mucul călugărul nu avea moșie³¹ în Răchiți și Mijloace (locuri din marginea de sud a satului actual Ipatele și pînă aproape de Halița, care apar într-un plan al moșiei Mogoșești de la începutul secolului al XIX-lea³², unde se vede și hliza numită *Partea bahnăi a Handocăi* [Halița sau Spinii Sîrboaei]). Amintirea acestor locuri este păstrată pînă astăzi de toponimele *Mijloace* [sau *Țarna*] și *Bahna*. Abia la 5 noiembrie 1715³³ Costandin Roșca biv vtori clucer a făcut hotarnica părților din

²⁸ *Ibidem*, Ms. nr. 628, f. 315^v (rez.); cf. și *Catalogul documentelor moldovenești*, III, nr. 1723, 2062, 2065.

²⁹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 179/38 (nedatat). Este eronată datarea documentului, în sec. al XIX-lea, de Mihai Costăchescu: „Ioan Neculce”, III, 1923, p. 204. Cf. și Arhivele Naționale București, Documente istorice, MDLXXV/34 (rez. în perilipsis).

³⁰ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/138 (orig.) și Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLIII/10 (copie).

³¹ Postolache Mucul vînduse la 8 aprilie 1690, dreapta sa ocină din Halița (lîngă Spinii Sîrboaei, cumpărătura lui Andoca), dar nu și părți din Răchiți și Mijloace.

³² Arhivele Naționale București, Documente istorice, MXXXIII/241 (plan, nedatat, care reproduce reperele din hotarnica de la 5 noiembrie 1715).

³³ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/54.

Mijloace și din Răchiți ale lui Ilie armașul, fiul Agafiei Ursoaia. Erau martori Gheorghiță Carp, diac de cămară, Vasile Mucul, armaș ot Răcea, Gheorghiță Barbul, Ursul Lipșe, Mirăuță din Borăști, Toma zăt Cobuțului ot Petrești, popa Pavăl, Ipati și Dumitrașco, nepot Perșii din Mogoșești, și alții. S-au ales 29 de pământuri din Mijloace și 91 de pământuri în Răchiți, după un izvod al Tălmaciului armașul, care pusese numai pietrele ce delimitau Chiujdeștii. Între reperele hotarelor se menționează casa și un rîmnic ale lui Ștefan Ipati, hotarul Gavanului, fîntîna holmului, prisaca logofetesii³⁴, Vilna, bahna, Răchițile, aria Perșii, hotarul Spinii Sîrboaea și hotarul Șendreștilor. Hotarnica a fost confirmată și întărită de vornicul Costache, hatmanul Dumitrașco Racoviță și spătarul Ion Palade³⁵.

O informație prețioasă pentru extensia spațiului locuit și cultivat de pe moșia Mogoșești datează din 20 februarie 1721³⁶, cînd monahul Sofroni (probabil din neamul Ipati) dădea fiicelor sale Ioana și Sofronia partea sa de moșie „ce are la Gavan din trupul moșiei Mogoșăștii cu livezi și casă”.

În prima jumătate a veacului al XVIII-lea la Mogoșești mai stăpînesc părți urmașii lui Postolache Mucul din Spineni, în pofida mărturiei lui Ionașco Ursoian. La 8 decembrie 1731³⁷, Toader și sora sa Măria, fiii Saftei, fata lui Postolache Mucul, vînd cu 20 de lei verilor lor Vasili, Toader și Savin, feciorii lui Ghiorghe Carp diacul, părțile mamei lor din Spineni, Griești,

³⁴ La 20 iunie 1729, Miron biv vel logofăt vindea pentru trei vaci cu viței preotului Pavăl, ginerele lui [Apostol] Ipati, un loc de prisacă „ce este în fundul Vilnii la Ipate”, pe care îl avea danie de la Maria logofeteasa: Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 71, f. 19^v (rezumat în anafora din 23 iunie 1843). Este probabil că acesta este unul dintre locurile de prisacă menționate în 1645 și 1669, Maria logofeteasa fiind, desigur, soția marelui logofăt Dumitrașco Ceaurul, nepot al lui Gheorghe Ștefan voievod.

³⁵ *Ibidem*, Documente, 173/215 (cu veleatul rupt).

³⁶ *Ibidem*, Anaforale, condica 71, f. 19^v.

³⁷ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLIII/77.

Mogoșăști, Borăști, Gîrbești și Tunguzăni. În vederea hotarniciei din 24 iunie 1743 (vezi cap. **Chiujdeștii**), la 7 iunie 1743³⁸ vel logofătul Sturzea porunca lui Simion Cheșco uricar ca să aleagă odată cu părțile din Chiujdești ale Handoceștilor și părțile din Mogoșești, Mijloace și Răchiți ale lui Vasile și Toader Carp și ale verilor săi. Nu cunoaștem pînă acum o hotarnică a uricarului pentru aceștia, alta decît aceea dată Ursului căpitanul și lui Toader (Handoca).

Revendicarea, din ignoranță sau din rea credință, a unor ocine și dedine demult vîndute era o practică obișnuită în satele răzeșești. Așa, de exemplu, la 15 august 1748³⁹ se judecau la Divan Alexandru Pîrvul din Iași, fost diac de visterie, nepotul Perșii, cu fiii lui Ilie armașul, Toader și Tănăsie. Cel dintîi cerea părți din Mogoșești și Haleci (Halița), care însă fuseseră cumpărate de clucerul Andoca cu un veac în urmă, și nu putea să aibă cîștig de cauză.

La mijlocul secolului, afară de părțile Handoceștilor, ale Ipăteștilor și ale jitnicerului Toader [Carp], din neamul Mucului, mai pretindeau drepturi asupra unei a treia părți din Mogoșești, care ar fi rămas în afara hotarniceii din 1743, cîțiva răzeși din neamul Pepelea (Mihalache Pepeli, fratele său, popa Postolache, și Neculai zis Pepeli). La o judecată din 7 iunie 1749⁴⁰ a vel logofătului Iordache Canta, patru martori din Borăști (Sandul Soronar, Ștefan Blăniș, Toader Barbul și Ion Fetiș) și Radu Bulbaș din Mogoșești arată că moșia merge numai pe doi bătrîni, Mucul și Ipate. Neamul Pepele nu poate avea parte. Această hotărîre va fi confirmată la 11 iunie 1750⁴¹ de Costandin Mihai Cehan Racoviță.

Peste alte trei decenii încearcă să tulbure curgerea firească a proprietăților protopopul Moisăi [Jiverdean], ginerele

³⁸ *Ibidem*, MDLXXV/32.

³⁹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/94.

⁴⁰ Arhivele Naționale București, Documente istorice, MDLXXV/33.

⁴¹ *Ibidem*, MDLXXV/34 (perilipsis).

popii Vasile Ipate, care voia să facă o nouă hotarnică (după aceea a lui Cheșcu uricarul), fiindcă Handoceștii ar fi luat în stăpânire niște părți de moșie după zapisul (de la un Florea către [Dumitru] Sîrbul) care nu a fost arătat în 1743. Toderășco Handoca și ginerele său Costandin Ciornei au mai scos o carte gospod de stăpânire de la Grigore Alexandru Ghica, dar acum nu mai vor să cheltuiască iarăși pentru hotărnicie. Divanul constată, la 21 mai 1778⁴², că protopopul „umbă fără rînduială”, încercînd să strice învoiala preotului Vasile Ipati cu Handoceștii (vezi cap. **Chiujdeștii**), și reconfirmă stăpînirea acestora asupra aceluia loc din Mogoșești, dinspre Chiujdești.

Desigur, această pricină nu se încheie aici, fiind reluată peste nouă ani. La Divan se înfățișează, la 12 iulie 1787⁴³, mazilii Radu și Ion Handoca, fiii lui Todirașco Handoca, împreună cu cumnatul lor Constantin Ciornei, chemați în judecată de protopopul Manolachi din Iași, diaconul Grigoraș, Gavril, fiul căpitanului Toader, și Ichim, fiul preotului Moisei [Jiverdean], toți răzeși de Mogoșești. Reclamanții aduc detalii la pricina deja cunoscută. După hotarnica din 1743 și înțelegerea ulterioară dintre răzeși și Handocești, cei din urmă nu au adus zapisul lui Flore nici după trei ani. Atunci, preotul Lupul, fecior popii Vasile Ipate, și alți răzeși „au poprit o bucată de loc ce să numește Halîța” cu carte gospod și au stăpînit-o cîțiva ani. După moartea preotului Lupul, Handoceștii au cîștigat o judecată (cea din 1778), dar răzeșii au obținut o carte gospod cu poruncă pentru măsurarea moșilor Mogoșești și Chiujdești. Mazilii trimiși de isprăvnicie (Costandin Grecul, Vasile Gălușcă și alții) au găsit că Handoceștii au împresurat 124 pămînturi din cîmp și 118 pămînturi în dumbravă, unde sînt locuri de fînaț și poieni de arat. Handoceștii nu au stat la măsurătoare decît o zi și nici nu au înfățișat scrisorile lor. Divanul dă însă aceeași rezoluție: se

⁴² Arhivele Naționale Iași, Documente, 173/161.

⁴³ *Ibidem*, 425/161.

va urma stăpînirea după hotarnica lui Cheșco uricar, iar zapisul acela, care nu mai apărea de atîta vreme, „să rămîie răsufat”, dacă va fi găsit.

La 3 iulie 1791⁴⁴ s-a făcut și hotarnica părților din Mogoșești ale lui Gheorghe Carp și ale fratelui său Vasile Carp, din neamul Mucului, iar în anii 1796⁴⁵ și 1797⁴⁶ s-au desfășurat procedurile pentru alegerea părților pitarului Iordachi Iurașcu, înrudit, de asemenea, cu răzeșii Mucu și cu neamul lui Anastase (Voinescu). Pitarul era strănepotul vel logofătului Dumitrașco Ceaurul⁴⁷ și avea actele de cumpărătură și danie ale lui Gheorghe Ștefan, din 1645, și ale postelnicului Stamati, din 1671.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, proprietarii moșiei Mogoșești sînt implicați în cîteva procese dificile cu vecinii de la Petrești, Șăndreni și Hadîmbul, în afară de obișnuitele și frecventele conflicte între neamurile de răzeși.

Un litigiu ce a durat peste 65 de ani, între răzeșii de Mogoșești și Handoceștii de la Petrești, a avut ca obiect poiana *Ursoaia*, aflată pe Vilna, acolo unde astăzi este locul numit *Fundul Poienii*.

S-a făcut la 26 februarie 1776 o cercetare de către stolnicul Ioniță Cuza pentru „poiana numită Ursoae ce este pe Vilna” și s-a întocmit o hartă închinerească a locului, stăpînit atunci de oamenii din Mogoșești. Conflictul se reactivează în anul 1820, cînd răzeșii de Mogoșești au reclamat împresurarea locului de către Handocești. Pricina s-a cercetat la 25 august 1820 de către căminarul Ioan Carp și s-a judecat la Divan, la 28 ianuarie 1821, dar nu s-a dat o hotărîre definitivă. În vara anului 1821, postelnicul Ioniță Handoca din Petrești s-a jelu

⁴⁴ Arhivele Naționale București, Documente istorice, MDLXXC/34.

⁴⁵ *Ibidem*, CIV/126.

⁴⁶ *Ibidem*, CIV/127, CCXLVIII/81, 82.

⁴⁷ Vezi spița neamului Iurașcu (străbuni materni ai lui Mihai Eminescu) în Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, București, 1977, p. 50.

isprăvniciei de Vaslui că răzeșii din Ipatele cosesc pe acel loc. La 15 iulie 1821⁴⁸ căpitanul Iordache Cumpănă a cercetat situația la fața locului, iar Logofeția cea Mare a decis în același an⁴⁹ ca pînă la soluționarea definitivă a cauzei stăpînirea locului să urmeze ca în trecut, așa cum s-a hotărît și la Divan. Abia la 20 februarie 1823⁵⁰, marii boieri reiau cercetarea și redactează o interesantă anafora. Esența litigiului consta în identificarea corectă a unuia dintre cracii Vilnei ca fiind adevăratul curs superior al pîrîului. Dacă Vilna era cracul dinspre apus, cu obîrșia într-un iezer de pe Dealul Mare (acolo unde a fost cătunul Iezerul), atunci poiana rămînea pe moșia Mogoșeștilor. Dimpotrivă, dacă adevărata Vilna era cracul dinspre răsărit, numit atunci (ca și astăzi) *Strîmba*, poiana Ursoaia se afla pe moșia Petreștilor. Examinînd ispisocul Mogoșeștilor din 1 septembrie 1400 și acela al Petreștilor din 1 iulie 1472 (vezi cap. **Petreștii**), atît căminarul Ioan Carp, cît și boierii Divanului au considerat că Vilna este pîrîul dinspre apus și că poiana Ursoaiei nu este aceea poiană a lui Miculiță, de pe pîrîul Ușița (afluent al Stavnicului, pe teritoriul satului numit, astăzi, eronat, *Urșița*). Argumentul decisiv a fost acela că în ispisoacele vechi Vilna izvorăște dintr-un iezer [?], în timp ce pîrîul Strîmba pornește din costișă. În consecință, poiana este dată în stăpînirea Mogoșeștilor, iar Ioniță Handoca rămîne nemulțumit. Domnul Ioan Sturza întărește la 16 aprilie 1823 hotărîrea Divanului, poruncind vel logofătului să se ia Handoceștilor scrisorile „pricinuitoare de neliniști” și să le rupă.

Ca de obicei, după o hotărîre domnească un perdant într-o judecată trebuia să aștepte schimbarea domnului pentru a putea redeschide procesul. Abia la 15 iunie 1836 frații Handoca

⁴⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 434/72.

⁴⁹ *Ibidem*, 430/84 (1821, fără lună și zi).

⁵⁰ *Ibidem*, Litere, K, dos. 330, f. 59^v-61^r (copie); *ibidem*, Documente, 407/88 (copie).

(paharnicul Ioan, căminarul Ștefan) și vărul lor, clucerul Ioniță, dau jalbă în aceeași cauză. S-a format o altă comisie și logofătul Costachi Conachi ar fi lămurit adevărul, dar pricina nu s-a mai cercetat la Divan, astfel încât nici în anul [1840] septembrie 20⁵¹ nu se dăduse o nouă hotărîre. După această dată au continuat contestațiile, dar fără șanse pentru Handocești. Astfel, la 9 iulie 1841⁵², Ioan Handoca se jeluia către domn, în legătură cu procesul dintre Mogoșești și Șândreni (vezi mai jos), că s-a pus o piatră de despărțire între Petrești și Mogoșești „la alt loc poreclit obîrșia Velnii”, adică la un iezar, care este în mijlocul moșiei Petrești și nu în locul pomenit de ispisocul din 1 septembrie 1400.

O altă pricină de hotar a început în anul 1823, cînd spătarul Iordachi Gane, proprietarul moșiei Șândreni, a împresurat un loc din moșia Mogoșăștii, mutînd hotarul de pe zarea dealului dintre Stavnic pe zarea dinspre Vilna. Prin această împresurare era păgubit și clucerul Ioniță Handoca, căruia i se rășluia un capăt al terenului de la marginea de miazăzi a moșiei Mogoșești, aleasă de Cheșcu uricarul și alipită apoi la Chiujdești. La 14 ianuarie 1831⁵³, Divanul Cnejei Moldovei scria Isprăvniciei ținutului Vasluiului să cerceteze situația și să-i trimită pe împricinați la judecată, dacă nu se va aplana conflictul. La 13 octombrie 1837 s-a judecat la Divan aceeași cauză, dar acum între răzeșii de moșia Mogoșești „numită Ipati” și același spătar de Șândreni. La 10 noiembrie 1837 a fost rînduit ca hotarnic spătarul Grigori Cuza, iar la 28 aprilie 1838 s-a format o comisie de cercetare și s-a desemnat ca inginer hotarnic pe clucerul Fotachi Ghețul. Comisia a încheiat două jurnale, la 4 mai și 11 mai 1838. Spătarul Iordachi Gane a contestat lucrările comisiei pe motiv că nu au fost făcute în prezența logofătului Costachi Conachi, cerut și

⁵¹ *Ibidem*, Documente, 418/184.

⁵² *Ibidem*, 425/313.

⁵³ *Ibidem*, 418/163.

desemnat ca arbitru. La 26 septembrie 1838⁵⁴ s-a luat în lucrare pricina la Divanul Domnesc în prezența răzeșilor de Mogoșești și a comisului Costachi Burghеле, a clucerului Ioan Handoca, proprietar la Chiujești, și a spătarului Gane. Dificultatea problemei consta în recunoașterea în teren a unor repere („semnele firești” care „grănițuiau” moșia Mogoșești) menționate în ispisocul din 1 septembrie 1400. S-au cercetat și ispisoacele Chiujeștilor, din anul 1579, Alexeștilor, din 1493, hotarnica Cheșcului din 1743 și hotarnica Șendrenilor din 1761 (vezi cap. **Șendrenii**). Harta⁵⁵ prezentată a fost apreciată ca fiind potrivită cu starea locului. Cele două părți împlicate arătau alte locuri pentru obârșia Vilnii, dumbravă, reaidu, o movilă, culmea dealului și Dealul Mare din vechile documente.

O movilă indicată de spătarul Iordachi Gane muta hotarul spre apus, pe culmea dealului despărțitor moșiilor în litigiu, și astfel desființa întreg trupul Chiujeștilor (partea de pe culme), învecinând astfel Șendrenii cu Alexeștii. Divanul socotește că Iordachi Gane a împresurat moșia Mogoșești (și Chiujeștii).

La 25 noiembrie 1838⁵⁶ este emis hrisovul domnului Mihail Sturza prin care se stabileau semnele despărțitoare, cu concluzia că moșia Șandreni nu poate merge nicidecum „pînă în opcina dealului ace despre apus, despre Velna” și că hotarul dintre Șandreni și Frenciugi este drumușorul ce vine de la Childești și merge pînă în Stavnic.

În sfîrșit, mai mult de trei decenii au durat jalbele, cercetările și judecățile pentru o împresurare a unui loc de pe moșia Hadîmbul, proprietatea Mănăstirii Galata din Iași (închinată Sf. Mormînt), de către răzeșii de Mogoșești. Jalba ieromonahului Casian, vechilul schitului Hadîmbu, a pornit în

⁵⁴ *Ibidem*, Anaforale, condica 20, f. 148^r-153^v. Cf. și Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XVIII, Iași, 1927, p. 153 (regist).

⁵⁵ Biblioteca Academiei Române, Hărți, Creditul financiar rural, nr. 2901.

⁵⁶ Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/119 (copie).

anul 1815, către domnul Scarlat Calimah. Acesta a poruncit ispravnicului de Vaslui, Dimitrachi Bondre, să cerceteze reclamația împotriva răzeșilor care coseau într-o poiană de pe moșia schitului. Cercetarea s-a făcut la 22 septembrie 1815, constatându-se că răzeșii au trecut peste hotar, invocând ispisocul lui Alexandru voievod din anul 1400 (tălmăcit de Radul Handoca), act care i-ar fi îndreptățit să stăpânească pînă în apa Ușății, trecînd peste obîrșia Vilnii. Fînul cosit a fost pus „sub secestre”, dar răzeșii au susținut că ispisocul nu a fost bine tălmăcit și pricina a ajuns în fața veliților boieri. Vechilul schitului a arătat suretul aceuiași ispisoc, tradus de clucerul Pavăl [Debriț], și divanul i-a dat dreptate, confirmată de cartea domnului Calimah, din 21 decembrie 1815.

Procesul s-a reluat în anul 1847⁵⁷, la Divanul Apelativ, după care s-a făcut la 25 mai o cercetare la fața locului și s-a întocmit o hartă, avîndu-se în vedere și hrisovul din 25 noiembrie 1838 pentru despărțirea dintre Mogoșești și Șândreni și planul atunci ridicat. Comisia confirmă „că despărțirea între întreg trupul Mogoșăștilor despre moșîea Hadîmbu să cuvine a să urma pe Dialu Mari, adică zarea însamnată pe planuri cu boe roșfe, pâr la obîrșîea Vilnii ace arătată în planuri supt numiri di Ezăr, în marginea căreia despre răsărit găsîndu-se alătura două pietre” pe care, acum, comisia „nu ar pute să le cunoaște ni valabile, fără a ști chipul statornicirii lor acolo”⁵⁸. La instanța următoare, Divanul Domnesc, au ajuns cinci răzeși nemulțumiți, locuitori din satul Ipatili, anume Gheorghe Motăș, diaconul Gheorghe Popa, Costea Apostol, Ioan Moisë și Sîmion Berariu (postelnicul Costachi Burghele nu era implicat, partea lui de moșie fiind despărțită de hotarul Hadîmbul de către proprietățile răzeșilor). Desigur, hotărîrea nu putea fi în favoarea acestora din urmă.

⁵⁷ *Ibidem*, Anaforale, condica 106, f. 25^r-26^v.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 25^v.

Pentru întregirea tabloului nesfârșitelor lupte pentru pământ, esență a vieții sociale în evul mediu, dar și în perioada modernă, mai menționăm câteva documente și situații conflictuale dintre neamurile răzeșilor de la Ipate. O anafora din 23 iunie 1843⁵⁹ rezumă o dispută de peste 80 de ani între neamurile Ipate și Netedu. Fuseseră cercetări și judecăți în anii 1761, 1796, 1800, 1801, 1805, 1807, 1817, 1827 și o învoială între neamul Ipătiesc și neamul Netezăsc în 1838, încălcată apoi. În 1843 erau de față la Divanul Domnesc postelnicul Gheorghi Motăș, Gheorghi Diaconu, Simion Berariul și Ion Moisă, curgători din Simion Ipati, pe de o parte, ca jeluitori, și pîrîții din neamul Netezăsc, care erau contestați ca rude și socotiți ca descendenți dintr-un Andrei Netedu, cu spița în Glodenii și Murgeștii de pe Telejna, deși la o judecată din 25 februarie 1801 se stabilise că răzeșii Netedu aveau moștenire dintr-un Ștefan Ipati, iar ceilalți din popa Pavel, fiii bătrînului Apostol Ipati călugărul. Cele două neamuri trebuiau să-și împartă în mod egal, atunci, în 1801, patru hlize care veneau de pe fiii lui Apostol Ipati, dintre care doi erau sterpi. În 1827 s-a făcut măsoriștea părților neamului Netezăsc și ale altor răzeși de Mogoșești. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai aveau răzășii și cumpărături în moșia Mogoșești neamul Buhăescu (cumpărătură din 1799), Bărbuțăștii și alții. Cel mai înstărit dintre răzeșii Ipătești era, desigur, postelnicelul Gheorghi Motăș căruia în 1842 i se alegeau 652 stînjeni și 3 palme din moșia răzășească, în timp ce Ioan Moisă avea 321 stînjeni și 3 palme, iar Simion Berariu stăpînea 281 stînjeni și 4 palme. Și în 1843 s-a confirmat hotărîrea din anul 1801, prin care neamul Netedu avea drepturi de proprietate în Mogoșești.

În afară de baștina sa, Gheorghi Motăș avea ca zestre a soției sale Maria numeroase hlize de la răzeșii megieși, pe care a putut să le adune într-un singur trup. La 6 iulie 1841⁶⁰ în

⁵⁹ *Ibidem*, condica 71, f. 18^r – 23^r.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 22^v.

„Foaia sătească” se publicau nu mai puțin de 17 zapise de cumpărături ale acestuia. Multe dintre vânzări, însă, au fost ilegale. Mai târziu, la 6 mai 1847, Apostol Tabără a vândut șătrarului Gheorghe Motăș 8 stînjeni din trupul moșiei „Mogoșăști ci-i zic și Ipatele”, dar aceasta era răzășie și clironomie de la Grigore Netedu. Pentru această contestație, la 2 noiembrie 1851⁶¹ se dădea un zăpis de mărturie lui Costandin sîn Grigore Netedu de către sora sa Ruxandra, soția lui Apostol Tabără, și alți martori: Sîmion Bărariu, Gheorghe Haulică, Ștefan Netedu, Simion Murgescu, Ion sîn Grigori Ipati, Ștefan Vasîlache, vornicul Manole și pasnicul Costantin Vîzdoagî. Zăpisul, scris de Ion Popovici ot visterie, poartă și pecetea (pătată) a satului. Pentru recuperarea acestor stînjeni, procesul cîștigat la judecătoria ținutului Vasluiului (ante 2 noiembrie 1841) nu se încheiase la 9 noiembrie 1856⁶² cu stolnicul Grigore Motăș.

La 28 noiembrie 1841, nu mai puțin de 15 răzeși au dat jalbă către Domn, arătînd că aceste cumpărături ale postelnicului Gheorghe Motăș se făcuseră fără știrea lor, încălcîndu-se legea protimisului. Acesta cîștigă însă procesul cu răzeșii la 19 februarie 1842, doar trei zapise putînd fi răscumpărate, dar și acestea vor rămîne valabile după o înțelegere cu reclamanții. O divergență a avut Gheorghe Motăș chiar cu propria sa soacră, Smaranda, soția polcovnicului Dimitrie Ciornei. Aceasta solicita, cu prilejul procesului, ca să nu i se dea ginerelui său un act de proprietate înainte de a se deosebi baștina acestuia de zestrea Mariei Ciornei, acele mai multe dintre cele 17 cumpărături fiind făcute de răposatul polcovnic Dimitrie Ciornei. Întreaga pricină se încheie prin anaforaua Divanului Domnesc din 14 ianuarie 1843⁶³.

⁶¹ *Ibidem*, Documente, 630/240.

⁶² *Ibidem*, 825/60. Cf. și Ministerul de Justiție, Tr. 1785, op. I, dos. 2035.

⁶³ *Ibidem*, Anaforale, condica 78, f. 11^r-16^r.

Un alt proces al postelnicului Gheorghe Motăș cu Maria și Casandra, fiicele preotului Lupu din Suhuleț, a durat doi ani, între 1836 și 1838. În anul 1828, soțul Casandrei, Costandin Gioacăbini, fără știrea acesteia, făcuse un schimb de pământ, dând părțile ei din Mogoșești (de pe neamul Ipatii) lui Niță [Ioniță] Juverdean [văr cu cele două surori] și luând niște pământuri din Suhuleț și Beran [probabil Baron, trup de moșie lângă satul Tansa]. Apoi, Niță Juverdean a înstrăinat pământul din Mogoșești, vânzându-l lui Gheorghe Motăș. La 13 octombrie 1836, s-a hotărât ca jeluitorii să-și ia înapoi partea lor din „hotarul Mogoșăștii ci-i zic și Ipatea”, desființându-se schimbul din 1838. Aceeași soluție juridică s-a dat și la Divanul Domnesc, la 26 martie 1838⁶⁴.

Mai amintim și conflictele din anii 1832-1836 dintre polcovnicul Costantin Popa cu diaconul Gheorghe și alții pentru o parte din moșia Mogoșești, din anii 1840-1841⁶⁵ dintre clucerul Ioniță Handoca și Gheorghe Motăș, pentru întinderea stăpînirii acestuia din urmă peste limitele unui teren de 150 de stînjeni pe care cel dintîi îl dăduse, în schimb, în moșia Mogoșești, și procesul dintre Danilovici Manoli și Toader Cumpănă din Borăști pentru împresurare în moșia Ipatele, în 1835⁶⁶.

În sfîrșit, consemnăm jalbele din 26 iunie 1852⁶⁷, a lui Ioan sîn Grigori Ipatii și Ioan sîn Grigori Popa cu ai lor răzeși, pentru încălcarea pămînturilor lor de către același Gheorghe Motăș, și a obștii mazililor din Ipatie pentru arendarea fără știrea lor a moșiei postelnicului în anul 1856⁶⁸. Semnau atunci plîngerea Vasile Musteret, Ștefan și Manolache Netet [=

⁶⁴ *Ibidem*, Anaforale, condica 20, f. 172^r-173^r și Documente, 82/33.

⁶⁵ *Ibidem*, Anaforale, condica 10, f. 120^{r-r} și Documente, 425/311 și 418/210.

⁶⁶ „Buletin. Foaie oficială”, Iași, 1835, p. 252.

⁶⁷ Arhivele Naționale Iași, Ministerul de Interne, Tr. 1772, op. 2020, dos. 25512/1852.

⁶⁸ *Ibidem*, dos. 37139/1856.

Netedu], Costandin sîn Sava, Nastasia, soția lui Vasile Iftime, Neculai sîn polcov. Adam Popa, Gheorghe sîn Vasile Popa, Iordachi sîn Costandin Grigore, Dumitru Popa, Gheorghe Petri și alții.

Ipatele

Vechea așezare a Mogoșeștilor, de după anul 1400, din locul numit *Siliștea*, a dispărut prin vânzările răzeșilor de la sfârșitul veacului al XVI-lea. Pe partea de moșie cumpărată la 12 noiembrie 1579 de acel Simion [Ipati] s-a format, prin roire, un cătun al urmașilor săi, așa cum se întâmpla, de regulă, pe proprietățile răzeșești⁶⁹. În acest caz nu s-a produs o schimbare a numelui unui sat (ca la Borăști, devenit Cuza-Vodă), ci de constituirea unei noi localități pe o veche moșie, urmată de impunerea numelui satului și de uitarea numelui moșiei.

Formarea oiconimului *Ipatele* este, de asemenea, instructivă, documentele păstrînd amintirea diverselor faze ale denominației toponimice. Inițial, ca de obicei, nucleul viitorului sat, format din gospodăria „fondatorului” și din cîteva case ale copiiiilor și ginerilor săi, a fost desemnat,

⁶⁹ Informația consemnată de C. Chiriță, în *Dicționar geografic al județului Vaslui*, 1889, p. 10 (satul –și-a luat numele de la Ipate, cel dintîi locuitor în acest loc”), este, împlător, corectă, adesea explicațiile etimologice populare fiind simple improvizații. În aceeași schemă a imaginarului popular se înscrie și explicația dată numelui Mogoș de locuitorii Neculai Tabără și Toader Moisi, care răspundeau la o întrebare din chestionarul din 1893 al lui Neculai Densușianu: „de la unul Mogoș căruia Ștefan cel Mare i-a dat acest pămînt răzeșesc”: Biblioteca Academiei Române, ms. 4551, f. 471^f. Numeroase asemenea clișee istoriografice s-au vehiculat în diverse „monografii” de sate, creînd imagini false despre satul tradițional, ca în niște *Însemnări pentru monografia satului Ipatele*, din anul 1979 (dactilogramă la Primăria comunei Ipatele), ale prof. (preot) Constantin Merișescu, inutilizabile pentru cunoașterea adevărată a trecutului unei localități.

desigur, prin sintagma prepozițională formată chiar cu antroponimul în cauză: *La Ipati*⁷⁰. În planul moșiei Mogoșești care reprezintă situația din anul 1715⁷¹, sînt reprezentate două case ale lui Ștefan Ipate, una în partea de nord a Gavanului și alta în Fundătură, între pîraie. Mai jos, pe terenul din jurul casei parohiale actuale erau atunci „casăle neamului lui Ștefan Ipate”. Multă vreme, toponimul va fi chiar antroponimul *Ipati* (*Ipate*) nearticulat sau nesufixat: protopopul Gheorghe „de la Ipate”, în 1762⁷²; „Gavriil din satul Ipati”, în 1798⁷³; *Ipati*, în harta lui F. G. de Bawr, din 1783, în harta rusă din 1830 și în alte surse⁷⁴; *Ipate* în alte numeroase documente⁷⁵; „Căpitan Gavril Armenescul ot Ipate”, în 1813⁷⁶.

Antroponimul sufixat, desemnînd grupul de urmași ai fondatorului, apare sporadic: Ipăteștii, în 1743⁷⁷; „unde se hotărăște Șăndrenii cu Ipăteștii”, în 1861⁷⁸; „răzășii Ipoteștii” (sic!), în 1824⁷⁹, și Ipătenii, în 1838⁸⁰. O singură atestare am

⁷⁰ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 71, f. 19^v: „un loc de prisacă ce este în fundul Vilnii, la Ipate” (a. 1729).

⁷¹ Arhivele Naționale București, Documente istorice, MXXXIII/241. Gavanul este dintre vechile cîmpuri ale Mogoșeștilor. Nu este menționat între hlizele moșiei în anul 1859 (Velna, Săliște, Podiș, Tăetura și Humăria: „Buletinul oficial al Moldovei”, Iași, 1859, 30/121 adaos), dar apare între cele opt cîmpuri de la sfîrșitul secolului al XIX-lea (Gavan, Dealu Mare, Holciu, Tăitura, Osoiu, Mijloași, Siliști și Ruptura: Biblioteca Academiei Române, ms. 4551, f. 471^r). Astăzi, Gavanul este o parte a teritoriului satului Ipatele, alături de Halița, Poiana și Țarna.

⁷² Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/131 bis.

⁷³ *Ibidem*, Anaforale, condica 24, f. 364^v.

⁷⁴ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I, partea 1 (sub voce **Ipatele**).

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 112.

⁷⁷ Arhivele Naționale Iași, Documente, 664/3.

⁷⁸ Gh. Ghibănescu, op. cit., p. 307.

⁷⁹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/120.

⁸⁰ Nicolae Corivan, *Contribuție la cunoașterea cislei în perioada regulamentară în „Studii”*, XXI, 1968, nr. 5, p. 935.

consemnat pentru forma articulată *Ipatea*⁸¹, rezultată din acordul (subînțeles) al toponimului cu apelativul *moșie* (moșia lui Ipate > *Ipatea*, cf. *Arbore* > *Arborea*, *Manole* > *Manolea*, sate în Moldova). Trebuie reținut și numele *Valea lui Ipatî*, întâlnit în catagrafiile rusești efectuate în anii 1772 și 1774⁸². La sfârșitul secolului al XVIII-lea apare forma *Ipatile*⁸³, impusă în deceniile următoare (cu variantele *Ipatili*, *Ipatele*), cu articolul *-le* (normal atât la substantivele masculine și neutre comune, cât și la cele proprii cu finala *-e*, cf. *perete*, *-le*, *Străoane*, *-le*, sat).

Numeroase judecăți din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, care au activat mereu documentele de proprietate, au conservat și amintirea fostului sat Mogoșești. Vreme îndelungată numele vechi și cel nou au fost asociate ca sinonime: „Ipăteștii tot aceia și Mogoșăștii”, în 1761⁸⁴, „moșia Mogoșești ce se numește acum Ipate”, în 1799⁸⁵, „hotarul Mogoșăștii ci-i zic și Ipatea”, în 1836⁸⁶, „Mogoșăștii sau Ipatele”, în 1859⁸⁷.

Slobozia

Nu avem pînă acum o informație despre momentul în care comisul (apoi spătarul și stolnicul) Costachi Burghela a devenit proprietarul unei părți din moșia Mogoșești (moștenire, zestre sau cumpărătură), pe care s-a format în primele decenii

⁸¹ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 20, f. 172^r (a. 1836; mențione în 1838).

⁸² P. G. Dmitriev și P. V. Sovetov, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, partea 1, Chișinău, 1975, p. 172 și 238.

⁸³ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I, partea 1 (sub voce **Ipatele**).

⁸⁴ Arhivele Naționale Iași, Documente, 66/55 (mențione din 1838).

⁸⁵ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CVI/218.

⁸⁶ Vezi nota 79.

⁸⁷ Vezi nota 81.

ale secolului al XIX-lea o slobozie, sat al unor bejenari sau al unor oameni aduși de boier și așezați cu învoieli avantajoase (scutiri de bir și alte angarale) pe mai mulți ani, pînă cînd gospodăriile se întemeiau. Unii dintre aceștia erau țiganii proprietarului.

Satul numit *Slobozia*, exista în anul 1820, cînd s-au făcut lucrările pentru prima catagrafie românească. În catagrafia din anul 1831, Slobozia Mogoșeștii era sat al comisului Costache Burghеле, care a stăpînit și o parte a moșiei Frenciugi⁸⁸. În deceniile următoare mențiunile documentare pentru această localitate sînt mult mai puține decît pentru satele vecine răzeșești, pentru că aici nu au fost vînzări sau procese de succesiune, ci doar unele litigii pentru hotare cu ceilalți răzeși de Mogoșești⁸⁹ și cu Șendrenii.

Într-un sat de clăcași boierești și cu țigani robi problemele erau îndeosebi de natură socială și economică, nu patrimonială. Astfel, la 8 martie 1834⁹⁰ mai mulți locuitori din Slobozia Mogoșăștilor erau interesați să dea de urma a doi fugari, Ioan Teslariul și Ioan Cărmidariul, care s-ar fi pripășit prin Iași. La cercetarea cazului s-a dat de urmele celor doi, care însă au dispărut încă de anul trecut. Fiindcă în această perioadă birul se plătea de comunitatea sătească solidar, obligațiile fiscale ale oricărui fugar treceau asupra celorlalți locuitori, astfel încît birnicii erau tot atît de interesați ca și proprietarii să-i găsească pe fugari.

Una dintre cauzele principale ale conflictelor și frămîntărilor din satele de clăcași era dificultatea îndeplinirii obligațiilor și învoielilor agricole de către locuitori, adesea

⁸⁸ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 307-308 (informații genealogice). Pentru numele satului, între care și *Slobozia Burghелеi*, și subordonările administrative, vezi *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I, partea 2-a, *sub voce Slobozia*¹².

⁸⁹ Arhivele Naționale Iași, Isprăvnicia ținutului Vaslui, dos. 471 (a. 1834).

⁹⁰ *Ibidem*, Isprăvnicia ținutului Iași, dos. 1215, f. 23^r.

împovărătoare. De pildă, la 4 februarie 1841⁹¹, bulubașa Dorhan sîn Sanson, bulibașa Vasîle Azoițăi, Ilii Afloarii, Artenii sîn Andronii, Ion Thiodor „cu ai noștri tovarîș” de pe moșia Slobozia Mogoșăștii a spătarului Costandin Burghele se tocmeau cu vechilul clucerului Ioniță Handoca, proprietarul de la Petrești, pentru a cumpăra două stoguri de fîn, cu 6 galbeni stogul (!), și pentru a lucra 60 prăjini de arătură. Mai târziu unii „lăcuitori” din Borăști și din Slobozia Mogoșăștii acumulasera datorii de bani împrumutați și datorii de plată „în muncă” la sărdarul Ioniță Handoca, încît Isprăvnicia ținutului Vaslui împluternicea la 31 mai 1849⁹² pe un slujitor să meargă la fața locului să-i împlinească, iar pe unii „îi va zapci”.

Cu lingurarii de la Slobozia Ioniță Handoca a încercat și o afacere cu var, încercînd a-l „specularisi” la Iași, în anul 1836, dar lucrurile au degenerat și au dus la conflicte cu spătarul Burghele în 1842⁹³. Acesta din urmă a fost probabil unul dintre boierii cu vederi „liberale” în epoca sa, fiindcă în anul 1847 ȣiganii de pe moșia Slobozia erau deja dezrobiți. Numele unora dintre aceștia sînt consemnate într-un zapis din 13 ianuarie 1847⁹⁴ tot pentru cumpărarea unor stoguri de fîn: Ion Cosma, Ion Chirilă, Nechita Băros, Rusu Miron, un Sava, Lupul, Micu și alții. Vornicul satului era atunci un Mihăilă, iar pasnic Nechita.

Prin legea rurală din anul 1864, și locuitorii satului Slobozia vor deveni proprietari de pămînt, cîștigîndu-și astfel independența economică.

⁹¹ *Ibidem*, Documente, 418/205. Zapisul poartă pecetea satului Slobozia Mogoșăștii, cu anul 1840.

⁹² *Ibidem*, 425/349.

⁹³ *Ibidem*, 418/220 și 221.

⁹⁴ *Ibidem*, 418/315 și 316.

Halița

Fostul sat Halița, din comunele Borăști (1876-1887 și 1906-1908) și Ipatele (1887-1906, 1908-1925 și 1931-1939), dispărut prin înglobare administrativă (1939) în satul Ipatele⁹⁵ și rămas astăzi un cătun cu 4 gospodării (ale familiilor Acatincăi, Iordache, Scînteie și Vasilache), a fost o așezare veche. C. Chiriță credea că satul s-a format din locuitori neîmproprietăriți în anul 1864, aduși pe partea sa din moșia Mogoșești de către Iordache Motăș. În anul 1889, aici trăiau 13 familii, cu 67 locuitori⁹⁶. De fapt, autorul citat consemna o informație despre reînființarea recentă a unei așezări de pe trupul de moșie Halița.

În anul 1530 (7040), un Gliga Tălmăzanul de la Tălmaza vindea partea sa de ocină din Haliță și din Mogoșești surorii sale Nastasia, drept 55 de florinți⁹⁷. Nu este sigur dacă atunci Halița era o așezare sau doar o moșie, dar la sfârșitul veacului al XVII-lea cu certitudine aici exista un sat, fiindcă un Voron ștegarul „den Halici” era martor la o veche vânzare din Alexești⁹⁸. La 8 aprilie 1690 Postolache Mucul⁹⁹ din Spineni vindea dreapta sa ocină și moșie „din sat de Haleța, pe apa Vilnei”, cu vad de moară, un loc de cârciumă, cu țarină, cu oașuri de fîn, cu locuri de pădure. Ocina era o cumpărătură de

⁹⁵ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, p. 514 (sub voce **Halița**).

⁹⁶ C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, 1889, p. 94.

⁹⁷ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1933, p. 63, menționează într-un periplois de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

⁹⁸ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/109. La 5 august 1659 se invocă un zapis (nedat, probabil anterior anului 1600, unde apar mai mulți martori, între care și Voron.

⁹⁹ Postolache din Spineni, poreclit Mucul, socrul lui Gheorghe Carp, diac de cămară, este strămoșul proprietarilor Carp (și al cunoscutului om politic P. P. Carp). Pe moșia Griești a acestei familii s-a făcut iazul numit *Iazul Mucului*, lângă care au existat o curte și o biserică ale familiei Carp din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea (astăzi în satul Griești).

la Fătul Tălmăzanul, iar cumpărătorul era Neculai Antiohi vel setrar¹⁰⁰. În secolul următor și pînă la mijlocul veacului al XIX-lea, Halița mai este menționată uneori ca moșie, dar niciodată ca sat, dovadă că aici a rămas o siliște, probabil cu o cîrciumă la drumul mare de pe valea Vilnei. În 1731 octombrie 17, o parte din Halița era a Mănăstirii Sf. Arhangheli (Frumoasa) din Iași¹⁰¹, ca danie de la Ursul călugărul, din moștenirea clucerului Handoca, la 15 august 1748¹⁰² se hotăra într-o pricină pentru părți din moșiile Mogoșești și Haleci, la 12 iulie 1787 se judeca o împresurare, reclamată de Handocești, a unui loc „ce să numește Halița”¹⁰³, iar în 1850 se considera că trupurile Halița și Spinii Sîrboaei „ar fi totuna”¹⁰⁴. Este cert, așadar, că Halița este o veche hliză a moșiei Mogoșești, la hotarul despre Chiujdești

Numele fostului sat Halița, explicat printr-o etimologie populară („halal pămînt”!)¹⁰⁵ este, probabil, denumirea unui „bătrîn” al moșiei Mogoșești din secolul al XV-lea. Antroponimul, la origine apelativul *haliță*, cu fonetism ucrainean¹⁰⁶, este răspîndit în zona Năsăudului¹⁰⁷, în fostele

¹⁰⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 698/15.

¹⁰¹ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXLI/88 a,b.

¹⁰² Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/94.

¹⁰³ *Ibidem*, 425/161.

¹⁰⁴ „Foaia satească”, Iași, 1850, p. 266, 267.

¹⁰⁵ C. Chiriță, *loco cit.*

¹⁰⁶ N. Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928, p. 18; Emil Petrovici, *Toponimice slave de est pe teritoriul Republicii populare Române* (I), în „Romanoslavica”, IV, 1960, p. 45; N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 292; Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983, p. 235. Cf și *Galiță* (nume de persoane) și *Galița* (toponime) cu aspect fonetic slav de sud: DIR, A, XVI, 1, p. 154; XVI, 1, p. 534; XVI, 4, p. 58; XVII, 5, p. 171; Ortensia Racoviță, *Dicționar geografic al județului Bacău*, București, 1895, p. 291; „Codrii Cosminului”, VIII, 1933-1934, p. 416 (*Galița*, toponim, în Dobrogea, a. 1773); Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 213.

¹⁰⁷ Liviu Reboreanu, *Opere*, V, București, 1972, p. 491; N. Drăganu, *op. cit.*, p. 82.

ținuturi ale Putnei¹⁰⁸ și Cîrligăturii (la Horlești)¹⁰⁹, iar sate și moșii cu acest nume mai existau în zona Storojinețului,¹¹⁰ pe lângă Noua Suliță¹¹¹, în fostul ținut al Hotinului¹¹² și, în Basarabia, la Soroca¹¹³.

¹⁰⁸ Aurel V. Sava, *Documente putnene*, II, Chișinău, 1931, p. 90 (*Anița Halicioaia*, 1822), 128 (*Halici*, 1834), 182, 223.

¹⁰⁹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXIV, Iași, 1930, p. 102 (Hălîțoae, 1612).

¹¹⁰ Em, Grigorovitz, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, București, 1908, p. 107.

¹¹¹ DIR, A, XVII, 5, p. 26 (satul Haliț<i>, 1621).

¹¹² Arhivele Naționale Iași, Documente, 609/17 (moșia Halice, 1808).

¹¹³ *Ibidem*, 320/79 (moșia Haleciu, 1813).

PETREȘȚII

Fostul sat Petrești, dispărut ca unitate teritorială încă din 1956, prin înglobare în Slobozia¹, și, efectiv, în ultimele două decenii, prin risipirea celor de pe urmă gospodării ale familiilor Carp, Diaconu, Morcoteș și Șuiu, este o așezare întemeiată în secolul al XV-lea. La 1 iunie 1472², Ștefan cel Mare întărea o danie din hotarul satului Petrești. Un Petru Vilna, al cărui prenume explică numele satului³, dăduse nepoților săi, Lazor și Băloș, a treia parte din satul său, „din Petrești, pe Vilna, mai jos de Pîrîul Cornilor”, ca să-și întemeieze sat, și o jumătate din poiana lui Miculiță, pe Ușița.

Peste 15 ani, fiul lui Băloș, Toader va vinde partea tatălui său, adică a șasea parte din hotarul Petreștilor, lui Toader Tansea, pentru 60 de zloți tătarăști. Vânzarea era întărită

¹ *Tezaurul toponimic al României, Moldova*, p. 861-862 (sub voce **Petrești**).

² DRH, A, II, nr 185, p. 274-275. Documentul original, un pergament slavon cu pecete atârnată, se păstrează la Muzeul Peleş-Sinaia, Inv. nr. 1. În anul 1914, Gh. Ghibănescu a identificat uricul aflat în posesia lui Gh. Teodor din Vaslui, preluat de la Handocești din Petrești, ceea ce înseamnă că răzeșii din acest sat îl păstrasera timp de aproape cinci secole și jumătate, transmițându-l, cu grijă, din generație în generație.

³ Numele *Vilna* este, desigur, un supranume („Petru de la Vilna”). Este improbabil ca numele pîrîului Vilna (hidronim slav) să fie, la origine, de fapt numele acestui (Petru) Vilna, antroponim de altfel foarte rar în onomastica românească. Un Ivașcu Vilna, probabil rudă cu Petru Vilna, menționat la 5 aprilie 1442, va da numele satului Vilnești, de pe valea Telejnei, atestat începînd din 27 februarie 1532. Un alt sat Vilnești de pe Siret, din regiunea Cernăuților, documentat în 1458-1461, dovedește că numele de persoană Vilna (un posthidronimic) a fost o realitate a veacului al XV-lea. Pentru această problemă, vezi Mircea Ciubotaru, *De la Vilnești la Movila lui Burcel*, în „Arhiva Genealogică”, I(VI), 1994, nr. 1-2, p. 143-145.

cu uric de la Ștefan cel Mare, datat 6 martie 1487⁴. La acea dată, Lazor (cel menționat în 1472) avea casă pe partea sa, iar Toader Tansea intenționa să-și întemeieze sat pe partea cumpărată, „mai jos de casa lui Lazor”. Documentul surprinde un proces obișnuit în evul mediu românesc, acela al formării de cătune în hotarul unei moșii-matcă, acolo unde diverși proprietari își aveau ocinele.

Nicio știre nu avem despre istoria celorlalte două părți ale moșiei Petrești, care vor fi rămas, poate, în stăpînirea fiilor (dacă a avut) lui Petru Vilna.

În întreg secolul al XVI-lea, Petreștii nu mai sînt deloc menționați. Faptul nu este întâmplător, ci caracteristic pentru acest veac în care urmașii beneficiarilor de privilegii întărite prin urice domnești în secolul anterior trăiesc într-o devălmășie familială relativă, ca stăpîni peste părți mari (jumătăți, treimi, sferturi) ale moșiilor originare. Spre sfîrșitul veacului al XVI-lea și, îndeosebi, în secolul următor se produce o accentuată mișcare de ieșire din indiviziune a răzeșilor, generatoare de vînzări consemnate în mii de zapise și ispisoaace de întărire. Pe valea Vilnei procesul este simptomatic și ilustrat copios de documentele păstrate, așa cum s-a văzut în capitolele anterioare.

Destrămarea obștii răzeșești de la Petrești începe la 18 aprilie 1639⁵, cînd Măriica și surorile sale Nastasiia și Stanca, fetele lui Procopie, nepoatele lui Ionașco și strănepoatele lui

⁴ DRH, A, III, nr. 8, p. 11-12. Originalul, un pergament slavon, cu pecetea pierdută, găsit la Tansa, se află în Biblioteca Națională din Belgrad, nr. 397. Pentru circulația documentului de la anticarul B. Pohl din Iași (în anul 1883) la biblioteca din Belgrad, vezi Ștefan Ștefănescu, *Destinul unui document de la Ștefan cel Mare*, în „Revista arhivelor”, anul LXIV, tomul XLIX, 1987, nr. 3, p. 298-308.

⁵ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/47 (orig.). Documentele din pachetul XX au fost preluate de Gh. Ghibănescu de la inspectorul agricol Gh. Teodor, cel care a păstrat cu grijă într-o ladă actele Handoceștilor de la Petrești, pînă în preajma primului război mondial.

Lazor și Băloș, vînd partea lor și o jumătate din partea mătușii lor, Dochia, cîtă se va alege, din partea de sus și din partea de jos, din a treia parte din Petrești, și cinci delnițe de fin „din poiana Miculițina, na Ușiț(a)”, din uricul de la bătrînul Ștefan vodă [1472]. Cumpărătorul este giupînul Antoca, iar prețul ocinelor de 70 de zloți bătuți. Cu același zapis, dar pentru 80 de zloți mai vînd aceluiași Antoca și Ionașco și sora sa Neacșa, feciorii Țigancei, nepoții Sorei, strănepoți acelorași Lazor și Băloș, partea maicei lor și a mătușei lor, Lupa, tot din a treia parte de sat, din sus și din jos. Partea mătușei era vîndută pentru că părinții vînzătorilor plătiseră o deșugubină pentru Lupa. Martorii erau vărul vînzătorilor, Năstachie, care păstra uricul din 1472, Vrabie ot Mogoșești, Gligorie și popa Simion ot tam, popa Neculai ot Griești, Lungul fost armaș, Lupul ot Petrești cu Nastasiia și Floarea ot tam, Cîrstea ot Borăști și alții.

Acest zapis este important, fiindcă împarte istoria proprietății asupra moșiei Petrești în două perioade distincte: prima, de peste două secole, de la Petru Vilna pînă la răsstrănepoții săi din 1639; a doua, de la intrarea lui Andoca și pînă la exproprierea urmașilor săi în perioada colectivizării agriculturii. De altfel, aceasta este prima cumpărătură a zlătarului Andoca în satele de pe valea Vilnei. O variantă a zapisului, datată 22 aprilie 1639⁶, schimbă ordinea vînzătorilor și modifică sumele plătite (100 zloți și, respectiv, 60 zloți). Peste un an, alegîndu-se și măsurîndu-se partea Măricăi și a surorilor sale de către Ștefan Perșa, popa Simion, un alt Ipate și Toader Moșuleț, împreună cu alții din Mogoșești, se constată că acestea au primit cu 20 de zloți mai mult decît valoarea pămîntului și, la 2 aprilie 1640⁷, vor trebui să mai dea lui Andoca încă patru pămînturi din Mogoșești și șase din

⁶ *Ibidem*, XX/48 (orig.).

⁷ *Ibidem*, XX/54 (orig.). O copie la Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXCI/59.

Chiujdești. Această situație indică faptul că încă din veacul al XVI-lea, poate chiar din cel anterior, s-au produs înrudiri prin căsătorii între neamurile din satele aici cercetate, astfel încât, în mod frecvent, răzeșii apar cu moșteniri în localități învecinate satelor lor.

Intrînd cu un zapis în Petrești, Andoca a devenit răzeș (părtaș) în această moșie și a putut să cumpere, cu drept de preemțiune, aproape întreaga moșie cu un număr de 22 zapise pînă în anul 1671. Le rezumăm, reținînd, pentru interesul onomastic și genealogic, atît numele vînzătorilor, cît și al martorilor:

1641 ianuarie 29⁸. Vînd Gheorghie și Gavril, feciorii Petrei, nepoții Nechitei. Martori: Stratulat de Spineni, Pînteleiu de Oloșei, Năstasachi ot Petrești, Lupul Tige, Vasile de Spineni, Gavrilaș ot Drăgești. Scrie în Spineni Ștefan diaconul.

1641 martie 20⁹. Vînd Irina, femeia lui Vasile Buznei, și fiul ei Gheorgheti. Martori: Ion Ciurea din Porcești.

1641 august 12¹⁰. Vînd Andronic și Costul, feciorii Căpăracei, nepoții Nechitei, strănepoți lui Lazor și Băloș. Martori: Gligor, unchiul lor, Lupul, feciorul Arăbecianului, Costachi, fecior Andreicăi, Florea, fecior lui Capotă, popa Simion din Mogoșești, Vasile, feciorul Cîrstei din Borăști și Lungul, fost armaș.

1641 octombrie 3¹¹. Vinde Hilipașco din Dumești, feciorul lui Gavril, „nepotul i Ursoae”, din hotarul Tanseștilor. Martor: popa Onașita din Negrești. Moștenirea vînzătorului venea așadar de la Toader Tansea (1487), iar bunica Ursoaia, de la mijlocul veacului al XVI-lea, este aceea care va da numele poienii de pe Vilna, disputată de răzeșii de Mogoșești și de cei din Petrești.

⁸ *Ibidem*, XX/58 (orig.).

⁹ *Ibidem*, XX/74 (orig.).

¹⁰ *Ibidem*, XX/56 (orig.).

¹¹ *Ibidem*, XX/57 (orig.).

1642 ianuarie 29¹². Vînd Gheorghe și Gavril. Zapis scris la Spineni.

1642 mai 11¹³. Vinde Jurea [Jora], feciorul lui Gligorie, nepotul Iorsni, din partea Tansii.

1642 septembrie 26¹⁴. Vinde Varvara, fiica lui Văscan din Sacaluș [fost sat lîngă Oșești], cu fiul ei Dumitrașco.

1644 martie 2¹⁵. Flore sîn Capotă ot Petrești cu femeia sa Sofroniea pun „ocina din Petrești zaclad [= zălog] pîn(ă) vom da bani” [30 de lei].

1644 decembrie 2¹⁶. Vinde Nastea, fata Antimiei, nepoata lui Ionașco Cocotă, vara Florei, o parte stîlpită.

1646 august 1¹⁷. Popa Necula din Greești, popa Simion ot Mogoșești, popa Vasile și Lupul ot Petrești mărturisesc că Flore, feciorul lui Capotă, a pus zălog o parte din ocină. Andoca poate să-și facă diresе, desigur banii nefiind restituiți.

1647 iunie 12¹⁸. Vinde Nazaria, fiica Saftei.

1647 septembrie 22¹⁹. Vinde Costandin cu femeia sa părți din Drăgușeni și Petrești, din partea Căpăracei. Martori din Botești, Crăciunești, Hulturești ș.a.

1649 martie 7²⁰. Vînd Pilo și Toader Moșuleț.

1649 martie 1²¹. Vinde neamul lui Toader Tansie.

1649 aprilie 1²². Vînd Grigorașco, Marica și Grozava, fiii lui Stoian.

¹² *Ibidem*, XX/58 (orig.).

¹³ *Ibidem*, XX/59 (orig.).

¹⁴ *Ibidem*, XX/60 (orig.).

¹⁵ *Ibidem*, XX/61 (orig.).

¹⁶ *Ibidem*, XX/63 (orig.).

¹⁷ *Ibidem*, XX/65 (orig.).

¹⁸ *Ibidem*, XX/68 (orig.).

¹⁹ *Ibidem*, XX/69 (orig.) și Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 452.

²⁰ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CV/80.

²¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, CCXL/34.

²² Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/70.

1649 decembrie²³. Vinde Marica, fiica șetrarului Ionașco din Țibănești.

1651 martie 20²⁴. Vinde Irina, soția lui Vasile Buzne.

1652 mai 8²⁵. Vinde Lazăr.

1652 octombrie 2²⁶. Vinde Vasile Bandirul părți din Petrești, Mogoșești și Chiujdești. Martori: Năstasie din Petrești și alții.

1669 febr. 10²⁷. Vînd Ștefan, Gheorghe, Gavril și Irina, femeia lui Stoian, fiii Lupului din Petrești, partea lui Lupul. Martori: Ștefan și Vasile din Borăști, Ionașco Perșa și Vasile Mutul din Mogoșești.

1670 ianuarie 23²⁸. Vînd Vasilie, fiul Maricăi Grosăi, și sora sa Varvara, cu soțul ei Ștefan, partea unchiului lor Năstasie.

1671 mai 7²⁹. Vînd Andreiu și Pătrașco, frații lui Vasilie Buzne.

Toate aceste cumpărături au fost întărite lui Handoca, fost clucer, printr-un ispisoc al lui [Gheorghe] Duca voievod, din 13 iunie 1671³⁰.

Cu o singură excepție, Andoca a fost, timp de trei decenii, singurul cumpărător de ocine din Petrești. Doar un Gligor din Borăști și Ștefan diaconul din Spineni mai cumpăraseră o ocină de la preoteasa Maria, fata Antimiei, pentru un poloboc de miere, 22 de zloți și doi stupi³¹.

²³ *Ibidem*, XX/71 (orig.).

²⁴ *Ibidem*, XX/74 (orig.).

²⁵ *Ibidem*, XX/77 (orig.).

²⁶ *Ibidem*, XX/78 (orig.).

²⁷ *Ibidem*, XX/108 (orig.).

²⁸ *Ibidem*, XX/90 (orig.).

²⁹ *Ibidem*, XX/112 (orig.).

³⁰ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CXLI/87 a (orig.), b (copie). O copie din 1797 la Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XL/31.

³¹ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/55 (databil între 1640 și 1650).

Proprietatea neamului Handocesc la Petrești și în moșiile vecine

Prin mărimea proprietății în satele de la obârșia Vilnei și la Șândreni, cel mai însemnat neam a fost aici, de-a lungul a trei veacuri, acela al urmașilor clucerului Andoca. Personajul este destul de bine cunoscut, dar sînt mai multe observații de făcut în legătură cu exactitatea informațiilor și corectitudinea interpretărilor documentelor invocate.

Publicînd, cel dintîi, documente care fuseseră păstrate de urmașii lui Andoca, Gh. Ghibănescu a pus în circulație istorică zapisele de cumpărături ale clucerului din moșia Drăgușeni de pe Stavnic și a copiat actele moșiei Petrești de pe Vilna, ajunse în arhiva agronomului Gh. Teodor din Vaslui. Editorul a întocmit și o spiță sumară a urmașilor lui Andoca³², în care, fără să citeze o sursă, îl indică drept tată al clucerului pe un Andoca pisar de pe la 1590. Credem că este aici o eroare de fișare și de interpretare a unui document în care apărea probabil Andoca pitarul.

Un pisar Andoca nu se găsește în actele din vremea lui Petru Șchiopul, nici mai tîrziu și nici nu se recrutau atunci greci pentru cancelaria domnească. Publicînd două documente în care Handoca apare ca *μαρτηρος* ‘martor’³³, iar în altul, original românesc, din 15 aprilie 1641³⁴, semna grecește *Χαντοκα μαρτηρό*, Gh. Ghibănescu nu-a afirmat sau nu a observat că acesta era un grec, foarte probabil stabilit în Moldova în deceniul al patrulea al veacului al XVII-lea. Mai mult, el crede că Andoca „nu-și avea așezarea la Drăgușeni, ci în Petrești”³⁵,

³² Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. LIV.

³³ *Ibidem*, p. 137 (1647 decembrie 7 și 1647 decembrie 30).

³⁴ *Ibidem*, p. 22 (1641 aprilie 15).

³⁵ *Ibidem*, p. LII.

și că scrisoarea olografă din anul 1668, prin care dădea moșia Drăgușeni ca zestre fiicei sale Sanda, dovedește „o slabă cultură la acel răzeș, boierit de la Vaslui”. Observînd grafiile, cu slove chirilice, *tribuieste* și *Șăndresti*, editorul îl consideră pe Andoca „cepeleag”³⁶. În realitate, Andoca a fost un negustor (și nu un răzeș) din Iași, care a cumpărat ranguri boierești, iar „defectul” său de vorbire se explică prin faptul că grecii, neavînd fonemul /ș/, percep și reproduc, în cuvintele românești, sunetul corespunzător prin s. De asemenea, numele însuși, cu variantele Andoca (gr. *Αντόκας*) și Handoca (ultima generalizată de urmașii săi), dovedesc originea grecească a purtătorului și pronunția aspirată a vocalei *a*, percepută de români cînd *a*, cînd *ha*. Forma Handoca se explică și printr-un fenomen fonetic bine ilustrat de exemple (*hambiție*, *haripă*, *harmăsar*, *hașchie*, *hoină* etc), constînd în proteza unui *h* la începutul cuvintelor înainte de vocale, în neologisme, dar și în elemente vechi.

S-a ocupat în mod special de clucerul Andoca Viorel M. Butnariu, în studiul *Circulație monetară și zărăfie în Moldova în secolul XVII*, ilustrînd prin cariera acestuia teza conform căreia intrarea abuzivă a cămătarilor, îndeosebi străini, în satele din ocoalele târgurilor și în obștile răzeșești „a determinat transformări în rîndurile clasei boierești, care a resimțit la rîndul ei consecințele negative ale generalizării cametei și zărăfiei, a căror acțiune nefastă a frînat în mare măsură progresul societății românești medievale”³⁷.

Fără a contesta valabilitatea unor concluzii generale, ca aceea referitoare la caracterul negativ al creditului cămătăresc și adevărul unor fapte, trebuie să observăm cîteva clișee istoriografice și inexactități ale analizei, care pun sub semnul

³⁶ *Ibidem*, p. 82-83. Originalul la Arhivele Naționale Iași, Documente, 685/105.

³⁷ “Anuarul Institutului de Arheologie «A.D. Xenopol»”, XXVI₁, Iași, 1989, p. 263.

întrebării valoarea de exemplu a cazului Andoca pentru problema urmărită de cercetătorul amintit. Fiindcă Andoca este numit zlătarul, în câteva zapise dintre anii 1642-1647, Viorel M. Butnariu îl consideră zaraf sau cămătar, termenii fiind „aproape sinonimi” în epocă. Niciun document nu este însă citat pentru a dovedi această sinonimie. Termenul *zaraf* (*saraf*) este atestat de la sfârșitul secolului al XVI-lea³⁸ (nu al XVII-lea)³⁹, iar cuvîntul *zlătar* nu este, niciodată, folosit cu sensul de ‘cămătar’. În actele medievale sînt adesea menționați ȝiganii zlatari, meșteri în prelucrarea aurului (cf. și argintarii), zlotarii⁴⁰ și zlotășii, dregători domnești însărcinați cu încasarea unei dări (zlotul de casă, în secolul al XVII-lea). Prin extensie, cuvîntul a desemnat apoi pe percepatori. Slujba acestora era numită *zlotărie* (1729)⁴¹. Cînd apelativul *zlătar* este asociat cu numele unor ȝirgoveȝi, străini și români⁴², el desemna foarte probabil pe negustorii sau meșterii aurari sau pe slujitorii domniei (zlotarii)⁴³. De altfel, numele, foarte vechi, de persoane (juzi și vătămăni) Zlătariul⁴⁴, Zlătărescu⁴⁵ și satele

³⁸ Nistor Ciocan, *Negoș și neguțători în Moldova veacului XVII*, în “Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” XXVI₁, Iași, 1988, p. 299 (Necula zaraful, 1593).

³⁹ *Instituții feudale în țările române. Dicționar*, București, 1988, (sub voce **zaraf**.)

⁴⁰ DRH, A, XXIII, nr. 20, p. 22 (1635 ianuarie 24).

⁴¹ *Instituții feudale.....*, (sub voce **zlotăș**).

⁴² Gligorașco zlătar, martor la Suceava, cu pîrgarii și negustori: DRH, A, XXII, nr. 197, p. 233 (1635 august 9); Condrea zlătariul, din Iași: *Ibidem*, nr. 403, p. 464 (1636 aprilie 16); Petrică zlătariul: DRH, A, XIX, nr. 309, p. 421 (1628 februarie 5); Costandin zlătarul și Sava zlătarul: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, V, p. 331 (1686 martie 1); Gheorghe zlătariul din Iași: *Catalogul documentelor moldovenești*, IV, nr. 36 (1676 mai 6).

⁴³ Varianta *zlătar* a cunoscutului *zlotar* este rezultatul unei asimilări vocale (*a* > *ă* sub influența lui *a* din silaba următoare).

⁴⁴ DRH, A, I, nr. 58, p. 84: poiana lui Zlătaru (1424-1425); *Ibidem*, nr. 185, p. 262: Dobrana, undă est Zlatariul (1438 iulie 6).

⁴⁵ DRH, A, II, nr. 11, p. 12: pan Vlad Zlătărescu (1451 iunie 13).

Zlătari⁴⁶, Zlătărești⁴⁷, Zlătăroaia⁴⁸ (prisacă) dovedesc faptul că sensul acestora nu poate fi asociat cu acela de cămătar.

Andoca apare adesea, ca martor, alături de (sau în favoarea unor) greci (Ghinea medelnicerul, Iorga vameșul, Iane Hadîmbul și alții) și de negustori de aceeași condiție și ocupație. La 18 august 1670⁴⁹, Iane al doilea postelnic (Hadîmbul) își cumpăra o casă în Iași, pe Ulița Mare, între casele sale și casele lui Petrache zlătariul. Martor erau Andoca și nepotul său Petrachie, desigur zlătariul. Un Pavăl zlătariul fusese și el martor la o vânzare de casă în Iași, alături de Andoca pitariul, între anii 1640-1650⁵⁰.

Dacă ținem seama și de funcțiile pe care le avea Andoca în stat (pitar în 1644, 1650-1651, 1657, 1661, 1662, 1666, și (ftori)clucer în 1649, 1666, 1667, 1671)⁵¹, avînd ca atribuții aprovizionarea cu pîine și, respectiv, cu grîu și alimente a curții domnești, adunînd zeciuiala grînelor, se dovedește, cu mare certitudine, că acesta era un negustor bogat, care a avut acces la slujbe boierești și a parcurs fazele obișnuite ale împămîntenirii străinilor, printr-o căsătorie avantajoasă și cumpărături de moșii⁵². Apelativul *giupîn*, care însoțește de mai multe ori numele său, termen care desemna, de regulă, pe negustori, este încă un argument în sensul identificării corecte a condiției sale sociale și a ocupațiilor sale.

Pentru a argumenta calitatea de zlătar (= zaraf, cămătar) al lui Andoca, Viorel M. Butnariu caută dovezi în zapisele de

⁴⁶ DIR, A, XVI, 3, nr. 574, p. 467 (1590 noiembrie).

⁴⁷ *Ibidem*, XVI, 1, nr. 230, p. 261 (1528 martie 12).

⁴⁸ DRH, A, II, nr. 148, p. 216 (1467 septembrie 11).

⁴⁹ *Catalogul documentelor moldovenești*, III, nr. 1985.

⁵⁰ *Ibidem*, nr. 1417.

⁵¹ Pentru atestări, vezi Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, IV, X și *Ispisoace și zapise*, II₂, Iași, 1907, *passim*, și Viorel M. Butnariu, *op. cit.*, p. 263-267.

⁵² Pentru situația din Țara Românească, vezi studiul recent al lui Gheorghe Lazăr, *Negustorimea în epoca lui Matei Basarab: strategii de integrare*, în "Arhiva Genealogică", IV (IX), 1997, nr. 3-4, p. 71-85.

cumpărătură ale acestuia, unde prețurile menționate trebuie să indice dobânzile împovăraătoare, cămătărești. Am cercetat noi înșine toate documentele în cauză și am constatat că exemplele invocate sînt fie nesemnificative, fie eronate. De pildă, citînd ispisocul din 4 iunie 1644⁵³ prin care Vasile Lupul întărea cumpărăturile lui Andoca din Drăgușeni, autorul studiului crede că se confirma partea cumpărată de la Pătrașco Boldescu doar cu 15 taleri [= lei], care acum era estimată la 100 de taleri, conchizînd: „Așadar, între valoarea părților de sate cumpărate de zlătar și cea recunoscută de domnie era o mare diferență, care se realiza în profitul lui Andoca. Este suficient să arătăm că la data de 9 mai 1644 Andoca a cumpărat de la mai mulți răzeși din Drăgușeni șase părți de ocini și moșii, pentru care a plătit în total 85 de lei, în vreme ce numai partea lui Pătrașco Boldescu valora în realitate 100 lei”⁵⁴. Eroarea de interpretare e cu atît mai surprinzătoare cu cît documentele sînt foarte clare. Domnul întărea nu doar cumpărătura lui Pătrașco Boldescu, ci toate celelalte zapise⁵⁵, iar diferența de la 85 lei (suma vînzărilor cu șase zapise) la 100 taleri (suma din ispisoc) se explică prin lipsa unui zapis de 15 lei, dovedită de mențiunea în ispisoc a unor nume de vînzători care nu apar în zapise. De altfel, pentru a ilustra avariția acestui cămătar, Viorel M. Butnariu citează și zapisul din 15 octombrie 1642, prin care Gligore Țapul cu fratele și sora sa, vindea lui Andoca ocina lor din Drăgușeni „dreptu patru zeaci de lei bătuți și ni-au mai dat peste tocmala noastră optu lei, că de să va afla cineva de rudeanie noastră sau de răzășii noștri să n-aibă treabă cu dumnilui ce să vie la noi să-i întoarcem cît i să va vini paaartia”⁵⁶. Noi vedem aici doar precauția unui bun negustor,

⁵³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 30-31.

⁵⁴ Viorel M. Butnariu, *op. cit.*, p. 261.

⁵⁵ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 26-28.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 23-24.

care știa că vânzătorii ar fi putut ascunde de rude această tranzacție.

Dintr-o perspectivă tradiționalistă, în studiile mai vechi, și marxistă, în cele mai noi, sînt incriminate în istoriografia română toate acele tranzacții funciare care au dus la disoluția proprietății obștești (răzeșăști), la constituirea latifundiilor și la acumularea primitivă a capitalului. În timp ce studiile istorice occidentale evidențiază importanța, pentru dezvoltarea economică și socială, a circulației mărfurilor și banilor și a concentrării pămîntului în mari exploatari agricole, eficiente și rentabile, la noi este idealizată proprietatea răzeșească, adesea redusă la o fișteică de cîțiva pași lățime, este compătimit vânzătorul de ocine și înfierat cumpărătorul, relația contractuală dintre cele două părți fiind (aproape) totdeauna suspectată de „abuz” și necinste. „Vinovat” este cel care are bani și cumpără, niciodată cel care vinde ocina pentru că a încălcat grav legea și trebuie să plătească răscumpărarea capului (dușegubina), pentru că nu mai are nevoie de ea, fiind nerentabilă, sau cel care pleacă în alt sat, unde se stabilește prin căsătorie. În obște se intră abuziv, încălcîndu-se legea protimisului de către cumpărător, niciodată de către răzeșul vânzător, deși acesta din urmă avea obligația să-și anunțe toate rudele de intenția sa de a-și vinde ocina și, adesea, n-o făcea, creînd apoi mari dificultăți cumpărătorului. Din această perspectivă, nu există afacere cinstită, ci numai înșelătorie și abus. Teoria luptei de clasă își găsește sprijin solid în asemenea aprecieri moralizatoare ale unor realități economice. Cînd cei încriminați se întîmplă să fie străini (greci, armeni, sîrbi etc), bazele naționalismului se consolidează și cu documente istorice.

Considerațiile noastre nu au scopul de „a lua apărarea” clucerului Andoca, ci subliniază necesitatea unor abordări documentare obiective și exacte a realității istorice. Idealizarea relațiilor din obștea răzeșească este profitabilă pentru literatura romantică, dar nu pentru istoriografie. În acest sens, aprecierile

despre „activitatea și practicile abuzive de acaparare a ocinilor răzeșești [care] ne oferă întreaga măsură a raporturilor dintre zaraful-cămătar și debitori”, despre „ofensiva zlătarului asupra ocinilor răzeșești ... în care pătrunde pentru cumpărarea dreptului de protimisis” din studiul citat⁵⁷ ne apar, la o lectură a documentelor fără prejudecăți ideologice, ca inexacte și „abuziv” de tendențioase. Nici unul dintre cele peste 50 de documente rămase de la clucerul Andoca nu evidențiază (nici măcar nu sugerează) vreun abuz de putere sau o înșelăciune a cumpărătorului. Nu el este vinovat de faptul că unii răzeși voiau să vîndă, iar rudele lor nu erau interesate sau nu aveau bani să cumpere ocinele.

Un ultim aspect al „portretului” clucerului Andoca este practicarea zalogului ca metodă „abuzivă” de cumpărare a unor ocine. Problema a fost temeinic studiată⁵⁸ și trebuie reținut, pentru aprecierea corectă a situației clucerului Andoca în contextul epocii sale, că împrumutul de bani, evident cu dobîndă, nu era apanajul exclusiv al unor cămătari. Împrumutau bani toți cei care aveau și erau solicitați (boieri mari și mici, negustori, răzeși, oșteni, adesea clericii și mănăstirile⁵⁹, deși camăta era considerată un păcat. Nu puține sînt cazurile unor împrumuturi fără dobîndă. Creditorii sînt români, dar și străini. Gajurile sînt, de regulă, ocina micului proprietar, moșia boierească, viile sau bunurile imobile și mobile. Cînd dobînda era de 10%, era considerată normală, zeciuală pentru „osteneala banilor”. Ea devenea camăta („dobîndă de asupreală”) cînd depășea cu mult acest procent⁶⁰.

⁵⁷ Viorel M. Butnariu, *op. cit.*, p. 259-260, 261.

⁵⁸ Vezi, îndeosebi, I. Caproșu, *O istorie a Moldovei prin relațiile de credit pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Iași, 1989.

⁵⁹ De exemplu, Mănăstirea Sf. Sava din Iași luase ca zalog părți din satele Bleșcenăuți și Zubriceni, din ținutul Hotinului, pentru 100 de ughi. Fiindcă vînzătorii nu au putut restitui banii, mănăstirea a vîndut acele părți de sate lui Gheorghită Jorea, la 14 ianuarie 1626 (DRH, A, XIX, nr. 6, p. 11).

⁶⁰ *Instituții feudale...* (sub voce **dobîndă**).

Clucerul Andoca nu a fost un cămătar, deși studiul pe care îl comentăm aici acreditează această calificare infamantă. Citînd zăpăsul din 2 martie 1644⁶¹, prin care Flore, sîn Capotă ot Petrești, cu femeia lui Sofronica, a pus „ocina din Petrești zăcladu pînă vom da bani”, cercetătorul amintit interpretează în sensul tezei urmărite rectificarea sumei de 18 lei în 30 lei. Noi putem vedea aici o modificare favorabilă vînzătorului, care primea mai mult pentru acea ocină, și nu cumpărătorului (Andoca). Dar, firește, pentru că banii trebuiau cîndva restituiți, această „majorare”⁶² era de condamnat. Dacă suma ar fi fost dăruită, fără nicio obligație de înapoiere, clucerul ar fi devenit cumva ... simpatic. Singurul document care putea fi interpretat de autorul acestui studiu în sensul dorit i-a rămas însă necunoscut. La 20 martie 1644⁶³, Ion Ciurea din Porcești, care căzuse „într-o nevoe mare la giupănul Andoca zățarul și mă băgară la închisoare”, a trebuit să vîndă o ocină și două case din Porcești lui Toma stolnicul cel mare, cu 30 de lei, pentru a-și plăti datoria. Dar, închisori pentru datornici au fost în toate timpurile și nu putem ști cît de responsabil era acel Ion Ciurea pentru neplata datoriei, ca să-l incriminăm pe creditor.

În sfîrșit, nu mai comentăm încercarea de a-l învinui pe Andoca și în calitate de martor, într-o pricină⁶⁴ a medelnicerului Ghinea despre ale cărei intrigi și interese reale nu putem ști astăzi nimic.

În concluzie, o nouă lectură a documentelor, fără prisparti-uri ideologice, îl identifică pe clucerul Andoca ca un personaj caracteristic pentru secolul al XVII-lea, negustor bogat, intrat în clasa nobilă moldovenească prin cumpărături legale de ocine, prin accederea la funcții administrative în stat,

⁶¹ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/61.

⁶² Viorel M. Butnariu, *op. cit.*, p. 261.

⁶³ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zăpăse*, II₂, Iași, 1910, p. 52. Cf. și *Ibidem*, III₁, Iași, 1910, p. 222 (1662 octombrie 9) și p. 227 (1663 februarie 14), referiri la acest caz.

⁶⁴ Viorel M. Butnariu, *op. cit.*, p. 262.

desigur prin protecția unor mari boieri, „prieteni”, cum a fost Toderășcu, mare vornic de Țara de Jos, și Iordachi Cantacuzino, mare vistier, și printr-o căsătorie care a fost, probabil, o condiție favorabilă împămîntenirii sale și a urmașilor săi. Nu există nicio dovadă că Andoca ar fi fost un cămătar (zaraf) și „cazul” său, rezultat al unor interpretări eronate și forțate a documentelor, este un exemplu neconvingător pentru ilustrarea unui fenomen desigur condamnat, cel puțin din punct de vedere moral.

În afară de părțile de moșie din Alexești, Borăști, Chiujdești și Mogoșești, Șăndreni și Petrești (în întregime), clucerul Andoca a mai cumpărat moșia Drăgușeni⁶⁵, o parte din Căzănești, ante 1 octombrie 1654⁶⁶, satul Mîrzăștii, întărit la 7 septembrie 1661⁶⁷, pentru o datorie a lui Ioniță Prăjăscul, un bătrîn din satul „Mulceștii [= Moicești] și din Mogoșani [= Dămăcușani] pi apa Răbricii”, la 3 februarie 1667⁶⁸, și a primit, ca danie, seliștea Deiani, de pe Prut, la 6 octombrie 1640⁶⁹, de la Toderășco, mare vornic de Țara de Jos, și de la Iordachi [Cantacuzino], mare vistier. Această seliște va fi vîndută apoi, la 31 octombrie 1648, lui Eustratie, al treilea vistier⁷⁰. Este foarte grăitoare marea prețuire a lui Vasile Lupul pentru zlătarul Andoca, căruia îi dăruia, la 29 martie 1644⁷¹, pentru slujba sa credincioasă, seliștea Ursești, pe Prut, lîngă Dăieni,

⁶⁵ Documentele sînt publicate de Gh. Ghibănescu, în *Surete și izvoade*, X.

⁶⁶ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 220 (numele satului, eronat, este Căzăcești!).

⁶⁷ Idem, *Ispisoace și zapise*, III, p. 192.

⁶⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 406/151 (mențiune în anafora din 14 septembrie 1824) și Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/102. Pentru această cumpărătură a lui Andoca și răscumpărarea bătrînului, vezi Mircea Ciubotaru, *Toponimia bazinului hidrografic Rebricea (jud. Iași-jud. Vaslui). Oiconimele. Perspectivă istorică (I)*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XXVIII, 1991, p. 327.

⁶⁹ Viorel M. Butnariu, *op. cit.*, p. 263 (în Repertoriul documentelor, nr. 1).

⁷⁰ *Ibidem*, p. 265 (nr. 36).

⁷¹ *Ibidem*, p. 264 (nr. 17).

care fusese proprietate domnească. Și aceasta a fost vîndută, în aceeași zi, aceluiași cumpărător al Dăienilor.

Ca martor, clucerul a semnat, de regulă, cu slove chirilice, cu numele *Andoca*. Pe un zăpis de vînzare a unei părți din moșia Voinești, din ținutul Cîrligăturii, datat 28 noiembrie 1665⁷², Andoca biv pitar semnează alături de alți zece boieri, aplicînd și sigiliul său inelar. Pe impresiunea în cerneală neagră se distinge un leu rampant spre dreapta (stînga heraldică).

Soția clucerului, menționată începînd cu 22 septembrie 1647⁷³ ca giupîneasa Măricuța, a fost fiica vistiernicului Toader Palade, fapt care explică în mare măsură ascensiunea socială a lui Andoca. La 12 mai 1663⁷⁴, Eustratie Dabija voievod întărea uric lui Iane postelnicul și mănăstirii sale din Dealul Mare poiana Pițoaia [pe Ușița], dăruită de Mariuța, fata lui Palade vistier, și locul pe care a fost zidită mănăstirea, danie de la Andoca pitar și de la giupîneasa sa Mariuța. Cu socrul său, marele stolnic Toader Palade, pitarul Andoca apărea ca martor la vînzarea unui sat, la 9 mai 1665⁷⁵. Tot lui Iane Hadîmbul Andoca îi vinde un loc de pe Ulița Sărăriei din Iași, la 10 ianuarie 1670. Pentru același loc clucerul se va judeca în fața Divanului cu un Lelica, la 3 ianuarie 1671, pentru a-l dăruia apoi, împreună cu un teasc de ceară aflat pe el, mănăstirii amintite, spre pomenirea lui și a soției sale Măricuța, la 13

⁷² Arhivele Naționale Iași, Documente, 409/15. Sigiliul a fost identificat de istoricul Petronel Zahariuc, căruia îi mulțumim pentru semnalarea documentului.

⁷³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 452.

⁷⁴ *Catalogul documentelor moldovenești*, III, nr. 973.

⁷⁵ *Ibidem*, nr. 1169. // Documente recent publicate ne-au permis distincția dintre Măriuța, fiica vistiernicului Toader Palade, și Măricuța, soția pitarului Andoca, aceasta fiind din neamul negustorilor greci Pană din Iași. Relațiile genealogice identificate au fost comunicate în *O revizuire genealogică*, publicată în „Buletinul Institutului Român de Genealogie și Heraldică «Sever Zotta»”, II, 2000, nr. 10–12, p. 10. (Adaos de notă, 2013).

aprilie 1671⁷⁶. Nu este exclus ca Andoca să fie înmormântat în Mănăstirea Hadîmbului, pe locul dăruit de el.

Sînt cunoscuți și (unii dintre) copiii clucerului Andoca, mort după 1675 decembrie 20⁷⁷, cînd era menționat pentru ultima dată ca hotarnic al unui loc lîngă Mănăstirea lui Aron Vodă din Iași. O fiică Sanda a primit ca zestre, în 1668, moșia Drăgușeni, la căsătoria cu Neculai pitarul. Aceasta trăia încă în anul 1708, cînd fiul său, căpitanul Antohie, a intrat într-o grea încurcătură, datorată unei proaste administrări a desetenii din stupii și din mascurii de la ținutul Tecuciului. Alți doi fii ai Sandei, Gheorghe și Ioniță căpitan, sînt menționați în documente⁷⁸.

Greșește Gh. Ghibănescu crezînd că Andoca clucerul ar fi avut o a doua soție Sanda, mama Sandei, soția lui Neculai clucerul, interpretînd neatent o mărturie din 1739 mai 18 a Mariei din Drăgușeni, soția lui Ursul Lipșe⁷⁹. Confuzia a fost generată de faptul că soțul Sandei a fost un Neculai pitarul, apoi clucer iar ginerele ei, soțul unei fiice cu nume necunoscut, s-a numit tot Neculai clucer⁸⁰.

Descendența clucerului Andoca este bogat documentată de actele satelor sale de pe valea Vilnei, deși unele conexiuni rămîn obscure. Este interesant de observat două fapte în legătură cu urmașii din primele două-trei generații ai clucerului Andoca: bărbații au funcții militare și polițienești (un armaș, un vătaf și căpitani) și nu adoptă numele de familie Handoca decît de pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, cînd neamul Handocesc (așa este numit, de obicei, în nenumăratele judecăți în care a fost implicat) trebuia să-și dovedească drepturile successorale. Această ultimă constatare se explică prin

⁷⁶ *Catalogul documentelor moldovenești*, III, nr. 1910, 2014, 2048.

⁷⁷ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, V, Iași, 1908, p. 93.

⁷⁸ *Ibidem*, p. LIV (spița Andoca) și p. LIII-LVI (considerații asupra familiei Andoca).

⁷⁹ *Ibidem*, p. 93-94.

⁸⁰ *Ibidem*, 48, 50, 94.

descendența pe linie feminină și nu masculină a clucerului, care nu a avut fii.

Un Andoca ftori (va)taj este menționat la 1 februarie 1659⁸¹. Presupunem, aici, o eroare de informație, de scriere sau de lecțiune, personajul fiind, de fapt, Andoca ftori clucer, cum este menționat de mai multe ori, fiindcă statutul, averea și rangul clucerului sînt incompatibile cu funcția de vătav al doilea.

O spiță întocmită de Radu și Ion Andoca după anul 1800⁸², în care sărăcia informațiilor despre primele două generații de după clucerul Andoca este evidentă, clarifică totuși o relație genealogică altfel obscură. Din cauza impreciziei termenului de înrudire *nepot*, care poate desemna nu numai pe nepotul unui bunic, dar și pe acela de frate sau de soră (nepot de unchi și, respectiv, de mătușă) este îngreunată înțelegerea legăturii dintre clucerul Andoca și nepoții săi atestați după anul 1700. În ispisocul de întărire a daniei lui Ursul călugărul către Mănăstirea Sf. Arhangheli din Iași a părților sale din Chiujdești, Haliți, Spinii îi Sîrboae și din Petrești, din 17 octombrie 1731⁸³, se menționează filiația: „Ursul, feciorul Ursului căpitan, care Ursul căpitan a fost nepotul lui Balșea, și Agafiții, care îmă-sa Agafița au fost nepoata Handocăi biv vel clucer”. Așadar, Agafița, soția lui Ursul căpitan și mama Ursului călugărul, putea să fie fata unui fiu sau a unei fiice a clucerului Handoca sau a unui frate ori a unei surori a acestuia. Dar fiindcă averea clucerului nu putea trece asupra unor frați ai săi (neatestați, de altfel) fără un document important și fiindcă toată averea sa se împarte între Sanda, căreia i-au revenit Drăgușenii, și un fiu sau o fiică, moștenitori ai tuturor celorlalte părți de moșii, urmează cu necesitate că Agafița era nepoată directă a lui Andoca. Desigur, mama acesteia a fost o fată a

⁸¹ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, III₁, p. 102.

⁸² Arhivele Naționale București, Documente istorice, MXXXIII/223.

⁸³ *Ibidem*, CXLI/88 a, b.

clucerului, cu nume necunoscut, așa cum apare și în spița mai sus amintită, în care bărbatul acesteia este numit Postolachi Nasoi. Soțul Agafiței, Ursul căpitanul din Petrești, este cunoscut din câteva documente de la sfârșitul veacului al XVII-lea. El era unul dintre vechii răzeși din Petrești, menționat ca martor la o vânzare din Borăști încă la 1 septembrie 1670 și luînd ca zălog, la 25 aprilie 1685⁸⁴, o ocină din Borăști, de la Perșa lui Ionașc. La 29 mai 1685⁸⁵ cumpăra o parte din Petrești de la Pavăl, fiul lui Ștefan Durdac. Rezultă, așadar, că moșia Petrești a neamului Handocesc din secolul al XVIII-lea era moștenită (cea mai mare parte) atît de la strămoșul lor, clucerul Andoca, dar și din cumpărătura căpitanului Ursul, de la 1685.

O soră a Agafiței a fost Sanda (cu numele mătușei sale) „din care se trag Abăzăștii”, așa cum se arată în aceeași spiță. Nu avem un motiv ca să suspectăm informația, dar nu putem, acum, să găsim în spița familiei Abaza pe acel soț al Sandei, care ar putea să fie unul din frații Iordache și Gavril Abaza, din primele decenii ale veacului al XVIII-lea⁸⁶. Nu este clar, însă, de ce nimic din proprietățile lui Andoca nu a fost moștenit de această Sanda.

La 5 august 1696⁸⁷, Antioh Costandin [Cantemir] voievod scria biv vel căpitanului Ionașco, [din Negrești] să cerceteze la Petrești o pricină care s-a judecat la Domnie. Un Mărdarie, un Arsenie și Arvasiia, fata lui Băloș, pretindeau că au părți dimpreună cu Agafiia Ursoae în moșia zisă Ursoae, de pe o moașă a lor Ursoae. Ca fiică a lui Băloș (Balș), Arvasiia era, așadar, mătușă a căpitanului Ursul, adică soră cu mama

⁸⁴ *Ibidem*, CV/35;A.N., MMCMV/18 (nr. 4 rez.) și Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/113, (rez).

⁸⁵ Arhivele Naționale Iași, Documente, 123/45 (rez.).

⁸⁶ Cf. Ștefan S. Gorovei, *Vechi însemnări genealogice ale familiei Abaza*, în „Arhiva Genealogică”, I(VI), 1994, nr. 1-2, p. 167 și Sorin Iftimi, *Abăzeștii din sudul Moldovei*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), 1997, nr. 3-4, p. 215-222.

⁸⁷ Biblioteca Națională București, Documente moldovenești, XX/138.

căpitanului. Ceilalți doi reclamanți erau, probabil, veri dreپți ai căpitanului sau, poate, unchi ai săi. Partea disputată era, desigur, acea Poiană a Ursoaei de pe Vilna, deschisă pe la mijlocul veacului al XVI-lea, care va fi obiectul unui litigiu dintre răzeșii din Mogoșești și Handoceștii din prima jumătate a secolului al XIX-lea, în tarlaua numită astăzi *Fundul Poienii*. Agafia Ursoae a răspuns, având dreptate, că poiana fusese cumpărată de clucerul Andoca [cu zapisul din 3 octombrie 1641, de la Hilipașco din Dumești]. Biv vel căpitanul Ionașco trebuia să afle, la fața locului, dacă jeluitorii au stăpînit efectiv, împreună cu Agafia Ursoae, acel loc. În caz contrar, aceasta să fie lăsată în pace și să i se dea la mînă mărturie de cercetare.

Fiii căpitanului Ursul și ai Agafiei (Agafiței) Ursoae sînt mai bine cunoscuți. Cel mai mare pare a fi Ilie Ursul din Petrești, pe care Antioh Cantemir îl împuternicea, la 25 ianuarie 1707⁸⁸, să-și stăpînească satul Petrești și părțile din moșiile învecinate, fiind în litigiu cu alți răzeși. El este Ilie armașul, pentru care, la 5 noiembrie 1715⁸⁹, se făcea o cercetare hotarnică a părților sale de la Mogoșești, Răchiți și Chiujdești. Fiii acestuia au fost Toader (Toderașco), căpitan din Armenești, Tănase⁹⁰, Manolache, Ilinca și Paraschiva. Cumnatul acestora, Tănase, prezent la cercetarea de la Borăști, din 9 iulie 1746, cerea apoi să se judece cu Ursul călugărul („socrul” său, ca unchi al femeii sale!) și cu Tănase și ceilalți frați [Handocești] ai acestuia pentru părțile din Borăști, Mogoșești și altele. La judecata din 14 iulie 1748⁹¹ se aduc mărturiile de la Gafița Ursoae și de la un Vasile Barbul, care trăise în casa Ursoaei, din care reiese că aceasta lăsase Sandii,

⁸⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/46.

⁸⁹ *Ibidem*, 425/54.

⁹⁰ Menționați la 9 iulie 1746, cu prilejul cercetării de la Borăști pentru pretenția lui Neculai Tiron și a altora: Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/26, 240/34. Armeneștii au fost un sat, dispărut, lângă Cotic.

⁹¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/91 și 418/164, regist, cu veleatul 7255 (1747).

soacra lui Tănasă, părți din Borăști și din Alecsăști. Mărturiile nu au fost, probabil, suficiente, fiindcă mai târziu, în 1780, fiii lui Tănase vor vinde verilor lor părțile din toate moșiile Handocești.

Fiindcă moșia Petrești a fost în întregime⁹² a urmașilor clucerului Andoca, litigiile au fost mai puține, în comparație cu situația din satele vecine. Nu au lipsit, desigur, certurile și judecățile între frați, cumnați, veri, unchi și nepoți pentru moștenirile lor, nici pricinile de hotar cu Borăștii și Mogoșeștii, cele mai multe deja prezentate. După moartea lui Ilie armașul, probabil în anul 1766, fiii săi au de contestat pretenția neamului Pîntea la stăpînirea unei jumătăți din Poiana Urșoaei. La 25 februarie 1766⁹³, un raport de la Logofeția cea Mare relatează despre conflictul preotului Nechita cu Toader și Manoli, fiii armașului. Cel dintîi susținea că moșul și tatăl său stăpîniseră jumătatea de jos a poienii și Ilie armașul jumătatea de sus, iar acum pîrîții nu-i mai lasă pe acel loc. Au depus mărturie pentru stăpînirea Pînteștilor în partea de jos Ioniță Blăniță și Ioan Fetiș din Borăști. S-a luat hotărîrea ca stăpînirea să rămînă în continuare așa cum a fost. Ca de obicei, această neînțelegere nu era încheiată nici la 2 iunie 1777⁹⁴, cînd Gavril Pînte încerca să intre moșan aici, dar fără niciun act, nici în 1781⁹⁵, cînd Lupașco Bălan revendica dreptul de stăpînire pentru jumătate din Ursoaia, și nici în 1818⁹⁶, cînd Gheorghe, nepotul acestuia din urmă, ca jeluitor, ajungea la judecata lui Scarlat Alexandru Calimah pentru aceeași pricină, pîrîtul fiind Ștefanachi Handoca.

⁹² Totuși, la 5 septembrie 1755, clucerul Costandin Grecul, feciorul lui Gheorghe Grecul, “cu soțul meu Catrina” fac danie Zmarandei, “fiică sufletească”, la căsătoria ei cu Andrii vtori comis, partea lui din Petrești, cu case: Arhivele Naționale București, Documente istorice, CLXXX/238.

⁹³ *Ibidem*, CCXLVII/53.

⁹⁴ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/146.

⁹⁵ Arhivele Naționale București, Documente istorice, CIV/94

⁹⁶ *Ibidem*, CIV/173 (carte din 23 martie 1818).

Andoca clucerul nu a avut descendență masculină și de aceea numele său va fi reluat de strănepoții săi abia după mijlocul veacului al XVIII-lea, mai întâi ca nume al tuturor descendenților (neamul Handocesc, Handoceștii), apoi, spre sfârșitul secolului, ca nume de familie al fiecărui individ (Handoca). Această adoptare a numelui străbunicului a fost necesară, îndeosebi în diverse procese, pentru a se legitima cu pregnanță drepturile succesoriale.

La a cincea generație după clucerul Andoca a trebuit să se facă spița neamului și să se clarifice cotele-părți din moștenirea străbună. O spiță⁹⁷, databilă în jurul anului 1803, a fost întocmită de Radu și Ion Andoca. Ea nu cuprinde pe toți descendenții clucerului, nefiind un arbore genealogic, ci doar un document de clarificare a poziției celor îndreptățiți la moștenire. Coroborată cu actele diverselor judecăți, spița se confirmă ca exactă și se regăsește în arborele neamului Handocesc. Spița lui Gh. Ghibănescu este eronată și nu am putut prelua de acolo unele poziții și persoane neconfirmate de documentația noastră, ba chiar contrazise.

Prima dificultate în succesiunea proprietăților lui Andoca a fost creată de dania din 31 octombrie 1731 a lui Ursul călugărul, fiul Ursului căpitanul și al Agafiței, frate cu Ilie armașul și cu Sanda. Fără urmași, el a dăruit Mănăstirii Sf. Arhangheli (Frumoasa) din Iași părțile sale din Petrești și Chiujdești. Când egumenul Chiril cere să i se aleagă părțile de danie, căminarul Arghir Cuza face o cercetare a situației la Petrești, la 30 ianuarie 1797⁹⁸, iar la 8 martie 1797⁹⁹ se judecă la Divan pricina mănăstirii cu Radu și Ioan, feciorii lui Toderașco Handoca și „cu alte neamuri ce se numesc Handocești”. Cu acest prilej se arată curgerea proprietății după cealaltă fiică, necunoscută după nume, a clucerului Andoca.

⁹⁷ *Ibidem*, MXXXIII/223.

⁹⁸ *Ibidem*, CLIII/228 a, b.

⁹⁹ *Ibidem*, CLIII/231 a, b.

Dacă Sanda, căsătorită cu Neculai pitarul, primise moșia Drăgușeni, toate celelalte părți din moșiile de pe Vilna vor ajunge în stăpînirea nepoatelor clucerului, Agafița Ursoaea și Sanda. Deși în spița mai sus amintită Sanda, „din care se trag Abăzăștii”, este cunoscută ca avînd urmași, la Divan se constată că nu se știe dacă a fost sau nu stearpă. Este foarte probabil că aceasta nu a avut urmași, fiindcă niciuna din proprietățile lui Andoca nu se regăsește la Abăzești. În această situație, partea sa din moștenirea bunicului Andoca a rămas Agafiței. Aceasta a avut șase copii, pe Ilie armașul, Ursul călugărul, Sanda și alți trei „stărpi”. Mănăstirii Frumoasa îi vor reveni două părți din a treia parte din Petrești și a treia parte din hotarul Chiujdeștilor.

O carte de judecată dinaintea marelui logofăt al Țării de Jos, din 27 noiembrie 1803¹⁰⁰, dintre Radul sîn Manolache Handoca și verii săi Radul și Ioan, feciori lui Toderașco Handoca, clarifică alte relații genealogice și momente ale succesiunii. După dania călugărului Ursul, moștenirea de la Agafița și Ursul căpitanul s-a împărțit între Ilie armașul și sora sa Sanda. Ei au împărțit frățește și o a treia parte (din a treia parte) rămasă de la Ursul călugărul, care nu fusese făcută danie.

Dintre copiii lui Ilie armașul doar Manolachi și Toderașco au avut urmași, Tănase și Ilinca fiind sterpi. Pe Ilinca, mătușa, au ținut-o 14 ani în casa lor, cu toată cheltuiala, și au înmormîntat-o Radu și Ioan Handoca. Părțile Sandei vor fi cumpărate cu un zapis din 4 februarie 1780¹⁰¹ tot de aceștia, astfel încît, printr-o scrisoare de învoială între veri, stăpînirea pe moșiile clucerului Andoca după 1803 se va hotărî astfel: frații Radul, Ion și Catrina (soția lui Costandin Ciornei) aveau toată partea Sandei și două părți din partea bunicului Ilie

¹⁰⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 462/17 și Litere, Î, dos. 12, f. 211^r-212^r.

¹⁰¹ *Ibidem*, Documente, 418/164 (regist).

armașul (partea lui Toderășco și a Ilincăi), iar lui Radul, fiul lui Manolachi, îi revenea o treime din partea lui Ilie armașul. Dar fiindcă Radul și Ioan Handoca cheltuiseră în nouă ani 3000 de lei cu judecățile pentru scoaterea din împresurare a moșiilor Drăgănești și Borăști, celălalt Radu ar fi trebuit le dea acestora un analog de 500 de lei din cheltuieli. În cele din urmă verii se înțeleg ca Radul, fiul lui Manolachi, să nu mai plătească nimic, dar să stăpânească doar a opta parte din toate hotarele Handoceștilor (Petrești, Chiujdești, Mogoșești - alipite la Chiujdești, Drăgănești și Borăști), primind și 500 de lei bani peșin, iar ei să stăpânească șase părți.

Acest Radu, zis și Redișor, va mai fi avut și alte proprietăți, din moment ce la 15 mai 1799¹⁰² vindea partea sa căminarului Arghirie Cuza. El locuia la Borăști, unde era așezat cu dajdia din anul 1793. A murit în anul 1812. O fată a sa era căsătorită cu un Ivanciul Sîrbul negustor, iar fiul său Gavril plătea dajdia la Borăști în 1820¹⁰³.

Înțelegerea din anul 1803 dintre verii Handocești nu va fi respectată după moartea acestora de către Ivanciul [Sîrbul], ginerele lui Radu Handoca, și de către Gavril, cumnatul său. În vara anului 1816 ei au cosit șapte stoguri de fîn (cîte un stog pe o falce) pe pămîntul celorlalți Handocești (un stog în Chiujdești, patru în Dumbravă și două la șes, în Fundul Poienii), pretinzînd că li se mai cuvenea încă o a șaptea parte din toate moșiile, învoiala din 1803 fiind „ră”. Păgubiții erau clironomii celui alt Radu Handoca (Ștefanachi și frații săi) și ai Ciorneieștilor (fiii Catrinei Handoca). Pricina a ajuns pînă la domnie, care porunea, la 31 iulie 1816, ispravnicilor de Vaslui să se cerceteze reclamația. La 13 august, ispravnicii scriu un răvaș către Grigoraș Ciornei și căpitanul Gavril Avram să măsoare toate moșiile, să dea pîrîtului a opta parte cerută, iar fînul să-l înapoieze jeluitorilor, plătindu-se cosirea și ridicatul.

¹⁰² N. Iorga, *Studii și documente...*, VI, p. 171.

¹⁰³ Arhivele Naționale Iași, Vistieria Moldovei, dos. 5/1820, f. 161^r, 273^r.

Abia la 10 noiembrie 1816 căpitanul Grigore Avram a măsurat Petreștii, Borăștii, Chiujdeștii și Mogoșeștii, dînd la mîna tuturor răzeșilor Handocești mărturie de măsura stînjenilor pe care îi stăpîneau. Cei doi pîrîți nu au venit la măsurătoare. Ștefanachi Handoca cu frații și verii săi au dat apoi o jalbă la Divan, unde pricina s-a dezbătut la 20 martie 1817¹⁰⁴. Boierii au apreciat că pentru partea solicitată Radu Handoca primise în anul 1803 cei 500 de lei, că înțelegerea de atunci nu putea fi stricată atîta vreme cît părinții împricinaților au stăpînit locurile fără contestații. Se arată la judecată și un contract din 15 noiembrie 1815 prin care postelniceasa Catrina a mortului Radu Handoca (tatăl lui Ștefanachi) vînduse pe trei ani venitul părților din toate numitele hotare lui Toader Moțoc, diac de divan, act în care se specifica „bez a opta parte”. Divanul hotărăște că stăpînirea trebuie să urmeze după înțelegerea din 1803 „fiind acea a opta parte și hlizită în toate numitele hotare”, iar pîrîții, care folosiseră iarba în timpul iernii, vor trebui să plătească 8 lei de falce cosită.

Istoria familiei Handoca este tipică pentru decăderea stării materiale și sociale a unui neam care a trăit din moșteniri, diminuate la fiecare generație prin împărțirea patrimoniului. Urmașii bogatului clucer Andoca vor fi, în veacul al XVIII-lea și al XIX-lea, mici nobili de țară, cu ranguri boierești modeste (cluceri, postelnici, postelnice), unii avînd și case în Iași, mazili și răzeși, din care descind, prin bună educație și instrucție, un mare număr de intelectuali, funcționari publici, militari etc. Cu cîțiva dintre ei soarta nu a fost generoasă.

Murind în anul 1807 postelnicul Ioan Handoca, au rămas copiii nevîrstnici Ioniță (născut în 1787)¹⁰⁵, Costandin

¹⁰⁴ *Ibidem*, Documente, 407/81 (orig.) și Litere, K, dos. 378, f. 59^r - 62^v.

¹⁰⁵ În anul 1829, clucerul Ioniță Handoca avea 42 de ani: Alexandru V. Perietzeanu-Buzău. *Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829 (II)*, în “Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, nr. 3-4, p. 299. În același document, se consemnează vîrstele lui Ștefanachi Handoca (36 ani) - p. 297 - și Dumitrachi Handoca (30 ani) - p. 299.

(născut în 1801) și Nastasia sub epitropia lui Vasile Roset zis Baston, vel vornic al obștii. Această mare dregătorie, creată în anul 1803 și desființată în 1832, avea ca scop administrarea bunurilor de sub tutelă, a moștenirilor străinilor morți fără urmași, lichidarea bunurilor succesoriale și altele¹⁰⁶. Corupția și abuzurile legate de această instituție sînt notorii și cazul Handoceștilor adaugă încă o piesă la dosarul său compromițător. Într-o jalbă din anul 1815¹⁰⁷ se arată că toate vitele (oi, cai, boi, vaci, mascuri) și stupii rămași de la Ion Handoca au fost vînduți și suma obținută, de 12 mii lei, a fost dată de Divan lui Vasile Roset pentru ca s-o „îpitropiască”, copiiiilor rămînîndu-le doar moșioara [Petrești]. Timp de mai bine de patru ani aceștia nu au primit niciun ban, nici din capete, nici dobîndă. Apoi, sora lor s-a măritat cu un „văduoi”, Radu Borș și, fără știrea fraților, și-a ales partea ei, iar cumnatul a venit la Divan și, fără să aibă vechilime din partea lor, a cerut banii cuveniți din moștenire. Pentru cheltuielile făcute, Radu Borș le cerea 80 de lei. Cei doi copii cereau Logofetei să nu li se impună plata acelor bani.

Peste mai mulți ani, cînd Costantin Handoca ajunge la vîrsta legiuită, de 25 de ani atunci, semnează o înțelegere¹⁰⁸ cu fratele său Ioniță pentru împărțeala averii pe care acesta din urmă a putut s-o scoată de la epitropul Vasile Baston, care a rămas „la scăpăciune” și, deci, a cheltuit fraudulos banii orfanilor. Ioniță a putut recupera, în locul banilor, un han stricat din tîrgul Bacăului și 12 pogoane de vie păraginită la Cruce [lîngă Panciu], în valoare de 8510 lei. Apoi a cheltuit mulți bani cu „meremetul” hanului și cu „întemeierea” viilor. Hanul l-a schimbat cu niște acareturi, „aice în Eș”, dar și acestea erau stricate, fiindcă șezuseră porcii în ele. Alți bani au trebuit pentru ridicarea unor dughene și repararea caselor, astfel

¹⁰⁶ *Instituții feudale...*, (sub voce **vornic al obștii**).

¹⁰⁷ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/109.

¹⁰⁸ *Ibidem*, 406/158 (1826 august 15).

încît Costandin va primi 4255 lei, partea lui de moștenire, iar Ioniță va rămîne cu viile și acareturile din Iași. Peste ani, în 1849¹⁰⁹, casele din Podul Roș ale lui Ioniță Handoca au fost devastate de trupele rusești, care au intrat și în Moldova pentru înăbușirea revoluției.

Banii cuveniți lui Costandin vor fi plătiți probabil în rate, fiindcă abia la 4 mai 1841¹¹⁰ acesta dădea un înscris fratelui său Ioniță, confirmînd primirea drepturilor sale, după învoială.

O situație neașteptată, dar nu neobișnuită, apare în curgerea proprietății Handoceștilor la 1815: o revendicare tîrzie a unui drept de moștenire, însoțită de adoptarea, încă o dată, a numelui Handoca pe o linie descendentă feminină. Un Toader Vasiliu din Tîrgul Ocnii a dat o jalbă prin care solicita o a treia parte din moșiile Petreștii, Mogoșeștii, Borăștii, Chiuzdeștii și Drăgăneștii, moștenire de la bunica sa Paraschiva, fiică a lui Ilie armașul. În anul 1815 a fost o judecată la Divan, pîrîții fiind verii Handocești, dar Toader Vasiliu a pierdut procesul, fiindcă acea Paraschivă a fost considerată „fără rod”, ca și Tănase și Ilinca, și reclamantul nu putea fi nepot. Toader Vasiliu aduce însă două mărturii scrise de la mai mulți oameni din Căbești [sat în ținutul Tutovei], din care rezultă că Paraschiva a avut cu un Ștefan Glod din acel sat trei copii: Zoița, Vasilachi și Vasile, tatăl lui Toader Vasiliu. La o nouă judecată în Divan, la 15 decembrie 1817¹¹¹, marii boieri dau dreptate lui Toader Vasiliu, care putea să-și ia în stăpînire a treia parte din moșiile Handocești. Nu știm din ce motiv jeluitorul rămăsese atîta vreme înstrăinat de rudele sale, cu

¹⁰⁹ *Ibidem*, Ministrul de Interne, Tr. 1772, op. 2020, dos. 16774.

¹¹⁰ *Ibidem*, Documente, 418/202.

¹¹¹ *Ibidem*, Litere, K, dos. 378, f. 152^v-153^v.

toate că își știa de mult drepturile, o spiță a neamului fiind întocmită de el încă din anul 1801¹¹².

Toader Vasiliu a murit curînd după acest proces cîștigat. La 22 iunie 1818¹¹³, în urma jalbei Anghelușei, soția mortului Toader Handoca, Scarlat Alexandru Calimah voievod porunca bîv vel comisului Iordache Rîșcanu să aleagă și să hotărască părțile din hotarele moșilor Petrești, Mogoșești, Borăști, Chiujdești și Drăgănești, baștina de la buna Praschiva Handocească, după cartea de judecată mai sus pomenită. La 27 iulie¹¹⁴, boierul hotarnic înștiințează Logofeția că nu a putut să facă cercetarea, fiindcă au venit doar Constantin Stroiu [ginerel lui Ioan Handoca] și un cumnat al său, care însă au refuzat să meargă la fața locului, „căutînd însă și tot felul de cuvinte proaste” și spunînd că se vor judeca în continuare. În acel moment, Ștefanachi, fiul lui Radu Handoca era dus peste Prut.

Într-adevăr, și această pricină va consuma mulți bani, timp și necazuri prin procese. La 26 iulie 1823¹¹⁵, Anghelușa, soția săvîrșitului Toader Vasiliu „ce-și zice și Handoca”, nora sa Zmaranda, soția lui Ilie sîn Vasîlache „ce-și zice și Handoca”, au dat jalbă la domnie, cerînd să vîndă la mezat părțile ce au în Borăști, Mogoșești și Petrești, fiindu-le peste mîină. La 12 august 1823¹¹⁶ a fost rînduit ca hotarnic stolnicul Eni Romașcu pentru alegerea părților jăluitoarelor. La 2 septembrie 1823 acesta a mers mai întîi la Chiujdești și Mogoșești, a ales și a stîlpit, alături cu partea Mănăstirii Frumoasa, o a treia parte din pămînturile Handoceștilor, o hliză

¹¹² *Ibidem*, Documente, 418/164 (menționată în perilipsis din 1832 septembrie 19).

¹¹³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 141.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 142.

¹¹⁵ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/164 (rez.).

¹¹⁶ *Ibidem*, 418/120 (Cartea lui Ioan Sandu Sturza voievod către Isprăvnicia de Vaslui, în care se menționează etapele punerii în posesie și se reproduc informațiile din hotarnică).

de 196 stînjeni și 3 pași curmezișul și de 540 de stînjeni lungime, din apa Velnii și pînă în muchea dealului despre răsărit. La Borăști s-a ales o parte de 243 stînjeni și 2 pași în curmeziș, iar lungul de 620 stînjeni, din apa Velnii și pînă în pîrîul ce curge prin sat. Hliza aleasă era în partea de nord a moșiei, între razeșii din Borăști și hotarul Petreștilor. La Petrești s-a măsurat un loc alături cu Borăștii, în lungime de 2276 stînjeni, din Velna și pînă în hotarul Spinenilor, cu lățime variabilă, fiind necesare patru măsuri (de 206 stînjeni și 5 pași, la Velna, apoi de 80 stînjeni, de 113 stînjeni și 3 pași și, ultima, la apus, de 93 stînjeni și 2 pași). Un loc ce se cuvenea la obîrșia Vilnei, „pînă într-un ezăr undi să dispart răzașii Ipotești [sic!] de moșia aceasta”, nu s-a putut măsura. Toate aceste părți se vor scoate la mezat, după procedurile legale, făcîndu-se publicații în tot ținutul Vasluiului, în toate zilele de tîrg.

La 26 ianuarie 1824¹¹⁷, vornicia de aprozi înștiința pe Nicolae Stamate, telal bașa, despre ofertele înregistrate pînă la acea dată, care porniseră de la 1000 lei. Ultima ofertă, de 7150 lei, era a vistiernicului Petrache Sturza. La 26 februarie 1825, Divanul legaliza ultima ofertă. Mazilul Vasîli Gologan a fost rînduit pentru publicarisirea mezatului, dar nici în iunie procedurile nu erau încheiate, fiindcă Handoceștii contestaseră legalitatea mezatului. La 13 iunie 1824¹¹⁸, un aprod era trimis, cu ordinul Logofeției celei Mari, pentru a-i aduce la Divan pe clucerul Ioniță Handoca și pe Ștefanachi Handoca, la o ultimă judecată, fiindcă la aceea programată pentru 10 iunie aceștia nu au venit.

La 14 septembrie 1824¹¹⁹ se semnează anaforaua marilor boieri, care judecaseră din nou în Divan această pricină, veche de nouă ani. Acum, postelnicul Ioan Țaga, vechilul pîrîților Handocești, înfățișează la Divanul Domnesc

¹¹⁷ *Ibidem*, 418/122.

¹¹⁸ *Ibidem*, 418/121.

¹¹⁹ *Ibidem*, 406/151.

mărturiile unui Toader Diaconu, a unui preot Gheorghe și ale altora precum că nu se știe la Căbești că Ștefan Glod să fi ținut pe o Paraschiva, din neamul Handocesc, și să fi avut „rod” cu ea. Boierii nu iau în seamă aceste dovezi și nici anaforaua, neîntărită de domn (și nedată), a răposatului logofăt Lupu Balș prin care se judeca drept neconvingătoare descendența lui Toader Vasiliu din Ilie armașul Această anafora este calificată ca „asupritoare” pentru jeluitorile Anghelușa și Maranda, iar vechilul Țaga ca „știut de stîrnitor al unor asemenea pricini”. Ca atare, mărturiile aduse de pîrîți și anaforaua lui Lupu Balș s-au rupt în Divan, pentru ca pricina să rămînă în veci sfîrșită, iar domnul Ioan Sturdza întărește hotărîrea Divanului, favorabilă jăluitorilor, la 10 octombrie 1824. Anghelușa și Smaranda vor da o scrisoare (datată 16 martie 1825)¹²⁰ vistiernicului Petrachi Sturdza prin care confirmă că i-au vîndut părțile lor și i-au dat și protimisul pentru cumpărăturile pe care le-ar face neamul lor. Acesta va trebui să-și facă o hotarnică nouă, cea veche fiind contestată de rude.

Cumpărînd părțile din Borăști și Petrești de la Vasiliu-Handoca, Petrache Sturdza intra într-un vechi și complicat litigiu de împresurare cu Arghir Cuza și alți răzeși de Borăști, început în 1792 (vezi cap. **Borăștii**). Pricina se redeschide în anul 1824, iar la 13 iunie 1825¹²¹ acesta deja se judeca la Divan, alături de Handocești, cu Arghir Cuza. Acum se punea problema identificării Pîrîului Cornilor, afluent al Vilnei, în raport cu care se putea stabili care era acea a treia parte din Petrești dăruită de Petru Vilna nepoților săi Lazor și Băloș și întărită la 1 iunie 1472. De asemenea, se stabilea faptul că moșia Chiujdeștii nu trecea peste Vilna, pentru a se întîlni, în capăt, cu Petreștii sau cu Borăștii.

¹²⁰ *Ibidem*, 418/124.

¹²¹ *Ibidem*, 425/341 (anafora rezumată în perilipsis) și 425/340 (rez. în opis din 1848).

La 15 iunie 1825¹²² logofătul Costachi Conache era înputernicit să facă cercetare cu carte de blestem pentru a afla, la fața locului, care este Pîrîul Cornilor. Mărturia, semnată de logofăt și de vornicul Iordache Rîșcanu, datează din 26 iulie 1825¹²³. Pe o hartă (necunoscută nouă) arătată de Handocești, pîrîul era însemnat cu numărul 28, dar unii au spus că nu știu ca acel pîrîu să fi avut un nume, în timp ce Arghir Cuza, evident interesat, îl arăta cu 1470 de stînji domnești mai în sus. Și de data aceasta se dă dreptate Handoceștilor.

Este limpede că vistiernicul Petrache Sturza, dîndu-și seama în ce litigiu complicat a intrat, a dorit să scape de această cumpărătură păguboasă și a vîndut părțile acestea lui Ștefan Handoca cu 4000 de lei. La 15 decembrie 1828¹²⁴, verii Ștefan și Ioniță Handoca se judecau pentru partea Vasiliului, Divanul Judecătoresc hotărînd ca acei stînji (în care intra și o danie a lui Toader Ciornei) să fie împărțită pe din două.

În prima săptămîină din luna iunie 1830 s-a realizat o importantă învoială între Ștefan, Ioniță Handoca și Dumitru Ciornei, urmată de alegerea părților acestora din toate moșiile Handocești făcută de spătarul Grigore Cuza. Măsurătorile trebuiau să pună ordine în hățișul de situații complicate ivite în timp și să dea fiecărui proprietar posibilitatea de a-și căuta dreptatea în procesele de împresurare care puteau să urmeze (ceea ce s-a și întîmplat). Rotunjind cifrele, prin ignorarea palmelor și parmacilor, pentru simplificarea expunerii, selectăm informațiile care urmează.

Clucerul Ioniță Handoca¹²⁵ avea dreptul la 1342 stînji din hotarele Petrești, Chiujdești și Mogoșești, din care 521 stînji baștină de pe tatăl său, 782 stînji reprezentînd jumătate din partea Vasiliului, răscumpărată de la vistiernicul

¹²² *Ibidem.*

¹²³ *Ibidem.*

¹²⁴ *Ibidem*, Anaforale, condica 7, partea III, f. 65^r.

¹²⁵ *Ibidem*, Documente, 407/101, 103.

Petrachi Sturza, și 37 de stînjeni din partea lui Ștefanachi Handoca, obținuți prin carte de judecată (încă doi stînjeni se însumează din palme și parmaci). Pămînturile i s-au dat în două locuri. Mai întîi, 833 de stînjeni în Chiujdești și în partea din Mogoșești lipită la Chiujdești. Cu aceasta se cuprindea tot hotarul Chiujdeștilor, fără 262 stînjeni, partea comisului Costache Voinescu luată în schimb de la Mănăstirea Frumoasa. Din acești 833 de stînjeni numai 673 erau loc curat, fără pricină, restul de 160 fiind loc împresurat. Ceilalți 509 stînjeni i s-au ales în marginea de jos a Petreștilor, 364 stînjeni fiind loc împresurat dinspre Borăști. În cazul în care Ioniță Handoca ar fi cîștigat procesele pentru locurile în litigiu, celelalte rude nu ar fi avut pretenția să se „împărtașească” din ele, dar nici nu li s-ar fi cerut să contribuie la cheltuieli, dacă ar fi pierdut. Aceleași condiții erau valabile pentru toți cei prezenți la această reîmpărțire a proprietăților. Numai din partea Vasiliului rudele vor putea lua o cotă, dacă procesul se va încheia cu dreptatea lor.

Polcovnicul Dumitru Ciornei¹²⁶ avea 180 stînjeni baștina mamei sale Catrina (Handoca), soția lui Costandin Ciornei. Aici intrau și părțile fraților și surorilor lui, cumpărături, danii și moșteniri de la Ilinca, Toader, Maria și Ion. Alți 521 de stînjeni din Petrești, Borăști, Chiujdești și Mogoșești îi veneau de pe bătrînul Ciornei. Aceștia i s-au dat la un loc, în hotarul Petreștilor, pe din jos de partea căminarului Ștefanache Handoca și alături de partea lui Ioniță Handoca.

Căminarului Ștefanache Handoca¹²⁷ i s-au dat 882 de stînjeni la un loc, în marginea de sus a moșiei Petrești, unde, fiind codru, nu erau nici case, nici livezi sau acareturi ale celorlați răzeși. Măsurîndu-se întreaga moșie, s-au găsit 2745 de stînjeni, din care 2381 stînjeni loc curat și 364 stînjeni loc împresurat. S-au scăzut 50 de stînjeni loc de codru.

¹²⁶ *Ibidem*, 407/102.

¹²⁷ *Ibidem*, Anaforale, condica 7, partea III, f. 65^v-66^r.

La 14 iunie 1830¹²⁸, Grigore Cuza a dat mărturie hotarnică pentru toate aceste părți. S-au măsurat hotarele moșiilor Petrești, Chiujdești și parte din Mogoșești (alipită la Chiujdești) cu lanț de fier, de 10 stînjeni, s-au pus pietre de hotar și s-au făcut bouri în copaci. Măsura a început dintr-o piatră aflată în costișă, mai jos de Pîrîul Cornilor, s-a mers apoi în sus, pe valea Vilnei, apoi prin pădure pînă în zarea care desparte Petreștii de Tunguzăni. Pînă la un bour făcut într-un „copaciu carpă” se găsesc 2299 stînjeni lungime. Pe zare, se ajunge apoi la un „ezăr de undi să faci un picior de deal din zarea ce mare în Tunguzăni”, se pun pietre și se coboară pe zarea ce desparte Petreștii de Spineni, pînă se împlinesc 2562 de stînjeni și se pune o piatră. La Chiujdești, hotarnicii pleacă din jos de un pîlc de spini, arătați de răzeșii de Borăști și de Alexești, merg în sus, pe Vilna, și la 964 stînjeni găsesc o piatră care desparte pe răzeștii de Mogoșeștii de partea Handoceștilor din această moșie. De aici, urcă la deal, spre răsărit, pînă într-o piatră de pe zarea despărțitoare între Mogoșești și Chiujdești. Locul curat și locul împresurat „s-au făcut masă” și s-au scos din masa locului fără pricină cei 262 de stînjeni ai comisoarei, soția lui Costachi Anastasă Voinescu.

La Petrești, căminarul Ștefanachi Handoca are partea de sus (de nord) a moșiei, polcovnicul Dumitru Ciornei va stăpîni în partea de mijloc, iar clucerul Ioniță Handoca în partea de jos, spre Borăști, unde 362 de stînjeni sînt loc împresurat, care va trebui lămurit prin judecată. Cu jumătate din acest loc se încarcă Ioniță Handoca, iar cu cealaltă jumătate paharnicul Ioan Handoca și un frate al său, Sandu. Încă 40 de stînjeni urmau să fie aleși pentru un Săroi, cumpărătură de la Gavril Handoca.

Această hotarnică ilustrează foarte bine situația extrem de complicată la care se ajunsese în prima jumătate a secolului al XIX-lea în moșiile răzeșești, după două veacuri de vînzări, danii, răscumpărări, hotarnice pîrtinitoare, mărturii

¹²⁸ *Ibidem*, f. 66^r-68^v.

mincinoase, judecăți cu soluții contradictorii, prelungite decenii de-a rîndul, înșelăciuni între rude apropiate sau frați, toate în lipsa unui sistem coerent de evidență a tranzacțiilor funciare. Aproape nimic nu a mai rămas practicabil în teren din vechiul mod de împărțire a moșiei străbune pe bătrîni și pe hlize, reprezentînd o cotă-parte din moștenire după spiță, atît de caracteristic în veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea. De aceea au fost necesare comasările („masa”) și măsurătorile cu stîngenul, în locul „pămînturilor” de cîte 20 (sau 15) pași.

Hotarnica din iunie 1830 de la Petrești și Chiujdești a făcut puțină ordine în proprietățile Handoceștilor, dar nu a pus capăt certurilor între frați și veri. Dimpotrivă, nemulțumiții au ajuns curînd cu jalbe la Domnie și la alte instanțe juridice ale vremii. La 22 aprilie 1831¹²⁹ s-a judecat la Divanul Judecătoresc pricina dintre postelnicelul Costandin Handoca și frații săi, căminarul Ștefan și paharnicul Ioan Handocești din Borăști. Cel dintîi a reclamat faptul că din cei 200 de stîngeni ce i s-ar fi convenit din averea părințească hotarnicul Grigore Cuza i-ar fi dat doar 74 stîngeni, și aceia aleși în marginea codrului, prin rădăcini, „unde nu-i niciun chip de hrană”, luîndu-i și căsuța pe părțile fraților săi. De asemenea, după împărțeala din 27 aprilie 1825 a averii rămase de la postelnicul Radu Handoca, jăluitorul nu a primit banii conveniți, nici analogul din vînzarea moșiei Obîrșeni, de la ținutul Tecuciului, și nici acela din vînzarea din 1831 a părții din moșia Negrești [= Rădiul Mogîldei, azi Poiana] către aga Iordachi Costachi [Lătescu]¹³⁰. De asemenea, Costandin mai cerea venitul din 200 mătci de stupi, 80 capete de vite și 60 rîmătoare. Pîrîții răspund că Obîrșenii nu au fost vînduți, că nu pe partea lor, ci pe a agăi

¹²⁹ *Ibidem*, f. 69^r-70^v.

¹³⁰ Pentru proprietatea Handoceștilor la Rădiul Mogîldesc și vînzările din 1831 și 1846, vezi Mircea Ciubotaru, *O străveche așezare de pe valea Bîrladului: Negrești (jud. Vaslui) (II)*, în “Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XXI, Iași, 1984, p. 419-420.

Iordache Cuza se află casa din Borăști a jăluitarului. Divanul hotărăște ca reclamantul să-și ia a șasea parte din toate averile părintești, „din pojăjaia casăi” rămasă după moartea mamei lui, să stăpânească a șasea parte din Obârșeni, să i se dea aceeași cotă din prețul unei crîșme, a unei mori cu crîsmă (aflate în judecată cu Iordachi Cuza), iar din vînzarea de la Negrești să primească 86 lei și să nu mai deschidă pretenții „pentru o bagatè ca aceasta”. De asemenea, se va cerceta dacă a primit locul cel mai rău și se hotărăște ca să nu fie scos din casă pînă cînd nu se va lămuri pricina cu aga Cuza și frații nu-i vor face casă pe hliza lui.

Peste o săptămînă doar, la 1 mai 1831¹³¹, în fața aceluiasi Divan Judecătoresc se aflau polcovnicul Dumitru Ciornei cu Ștefan Pasat, Zamfirachi Țaga, Gheorghe Motăș și alți răzeși de Borăști, Petrești, Mogoșăști și Chiujdești. Ei reclamă faptul că partea Vasiliului (Handoca) ar fi fost cumpărată de Ștefan, Ioan și Ioniță Handoca printr-un mezat formal, Petrache Sturza fiind doar un intermediar, și cer să fie și ei împărțâșiți cu analogul din acea parte. Pretenția este respinsă, fiindcă nu au nicio dovadă pentru acuzații și pentru că la mezat nu încap cererea de protimisis. De asemenea, aceștia nu pot avea cîștig de cauză nici cînd susțin că prin hotărnicia lui Grigore Cuza au fost strămuțați din stăpînirea veche și din așezările lor părintești, primind locuri proaste. Pe scrisorile de împărțeală date de boierul hotarnic tuturor celor interesați se aflau și semnăturile lui Dumitru Ciornei, Ștefan Țaga și Neculai Cumpănă, care încuviințaseră astfel înțelegerea părtașilor.

Ca urmare a aceleiași împărțiri a moșiilor din iunie 1830 apar o altă nemulțumire și o altă judecată. La 17 februarie 1832¹³², văduva Ioana Săroiu s-a jeluît la Judecătoria ținutului Vasluiului că soțul ei, răposatul ispravnic Dimitrie Săroiu,

¹³¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/162.

¹³² *Ibidem*, 407/109..

cumpărase prin mezat, cu 13 ani în urmă, 40 de stînji din Chiujdești, cu cîte 30 de lei stînjiul, de la serdarul Gavril Handoca [fiul lui Radul (Redișor) Handoca]. La alegerea din 1830, clucerul Ioniță Handoca a scos-o din stăpînirea aceluia loc, lăsînd-o fără loc de arat și de cosit, astfel încît este nevoită să cumpere cu cîte 15 lei falcea de arat și 50 lei falcea de coasă. Zapisul de cumpărătură a ars „cînd au ars orașul Eșii” [19 iulie 1827], soțul ei fiind atunci ciohodar la curtea gospod. La 1 aprilie 1828 ea a dat o jalbă prin care cerea vînzătorului să-i dea un alt zapis în locul aceluia ars.

Pricina a ajuns la 28 noiembrie 1833 în fața Divanului de Apelație a Țării de Sus. Atunci, Ioniță Handoca a răspuns că vînzarea nu s-a făcut prin mezat, ci „prin particularnică învoire” și că răposatul Săroiu s-a învoit să-i vîndă clucerului acei stînji, fiindcă era străin de moșie. Handoca l-a lăsat să stăpînească „pe viața lui”, adică atîta timp cît va trăi Săroiu. Pricina a fost cercetată de porușnicul Iordachi Cumpănă, privighetorul ocolului, și de postelnicul Ghiorghe Gologan și, cu mărturia lui Toader Ciornei, Costandin Handoca și Vasile Stoiu, răzeși de moșia Chiujdești, Divanul dă din nou cîștig Ioanei Săroiu.

Aceste nesfîrșite procese, care presupuneau mari cheltuieli de judecată, îndeosebi cu plata deplasării martorilor la Vaslui și la Iași, cu despăgubirile în cazul pierderii proceselor și cu taxele pentru întocmirea actelor, cu recompensa celor care făceau cercetări localnice¹³³, nu sînt rezultatul patimii unor procesomani, ci exprimă importanța crucială a proprietății asupra pămîntului în veacurile evului de mijloc și chiar în perioada modernă. Situațiile în care s-au găsit adesea Handoceștii nu sînt excepții, ci, dimpotrivă, regula

¹³³ De pildă, în iulie 1845, spătarul Iordachi Gane plătea 40 de galbeni inginerului Fucs, desigur pentru ridicarea planului moșiei Șendreni: Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane (prima jumătate a secolului XIX)*, în „Revista de istorie socială”, I, 1996, p. 430 (nr. 242).

vremilor. Procesele concomitente, cu mai mulți reclamanți, erau frecvente.

Astfel, la 5 martie 1832 au reclamat nereguli în împărțeala din 1830 Smaranda și Catrina, cu ai lor, ficele Saftei (căsătorită Țaga), nepoatele Catrinei Handoca. Pîrîți erau frații Ștefan și Ioan Handoca și vărul lor Ioniță. La 18 martie 1833 s-a încheiat un jurnal la judecătoria ținutală [Vaslui], dar cercetarea nu a putut înainta prea mult, astfel încît pricina a trecut, la 31 august 1836, la Divanul Domnesc. Anaforaua se redactează la 28 septembrie 1836¹³⁴, iar la 14 noiembrie 1836 Mihai Grigore Sturza întărește hotărîrea Divanului, care respinge cererile jeluitoarelor și confirmă soluția din 1 iunie 1830. Nepoatele de vară ale Handoceștilor susțineau că li s-au luat părțile lor din cele patru moșii pentru cheltuielile moșilor lor făcute prin judecăți, aceștia înșelînd pe un frate al lor, nevîrstnic, pe Zamfirachi Țaga, care a semnat unul dintre documentele alegerii din 1830. Pentru partea Vasiliului fusese dată deja o hotărîre favorabilă Handoceștilor, la 18 martie 1833, reconfirmată și acum.

Împărțirea moșiei Petrești între verii din neamul Handoca în iunie 1830 a fost urmată, foarte probabil, de formarea unor cătune care se văd pe hărțile de la sfîrșitul secolului al XIX-lea: două grupuri de gospodării, în partea de nord a moșiei, pe proprietatea lui Ștefanachi Handoca, un grup mai jos, desigur pe partea lui Dumitru Ciornei, și unul la hotarul cu Borăștii, pe proprietatea lui Ioniță Handoca. Aici a rămas nerezolvat vechiul litigiu creat de hotarnica din 1708 pentru stăpînirea vornicului Iordache Roset în Borăști și întreținut, începînd din anul 1785, de boierii Cuzești (Arghir și, apoi, fiul său, Iordachi), împreună cu alți răzeși, împotriva proprietarilor din Petrești, Handoceștii (vezi cap. **Borăștii**).

În anul 1837 au început jalbele agăi Iordachi Cuza și ale răzeșilor săi pentru depresurarea locului considerat de aceștia

¹³⁴ *Ibidem*, Anaforale, condica 7, partea III, f. 60^v-73^r.

ca aparținînd moșiei Borăști. La 31 mai 1837, printr-o practica a Divanului Domnesc se stabilesc opt puncturi care trebuiau clarificate prin cercetare la fața locului. La 13 decembrie 1839, aga Gheorghe Costache este însărcinat de același Divan ca arbitru cerut de Iordache Cuza, dar cercetarea se va face abia la 23 octombrie 1844¹³⁵, fiind prezent și aga Gheorghe Racoviță, arbitru fraților Handocești. Ei vor folosi un plan al locului, ridicat de inginerul statului Ioan Fucs, document negăsit de noi în arhive¹³⁶. În absența hărții este dificil să localizăm astăzi cu precizie reperele menționate în jurnalul cercetării celor doi arbitri. O hartă din anul 1845¹³⁷, reprezentînd satele și moșiile cercetate aici, ne oferă totuși o imagine de ansamblu a situației proprietăților aproape de mijlocul veacului al XIX-lea.

O dificultate pentru boierii hotarnici a constat în identificarea Pîrului Cornilor și a săliștei Petreștilor din 1472. Acum se arată „alte locuri închipuite de săliști” decît cel stabilit în anul 1825 și se constată că acela însemnat pe hartă cu nr. 18 era doar un loc de livadă făcută în codru, dovadă „și trupinile copacilor sălbatici ce sînt încoaci și încolo printre livada cu pomi roditori”, iar acela de la nr. 17 s-a dovedit că a fost casa lui Tănasă Handoca. Se admite că pîrîul și săliștea sînt acelea de la nr. 2 și 15, ca în hartă. Se cercetează apoi hotarele Petreștilor dinspre Mogoșești și Spineni și se constată că nu există un document din care să rezulte „granițirea” cu moșia Chiujdești. S-a luat „de pravăț” hotarnica lui Lupul Balș din anul 1806 pentru stăpînirea Handoceștilor la Chiujdești. Fiindcă răzeșii de Borăști stăpînesc și în Alexești, nu s-a putut lămuri unde este despărțirea acestor moșii. Se constată apoi

¹³⁵ *Ibidem*, Documente, 407/129 și, îndeosebi, 407/140 (jurnalul cercetării).

¹³⁶ Este frapant faptul că s-au păstrat atît de multe documente ale moșiilor aici studiate, provenite din arhivele Cuzeștilor și Handoceștilor, și atît de puține planuri (dintre cele menționate cu prilejul mai multor procese). Nu este exclus ca urmașii de astăzi ai acestora să mai dețină unele documente de familie. Locul lor potrivit este însă în arhivele publice.

¹³⁷ Biblioteca Academiei Române, Hărți, Creditul funciar rural, nr. 3707.

unde sînt pămînturile din Borăştii de Jos şi Borăştii de Sus, după hotarnica din anul 1708. Se menţionează apoi pîrîul Rapoda, casa lui Filip vînător şi „jărăştea” acestuia. Fără harta utilizată la această cercetare detaliile topografice rămîn, pentru noi, imprecis determinate.

După această cercetare Divanul Domnesc înştiinţa pe fraţii Handoceşti, la 23 decembrie 1844, ca judecata pricinii va avea loc la 22 februarie 1845¹³⁸. Probabil că răzeşii din Borăşti nu au venit la Divan, astfel încît la 10 martie 1845¹³⁹ clucerul Ioniţă, căminarul Ştefan şi paharnicul Ioan Handoca scriau o nouă jalbă către această instanţă, rezumînd evoluţia litigiului din 1792 şi pînă la cercetarea din 23 octombrie 1844. Zadarnice aceste jalbe! Dacă reamintim că în aceiaşi ani, reîncepînd din 23 octombrie 1832, se desfăşura şi procesul Handoceştilor pentru partea Armăşoaiei din moşia Drăgăneşti (Alexeşti), rezumat prin anafora din 18 octombrie 1847, putem să ne transpunem în starea de continuă presiune psihică, de nemulţumiri mocnite sau de izbucniri violente, care trebuie să fi dominat pe actorii acestui mare spectacol al luptei pentru stăpînirea pămîntului. Nu ştim să se fi încheiat litigiul dintre răzeşii din Borăşti şi Handoceştii din Petreşti printr-o hotărîre definitivă. Jalbele au fost trimise însă cu insistenţă, cerîndu-se închiderea pricinilor dintre Petreşti şi Borăşti, desigur într-un mod convenabil reclamanţilor, în 1846¹⁴⁰, la 25 octombrie 1848¹⁴¹, către Domn, din partea Handoceştilor, în 1849, a aceloraşi şi a Catincăi Cuza (soţia lui Iordache Cuza, decedat), pentru aceeaşi cauză¹⁴². În primele luni ale anului 1850¹⁴³,

¹³⁸ Arhivele Naţionale Iaşi, Documente, 418/276.

¹³⁹ *Ibidem*, 425/332.

¹⁴⁰ *Ibidem*, 434/195 (adresă a Divanului din 24 octombrie 1846).

¹⁴¹ *Ibidem*, 741/76.

¹⁴² *Ibidem*, 425/356 (jalbe menţionate în răspunsul Divanului Domnesc către fraţii Handoceşti, la 21 aprilie 1849).

serdarul Ioniță Handoca a murit. Serdăreasa Safta, ca epitroapă a casei răposatului, a rămas să ducă grijile gospodăriei și ale proceselor. La 20 aprilie 1851¹⁴⁴ un datornic nu-i putea plăti la termen (desigur, Sf. Gheorghe) cîștiul pe niște case și o înștiința că banii îi va primi de la clucerul Neculai Racoviță, care și el trebuia să plătească banii posesiei (probabil a uneia dintre moșiile lui Ioniță Handoca) în aceeași zi. La 27 august 1851¹⁴⁵, serdăreasa primea două înștiințări pentru a fi de față la alegerea și stîlpirea părților din Alexești ale lui Ștefan Handoca și din Petrești ale lui Sandu Handoca. În acest an sau în 1852 a murit și paharnicul Ioan Handoca. Moșia Petrești era arendată încă din anul 1848 și, ca peste tot, clironomii celor doi frați răposați aveau dificultăți cu posesorul, aga Gheorghe Racoviță, care în august 1852¹⁴⁶ îi chemase în judecată, la Vaslui, pentru 200 de galbeni datorie.

Vechile litigii pentru despărțirea Alexeștilor de Chiujdești și Borăștilor de Petrești măcinau în judecăți veniturile caselor Cuza și Handoca și în anii 1855¹⁴⁷ și 1858¹⁴⁸. Exemplul este ilustrativ pentru întreaga istorie a relațiilor din satele răzeșești. Dar nu numai în pricinile de hotar se judecau concomitent Handoceștii. În anul 1846¹⁴⁹, paharnicul Ioan Handoca avea de recuperat o datorie de 200 de galbeni, pentru care avea dificultăți cu serdarul Matei Carp și clucerul Ioniță Carp. Clucerul Ioniță Handoca a fost implicat în alte multe

¹⁴³ *Ibidem*, 425/361, 362. Clucerul Ioniță Handoca a fost înaintat de către Mihail Sturza la rangul de serdar, la 26 august 1847, pentru “slujbele săvîrșite în deosebite prilejuri”: *Ibidem*, 418/312 (orig.).

¹⁴⁴ *Ibidem*, 425/373.

¹⁴⁵ *Ibidem*, 425/371, 372.

¹⁴⁶ *Ibidem*, 425/376.

¹⁴⁷ *Ibidem*, 434/233. Peste 70 de documente ale proceselor Handoceștilor din perioada 1824-1855 se găsesc în Biblioteca Națională București, colecția Kogălniceanu, pachet LVI/dos. 1.

¹⁴⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/419.

¹⁴⁹ *Ibidem*, 418/280.

judecăți, conflicte și neînțelegeri cu Andrei și Dumitru Ciornei, verii săi, pentru documente și un schimb de pământ, în 1835¹⁵⁰, cu spătarul Neculai Milu pentru patru suflete de țigani, în 1840¹⁵¹, cu Gheorghe Motăș, pentru un document, în 1842¹⁵², cu oameni din Petrești, care l-au furat de mai multe ori, astfel încât în 1847¹⁵³, într-o jalbă către Isprăvnicia ținutului Vaslui, scria că se teme să nu i se prade casa și să nu i se ia și viața.

Documentele din prima jumătate a secolului al XIX-lea menționează și pe alți Handocești, dintre care pe unii nu-i putem situa, cu precizie, în arborele genealogic al familiei. Maria Cornea (Cornoae), născută Handoca, avea în 1837¹⁵⁴ o parte din moșia Petrești, iar în 1839¹⁵⁵ se judeca pentru două țigănci cu spătarul Neculai Milu. Aceasta era o soră a lui Ioniță Handoca, frate mai mare, care între anii 1838-1843 încercase să o pună sub interdicție, fiind „zmintită la minte” și incapabilă să-și administreze averea pe care i-o „mîncase” un Petrachi Săroiu. Comisia epitropicească constata însă, în 1843, că Maria Cornea era în stare să-și „ocîrmuiască” singură bunurile¹⁵⁶.

Un frate al lui Ștefan, Ioan și Sandu Handoca, numit Dimitrie, necăsătorit, a murit fără urmași în anul 1842¹⁵⁷. Cu un an înainte, la 10 octombrie 1841¹⁵⁸, vărul Ioniță Handoca îl reclama la Isprăvnicia Vasluiului pentru o datorie de 600 de lei și pentru niște lemne pe care trebuia să i le aducă „la Eș”. Frații săi au împărțit averea fratelui lor, la 4 februarie 1842¹⁵⁹, Ioan primind jumătate din locul de la Petrești.

¹⁵⁰ „Buletin. Foaie oficială”, Iași, 1835, p. 290.

¹⁵¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/133.

¹⁵² *Ibidem*, 418/236.

¹⁵³ *Ibidem*, 411/124.

¹⁵⁴ „Buletin. Foaie oficială”, Iași, 1837, p. 156.

¹⁵⁵ Arhivele Naționale Iași, Documente, 407/124.

¹⁵⁶ *Ibidem*, Comisia epitropicească, Tr. 1075, op. 1227, dos. 57.

¹⁵⁷ „Foaia satească”, Iași, 1842, nr. 52 și 54, adaos, p. 220.

¹⁵⁸ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/211.

¹⁵⁹ *Ibidem*, Epitropia Sf. Spiridon, 62/33.

Nu deținem informații exacte și suficiente despre copiii fraților și verilor Handoca din prima jumătate a secolului trecut, care vor moșteni proprietățile de pe valea Vilnei. Bine cunoscut este doar Grigore Handoca (1838-1917), fiu al clucerului Ioniță Handoca și al Saftei clucereasa. S-au păstrat două contracte și o „adiverință” pentru condițiile instruirii și plata cheltuielilor într-un pension din Iași, între anii 1847 și 1852¹⁶⁰, pentru acesta. Băiatul, orfan în 1850, trebuia să învețe în limba română religia, geografia, gramatica, istoria și aritmetica, și să studieze limbile franceză și germană. După absolvirea Școlii de cadeți din Iași, a făcut carieră militară și a ajuns locotenent-colonel. A fost implicat în lovitura de palat din 11 februarie 1866, care a dus la detronarea lui Alexandru Ioan Cuza, în mișcarea antidinastică de la Ploiești, din 20 august 1870, și s-a distins în atacul din 6 septembrie 1877 de la Grivița, când a fost grav rănit¹⁶¹. Este înmormântat la Ploiești.

Un fiu al clucerului (spătar, în 1855) Ștefan(achi) Handoca, Constantin (1844-1891), a fost profesor la Galați, la Cahul și apoi la Măcin, în Dobrogea, unde este înmormântat¹⁶². Ceilalți copii ai săi au fost Victoria, căsătorită Thimpovici, Profira, căsătorită Ortimberg, Frăsina (Eufrosina), căsătorită cu Neculai Hulubei, și Mihai¹⁶³. Ei au moștenit, în 1863, părțile din Răcești și Todirești, cumpărate sau luate în schimb de Ștefan Handoca, între anii 1833 și 1845¹⁶⁴, care au format partea de moșie și de sat numită *Todireștii Handocăi* în secolul al XIX-lea și trupul *Handoca*, în veacul următor.

Nu știm încă nici ai cui fii au fost cei trei Handoca de la Teatrul Național din Iași (Gheorghe, în 1863-1864, Dimitrie, în

¹⁶⁰ *Ibidem*, Documente, 411/132, 425/360, 364.

¹⁶¹ D. Handoca, *Documente și mărturii ale familiei Handoca*, [1983], dactilogramă, cu arbori genealogici, f. 8^v-9^r și 30^r-31^r (paginația noastră), la Arhivele Naționale Iași, ms. 2633.

¹⁶² *Ibidem*, f. 8^r, 32^r.

¹⁶³ *Ibidem*, Epitropia Sf. Spiridon, 62/44.

¹⁶⁴ *Ibidem*, 62/27-30, 30-35, 37, 38.

1902-1905, și altul, cu prenumele necunoscut, în 1844-1848)¹⁶⁵. Pasiunea pentru teatru a Handoceștilor este remarcabilă. Doi fii ai lui Zamfirache Handoca, nepoți ai lui Dimitrie A. Handoca (vezi *infra*), au fost, de asemenea, actori: Justin (1900-1984) la Iași, în 1918-1929, apoi la București și la Petroșani, și Victor (1902-?), actor la Iași (1929-1933) și, ulterior, la București¹⁶⁶.

O cercetare temeinică a arhivelor (publice și private) pentru perioada 1850-1900 va putea clarifica toate conexiunile genealogice din familia Handoca rămase pînă acum obscure¹⁶⁷.

Colonelul Dumitru I. Handoca (1900-?) din Pitești a adunat în anii 1975-1983 mărturii scrise și orale despre familia sa, cu efort întîrziat, dar demn de toată lauda, întocmind un „studiu genealogic” depus în arhive și multiplicat pentru mai mulți descendenți actuali ai clucerului Andoca. Foarte prețioasă pentru informațiile despre ultimele patru generații, cercetarea istorică propriu-zisă este deficitară. Preluînd fără să verifice sursele critic anumite afirmații grăbite ale lui Gh. Ghibănescu, D. Handoca a crezut că Andoca a putut fi un răzeș (țăran) de la Petrești, a reluat spița eronată a aceluiasi istoric, a confundat persoane și nu a fost atent la succesiunea generațiilor. Principala neîmplinire a cercetării este însă faptul că nu a putut conexa pe bunicul său Dumitru (Dumitrachi) Handoca, din care

¹⁶⁵ N. Barbu, *Dicționarul actorilor Teatrului Național “Vasile Alecsandri” Iași, 1816-1976*, în *160 de ani de teatru 1816-1976*, Iași, 1976, p. 187, și D. Handoca, *lucr. cit.* f. 3^r.

¹⁶⁶ D. Handoca, *lucr. cit.*, în arborele genealogic al lui Andronache Handoca și f. 67^r.

¹⁶⁷ Este regretabil faptul că între dosarele distruse în timpul ultimului război mondial din fondul Tribunalului județului Vaslui, Tr. 1801, op. 2062, de la Arhivele Naționale Iași, sînt și acelea cu nr. 500, 996, 997, 1242, 1246, 1307, 1371, care se referă la procedurile juridice urmate după decesul unor Handocești (Ioniță, Ștefanachi, Anastasia, păhărniceasa), în care am fi putut găsi date despre familiile răposaților.

se trag majoritatea Handoceștilor de astăzi din Iași, București și din alte localități, la descendența clucerului Andoca.

Dumitrache Handoca s-a născut în anul 1812 în oblastia Basarabiei, a lucrat, foarte tânăr, ca pomojnic în „cănțileria” Isprăvniceii ținutului Vaslui, între anii 1835 și 1836 la Departamentul din Lăuntru, între 1836 și 1839, a ajuns apoi privighetor al ocolului Crasnei, între 1839 și 1851. A avut rangul de șetrar (1842), cămăraș și sameș (1855) al ținutului Vasluiului, cu foarte bune aprecieri în atestatele de serviciu¹⁶⁸. Știa „moldovinește” și puțin grecește. Avea părți de moșie în Borăști și la Obârșenii de la Tutova, la Avrămești și Hoceni, în ținutul Romanului, o vie în podgoria Iașilor, casă în Vaslui și la Pocreaca (în 1855), unde va fi reședința principală. La bătrânețe s-a mutat în Iași, unde a murit, în 1899. Căsătorit în 1845, cu Catinca Crivăț, sora protosinghelului Justin Crivăț, mai apoi episcop de Roman, Dumitrachi Handoca a avut nu mai puțin de 22 copii, născuți între 1845 și 1872¹⁶⁹. După obiceiul vremii, a însemnat pe un ceaslov unele știri autobiografice și datele de stare civilă ale tuturor copiilor săi (anul, ziua nașterii și ora nașterii, numele „din apă” și cel de botez, numele nașilor și data morții unor prunci)¹⁷⁰.

Din actul de deces al lui Dumitru Handoca rezultă că părinții săi se numeau Andronache și Ancuța [Anița?]. Această informație și aceea despre proprietatea sa de la Borăști ar fi fost suficiente pentru a dovedi descendența lui din clucerul Andoca. De altfel, în întreaga Moldova (și, ca urmare, în România) nu a existat, pînă astăzi, decît un singur neam cu acest nume (unic în antroponimia românească)¹⁷¹.

¹⁶⁸ D. Handoca, lucr. cit, f. 59^r-65^v (șase atestate).

¹⁶⁹ *Ibidem*, f. 33^r-42^r și arborele genealogic.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 54^r-56^r

¹⁷¹ Cf. și N. A. Constantinescu, op. cit., p. 292 (*sub voce* **Handoca**, la nume rare, fără etimologie, înregistrînd variante ale acestui nume din diverse documente).

Documente inedite privitoare la moșiile apropiate Todirești, Iurcești și Răcești, unde Handoceștii din veacul al XIX-lea au avut răzășii de pe mama lor Catrina (soția lui Radu Handoca, fiul lui Toader Handoca)¹⁷², clarifică și îmbogățesc arborele genealogic al clucerului Andoca. Într-un zapis din 2 mai 1836¹⁷³, Dimitrachi, fecior căpitanului de lefecii Andronache Handoca, ce-au fost fecior Radului Handoca și Catrinii, care a fost fata lui Gavril Tiliman, vindea moșului său Ștefanachi Handoca o hliză de cinci stînjeni aleși în hotarul Răceștilor (de lîngă Todirești), pe care se afla și o curătură deschisă din topor în codrul mereu de la Todirești, Răcești și Iurcești.

Nici descendența paharnicului Ioan Handoca nu ni se pare corect articulată în arborele genealogic al acestuia. Acesta a murit în anul 1851 sau 1852 și este evident că prima generație de după el, din arbore, nu sînt copiii săi, ci nepoții: Aristița (1851-1872), căsătorită Motăș, Alexandru (1846-1893), primar la Borăști, căsătorit cu Natalia Papafil, Neculai, Ecaterina, căsătorită Corban, apoi Fundăcescu, și Nuța, căsătorită cu Gheorghe Teodoru din Vaslui, deținătorul documentelor Petreștilor înainte de anul 1914. Aceștia sînt, desigur, copiii unuia sau, poate, a doi fii ai lui Ioan Handoca. Pe descendenții acestora îi găsim în secolul al XX-lea ca proprietari pe moșiile Handoceștilor.

Pe linie feminină, moștenirea lui Ioan Handoca se regăsește în familiile Rojniță, Flor, Agarici, Fundăcescu, Rusovici, Buțureanu și altele, majoritatea expropriate după anul 1948.

¹⁷² Arhivele Naționale Iași, Epitropia Sf. Spiridon, pach. 62 (numeroase documente).

¹⁷³ *Ibidem*, 62/30.

ȘENDRENI (BÎCUL, CHELDEȘTII ȘI CIOCA-BOCA)

Satul Șendreni (numit uneori și *Șendrești*), cu denumirea actuală (Bîcul) oficializată din anul 1904¹, este o așezare pe o moșie veche, existentă în hotare delimitate cel mai târziu din secolul al XV-lea. Nu poate fi identificat, între numeroasele persoane atestate în veacul XV-lea cu numele Șandru (*Șăndrea*, *Șendrea*), acel întemeietor sau stăpîn al satului care se va numi *Șăndreni* (*Șendreni*). Antroponimul, de origine maghiară (*Sándor*), indică, și în acest caz, o probabilă origine ardeleană sau maramureșeană a unora dintre cei mai vechi stăpîni feudali din Moldova, în primul veac de după întemeierea statului (vezi și *Mogoș* sau *Dămăcuș*, *Rohat*, *Miclăuș*, *Bolat*, numele celor care stau la originea unor sate de pe valea Rebricei).

În primele decenii ale secolului al XVIII-lea, cînd satul începe să apară în documente, moșia era deja împărțită, dar se mai pot distinge moșteniri mai vechi. În anul 7126 (1617-1618), Radu voievod întărea lui Marmure uricar o a patra parte din Șendrești, cu loc de moară în Stavnic și cu poieni, și o a treia parte din Căpotești (moșie înglobată azi în Șcheia), cumpărate cu 40 de taleri de la Ilii [= Ilea] vel medelnicer². Este probabil că această parte din Șendrești a fost în veacul al XVI-lea a lui Toader pîrcălabul, socrul lui Ilea (șetrar și medelnicer), ca și acea parte din Alexești, menționată în anul 1636, ceea ce ar sugera aceeași stăpînire asupra Alexeștilor și Șendreștilor, mult mai veche.

La 4 iunie 1619³, Gașpar [Graziani] voievod judeca o pricină între [Mera] Marmură uricar și fiul șetrarului Ilea,

¹ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, p. 84-85 (sub voce **Bîcul**).

² Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, Adaose și îndreptări, p. I (rezumat într-un opus de documente din ianuarie 1800).

³ DIR, A, XVII,4, nr. 456, p. 359. Cf. și Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 14.

Andrei. Documentul dezvăluie câteva aspecte juridice esențiale pentru veacurile evului mijlociu. Andrei cumpărase „fără știre”, adică fără anunțarea tranzacției, niște părți din Șândreni și din Căpotești de la Tudora, Gavril, Dumitru și Grigori, feciorii lui Toader Purcel (descendent din „eroul” legendei despre celebra movilă, relatată de Ion Neculce). Dar uricarul avea acolo „moșăe și strămoșăe și cumpărătură” și era rudă mai apropiată (decît Andrei) cu vînzătorii, așadar avea drept de protimisis. Ca atare, Marmure va da lui Andrei banii plătiți de acesta și va stăpîni el acele părți în litigiu. Un iaz făcut de Andrei pe moșia Șândreni, ca să îndrepte apa pe cursul Stavnicului cel bătrîn, unde era albia veche, nu mai putea fi folosit pentru o moară de apă, ci trebuia făcut mai jos, pe moșia Drăgușeni.

Alte părți din cele două moșii vecine, ale șetrarului Ilea, au rămas în stăpînirea fiilor săi Andrei (Chiorul), armaș, și Bantăș, vornic. Copiii acestuia din urmă, Palaghia și Dumitrașco, se judecau, la 16 mai 1620⁴, pentru părțile de ocină ce-au avut în Șendrești și Căpotești, iar la 28 februarie 1634⁵, Moise Movilă voievod întărea armașului Enache Cara un loc de prisacă cu grajduri din satul Șendrești și poiana Cojocărița, cu un vad de moară în Ușița, în acea poiană, cumpărate cu 60 de zloți bătuți de la fostul armaș Andrei, cu cneaghina sa Lucrița și cu fiii lor, și de la Palaghia, cu fiii săi, moștenitorii vornicului Bantăș.

Spre deosebire de satele vecine, aici cercetate, Șendrenii nu au fost excesiv fragmentați de succesiunea genealogică pînă în primele decenii ale secolului al XVII-lea. Prin cumpărături, se reface proprietatea pe părți mari ale moșiei, situație care se va menține pînă în secolul al XIX-lea. Astfel, la 21 august 1635, Vasile Lupul întărea cu un ispisoc stăpînirea peste jumătate din satul Șândreni, cu loc de moară în Stavnic, cu loc de prisacă și o jumătate de poiană. Documentul

⁴ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, XVI, Iași, 1926, p. 30.

⁵ DRH, A, XXII, nr. 55, p. 68-69.

nu s-a păstrat⁶ și de aceea nu știu cine era beneficiarul acestei confirmări domnești, care ar putea fi armașul Enache Cara sau un cumpărător de la acesta, de pildă vistiernicul Toader Palade.

În anul 1642 intră în moșia Șăndreni și Andoca. La 8 martie acesta cumpără a patra parte din Șăndreni, iar la 27 octombrie un loc de prisacă și un vad de moară [în Stavnic]⁷. Din păcate, nici aceste zapise nu s-au transmis în original, fiind doar menționate într-o anafora din secolul al XIX-lea, astfel încât nu cunoaștem numele vânzătorilor și nici valoarea tranzacției. Tot rezumativ s-a conservat informația despre o judecată pentru niște părți de ocină din satele Șăndreștii și Căpoteștii, de pe Stavnic, cu fînaț, loc de heleșteu și vad de moară în Stavnic, dintre Bogza călugărul și ai săi [din neamul lui Purcel] cu Andrei biv vel armaș, acesta din urmă pierzînd procesul. Acest litigiu, menționat într-un ispisoc de la Vasilie voievod [Lupul] din 25 noiembrie 1646⁸, rezumat, pare a fi o revendicare în legătură cu vânzarea din anul 1634 către armașul Enache Cara.

Cu un zăpis din 15 martie 1655, pitarul Andoca cumpără de la Vasile Lege și alții o jumătate din Șăndreni, tranzacție întărită la 22 iunie 1656 cu un ispisoc de la Vasile Lupul. Cu încă un zăpis din 28 august 1655⁹, Andoca va cumpăra încă o a patra parte, astfel încât întreaga moșie este a sa.

La 29 martie 1659¹⁰, Gheorghe Ghica voievod întărea Mănăstirii din Dealul Mare [= Hadîmbul] dania feciorilor lui Pălade biv vel vistiernic, Gavril, mare sulger, și Toader jitnicer,

⁶ *Ibidem*, XXIII, nr. 215, p. 253 (rez. într-o “socotință” din 1845, cuprinzînd documente ale spătarului Iordache Gane).

⁷ Arhivele Naționale Iași, Divanul Domnesc, dos. 207/1845, f. 27^r (mențiune).

⁸ *Ibidem*, Documente, 742/42.

⁹ *Ibidem*, Divanul Domnesc, dos. 207/845, f. 27^r (mențiune).

¹⁰ Paul Mihail, *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol (1607-1806)*, Iași, 1948, p. 54.

un loc de prisacă cu livezi, poiana Cojocărița din hotarul satul Șândrești și un vad de moară pe pârăul Ușița. Reamintim că și Măricuța, împreună cu soțul său, clucerul Andoca, a dăruit locul pe care s-a construit Mănăstirea Hadîmbului.

Ultimul document important al Șendrenilor din veacul al XVII-lea este izvodul de zestre din 10 august 1668¹¹, cu care Andoca dădea de zestre fiicei sale Sanda satul Drăgușani „și cu o bucata dăn Șândrești, undă stau casăle până Stavnicu”. Este de presupus că partea cea mai mare din Șândreni, de pe malul drept al Stavnicului Nou, a rămas în stăpînirea clucerului pînă la moartea sa, ajungînd apoi tot în proprietatea Sandei.

Partea de zestre a Sandei, căsătorită cu Neculai pitarul, a fost moștenită de fiul acestora, Gavrilică, și cumpărat de fratele acestuia, căpitanul Antiohie, cu 90 de lei. Este bine cunoscută încurcătura în care a intrat acesta din urmă cumpărînd în anul 1708 veniturile desetinii din stupi și mascuri din ținutul Tecuciului de la vel vistiernicul Costandin Costachi și Adam Luca sulger. Slujba nu a mers însă bine, Antiohie a rămas dator și „l-au pus și la oprial... pentru istovul slujbei”. Mama acestuia, Sanda cluceroaia (fiica lui Andoca), împreună cu ginerele ei Neculai clucerul, s-a obligat să dea banii, dar a murit, datoria nu a fost plătită, Antiohie a umblat „cu cîteva fialiuri de meșterșuguri” și a fugit în Țara Muntenească.

La 21 mai 1719 Mihai Racoviță voievod judecă această pricină și hotărăște să dea lui Costandin Costachi și Adam Luca satele Drăgușani, Șendrești și Dăncenii de pe Zeletin, cu dreptul fraților lui Antiohie, Gavrilică și Gheorghie, de a răscumpăra ultimele două sate, care fuseseră ale lor¹².

¹¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 685/106 (orig.) și Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p.83 și 309 (mențiune în opis din 1844 ianuarie 30).

¹² Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 47-49 (orig.), și *Condica lui Constantin Mavrocordat*, ediție de Corneliu Istrati, II, Iași, 1986, p. 596-598.

Mai apoi, cei doi boieri care au câștigat procesul își împart moșiile, logofătul Costandin Costachi luînd Drăgușenii¹³, iar sulgerul Adam Luca¹⁴ Șendreștii și Dăncenii.

Nu frații lui Antiohie au revendicat, în virtutea dreptului de protimisis, moșiile pierdute, ci abia Vintilă postelnicul, fiul căpitanului Antiohie. La 25 noiembrie 1742¹⁵, Divanul judecă cererea acestuia și hotărăște că moșiile au fost pe drept pierdute, că actele vechi pe care le-ar avea Vintilă postelnicul pe acele moșii „să nu să ție în sam”, dacă vor apărea, și că Vasile Costachi biv vel stolnic, fiul răposatului logofăt Costandin (Costachi), putea să-și stăpînească moșia Drăgușani. Nu a fost de față la această judecată proprietarul Șandreștilor și Dăncenilor. Este, așadar, posibil ca unele zapise de cumpărătură ale Andocăi clucerul pe Șendreni, acelea necunoscute astăzi, să fi dispărut după această ultimă încercare de recîștigare a moșiei. Două mărturii din 18 mai 1739¹⁶ a lui Chiriac Odobaș și a Mariei, cumnata lui Lupașco Lipșe, mai aduc unele clarificări în problema succesiunii clucerului Andoca. Pitarul Neculai și-a măritat o fată (cu nume necunoscut) cu Neculai clucerul (pe care Gh. Ghibănescu îl confundă cu socrul său omonim) și i-a dat moșia Șendreni ca zestre. Neavînd vad de moară în Stavnic, păstrat pentru sine de Neculai pitarul din Drăgușeni, ginerele Neculai clucerul a trebuit să-și facă moară mai sus, pe pîrîul Ușița. Nu este însă documentat modul în care moșia Șendreni a ajuns de la acest Neculai clucer și soția sa la un frate al acesteia, Gavril(iță),

¹³ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 90-92, întărire cu ispisoc de la Grigore Ghica voievod, din 12 noiembrie 1730, a satului Drăgușeni pentru hatmanul Constantin Costache.

¹⁴ Despre familia Luca, vezi Ștefan S. Gorovei, *Miscellanea genealogica* (II), în “Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XXIII₁, Iași, 1986, p. 447-449.

¹⁵ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 49-51.

¹⁶ *Ibidem*, p. 93-94 (nr. LV și LVI).

pentru ca apoi să fie cumpărată de la acesta de către Antiohie căpitanul.

Vintilă postelnicul a răscumpărat moșia Șăndreni de la Adam Luca și a vândut-o apoi, la 20 noiembrie 1743¹⁷ lui Vasile [Buzilă] al treilea logofăt. Cumpărătorul este bine cunoscut, ca foarte probabil autor al unei variante „pre scurt” a unei cronici paralele, intitulată *Istoriile a Țării Rumânești și a Țării Moldovei*¹⁸. După moartea în anul 1746 a lui Vasile Buzilă, moșia Șăndreni a fost moștenită de singurul său fiu Enache Buzilă (cca 1720 - cca 1777), logofăt de Visterie, ca și tatăl său, ajuns apoi vel stolnic, el însuși cărturar, care a plătit copierea unui exemplar din traducerea *Istoriilor* lui Herodot. Într-un plan din anul 1751¹⁹ al moșiei Căpotești a Mănăstirii Bîrnova apare și moșia vecină, Șendrenii lui Buzilă.

La 29 august 1761²⁰, un Nica sîn Neculai din Trăisteni, sat în ținutul Iașului, și Ilie Moșneag din Șăndreni au dat o mărturie pentru hotarele moșiei la cererea lui Enachi Buzilă biv vel stolnic. Cel dintîi, care trăise în copilărie în Șăndreni, știa de vechii stăpîni Antiohie sîn Neculai clucer [fost pitar], de Adam Luca sulger și de Vasile Buzilă biv vel jitnicer, părintele lui Enache Buzilă. Cei doi martori indică repere de pe hotarul moșiei, unele purtînd și astăzi aceleași nume: o vîlcea din

¹⁷ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 32, f. 226^r (mențione în anafora din 31 mai 1839 pentru moșia Șăndreni) și Divanul Domnesc, dos. 207/1845, f. 27^v (mențione în opis de documente din iulie 1845).

¹⁸ Ștefan S. Gorovei, lucr. cit., p.443-447 (*Enache Buzilă și familia sa*), apoi *Un cronicar necunoscut?*, în „Cronica”, an XXI, nr. 10, din 7 martie 1986, p. 9, și *Între Vasile Buhăescul și Vasile Buzilă. O problemă de „paternitate” literară*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A.D.Xenopol»”, XXV₁, Iași, 1988, p.445-451. Zapisul din 1744 confirmă funcția de treti logofăt pe care Ștefan S. Gorovei o presupune, printr-o logică a succesiunii funcțiilor în Visteria țării, în cariera lui Vasile Buzilă. Tatăl acestuia, Gligorie, a fost diac de cămară.

¹⁹ Arhivele Naționale București, Mănăstirea Bîrnova, V/35.

²⁰ Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/129 (suret) și Ghibănescu, *op. cit.*, X, p.307 (fragmente din mărturie).

Poiana Căpoteștilor, un pîlc de spini în vîlcea, din vale de drumul ce merge la Eși, apoi spre soare apune, pînă într-un ulm cu bour în mijlocul poenii Urșiții (sic!), unde se desparte moșia Mănăstirii Hadîmbului de moșia Șăndreni, mai departe, pînă în pîrîul Urșiții și pe pîrîu în jos, pînă în Pîrîul Dospiniei, și pe pîrîu, pînă în zarea dealului, unde se hotărăsc Șăndrenii cu Ipăteștii. Mai departe, pe zarea dealului, în jos, peste drumul cel mare care merge la Eși și pînă în hotarul Frenciugilor, moșia lui Neculai Kogălniceanu pitar, cumpărată de la Neculai Bucium postelnic. Între Șăndreni și Frenciugi hotarul era un drumușor ce venea de la Childești și mergea pînă în Stavnic, unde fusese moara biv vel comisului Vasile Costache, pe moșia Drăgușani. De acolo, pe Stavnic, în sus, hotarul ajungea pînă în locul de unde pornise recunoașterea. Drumul de la Childești, hotar vechi între Șăndreni și Frenciugi, tăia două pămînturi de mălai ale fraților Grigoraș și Ilie Carp din Căzănești, dijmuiți de cei doi foști proprietari, Neculai Bucium și Vasile Buzilă. Mărturia se referă la partea de jos a Șăndrenilor, nu și la cea de sus, din Pîrîul Dospiniei și pînă în Cojocărița.

În recensămîntul rusesc din 1772-1773²¹, satul Șăndrenii apare cu două cătune, al stolnicului Eanachi Buzilă și al clucerului Grigoraș Costachi, nepotul logofătului Costandin Costachi. Situația se explică bine cu o „hartă” din 7 februarie 1812²², ridicată de inginerul hotarnic Dimitrie Kelementi, și un plan din anul 1816²³, de Vasile Popovici inginer, pe care apar săliștea Șăndreștilor cea mai veche a Handocăi, pe malul drept al Stavnicului Vechi, și săliștea Șăndreștilor din vremea lui Negel, pe malul stîng al Stavnicului Nou, lîngă moara lui

²¹ P. G. Dmitriev și P.V. Sovetov, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, partea 1, p.173 și 174.

²² Biblioteca Academiei Române, Hărți, D-LXXVI-32.

²³ *Ibidem*, D-LXXIV-4 (copie).

Negel²⁴. Este clar că proprietarii Costachi de la Drăgușeni stăpîneau partea de jos din Șândreni, pe care clucerul Handoca o dăduse de zestre fiicei sale Sanda în 1668, cu două vechi săliști, una mai veche și alta mai nouă, rămase între cele două cursuri ale Stavnicului, în timp ce familia Buzilă avea partea de sus a moșiei.

Schimbarea cursului Stavnicului între moșiile Drăgușeni, de pe malul stîng, și moșiile Șândreni și Frenciugi, de pe malul drept al pîrîului, în veacul al XVI-lea a creat un litigiu obișnuit în asemenea situații, care s-a judecat mai mulți ani, în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

După moartea lui Enache Buzilă, Șendrenii de sus au trecut în stăpînirea fiului său Vasile Buzilă, al treilea logofăt de vîsterie, ca și bunicul său omonim. Acesta a fost moștenit, în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea, de fratele său jignicerul Petrachi Buzilă²⁵, care în anul 1806²⁶ era chemat cu documentele moșiei sale la o cercetare a hotarelor dinspre Șcheia. De la casa răposatului Petrachi Buzilă, mort probabil în anul 1813, a cumpărat moșia Șândreni spătarul Iordachi Gane, cu un act pe care nu-l cunoaștem. În anul 1816, spătarul era deja proprietarul moșiei. Nu știm nici cum va fi ajuns partea de sus a moșiei Șendreni, a familiei Costachi, în stăpînirea aceluiași Iordachi Gane. La 17 august 1810, acesta scria o jalbă (menționată doar)²⁷ pentru moșia Șendreni. Nu este exclus ca

²⁴ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 309 (1744 septembrie 21), 310 (1829 mai 24). Negel este porecla comisului Vasile Costachi, fiul logofătului C. Costachi și tatăl clucerului Grigore Costachi.

²⁵ Arhivele Naționale Iași, Anaforale, condica 32, f. 226^r, Ștefan S. Gorovei îl menționează pe Petrache Buzilă ca fiu al celui de-al doilea Vasile Buzilă: *Miscellanea genealogica* (II), p.446.

²⁶ Th. Codrescu, *Uricarul*, XXI, Iași, 1892, p.331. Într-un plan al moșiei Căpotești, datat 1806 octombrie 25, este delimitată și moșia Șândreni (partea de jos): Biblioteca Academiei Române, Hărți, D-LXXVII-16.

²⁷ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane*, p. 434 (nr. 366).

Șăndrenii să fie moșie de zestre, fiindcă prima soție a lui Iordache Gane a fost Anastasia, fiica lui Petrache Buzilă²⁸.

Două mărturii hotarnice pentru Șăndreni s-au dat la 27 septembrie 1816, de către logofătul Costandin Catargiu, și la 10 septembrie 1817, de către vornicul Andronachi Donici²⁹, documente neidentificate încă în arhive.

Spătarul Iordachi Gane a cumpărat o moșie cu probleme de hotar dinspre toți vecinii. Cu Mogoșeștii pricina a fost pentru platoul de pe Dealul Mare și dealul Holciu (vezi cap. **Mogoșeștii**). Cu Drăgușenii a fost redeschis litigiul pentru locul dintre Stavnicul Vechi și Stavnicul Nou. Procesul a început în anul 1834, după jalba lui Iordachi Gane, și s-a judecat în primă instanță la Judecătoria ținutului Iași, unde s-a hotărât, la 14 aprilie, că locul cu pricina aparține Șăndrenilor, fiind alipit la Drăgușeni într-o vreme când stăpînitorii acestei moșii nu au fost „șăzători acolo pe moșie, adică după ce Matei Costachi (fiul lui Vasile Costachi Negel) a dat moșia Drăgușeni (în 1793) Aniței, jupîneasa postelnicului Costandin Lambrino. Nemulțumit, spătarul Alecu Rîșcanu, vechil al mamei sale, vorniceasa Paraschiva Rîșcanu (fiica lui Costandin Lambrino și soția vornicului Iordache Rîșcanu), a dat o jalbă la Divanul Apelativ al Țării de Jos. Aici, la 15 iunie 1835, hotărîrea a fost favorabilă vornicesei Rîșcanu. La rîndul său nemulțumit, spătarul Iordache Gane a contestat decizia la Divanul Domnesc, care judecă litigiul la 13 mai 1839. Prin anaforaua din 31 mai 1839³⁰ se confirmă justețea soluției date de Divanul Apelativ în 1835.

²⁸ Ștefan S. Gorovei, *op. cit.*, p. 446. Vezi și Mihai-Răzvan Ungureanu, *Găneștii secolului XIX – câteva deslușiri biografice*, în „Arhiva Genealogică” III (VIII), 1996, nr. 1-2, p. 214. Foaia de zestre a Nastasiei datează din 3 februarie 1814: Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane*, p. 433 (nr. 330).

²⁹ Arhivele Naționale Iași, Divanul Domnesc, dos. 207/1895, f. 27^{r-v} (mențiuni).

³⁰ *Ibidem*, Anaforale, condica 32, f. 226^r-230^v.

Pentru despărțirea dintre Frenciugi și Șendreni, după mărturia din 1761 a lui Nica și a lui Ilie Moșneag, s-a făcut o nouă cercetare hotarnică de către spătarul Grigore Cuza, la 24 mai 1829³¹, după jalba lui Iordachi Gane, care reclamase la Divanul Judecătoresc împresurarea moșiei sale de către hatmanul Matei Rosăt. La fața locului au fost aduși ca martori polcovnicul Dumitru Ciorneiu, Ioniță Jăvirdeanu și diaconul Vasili Jăverdeanu, toți răzeși de Ipatele, Gheorghe Solonariu ot Borăști, Costandin Morariu sau Rusu ot Șcheea și Alexandru Manolachi ot Tatomirești. O carte de blăstăm de la mitropolit asigura sinceritatea mărturiilor. Toți confirmă că hotarul a urmat pe drumul Childeștilor, care mergea pe lângă o movilă din dealul despre Chiujdești și pe o ezătură făcută de Adam Buzdugan, mai jos de săliștea acestuia, care s-a cunoscut multă vreme. Drumul, care era părăsit de mult, dar încă se mai cunoștea, mergea direct la moara comisului Vasile Costache. Răzeșii din Ipatele amintesc de încercarea Mariei Holban de la Frenciugi, [din anii 1807-1808], de a se întinde peste acel hotar în moșia Chiujdești a Handoceștilor. Atunci martorii stăpâneau o bucată din moșia Șăndreni, „capătul despre apus cu nume de Childești”. Tot atunci, la Stavnic, drumul Childeștilor despărțea trei case din satul Frenciugi, care erau pe Șendreni și de la care se lua adetul moșiei. În 1829 acolo erau deja zece case, în timp ce satul Șendreni se afla mult mai sus, acolo unde se constituia deja vatra actuală a satului Bîcul, în jurul bisericii. Martorii recunoșteau și locul morii lui Negel.

La 10 noiembrie 1835 postelnicul Costachi Burghel ia, prin schimb, moșia Frenciugi preluînd, ca de obicei, și litigiile cu vecinii (Căzănești, Drăgușeni și Șendreni). În anul 1838, el se afla la judecata Divanului Domnesc cu spătarul Iordache Ganea. Pentru o nouă hotarnică a fost rînduit logofătul Costachi Conachi, care nu a venit însă la fața locului, unde, la 25

³¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 416/140.

mai 1838³², s-a făcut iarăși cercetarea documentelor și a semnelor din teren. Același drumușor de la Childești era recunoscut ca despărțitor între Frenciugi și Șândreni, dar, avînd ispisocul Mogoșeștilor din 6950 [corect, 6908], Costachi Burghilea pretinde să fie acceptat drept colț al moșiilor Mogoșești și Șândreni o movilă din marginea unui rediu, în timp ce Iordache Ganea cerea ca acel reper să fie considerat o altă movilă, la 330 stînji mai jos, aflată între moșiile Alexești și Chiujdești. Martorii susțin însă că niciodată Șândrenii nu s-au întins prin capetele Childeștilor și Alexeștilor, ci s-au învecinat numai cu Mogoșeștii. Comisul Burghilea va fi mulțumit de această hotarnică, fiindcă acum se recunoaște ca făcînd parte din moșia sa Frenciugi și locul dintre Stavnicul Vechi și cel Nou, care fusese dat în stăpînirea Paraschivei Rîșcanu sub numele *Șândreni*. Pentru această din urmă pricină, făceau o nouă „socotință”, la 15 iunie 1843³³, căminarul Ioan Gherghel, arbitrul spătarului Costachi Burghiele, și spătarul Grigore Cuza, arbitrul vornicesei Rîșcanu. După un secol de la stăpînirea vel comisului Vasile Costachi în Drăgușeni și trei veacuri de la apariția unui nou curs al Stavnicului, litigiul nu era închis.

La 6 septembrie 1839³⁴, Mihail Sturza întărește o învoială dintre cei doi vecini ca partea din Șândreni în litigiu cu moșia Frenciugi să fie alipită la aceasta din urmă, dar să rămîna în stăpînirea lui Iordache Gane pînă la moartea sa, în schimbul unei jumătăți de vie de la Odobești. La 15 iunie 1851³⁵, printr-o nouă învoială cu nepotul său Gheorghe [Iorgu] Gane (fiul Nastasiei, sora lui Costandin Burghiele, și al lui Grigore Gane, fratele lui Iordache Gane, mort fără urmași), postelnicul

³² *Ibidem*, 66/55, f. 2^r-6^v.

³³ *Ibidem*, f. 21^r-24^v.

³⁴ Arhivele Naționale Focșani, Documente, VII/34.

³⁵ *Ibidem*, VII/42.

Costantin Burghele urma să fie despăgubit pentru partea cedată din Șândreni de către noul proprietar.

La capătul de nord-est a moșiei Șândreni s-a creat un alt litigiu³⁶, început în anul 1834. În aprilie 1845, când inginerul Ioan Fucs trebuia să ridice planul moșiei Căpotești a Mănăstirii Bîrnova, spătarul Iordache Gane nu a putut fi prezent la fața locului, suferind de o „congestie de sînge hemoriedale la cap”. Pricina era asemănătoare cu aceea dintre moșiile Drăgușeni și Șândreni, Mănăstirea Bîrnova revendicînd locul dintre pîrîul Urșița (sic!) și Stavnic, pe motivul că un curs vechi al Stavnicului ar fi, de fapt, cursul pîrîului Găunoasa, iar cursul Urșiței ar fi Stavnicul adevărat, hotar între Căpotești și Șendreni. Litigiul s-a judecat la Divanul Țării de Jos în iulie 1845³⁷, a trecut apoi la judecătoria ținutului Vaslui la 19 ianuarie 1846, din nou la Divanul Țării de Jos, în mai 1846, și ajunge în februarie 1848 la Divanul Domnesc, unde se vor confirma hotărîrile anterioare, toate favorabile Șândrenilor. Pretenția vechilului mănăstirii se sprijinea „pe goale numai ziceri” și pe o hotarnică din 13 septembrie 1797 a lui Ioan Ursoian, făcută însă în lipsa proprietarului de la Șândreni.

Vechiul sat Șendrești, din veacul al XVI-lea, a avut o vatră pe malul drept al Stavnicului, existentă și la mijlocul secolului următor, sub stăpînirea clucerului Andoca. Peste încă un veac, în timpul lui Vasile Costachi Negel, satul era mutat pe malul stîng al Stavnicului Nou, lîngă moara proprietarului. În același timp, pe partea moșiei Șândreni a familiei Buzilă s-a

³⁶ Arhivele Naționale Iași, Divanul Domnesc, dos. 207/1845, Anaforale, condica 105, f. 33^r-34^v, și Isprăvnicia ținutului Vaslui, dos. 1100.

³⁷ Situația din teren este lămurită cu un plan din 15 iulie 1845 al moșiilor Căpotești și Șcheia: Biblioteca Academiei Române, Hărți, D-LXXV-14. Cf. și *Ibidem*, Creditul funciar rural, nr. 3707 (plan din 1845). Nu am găsit în arhive harta din 13 iulie 1845 a moșiei Șândreni, semnată de Vasili Climint și inginerul Fucs, menționată ca existînd între hîrțile rămase după moartea lui Iordachi Gane: Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane*, p. 430 (nr. 301, 302).

format o nouă așezare, în jurul bisericii³⁸ din satul actual Bîcul, vatră existentă în anul 1772 și cartată pe un plan al moșiei Căpotești din anul 1818³⁹. În anul 1839⁴⁰ și 1845⁴¹ satul se numea deja *Bîcul*. Oiconimul este, așadar, relativ nou și nu poate fi un toponim slav (*buky* ‘făget’), cum s-a crezut⁴².

De asemenea, nu există nicio legătură între satul Bîcul și codrii Bîcului din Basarabia, relație sugerată de Constantin Nonea, în *Movila lui Faur*, Iași, 1971, p. 91: „Codrii Bîcului se întindeau lanț din poala Carpaților... și se împreunau cu codrul Tigheciului”. Începuturile acestei noi localități din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea trebuie puse în relație cu un Bîcu, poate unul dintre frații Agapii și Chirieac Bîcu, aprozi la Valea lui Ipati în anul 1774⁴³, sau o rudă a acestora. În veacul trecut, satul s-a numit, concomitent, *Șendreni* sau *Bîcul*, numele ultim impunându-se, oficial, abia din anul 1904⁴⁴.

³⁸ O biserică de zid, cu hramul Sf. Nicolae, exista la Șendreni (Bîcul) din 1788-1789, sau din 1804 N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 492 Pe un potir din biserica actuală se află inscripția “Pomenește Doamne pe robii tăi Iordache Gane cu soția sa Smaranda. 1825” : Mihai Ungureanu, *Monografia satului Bîcu (Șendreni), județul Iași*, 1973, dactilogramă la Arhivele Naționale Iași, ms. 2012, lucrare cu puține informații utile.

³⁹ Arhivele Naționale București, Planuri, jud. Vaslui, nr. 1.

⁴⁰ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I, partea 1, p. 84 (*sub voce Bîcul*).

⁴¹ Biblioteca Academiei Române, Hărți, D-LXXV-14.

⁴² Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 66 și Al. Obreja, *Dicționar geografic al județului Iași*, Iași, 1979, p. 24.

⁴³ P. G. Dmitriev și P. V. Sovetov, *op. cit.*, p. 239. Chiriac Bîcul, proprietar al moșiei Mirești, în anul 1785 (Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, V₁, Iași, 1921, p. 48), este și unul dintre ctitorii bisericii Adormirea din Găureni, la 1727 (an, probabil, greșit): C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, București, 1889, p. 88.

⁴⁴ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I, partea 1 (*sub voce Bîcul*).

Cheldeștii (Childeștii)

A existat, foarte probabil pe moșia Șendrești (sau pe Mogoșești?), în veacurile al XVI-lea – al XVIII-lea, un cătun răzeșesc imposibil de localizat cu exactitate, fiindcă informațiile sînt sumare și ocazionale. Cu certitudine, Cheldeștii nu au avut o moșie veche, „cu hotare din veac”, ci doar o parte de moșie.

Un zapis de vînzare a unei ocine din Drăgușeni a fost scris în casa lui Nicoară Bantaș, la 15 august 1586⁴⁵, de către popa Andonie ot Cheldeșt<i>. La 15 martie 1587⁴⁶, același popă ot Cheldește scria în același loc un alt zapis pentru o altă vînzare. Încă două acte de aceeași natură a mai redactat popa Andonie ot Childeșt<i> la 15 iulie 1592⁴⁷ și 12 ianuarie 1596⁴⁸. Toate zapisele sînt originale, românești.

Fiind prea mic, nu credem că satul va fi avut biserică proprie, popa Andonie slujind, probabil, la Mogoșești. Nicio știre despre acest cătun nu mai apare vreme de peste un veac și jumătate. Abia la 29 august 1761⁴⁹, cînd se face o cercetare hotarnică, se constată că moșiile Șendreni și Frenciugi sînt despărțite de „un drumușor ce vine de la Childești și merge pînă în Stavnic” și că de la o movilă din marginea rediului „pe drumul Childeștilor a să pogorî până în apa Stavnicului”. „Acel drum părăsit al Childeștilor” este menționat apoi în anul 1839⁵⁰, iar săliștea Childeștilor este amintită în 1838⁵¹. Așezarea va fi dispărut pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, poate în aceleași împrejurări în care au ars casele lui Vasile Buzdugan de la Chiujdești.

⁴⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 10.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 11.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 11-12.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 12-13.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 307 și Arhivele Naționale Iași, Documente, 425/129.

⁵⁰ Arhivele Naționale Focșani, Documente, VII/32.

⁵¹ Arhivele Naționale Iași, Documente, 66/55, f. 4^r.

Informația despre vânzarea moșiei Childeștii, de la 2 mai 1762⁵², de către Vasile Buzdugan și fratele său Sandul, „din drumul cel mare de la Coboțul pe zarea dealului pînă în hotarul Șăndrenilor și a Frânciucilor” am interpretat-o ca o eroare într-un document care este un concept (vezi cap. **Chiujeștii**). Nu este însă cu totul exclusă posibilitatea ca Buzdugăneștii să fi stăpînit în același timp și o parte din Chiujești, și Childeștii. Un spor de informație pentru localizarea Childeștilor aduceau polcovnicul Dumitru Ciornei și diaconul Vasile Jăverdeanu din Ipatele, în anul 1829, cînd spuneau că au stăpînit o bucată din moșia Șăndreni, capătul de apus cu nume de Childești.

Numele fostului sat Cheldeștii derivă din antroponimul Cheldea, bine atestat⁵³. Este o eroare interpretarea oiconimului ca palatalizare a numelui *Pildești*, fapt care a avut ca rezultat confundarea Childeștilor de lîngă Șendreni cu Pildeștii din județul Neamț. Din această cauză, într-o valoroasă lucrare de acribie filologică, numele cu slove chirilice din primele două zapise ale satului (din 1586 și 1587) au fost transliterate *Childeșt<i>*⁵⁴, iar popa Andonie a fost considerat ca originar din Pildeștii de Neamț. Ca urmare, zapisele de la Drăgușani au devenit documente pentru cele mai vechi atestări ale palatalizării

⁵² *Ibidem*, p. 425/130 (fără semnătură și cu tăieturi în text).

⁵³ Loc, în jos de Cheldea, lîngă satul Zăvedeni, ținutul Soroca, în 1588 august 20: DIR, A, XVI, 3, p. 393; Fîntîna Cheldei, sat pe Copaleva (în zona Floreștilor, din Basarabia), 27 iulie 1606-1607 [1604]: *Ibidem*, XVII, 2, p. 54 (document considerat fals de C. Cihodaru); Cheldoai, fiica portarului Luca Arbore: *Ibidem*, XVI, 3, p. 79 (1576) și XVI, 4, p. 84 (1593). Cf. și N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 326 (*sub voce Chelda*), fără etimologie. Numele de persoană *Cheldea* e, probabil, în relație cu subst. *chelda*, cu sens obscur. Într-o foaie de zestre din anul 1793 se menționează o zeghe, o vacă, un mînzat, o “chelda” și altele: N. Iorga, *Studii și documente*..., XXII, p. 341.

⁵⁴ *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru, București, 1979, p. 158 și 160.

labialelor în centrul Moldovei, în aceeași perioadă (sfârșitul secolului al XVI-lea) în care fenomenul era consemnat în Vrancea și în zona Neamțului⁵⁵, și pentru evoluția de la africata [č] la fricativa moldovenească [ș] (în cuvîntul *acesta*)⁵⁶.

Un Cheldea, întemeietor al cătunului Cheldești în jurul anului 1500, este în foarte probabilă relație de rudenie cu acel Cheldul de pe valea Telejnei, de la 5 aprilie 1442, ai cărui urmași vor stăpîni moșia Childina sau Childești⁵⁷ (azi, în Butucăria, comuna Zăpodeni, județul Vaslui). Reamintim că Ivașcu Velna, care avea un loc între Negrirești, hotarul Murgului și al Cheldului în 1442, era rudă cu Petru Vilna de la Petrești, iar, mai tîrziu, răzeșii Netedu de la Mogoșești erau considerați în secolul al XVIII-lea cu originea în Murgeștii de pe Telejna.

Satul Cheldești va fi fost pe platoul Dealului Mare, la nord de siliștea Chiujești a lui Adam Buzdugan. Nici datele arheologice și nici toponimia nu ne oferă indicii pentru identificarea exactă a vetrei fostului sat.

Cioca-Boca

Un cătun numit *Cioca-Boca* s-a format pe moșia Șendreni în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea. În 1806⁵⁸, așezarea nu exista încă, dar într-o dellă din anul 1835⁵⁹ este menționată ca un cătun cu cinci birnici, care stăteau de zece ani la Cioca-Boca. Satul apare în planul din 1838⁶⁰ al

⁵⁵ I. Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p. 119.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 45.

⁵⁷ Un capăt al moșiei Childești, vecină cu moșia Telejna, în plan din 1880, la Arhivele Naționale Iași, Epitropia Sf. Spiridon, dos. 22/1920.

⁵⁸ Cf. un plan din 25 octombrie 1806 al moșiilor Giurgeni, Căpotești și Șandreni, la Biblioteca Academiei Române, Hărți, D-LXXVII-16.

⁵⁹ Arhivele Naționale Iași, Tr. 696, op. 772, dos. 1156, f. 4r. Cf. și *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I, partea 1 (sub voce **Cioca-Boca**).

⁶⁰ Biblioteca Academiei Române, Hărți, Creditul funciar rural, 2901.

moșiilor Mogoșești, Șendrăni, Frenciugi, Drăgușeni, ridicat de inginerul Fotachi Ghețu sub numele de *Poiana Grindu* și, cu numele de *Cioca-Boca*, în planul din 1845⁶¹ al moșiilor Căpotești și Șcheia, lângă moara de pe Ușița a clucerului Neculai, probabil refăcută de proprietarii Buzilă. Cioca-Boca s-a constituit într-o poiană, pe un grind al pârului Stavnic (fost curs al Ușiței), ca un cătun al morii, ca numeroase alte sate din Moldova, între care Moara Ciuroaiei⁶² de pe Stavnic, pe moșia Șcheia. În catagrafia din anul 1845 sînt recenzați separat locuitorii din satul Șendrenii, proprietatea căminarului Vasile Climenti (vezi **Anexa nr. 5**). Este foarte probabil că aceștia sînt, de fapt, oamenii din Cioca-Boca. Familia Frunză, menționată acolo, există și astăzi în sat (vezi **Anexa nr.6**). Prin împrumutarea din anul 1864, s-a delimitat o parte din Șendreni, moșia Cioca-Bucu (sic!)⁶³, în jurul vetrei satului. Nu cunoaștem documentul cu care Vasile Climenti a cumpărat (?) partea de sus a moșiei Șendreni, cu cătunul Cioca-Boca.

Este, de asemenea, probabil că ultimii birnici recenzați în 1838 în satul Șendreni sînt aceia din cătunul Cioca-Boca, unde apar un Vasile, morar, Petre, sîn Ion morar, și Irimie, morar (vezi **Anexa nr. 4**).

Numele satului, o formațiune onomatopeică, un compus interjecțional popular⁶⁴, cunoscut și în alte regiuni⁶⁵, explicat printr-un nume de om (poreclă) la origine⁶⁶, este mai curînd o poreclă colectivă pentru locuitorii bejenari din cătunul

⁶¹ *Ibidem*, Hărți, D-LXXV-14.

⁶² *Tezaurul toponimic al României. Moldova (sub voce Ciuroaia)*.

⁶³ Arhivele Naționale Iași, Hărți și planuri, nr. 770 (plan al inginerului statului Jos. Lindner, din 12 ianuarie 1866).

⁶⁴ Dragoș Moldovanu, *Introducere la Tezaurul toponimic al României. Moldova*, p. XLV.

⁶⁵ V. Frățilă, *Glosar dialectal. Valea inferioară a Tîrnavelor*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXIX, A, 1983-1984, p. 227: “Cioaca-boaca la fereastră/ Deschide ușa nevastă”.

⁶⁶ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 331.

Șăndrenilor, cam săraci și zgîrciți. Ei erau, ca aceia din sate imagine, între care și Cioca-Boca, întâlnit adesea în plugușoarele satirice, alături de cele numite *Cuca-Muca*. Urătorii se grăbesc să încheie urarea, fiindcă sînt de departe, ... „de la Cioaca-Boaca,/ Unde-i mămăliga cît toaca./ Mă aplecam să iau o fărâmură,/ Dar un țigan mi-a dat cu o despicătură” sau „Sîntem de la Cuca-Muca,/ Unde-i mămăliga cît nuca/ Ș-o păzesc doisprizăci cu măciuca/ Sî n-o apuci nici furnica”⁶⁷.

Este posibilă și o motivare a numelui satului prin vecinătatea morii, pe care, în aceleași texte populare, morarul o supune cu lovituri („Luă ciocanul și dă cioc, boc,/ Și-mi dădu moara la loc”⁶⁸ sau „Moara a găbuit/ Și-i dete un cioc-boc/ De-o duse la lăptoc”)⁶⁹ sau prin zgomotul produs de o piuă, existentă pe moșia Șendreni la 1850 („Una chiuă de sumane, unde mai este încă o piatră de moară”)⁷⁰.

Puțin verosimilă este explicația consemnată de C. Chiriță: Satul „și-a luat numele se zice de la ecoul ce producea tăierea arborilor din pădurile mari ce erau pe aici, cum și de la hoții ce-și aveau adăpostul prin acele păduri, bătînd și ucigînd ziua mare”⁷¹.

⁶⁷ *Folclor din Moldova*, II, București, 1969, p. 44.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 27.

⁶⁹ *Ibidem*, I, p. 269.

⁷⁰ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane*, p. 416.

⁷¹ C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, p. 42.

ASPECTE FISCALE, ECONOMICE, DEMOGRAFICE ȘI ONOMASTICE ÎN CATAGRAFII, RECENSĂMINTE ȘI ALTE DOCUMENTE

Documentele cercetate și citate, care conservă secvențe ale istoriei proprietății în satele comunei Ipatele, transmit și amintirea multor oameni, de regulă răzeși, mazili, preoți, slujitori ai statului, boieri implicați în tranzacții funciare, în cercetări hotarnice și judecătii. Mai rar apar, pînă la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, cei mulți și neștiuți, vecinii apoi clăcașii, slugile boierești, argații. Cînd visteria țării își organizează mai bine aparatul funcționăresc, se întocmesc (și se vor păstra pînă astăzi) prețioasele sămi și catagrafii, cele dintîi documente statistice, celelalte veritabile recensăminte ale populației plătitoare de bir, ale altor categorii fiscale și ale celor scutiți de principala dare către stat (birul).

Primul recensămînt în care s-au înregistrat date referitoare și la satele actualei comune Ipatele a fost realizat sub ocupație rusească, în anii 1772-1773, iar textul păstrat este în limba rusă. Informațiile sînt preponderent statistice, dar sînt consemnate și multe nume de proprietari (boieri și mazili). Satele sînt prezentate pe ocoale (și ținuturi). Multe localități, în mod cert existente atunci, lipsesc din această catagrafie, fiind înglobate (fiscal) în satele vecine. Se consemnează numele proprietarilor sau se specifică dacă satul este răzășăsc. Unitatea fiscală de bază era un liude, capul de familie, plătitor de bir. Se disting locuitorii dependenți de boieri (clăcașii și ȝiganii, pe atunci robi), cei liberi (fețele bisericești – preoți, diaconi, dascăli –, răzeșii, mazilii), străinii (greci, armeni, sîrbi, evrei), văduvele și bătrînii, categoriile celor scutiți cu cărți gospod sau ale Visteriei și scutelnicii boierilor (adesea menționîndu-se numele proprietarilor care scuteau un număr anumit de slugi și argați).

Nu apar în acest recensământ Alexeștii, Chiujdeștii, Halița și Petreștii. La Valea lui Ipatî, sat răzeșesc, sînt înregistrați 18 liuzi (capi de familie = gospodării), o văduvă, cei doi preoți (cf. și recensământul din anul 1774 – vezi **Anexa nr. 1**), un răzeș, un mazil (Gavril, sîn căpitan [Toader]) și scutiții (șapte slujitori hătmănești, un daraban și un grec cupeț)¹.

La Borăști erau 48 de liuzi, trei văduve și doi oameni ai clerului, mazilii Toderășcu Handoca și ginerele său Aretin [= Arteni] Săroiul. Scutelnicii erau 43 de oameni care slujeau la poșta de la Bordea (fostă lîngă Sanatoriul TBC de la Bîrnova), șase aprozi și un panțîr². Șăndrenii apar de două ori³, mai întîi cu partea de sat a stolnicului Enachi Buzilă (cu șapte liuzi, o văduvă, un cleric, doi oameni liberi trecuți de bir, mazilul Gavril Handrușca și scutiții - un slujitor hătmănesc și un aprod) și apoi aceea a clucerului Grigoraș Costachi (cu șapte liuzi, trei gospodării părăsite, doi țigani și cinci scutelnici ai clucerului).

Recensământul efectuat în vara anului 1774 este prima catagrafie care înregistrează nominal locuitorii satelor, grupați pe categorii fiscale și profesionale (vezi **Anexa nr. 1**). Din păcate, informațiile privesc doar satele Borăști și Valea lui Ipatî. Textul este românesc și favorizează mai exacte observații asupra procesului de constituire a tipului de denominație modernă a persoanelor, prin numele dublu (prenume și nume de familie).

Dacă familiile nobile românești aveau nume atestate încă din veacul al XIV-lea, oamenii din clasele inferioare vor purta, în imensa lor majoritate, doar nume unic, prenumele, suficient pentru identificarea persoanei într-o comunitate satească foarte mică. Chiar și în satele de răzeși documentele

¹ P. G. Dmitriev și P. V. Sovetov, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, partea 1, Chișinău, 1975, p. 172.

² *Ibidem*, p. 174.

³ *Ibidem*, p. 173 și 174.

consemnează foarte mulți mici proprietari desemnați doar cu un nume. În secolul al XVII-lea și tot mai accentuat în veacul următor, un nume de familie va fi necesar pentru legitimarea unui drept de moștenire de la tată (ocina), de la bunic (dedina), de la bătrâni (bătrînul), și de la moș (moșia). Conștiința genalogică generează numele de familie. În satele de la obârșia Vilnei acest proces este foarte clar ilustrat în cazul familiei Handoca. Vecinii și, apoi, clăcașii vor trebui să fie identificați și ei printr-un nume de familie, poreclă sau supranume. Când acesta nu este încă stabilit, se indică adesea ocupația (diacon, cioclu, butnar, vânător, pasnic etc.), originea locală (muntean, ungurean) sau etnică (rus, sîrb, jidov). Foarte frecvent o persoană este identificată printr-o relație cu o alta (tatăl: Simion sin Gavril; fratele: Fotachi brat Sava Hagiu; cumnat: Vasile Ceapă, cumnat lui Marin Pîrcălabu; socrul: Iordachi zet Lupul Barbul). Adesea apar fiii de văduve sau copiii din flori: Ioniță a Rubinii, Grigori a Morăriții etc. În perioada catagrafiilor am optat pentru scrierea acestor nume cu articolul genitival *a(l)* separat. După anul 1860 se va generaliza ortografia cu articolul aglutinat: *Apanaitioai*, *Aursoai* etc. Porecele și supranumele sînt obișnuite fie pentru indivizi (*Toader Căpățina sau Călace*), fie pentru familii (*Vasilachi Curcan sau Maliga* și *Flore Curcan sau Maliga*).

Fiindcă numele de persoane se scriau cu litere minuscule, o problemă dificilă constă în distingerea între apelativul care denumește o ocupație (*rotar*) și apelativul devenit nume de familie (*Rotar*). De aceea, transliterația acestor nume din grafia chirilică în aceea latină, actuală, nu poate fi decît interpretativă. În general, am considerat cuvintele nearticulate ca apelative (*șălar*, *olar*, *cibotar* etc), iar pe cele articulate ca nume de familie (*Morariul*, *Mocanu*, *Cărăușu*). Este posibil însă ca și unele cuvinte nearticulate să fie, de fapt, nume de familie, mai ales în cazul bejenarilor ardeleni, fiindcă în Transilvania sînt obișnuite numele fără articol hotărît. Sînt

susceptibile de această interpretare nume ca *Mocan, Bîrsan, Ungurean, Muntean* etc. Par a fi nume de familie constituite și acelea nearticulate din sintagmele *Ostahi Rus sau Grădinar, Flore Ungurianu sau Șălar*, nu însă și din sintagma *Andrii bejănar sau grădinar*. Când s-au succedat numele *Simion Rus* și *Andrei Rusu* am considerat că și numele *Rus*, nearticulat, ar putea fi un nume de familie, nu doar un etnonim.

Cu aceste precauții și cu avertismentul că unele nume (puține) fie scrise ilizibil, și citite de noi cu dificultate, fie deformate de diacul de la Vistierie nu reproduc o realitate fonetică și nu pot fi regăsite cu fidelitate în numele actuale, catagrafiile se impun ca documente de primă importanță pentru onomastica românească, din păcate încă puțin valorificate și cunoscute. Nu mai puțin prețioase sînt aceste inventare de nume pentru genealogiile țărănești și răzeșești. Mulți dintre locuitorii satelor moldovenești actuale își pot găsi răsstrăbunicii numai în aceste catagrafii.

Numeroase alte informații și sugestii oferă fiecare catagrafie în parte, toate la un loc și în succesiunea lor, creînd tabloul dinamic al sporului demografic, al mișcărilor de populație, al ocupațiilor, profesiilor și slujbelor, al obligațiilor fiscale etc.

Frapează în recensămîntul din 1774 numărul foarte mare al celor care nu plăteau birul în cîsla țărănească în schimbul prestării unor slujbe sau în virtutea unor privilegii nobiliare. Tagma bisericească (preoții, diaconii și dascălii) plăteau o dajdie. Mazilii, categoria micii nobilimi rurale, descendenți, cu acte doveditoare sau cu martori, din boierii de pînă la rangul al treilea plăteau tot o dajdie sau birul fără cisluire. La Borăști erau mazilii Toderașcu [Handoca], un Irimie Pădureț, care nu apare în pricinile răzeșești ale vremii, ca și un Vasile Ceapă, ambii veniți, desigur, în sat prin căsătorie sau în alte împrejurări. La Valea lui Ipati îl găsim pe

Gavril sîn căpitanului [Toader]. Numeroși sînt slujitorii: copiii în casă, cu slujbe la curtea domnească, aprozii și călărașii.

A trebuit să treacă aproape o jumătate de veac pînă să se realizeze un nou recensămînt nominal. În acest interval (1774-1820) doar două documente ale Vistieriei transmit informații statistice mai consistente despre numărul birnicilor și al scutiților din satele Moldovei. Într-o condică a liuzilor pentru banii datorăți într-un sfert (cifert, birul pe trei luni) din anul 1803⁴, la Borăștii răzășești erau 20 de liuzi și alți șase, argați ai Handoceștilor⁵, iar la Ipati, tot sat răzășesc, șase liuzi. Interesantă este mențiunea ocupației principale a locuitorilor din unele sate, la Borăști acestea fiind lucrul pămîntului și producerea de cherestea. Asemenea precizări se vor generaliza în catagrafia din anul 1820. Celelalte sate care ne interesează aici nu sînt menționate.

În *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*⁶, la Borăștii răzășești erau înregistrați 9 liudi și 16 scutiți de vornicul Alecu Ianculeon, comisoaia Zoița Carp, sârdarul Sava Corne, spătarul Arghir Cuza (șapte scutiți), banul Toader Carp, spătăreasa Ancuța Hrisoverghi [din Negrești] și beșleaga de Vaslui. Alișverișul satului era lucrul pămîntului. La Șăndrenii paharnicului Iordachi Gane erau 13 liudi⁷, iar la Ipati, al căminarului Costandin Burghele (adică în satul care se forma atunci, Slobozia Mogoșeștii), și pe partea răzășească erau 18 liudi, un scutit al vornicului Alecu Ianculeon și cinci ai căminarului Burghele⁸.

⁴ Th. Codrescu, *Uricarul*, VII, Iași, 1886, p. 371 și 372.

⁵ Argații Handoceștilor sînt menționați și în N. Iorga, *Un act financiar din Vaslui pe la 1780*, în „Revista istorică”, I, 1915, p. 116. Documentul nu poate fi din jurul anului 1780, ci din anul 1803.

⁶ Ediție de Corneliu Istrati, în Supliment (I) la „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, 1979, p. 75.

⁷ *Ibidem*, p. 76.

⁸ *Ibidem*, p. 77.

Catagrafia realizată în anul 1820 este remarcabilă prin bogăția informațiilor istorice (vezi **Anexa nr. 2**). Prima constatare care se impune cu pregnanță este creșterea substanțială a numărului locuitorilor (birnici și alte categorii fiscale), fapt explicabil printr-o mai exactă și completă catagrafiere, cât și prin adaosul de nou veniți, care pot fi identificați cu mare probabilitate după nume. Satul Borăști este recenizat împreună cu cotuna Recea (190 de liudi în total). Bejenarii sînt numeroși (nu mai puțin de 12 în Răcea) și alți trei în Borăști. În afara acestora, indicați ca atare, par a fi bejenari din Transilvania cei numiți Ungureanu (patru persoane) și Mocanu, din Bucovina sau Ucraina cei cu numele Chetrăriuc, Cuciureanu, Macsiniuc, Liahu, Rusu (Rus), și din Basarabia un Sorocanu.

Categoriile fiscale și profesionale sînt mult diversificate față de catagrafiile anterioare. Sînt numeroase slugile boierești, între care multe ale unor boieri care nu aveau proprietăți la Borăști (Ancuța Hrisoverghi din Negrești, spătarul Iordachi Balș) și argații. Neașteptat de mare este numărul unor oameni din Borăști care beneficiau de scutiri de bir (nu și de dajdii) pentru servicii militare la curtea domnească sau de strajă și pază: seimenii hătmănești (37), călărașii hătmănești (15), fustașii de vartă⁹ (5), copiii din casă (2) și seimenii iertați (= ieșiți) din slujbă (4). Într-un sat vechi răzeșesc era de așteptat, de asemenea, un număr mare de scutiți de bir cu cărți gospod sau ale Vistieriei, anume postelnici, mazili și ruptași. Apare și grupul fiscal numită *cruce*, în care dajdia se plătea, ca și cîsla țărănească, pe principiul răspunderii colective. Cei șase jidovi orîndari indică existența la Borăști și Răcea a mai multor crîșme, desigur în legătură cu viile bune de aici. Nu mai puțin de cinci vieri, considerați o breaslă, ai căminarului Costin Carp justifică și mențiunea pe primul loc a alișverișului satului cu

⁹ Un Pahomie Cociubanul, fustaș din satul Borăștilor, este menționat încă din anul 1813: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 112.

viile. Un Ion Dămăliaca herestreoar, care avea, desigur, un herăstrău (joagăr), iar cei doi Căraușu (împreună cu alții) se ocupau „cu faceri di podeli i alti cheresteli și cu căraușie”.

Biserica din Borăști era servită de doi preoți, un diacon și doi dascăli. Deși nu este menționat, este foarte probabil faptul că birnicii și ceilalți liuzi din Petrești au fost înglobați la Borăști.

Satul Ipatile, răzeșesc, este recenzat în anul 1820 împreună cu Slobozia căminarului Costandin Burghele, dar locuitorii din cele două așezări se pot identifica. La Ipatele se remarcă numărul mare de slugi boierești (17), între care recunoaștem nume ale unor foști răzeși de Mogoșești (Ipate, Tabără, Netedu) și pe un fecior de mazil. În vechiul sat de răzeși era un singur mazil, dovadă că starea materială și socială a acestora decăzuse mult. De asemenea, răzeșii îndeplinesc și slujba de seimeni hătmănești (15). Foarte importante sînt informațiile din această categorie pentru începuturile satului Slobozia. Căminarul Costandin Burghele avea hrisov domnesc pentru scutirea a 25 de liude cu care trebuia să-și întemeieze slobozia. În acest an erau așezați deja 14 breslași (scutiți de havalele, dar obligați la prestarea unui număr mai mare de zile-muncă decît clăcașii) și alți cinci bejenari fără bir, veniți din vara anului 1819. Doi dintre aceștia sînt numiți Ungureanu și unul Rusu.

Starea birnicilor din Ipatele este apreciată ca fiind „di coadă” și nu se remarcă nicio altă ocupație în afara lucrului pămîntului.

În Șăndrenii paharnicului Iordachi Gane erau 34 liudi birnici, trei bejenari și șapte slugi fără bir ale boierului. Un mare număr de oameni nu au încă un nume de familie, fiind identificați prin ocupațiile lor (pădurari, morari, rotari etc.). Apar și doi feciori ai spătarului Gane, dovadă a faptului că acesta avea casă boierească în sat.

Nu s-a păstrat, din păcate, catagrafia ținutului Vaslui, efectuată în anul 1828. Pierderea este suplinită însă de remarcabila catagrafie din 1831, unde categoriile fiscale sînt mult diferențiate și bine precizate (vezi **Anexa nr. 3**). Marea majoritate a liuzilor au acum nume de familie. Cîte un bejenar sau un sârman este numit doar cu prenumele (Costandin, bejenar, Ion, cioban, Tănasă, argatul). Preoții și dascălii fiind, de regulă, singulari într-un sat, sînt denumiți numai prin prenume (preotul Ioan). Apar acum și văduvele, care erau scutite de bir și identificate prin numele bărbaților morți (Catrina lui Sîmion Crudu) sau prin numele de familie derivat cu un sufix (Soronărița, Vîrlăneasa, Puricioai etc.). Ordinea rubricilor exprimă ierarhia socială a vremii, tagma bisericească, neamurile, rangurile, mazilii, rușii, breslele, birnicii, bejenarii, slugile și străinii. Bătrînii, nevolnicii și alții care nu plăteau birul în cislă, beneficiind de îngăduința sătenilor (iertății de sate), sînt categorii bine selectate, care arată că întocmirea unei catagrafii implica întreaga comunitate a satului, cu preoții, fruntașii, vornicii, pasnicii, desigur sub supravegherea privighetorului de ocol și cu acordul proprietarilor de moșii. Este consemnat hramul bisericii satului. Într-o rubrică de observații (luări aminte) sînt menționate documentele de scutire a birului (cărți gospod, cărți ale Visteriei), anul și natura scutirilor de dajdii, pentru ranguri și mazili, ocupația sau condiția socială a bărbaților văduvelor. Ample și detaliate studii de istorie socială se pot realiza cu materialul acestor recensăminte.

Locuitorii din Borăști, Chiujdești (care apar pentru ultima dată ca sat), Petrești și Alexești sînt recenzați împreună. Separarea lor pe sate este posibilă prin compararea listelor numai în măsura în care aceștia apar în cataografiile anterioare și ulterioare cu indicarea satului în care trăiau.

Politica lui Ioan Sandu Sturdza de promovare în funcții și ranguri a micii nobilimi rurale se evidențiază cu pregnanță la

Borăști. Sînt aici o mulțime de răzeși trecuți la „neamuri”, poroșnici, postelnici, polcovnicei și mazili, între care recunoaștem pe urmașii răzeșilor din secolul al XVIII-lea (Cumpănă, Gologan, Lipșa, Săvastru). Majoritatea au cărți de scutiri de dajdii dintre anii 1822-1828, mai puțini din anii 1813, 1814 sau 1819 și 1820. Volumul scutirilor pentru venitul oilor, vinului și pentru desetină (stupi și porci) este însemnat și dă imaginea puterii economice a unei gospodării de răzeș înstărit din prima jumătate a veacului al XIX-lea. De pildă, poroșnicul Dumitru Cumpănă din Borăști era scutit de dările pe nu mai puțin de 400 de oi, 400 de stupi și sfini [= porci], 600 vedre de vin și cinci liudi.

Numeroși sînt încă slujitorii domniei (ispravnicii de aprozi sau de copii, stegarii de copii) și străjerii de la Borăști. În satele Handoceștilor (la Chiujdești, Borăști și Petrești) sînt mulți „oameni fără căpătăiu tocmiți cu hac”, obligați la prestații în muncă și dări de produse stabilite prin înțelegere cu proprietarul moșiei. Ultimii nouă oameni fără căpătăi, din listă, între care Petre Bozi [= Bazon] și Tănas, fiul său, ai agăi Iordachi Cuza, sînt așezați în Alexești (vezi, mai departe, catagrafia din anul 1838).

La biserica Sf. Voievozi erau trei preoți, un dascăl, un ponomar și un ȋrcovnic.

După numai un deceniu de la catagrafia anterioară, la Slobozia Mogoșeștii populația s-a dublat. Prin comparația listelor de locuitori se pot identifica ușor noii veniți. S-a așezat aici și un jidov orîndar (Marcu), la cîrciuma satului. Un paharnic, Iordachi Popa, înstărit, avînd carte din 1823 pentru scutirea gorștinei de la 200 de oi, a desetinei pentru 200 de stupi și sfini, a dajdiei pentru 400 vedre de vin și a birului pentru opt liudi, este unul dintre răzeșii de Mogoșești, locuind în satul comisului Costachi Burghele.

Catagrafia satului Ipatile ne oferă imaginea unei localități tipic răzeșești, cu mulți polcovnici, polcovnicei,

poroșnici, mazili, slujitori ai domniei (un vel căpitan, un alai ceauș, străjeri, seimeni). Cel mai de vază om al satului este Gheorghe Motăș, trecut la neamuri și scutit de Ioan Sturdza în 1827 de toate rusumaturile și avînd dreptul de a scuti de bir 20 de oameni străini. Ca și în 1820, nu apar birnici, ci slugi, acum nominalizate, ale proprietarilor cu diverse ranguri. La biserica Sf. Neculai slujește un preot, ajutat de doi dascăli și doi ȋrcovnici.

Cea mai spectaculoasă creștere a populației se constată la Șendreni, unde numărul bejenarilor hrisovoliți este foarte mare (30), ca și al slugilor și al oamenilor fără căpățîi, dsigur veniți din alte sate sau de peste hotare (Ungureanu, Rusu, Vicovanul, Ravliuc). În satul boieresc s-au așezat și un postelnicel, doi polcovnici și un fecior de privileghet. Biserica Sf. Voievozi este servită de doi preoți, un dascăl și un ponomar. Robii țigani (13) sînt ai ocîrmuirii (ai statului), nu ai boierului (spătarului Iordachi Gane), care își ține țiganii lingurari în cătunul (Poiana) Căpoteștii (20 de lingurari în 1850)¹⁰.

Pentru prima dată, în catagrafia din anul 1838 toate satele comunei actuale (inclusiv Petreștii) apar recenzate separat (vezi **Anexa nr. 4**). Chiujdeștii nu mai apar ca sat după anul 1831.

La Borăști, populația este stabilizată. A crescut mult numărul birnicilor, proveniți din foștii oameni fără căpățîi, din slugi și breslele posturilor. Partea din Borăști a clucerului Ioniță Handoca a fost stîlpită și birnicii de aici sînt înregistrați separat. La sfîrșitul fiecărei catagrafii sînt numele celor care au întocmit listele și garantează corectitudinea lor: preotul, vornicul, pasnicul, mai mulți frunțași. S-au aplicat peceteile satelor, toate emise în anul 1834.

La Slobozia Mogoșeștii apar nume noi, dar numărul total al recenzațiilor este aproape egal cu acela din 1831.

¹⁰ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane*, p. 416.

Semnează, ca martori și garanți, Gheorghe Tabără, preotul din Ipatele și alții.

Și la Ipatele numărul liuzilor este constant, dar apar modificări ale categoriilor fiscale. Fostele slugi ale rangurilor sînt trecuți la bir, apar șase ruptași. La rubrica de observații („luare aminte”) se fac unele corecturi, cînd este cazul. De pildă, Ion sîn Coste (Costandin) Juverdeanu și fratele său Gheorghe, care în 1831 erau înregistrați ca feciori de privilegheți, au fost incluși în categoria mazililor, pentru ca apoi, observîndu-se eroarea, să fie trecuți la neamuri, fiind nepoții clucerului Anastasie Ciolacu. Trebuie semnalată și apariția în sate a unor negustori, ca Ivan Dimitriu, la Ipatele, Ioniță Sîrbu, la Șăndreni, și a unor supuși (sudiți) sub protecție „prusănească” (Vasili Biblerohi) sau austriacă (Ștefan Mihăilă, găitănar, la Borăști).

Nici la Șăndreni nu sînt creșteri semnificative de populație, dar se observă o mai mare pondere a unor nou veniți și a celor care nu au încă un nume de familie, fiind identificați prin ocupații (vieri, grădinari, porcari, pădurari, rotari, văcari, croitori). Fenomenul este caracteristic satelor boierești, în care apar mereu oameni fără căpătii, argați, slugi, bejenari, fugari de pe alte moșii.

Pentru prima dată cunoaștem, nominal, pe locuitorii din Petrești. În anul 1835¹¹, într-o dellă atingătoare de desființarea cotunurilor cu mai puțin de 10 oameni (= gospodării), care erau depărtate de satele de care erau „atîrnate” și în care se presupunea că se adăpostesc făcătorii de rele, Pătreștii (sic!), cu doar 8 gospodării, și Movila, cu 6 gospodării, trebuiau mutate la Borăștii boierilor Handocești. Cel de-al doilea cotun este, desigur, Chiujdeștii, care de altfel nu mai apar în documente ulterioare. Măsura nu s-a aplicat în privința Petreștilor, care în anul 1838 sînt recenzați cu un număr sporit de locuitori. Satul

¹¹ Arhivele Naționale Iași, Ministerul de Interne, Tr. 696, op. 772, nr. 1156, f. 4^r.

avea două cotune, Petreștii de Gios, al clucerului Ioniță Handoca, avînd 2 liudi birnici, și Petreștii de Sus, al paharnicului Ioan Handoca, mai mare, cu 20 de birnici și cu o cîrciumă, probabil, a unui jidov orîndar, care făcea și ciobotărie.

În sfîrșit, catagrafia din 1838 ne oferă sugestii importante pentru evoluția satului Alexești, al casei răposatului aga Mihai Veisa în acest an. Satul, numit acum *Slobozîea Alecsăștii*, este o vatră de locuit relativ nouă, cu bejenari sau fugari veniți de curînd. Toți erau în 1831, oameni fără căpății, tocmiți cu hac. Îi regăsim în 1838, puși la bir. Numele îi arată bejenari în 1831: patru Ungureanu, și un Moroșan (= Maramureșean). Un Gheorghe Ibănescu, din 1838, poate fi un fugar din Ibăneștii Botoșanilor sau din cel din ținutul Vasluiului. Slobozia acestora a fost pe Grind, așa cum apare în planul general al moșiilor de pe Vilna și de pe Stavnice, din anul 1845¹². Este surprinzătoare indicarea pe acest plan a unei biserici (?), despre care nu avem nicio informație și nu pare posibilă într-un cătun de bejenari de curînd veniți. Vatra actuală a satului Alexești s-a format după 1864.

Catagrafia din anul 1845 (vezi **Anexa nr. 5**) aduce numeroase informații noi despre mișcarea populației, creșterile demografice, categoriile fiscale, evoluția sistemului antroponimic, starea socială a locuitorilor etc.

Șendrenii sînt împărțiți între spătarul Iordachi Gane și căminarul Vasile Climent. În satul spătarului Gane nu se constată nici creșteri semnificative de populație. Apar cîțiva bejenari și oameni „veniți de aiure”, care nu ar fi putut fi identificați numai după nume, în lipsa precizării din „Luare aminte”. Aceștia din urmă sînt Nica Plugariu, Iacob Pascu, Grigori sîn Petre prisăcar, Sîmion Jîtariu și Grigori Ravliuc, acesta venit, probabil, din același sat de prin Bucovina, din care fugiseră mai înainte și alți birnici cu același nume. Se constată,

¹² Biblioteca Academiei Române, Hărți, Creditul funciar rural, nr. 3707.

așadar, că nu este fără temei informația din 1889¹³ conform căreia locuitorii satului Bîcu sau Șendreni ar fi venit din Bucovina „de la un sat numit Șendreni”, cu precizarea că nu toți erau bejenari bucovineni, iar indicarea presupusului sat de origine a acestora este o simplă fantezie etimologică. Interesantă este și informația despre un Vasile Curdul „botezat din Otomani”, în anul 1841. Cea mai importantă constatare pe care o permite această catagrafie este dispariția acelei numeroase categorii de scutiți ai boierilor, neamurilor și diverselor ranguri, toți fiind trecuți în rîndul birnicilor. Vistieria țării nu mai putea suporta pierderile de venit datorat scutelnicilor. Doar căpătăierii, prea săraci și neașezați încă la un rost al lor, majoritatea argați cu hac pe la unii și alții, erau deosebiți de birnici. Erau scăzuți de la bir, desigur, ca și înainte, bătrînii, nevolnicii, văduvele, însurăteii și bejenarii.

Un fenomen general în Moldova în perioada Regulamentului Organic, în satele boierești sau mănăstirești, era fuga clăcașilor împovărați nu numai de bir, dar și de volumul mare al altor dări, munci și obligații față de proprietari. Pentru prima dată, în catagrafia din anul 1845, la rubrica de observații sînt menționați, nominal, morții și fugiții, care se scădeau din numărul birnicilor. Așadar, în satele de pe Vilna și de pe Stavnic nu numai că veneau bejenari și fugari din alte sate sau de peste hotare, dar se petrecea și fenomenul invers. Din Șendrenii spătarului Iordachi Gane fugiseră șase locuitori: Ioan Crăciun, Darie Hînceanul, Vasile Dura (care s-a întors apoi), Ștefan Mocanul, Ioan Zamă și Gavril Pădurariu.

Nu cunoaștem momentul și documentul cu care Vasile Climenti, proprietar al unei părți (Moara Ciuroaei) din moșia Șcheia, va fi cumpărat [?] de la Iordachi Gane o parte a moșiei Șăndreni, desigur aceea pe care se găsea satul Cioca-Boca. Aici venise „de aiure” Neculai Huțanu, dar fugiseră șapte oameni.

¹³ C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Iași*, p. 19.

Satul Slobozia Mogoșăștii a postelnicului Costachi Burghel crește cu cinci veniți de aiure (ultimii de pe lista birnicilor) și cu alți căpătăieri. Și aici se înregistrează trei fugiți. Satul are acum biserică nouă, cu hramul Sf. Împărați Constandin și Elena.

La Ipatele, foștii răzeși, mulți cu mici ranguri și mazili, sînt în inferioritate numerică față de birnici și căpătăieri. Doi mazili, Ioniță sîn Vasîli Popa Juverdeanu și fratele său Moisë au fost trecuți la birnici, fiindcă „nu s-au predstavlisis în vreme de către privighetor, pierzîndu-le și documenturile ce au înfătoșat”. Au fugit șapte birnici, unul (Costandin Blaga) reîntorcîndu-se după întocmirea catagrafiei.

Și la Borăști crește numărul celor fără pămînt, cu șapte veniți (ultimii pe lista birnicilor), dintre care trei Ungureanu și un Rusu. În schimb, fug nu mai puțin de 30 de clăcași. Doi dintre căpătăieri s-au tocmisit argați la Sandu Handoca, iar majoritatea, cei începînd cu Petre Bazon și pînă la sfîrșitul listei, se află pe partea din Alexești a casei răposatului aga Mihai Veisa, ca și în anul 1838.

Locuitorii satului Petrești sînt înregistrați acum pe o listă comună, dar la „luare aminte” se arată că văduvele și birnicii, de pînă la Vasile Cociorvă, inclusiv, sînt pe partea paharnicului Ioan Handoca, iar restul birnicilor trăiau pe partea clucerului Ioniță Hndoca. Căpătăierii, ca de obicei, erau tocmiți cu hac la proprietari. Și aici se înregistrează opt fugiți.

În toate satele boierești, administrația moșiei era în seama vătăjilor, cu atît mai importanți cînd proprietarii nu locuiau permanent la moșie. Ei apar în catagrafii după tagma bisericească, neamuri și mazili (cînd e cazul). Un zăpis cu caracter de contract, din 15 decembrie 1841¹⁴, arată condițiile în care Gheorghe Pavilin s-a tocmisit ca vătăjel pe moșia și la ograda clucerului Ioniță Handoca, „ca să slujească întocmai cum slujesc și alții pe la asemenea fețe”. Vătăjelul trebuia să

¹⁴ Arhivele Naționale Iași, Documente, 418/203.

primească pentru serviciile sale 170 lei bani în naht, o falce de „arătură sămînță”, o falce de iarbă, un cal de călărie și altele.

Valoarea economică a unei moșii într-o perioadă de foarte slabă dotare tehnică nu consta în mărimea sa, ci depindea de numărul și calitatea oamenilor care o lucrau. De aceea, împotriva părerii generale despre crunta exploatare boierească, trebuie subliniat faptul că proprietarii aveau interesul să aducă și nu să izgonească pe locuitorii satelor lor. Ei stăruiau pe lîngă domnie și Vistierie să poată crea slobozii, să aibă cît mai mulți scutelnici, privilegiu creat ca recompensă pentru eliberarea vecinilor și introducerea sistemului contractual al muncii în clacă. Oamenii fugeau cînd aflau că pe alte moșii erau condiții mai bune de viață și muncă. Fiindcă birul se plătea solidar, de către toți cei îndatorați la această obligație, în sistemul cislei, și locuitorii satelor aveau interesul să găsească și să aducă înapoi pe fugari, în caz contrar povara fiscală a celor fugiți se redistribuia asupra celor rămași. Astfel de situații, bine cunoscute de altfel, se pot documenta și cu exemple din satele aici studiate.

Astfel, la 28 decembrie 1843¹⁵, paharnicul Ioan Handoca semna, alături de alți 29 de proprietari din ținutul Vasluiului, o jalbă către Sfatul Ocîrmuitor pentru scoaterea de la bir a căpătăierilor. Tot Ioan Handoca reclama la Departamentul Treburilor Dinlăuntru, la 27 aprilie 1848¹⁶, fuga a trei locuitori din Petrești, anume Vasile Chihaea, Vasile Bejănariu și Gheorghe Vezîteu. Oamenii din Petrești i-au căutat și i-au găsit la Bogdănești, în ținutul Bacăului, au vrut să-i ridice cu tot avutul lor, dar nu le-a îngăduit proprietarul acelei moșii. Paharnicul a înștiințat isprăvnicia Vasluiului de această situație, însă birul a rămas asupra celorlalți locuitori din Petrești. S-au făcut alte cercetări și Departamentul a pus

¹⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, p. 477.

¹⁶ Arhivele Naționale Iași, Ministerul de Interne, Tr. 1772, op. 2020, dos. 14612, f. 1^{r-v}, 6^{r-v}.

rezoluția ca vornicul satului Petrești să-i aducă înapoi pe pribegi, mai ales că aceștia furaseră la plecare niște stupi, hamuri și altele. Situația lor nu era însă clarificată nici în iunie 1849.

După catagrafiile din anii 1820, 1831, 1838 și 1845, documente demografice de primă importanță, statisticile, foarte utile, sînt mult mai sărace în informații istorice. De pildă, o *Tablă generală a tuturor satelor din Principat*, din 1845¹⁷, este doar o listă de sate împărțite în două stări: starea I, cu peste 50 de locuitori (liuzi), din care fac parte Borăștii, Ipatele și Șăndrenii, și starea a II-a, sub 50 de locuitori, incluzînd Slobozia Mogoșăștii și Petreștii. Nici datele din anul 1846¹⁸ nu ne mai pot satisface: 95 liudi la Borăști, 21 la Slobozia Mogoșăștii, 44 la Ipatele, 18 la Petrești și 20 la Șăndreni. Încă un document, cu valoroase informații statistice, pe care îl avem în vedere, concentrează datele demografice pe comunele nou înființate în anul 1865¹⁹. În comuna Borăști și Petrești erau 175 de gospodării, cu 175 locuitori (capi de familie), iar în comuna Ipate, cu satele Ipate, Șendreni, Bîcu și Slobozia Mogoșești, se înregistrau 295 gospodării, cu tot atîtea familii.

Importante, îndeosebi pentru viața economică, sînt așa numitele *Statisticesti științi*, elaborate în deceniul al V-lea al secolului al XIX-lea. Pentru exemplificare, ne-am oprit asupra statisticilor din anii 1842²⁰ și 1844²¹, comparația datelor generînd observații și concluzii foarte interesante, mai greu de obținut din alte surse. Informațiile se referă numai la satele Borăști și Ipatele, răzășăști, și Slobozia și Șăndrenii boierești.

¹⁷ În „Foaia satească”, adaos nr. 1 și 2, din 7 ianuarie 1845, p. 9.

¹⁸ *Populația locuitorilor din Moldova în anul 1846*, în Th. Codrescu, *Uricariul*, XV, p. 396 și 397.

¹⁹ *Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale*, București, 1865, p. 95.

²⁰ Arhivele Naționale Iași, Ministrul de interne, Tr. 1772, op. 2020, dos. 1933, f. 59^v-60^r.

²¹ *Ibidem*, dos. 5275, f. 79^v-80^r.

Se disting datele referitoare la proprietățile boierești și cele ale locuitorilor.

La majoritatea indicatorilor, cifrele cele mai mari sînt la satele boierești, în primul rînd la Șăndreni, care este, evident, cel mai activ din punct de vedere economic, atît la curtea boierului, cît și în gospodăriile locuitorilor. Observația contrazice părerea comună despre prosperitatea satelor de răzeși și mizeria celor de clăcași. De pildă, la Șăndreni, pe locul boieresc al spătarului Iordache Gane se cultivau: grîu 20 fălci în 1842 (50 fălci, în 1844, anul pe care îl menționăm în paranteze), păpușoi 20 fălci (30), secară (10), orz 10 (7), cartofle (2), ovăz 10 fălci (4), cînepă (2). În Slobozia Mogoșeștii lui Costachi Burghel se consemnau suprafețele: grîu 15 fălci (10), păpușoi 25 fălci (20), orz 10 fălci (1), cartofle 1 falce (1), ovăz (2), cînepă (1). La Borăști și Ipatile, unde proprietățile boierești (Handoca, Cuza, Carp, Motăș) erau mai mici, cifrele sînt, evident, modeste. La Borăști se înregistrau 2 fălci de grîu (datele pentru anul 1844 lipsesc), 5 de popușoi, 3 de secară, 4 de orz și 2 de ovăz, iar la Ipatile grîu (8 fălci), păpușoi 4 fălci (10), secară (1), orz 1(1), cartofle (1), ovăz 2 (2), cînepă (1). Numai la Slobozia s-a cultivat 1 falce de in în 1842. Au rămas nearate 16 (20) de fălci la Șăndreni, 30 de fălci la Borăști și 4 fălci la Slobozia. Suprafețele de vii boierești sînt: 15 fălci [= pogoane?] (12) la Șăndreni, 5 fălci (5) la Slobozia și numai 2 fălci la Ipatele.

Față de situația actuală, cînd terenul arabil s-a extins prin defrișări, adesea nesăbuite, în veacul trecut pădurile ocupau încă suprafețe importante, pe unele moșii mult mai mari decît toate terenurile agricole, fînețele și imașurile. La Șăndreni erau 940 fălci de pădure (500 fălci, diferența constînd, desigur, într-o eroare de calcul) de pădure mare, la Slobozia 60 fălci (60) și la Ipatele 20 fălci. Pădurile erau numai proprietate boierească. Se mai adăugau 100 fălci de pădure mică (30) la Ipatile și 40 fălci (80 - iarăși o eroare) la Slobozia.

Numărul de vite, mult mai însemnat în trecut decît astăzi pentru economia satelor, a fost totdeauna în relație directă cu suprafețele disponibile de izlazuri și fînețe, o problemă majoră, care a provocat adesea mari tensiuni și conflicte între proprietari și clăcași. Boieri dețineau la Șendreni 60 fălci (50) de imaș și 65 fălci (40) de fînaț; la Slobozia 50 fălci (50) de imaș și 30 fălci (75!) de fînaț, iar la Ipatile 8 fălci (20) de imaș și 16 fălci (20) de fînaț. Pe aceste suprafețe se întrețineau atunci, ca vite de arat, 30 de boi (30) și 8 cai (12) la curtea de la Șăndreni, 8 boi (20) și 20 cai (20) la Slobozia, 12 boi (12) și 20 cai la Ipatele. Nu era o curte boierească la Borăști. Se adaugă un număr mai mare de vite de tamazlîc: 30 de cornorate (50) și 320 de oi la boierul de la Șăndreni, 60 de cornorate (30) și 300 de oi la Slobozia, (20) cornute la Ipatele.

Locuitorii clăcași (de la Șăndreni și Slobozia) aveau suprafețe în folosință pe moșiile boierești mult mai mari decît proprietarii înșiși. La Șăndreni, clăcașii dețineau 150 fălci (100) de arătură, 120 fălci (120) de imaș și 70 fălci (45) de fînețe. La Slobozia, cifrele sînt: 60 fălci (60) de arătură, 100 fălci (100) de imaș și 60 de fălci (30) de fînețe. Clăcașii din Slobozia aveau și 2 fălci (2) de vie. Nu sînt consemnate vii ale locuitorilor din Șăndreni.

Pe aceste suprafețe locuitorii puteau hrăni: la Șăndreni 240 de boi (40!), 3 cai (4), 120 de cornorate și 80 de oi; la Slobozia 40 de boi (16), 4 cai (4), 30 de cornorate (30) și 20 de oi (100). Se constată un număr foarte mic de cai în aceste sate și o prea mare diferență a unor cifre între anii 1842 și 1844, datorată, desigur, unor erori de recensare.

Satele de răzeși, aveau în proprietate următoarele suprafețe: Borăștii 85 fălci (100) arătură, 15 fălci (20) imaș, 12 fălci (30) fînaț și 25 fălci (30) de vie; Ipatile 80 fălci (90) arătură, 100 fălci (40) imaș, 15 fălci (20) fînaț și 200 [= 20!] fălci (15) de vie.

Vitele răzeșilor erau: în Borăști, 50 de boi (16), 15 cai (8), 60 de cornorate (50) și 20 (?) de oi (200); la Ipatile, 70 de boi (16), 14 cai (6), 60 cornorate (30) și 400 (?) de oi (100).

Dacă raportăm numărul total al liudilor din sate în anul 1845, excluzînd doar pe bătrînii nevolnici, pe văduve, pe negustori și jidovii orîndari, la suprafața totală de teren înregistrat în 1844, constatăm că la Borăștii unui liude (cap de familie) îi reveneau 1,85 fălci, la Ipatile 2,75, la Slobozia 3,62 fălci și la Șăndreni 1,46 fălci. Numărul animalelor care reveneau la o familie (gospodărie) era circa 2 la Ipatile și circa 3 în celelalte sate.

La Șendreni se menționau, în 1842, și un „ratiș” pe moșie și 6 pietre de moară.

Documentele de arhivă pe care nu le vom cita și detalia în spațiul acestei lucrări, oferă o impresionantă varietate de informații, care pot îmbogăți, preciza, nuanța și concretiza imaginea satelor din prima jumătate a veacului al XIX-lea. Zeci de table, tăblițe, condici, cnigi și mătci din fondul Vistieriei Moldovei înregistrează situația mazililor și ruptașilor din satele ținutului Vasluiului, datoriile satelor pe ciferturi anuale, evoluția numărului străinilor așezați prin târguri și sate. De exemplu, dintr-un *Extract pentru breslele alcătuite în oraș și pentru acele de prin sate ci să dau cu bir la cifertul următoriu al 4-lea* din anul 1826²² aflăm că la Borăști erau nu mai puțin de 51 de simeni hătmănești, față de 37 înregistrați în catagrafia din 1820, iar la Ipatile doar șase oameni cu aceeași slujbă, față de 15 tot anul 1820. În bogatul fond al Judecătoriei ținutului Vaslui de la Arhivele Naționale Iași zeci de dosare conservă informații prețioase privind diverse pricini și litigii, începînd din anul 1832, din toate satele comunei Ipatele. Un alt fond, al Tribunalului județului Vaslui din aceleași arhive, cu dosare de judecăți dintre anii 1832-1864, cuprindea, conform

²² În „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, I, 1964, p. 129-137.

inventarului, alte zeci de dosare care interesau tema amintită aici. Din păcate, fondul a fost distrus în anii ultimului război în cea mai mare parte, păstrându-se doar cinci dosare referitoare la litigii din Șăndreni, Borăști, Ipatele și Petreștii²³. O mulțime de conflicte mărunte, ca furturile, bătăile, abuzurile, obișnuirile, nerespectarea înțelegerilor și contractelor de arendare etc., atât de obișnuite în lumea satelor de odinioară, se înregistrează în jalbe și rapoarte de cercetare din fondul Isprăvniceii județului Vaslui, păstrat tot în arhivele ieșene²⁴. Cu asemenea material, cercetarea istorică se poate extinde și pe probleme secundare, pînă la detalii.

Subliniem importanța catagrafiilor și pentru genealogiile țărănești. Dacă urmașii marii boierimi și ai micii nobilimi rurale (neamurile, mazilii și răzeșii, în general) își pot găsi strămoșii și în alte documente, lumea neștiută a foștilor vecini, clăcași, slugi și bejenari apare în lumina istoriei scrise abia odată cu catagrafiile. Familiile actuale (vezi **Anexa nr. 6**) se regăsesc, după 6-7 generații, în recensămintele din anii 1820-1845, cu condiția ca înaintașii să fi avut nume de familie. Comparația ultimei liste de familii (din anul 2000) cu catagrafiile impune cîteva observații generale: dispariția unor familii, stinse fără urmași pe linie masculină sau plecate în alte localități; apariția unor familii noi, după anul 1864; existența celor mai vechi familii atestate documentar în același sat sau în satele vecine, după trei sau patru sute de ani (Ipate, în Ipatele, Bîcul și Cuza-Vodă, Bălan, Cumpănă, Lipșa și Gologan în Cuza-Vodă, Juverdeanu în Ipatele, Bîcul și Cuza-Vodă, Netedu, în Ipatele etc.). Nu au rămas în sate descendenții vechilor proprietari cu ranguri boierești: Handoca, Motăș, Ciornei, Burghilea, Cuza, Ganea. Nici Cârpești actuali nu sînt

²³ Arhivele Naționale Iași, Tribunalul județului Vaslui, Tr. 1801, op. 2062, dos. 1/1832, 3/1832, 31/1837, 62/1840, 153/1843.

²⁴ Semnalăm doar dos. 471, 579, 1207, 1363 din Tr. 726, op. 813, care se referă la situații din satele aici studiate.

urmași ai cunoscutei familii Carp. Statornicia și continuitatea trebuie înțelese ca persistență a unor populații pe spații mari. Nicio localitate din Moldova nu poate fi dovedită ca existînd, fără discontinuități, pe aceeași vatră de locuire mai mult de un mileniu, cu excepția unora dintre marile orașe actuale. Multe sate vechi (din secolele al XIV-lea sau al XV-lea) au dispărut sau au fost reînființate pe alte vetre. Cu afit mai puțin, indivizii sau familiile au putut rămîne în același loc mai multe secole, într-o epocă de mare instabilitate politică, socială și demografică, așa cum a fost evul mediu românesc.

În sfîrșit, un document remarcabil, care are valoare exemplară pentru ilustrarea nivelului economic și de civilizație a unei moșii și a unei curți boierești de la mijlocul secolului al XIX-lea, este catagrafia averii rămase de la răposatul postelnic Iordachi Gane aflătoare pe moșia Șăndreni, „ce-i zic și Bîcul”, în anul 1850²⁵. Satul avea 80 lăcuiitori moldoveni, iar în cătunul Căpotești (din Poiana de la Pod, de la N-E de Cioca Boca) erau așezați 20 de lingurari, afară de țiganii vatrași (în total 34 de suflete).

La curte, fostă pe terenul școlii generale din satul Bîcul, lîngă biserică, erau o casă boierească, locuită de proprietari, cu șase odăi și două beciuri dedesubt, și o alta, cu trei odăi, pentru posesorul moșiei. Într-o altă casă din ograda boierească se aflau kuhnea și trei odăi. O altă kuhne, cu un hambaraș, se găsea în ograda casei posesorului. Un grajd, o șură, un hambar mic și unul mare erau acareturile din ograda boierească, iar în ograda arendașului se mai consemnau un grajd, un hambaraș și o șură proastă. Pe moșie erau două mori de apă cu cinci pietre, o chiuă de sumane cu încă o piatră de moară, o moară de cai, patru crîșme, o vie de zece pogoane, două livezi, o prisacă, trei coșare vechi.

Inventarul prisăcii consta din o sută de stupi cu matce cu roi, o sută optzeci știubeie deșerte, cincizeci și trei

²⁵ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Averile familiei Gane*, p. 416-421, 423-436.

poloboace, șase căzi, un lin și o dejă. La vie era cramă, cu teasc, călcător, poloboace și altele.

Se adăugau trei pluguri, două harabale mici, trei care, două sâni cu boi, 20 de boi, doi mânzați, două vaci cu viței, două gonitori, trei bivolițe, 21 de oi și trei cai.

Un interes special îl comportă lista documentelor aflate în casa din Iași a postelnicului, multe dintre acestea referitoare la moșia Șendrești și neidentificate de noi, pînă acum, în vreo arhivă.

Inventarul lucrurilor din casele din Șendreni și din Iași (argintărie, juvaeruri, straie, tablouri, obiecte de gospodărie, mobilier și altele) creează imaginea bunăstării, culturii și nivelului de civilizație a clasei boierești spre sfîrșitul unei epoci patriarhale.

Sursele documentare utilizate și citate pînă aici au ilustrat principalele aspecte ale vieții în zările de pe Vilna și Stavnice, pînă la momentul importantei legi rurale din anul 1864, care marchează o nouă etapă în evoluția satului românesc.

MOȘTENIREA TOPONIMICĂ

Așa-numita toponimie minoră, constituită din numele care desemnează obiecte geografice de mici dimensiuni, de pe teritoriul unui sat, al unui oraș, al unei comune, puțin cunoscută specialiștilor (geografi, istorici, lingviști), fiindcă nu este consemnată în dicționare sau în hărți, și care apare doar în anchetele de teren și în unele documente istorice (îndeosebi în hotarnice și în vechi planuri de moșii), are un interes cu totul deosebit pentru istoria locală, dar și pentru istoria limbii. De regulă, cercetarea microtoponimiei scoate la iveală nume vechi, de locuri și de persoane, ieșite din uz, cu circulație limitată, unele fiind practic necunoscute literaturii de specialitate.

Obiectele geografice cele mai importante pentru geografie și toponimie sînt rîurile și pîraiele. Ele au, de altfel, și numele cele mai vechi, care au apărut cu mult înaintea atestărilor documentare. Teritoriul comunei Ipatele este străbătut de Stăvnic, Ușița și Vilna, pîraie cu nume slave, de la începutul mileniului al doilea. Un nume vechi, românesc, este *Dealul Mare*, cel mai important oronim din zonă, atestat în anul 1400. Urmează, ca vechime, numele satelor (oiconimele) Mogoșești, Petrești, Alexești, Halița, Chiujdești, Borăști și Șendreni, toate derivate de la nume de persoane, procedeul cel mai răspîndit în perioada evului mediu românesc pentru denumirea localităților.

Luînd în stăpînire moșiile satelor, oamenii au deschis poieni, au defrișat păduri, au făcut drumuri și cărări, au săpat fîntîni, au construit poduri. Toate au căpătat nume pentru identificare, localizare și orientare în teren. Cercetarea a constatat o creștere importantă a numărului de toponime începînd din veacul al XVII-lea, în relație directă cu sporirea activităților umane în spațiul agricol. Acum apar toponimele care conservă nume de persoană pe care nu le-am găsit, pînă în

prezent, decît în comuna Ipatele: *Bîrlanțul, Cobuțul, Dospina și Holciul*. Numai ca nume de locuri se folosesc astăzi apelativele *cier, jidovină, obraț, siliște, standoală* ale căror sensuri puțini locuitori le mai cunosc.

Deseori, un nume de loc, îndeosebi care desemnează un obiect geografic important, se transferă asupra unor locuri învecinate, creîndu-se astfel un sistem de relații denominative numit *cîmp toponimic* (Dragoș Moldovanu). Astfel, numele satului Alexești se regăsește în numele unui deal, unui izlaz, unei lunci, unei păduri și chiar ca nume al pîrîului Vilna în zona acestui sat.

Toponimele de pe teritoriul comunei Ipatele sînt prezentate în forma simplificată și accesibilă a unui dicționar toponimic structural, rezultat din teoria cîmpurilor toponimice. Un cuvînt-titlu, care este (cînd e cazul) termenul central (polarizator) al unui cîmp toponimic, reprezintă forma literară, etimologică sau impusă de uz și articulată a numelui unui loc. Definițiile identifică și localizează cu elemente actuale suficiente obiectul geografic desemnat. Satele sînt localizate și printr-o relație geografică, nu numai prin indicarea unității administrative superioare (comuna). O hartă facilitează găsirea rapidă a locurilor denumite.

Dacă un articol cuprinde un cîmp toponimic, se identifică termenul polarizator, apoi se prezintă celelalte elemente ale cîmpului, în ordinea alfabetică, iar atestările în succesiunea lor cronologică. În cazul satelor și al pîraielor cu multe atestări, sursele au fost selectate astfel încît să se poată surprinde cele mai vechi mențiuni și variantele fonetice, morfologice și grafice ale toponimelor. Pentru varietatea formelor numelor de sate se vor consulta articolele respective din *Tezaurul toponimic al României. Moldova*. Volumul I. Informația istorică și motivațiile denumirii satelor și pârîilor de moșii (Armășoia, Drăgănești) se găsesc în capitolele consacrate acestora din *Evoluția satelor și a proprietății*. Unele

nume au fost surprinse în contexte ilustrative pentru flexiunea toponimelor, pentru sensul lor sau împrejurarea creării numelui. Șirul atestărilor se încheie cu formele toponimelor consemnate în anchete, indicându-se locul accentului. Pentru cititorii nefamiliarizați cu grafemele și semnele diacritice utilizate în dialectologie, pronunția populară este reprodusă aproximativ. În nume precum *Cierul* sau *Gelna* pronunția fricativelor moldovenești *ș* și *ž*, ca în *cinci* sau *ger*, este subînțeleasă. Dacă un toponim nu a fost găsit în ancheta directă, rezultă că acesta a fost uitat de localnici sau că numele este necunoscut, fiind o creație științifică, a geografilor, sau oficială, a autorităților administrative, mai ales din perioada colectivizării agriculturii.

În secvența finală a articolelor se indică, sumar, etimologia sau se inventariază, când e cazul, mai multe soluții etimologice. De asemenea, se dau anumite explicații și motivații ale apariției toponimelor (când a fost necesar). Lipsește această secvență când toponime de tipul *Broscăria*, *Hîrtopii* etc. nu au nevoie de nicio explicație.

Pentru economie de spațiu tipografic, trimiterile la articolul de bază ale variantelor toponimelor s-a făcut numai în forma lor literară sau impusă de uz.

Inventarul numelor de locuri este bogat, dar nu exhaustiv, ci selectiv. Nu am reținut aici în primul rînd acele perifraze care reprezintă o fază pretoponimică a denominației. Este cazul numelor de drumuri, de ulițe (*Hudița pe la... cutare*), de punți (*Puntea de la...*). Dintre fîntîni, numeroase în terenul intravilan și extravilan, am înregistrat doar cîteva, vechi și care sînt elemente ale unui cîmp toponimic. Reperele toponimice, de asemenea selectate, au fost de regulă consemnate în forma sintagmatică prepozițională (*La Basculă*). Din cîmpul toponimic bogat al pîraielor lungi au fost prezentate doar acele elemente care desemnează obiecte

geografice de pe teritoriul comunei Ipatele, nu și pe acelea din spațiul vecin (ex. *Iazul Velnei*, de la Negrești).

Pe harta toponimică anexată au fost înscrise numele cele mai importante. Celelalte locuri menționate în *Dicționar toponimic* pot fi identificate prin raportare la toponimele din hartă.

Ancheta toponimică s-a desfășurat la 23-26 august 1994, în satele comunei Ipatele, și la 7 noiembrie 1995 în satul Cioca-Boca. O anchetă de verificare și completare a informației s-a făcut la 12 august 2000. Au răspuns cu solicitudine la întrebări locuitorii: Roman D. Petru (72 ani) din Alexești, Mironeanu C. Dumitru (72 ani), Sonea C. Jănică (62 ani) și Sonea Gh. Vasile (75 ani) din Bîcul, Ciobănașu Gh. Constantin și Panaite P. Alexa (62 ani) din Cioca-Boca, Agape Gh. Alexan (78 ani), Botezatu I. Vasile (56 ani), Cojan V. Grigore (58 ani), Lipșa C. Ion (59 ani) și Ursache C. Alexandru (74 ani) din Cuza-Vodă, Costea V. Niculae (69 ani), Grigore Gh. Gheorghe (70 ani) și Constantin I. Mihăilescu (71 ani) din Ipatele, Bazon C. Mircea (67 ani), Vasiliu C. Dumitru (72 ani) și Vasiliu C. Gheorghe (67 ani) din Slobozia (Ipatele).

Siglele altor sate indică locul anchetelor în comunele învecinate.

DICȚIONAR TOPONIMIC

AGĂPEȘTII, teren în tarlaua Spinetea, la N de satul Alexești. (*La Agăpești*: ARH. Ipa 5 (1956), 9 (1959). *La Agăpéști*: ANCH. (Ipa).

Terenul a fost proprietatea familiei Agape din satul Cuza-Vodă (sec. XX).

ALEXEȘTII, sat pe stînga cursului superior al pîrîului Vilna, în comuna Ipatele. *A trie parte din Alexăști* (trad.): DRH III, 359 (1497). *Alexăști*: DIR XVII/4, 183 (1617). *Alexești*: REP. IST. 10-11 (1811-1968) *Alicsăști* (trad.): ARH. IȘ. ANAF. 2, f. 260 (1617), *ibidem*, f. 26 (1671). *Alixеști*: ARH. Ipa 3 (1956). *Slobozia Alecsăștii*: CAT. (1838), f. 274^v. *Alecsăști*: ANCH. (Alx). *Alicsăști*: *Ibidem*.

Culmea Alexeștilor, culmea dealului de la E de satul Alexești. *Culmea Alexești*: ARH. OC. GRA 31/1978, *ibidem* 49/1989. *Culmea Alexeștilor*: ȘENCHEA, C (1943) 46.

Dealul Alexești, deal între pîrîul Vilna și pîrîul Văscăneasa, la E de satul Alexești. *Dealul Alecsești*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 13, ATLAS MOLD. (1892). *Dealul Alexești*: HARTA VAS. (1889), HARTA IȘ. (1912), HARTA M. (1961), OBREJA, D.G.I. (1979), 13. *Dealul Alexeștilor*: ȘENCHEA, C (1943), 82.

Izlazul Alicsești, izlaz la N de satul Alexești: ARH. Ipa, 1/1942-1954, f. 12^r (1922). *Pi Izláz*: ANCH. (Alx.).

Lunca de la Alexiești, șesul pîrîului Vilna, la V de satul Alexești: NONEA, L. (1943), 86.

Pădurea Alexești, pădure la S-E de satul Alexești: ARH. OC. GRA 5 (1952), 7^v. Numită și *Pădúrea Bóntăș*: ANCH. (Alx.).

Pîrîul Alexeștilor, numele pîrîului Vilna în zona satului Alexești. ATLAS MOLD. (1892), ȘENCHEA, C. (1943), 82. – Vezi și **Vilna**.

Șesul Alexești, șes al pîrîului Vilna, la V de satul Alexești: ARH. IȘ. PRIM. IPA 1/1945, f. 243^r (1946).

ALEXEȘTI - ȘES NOU v. **Șesul Nou**.

APA STAVNICULUI v. **Stavnicul**.

APA URȘITEI v. **Urșița**.

APA VILNEI v. **Vilna**.

ARĂMOSUL-IEZĂREL v. **Iezerul**.

ARĂMOSUL-IEZERUL v. **Iezerul**.

ARMĂȘOIA, fostă parte răzășească din bătrînul Drăgan, în moșia Alexești (sec. XVII-XVIII).

BAHNA¹, loc băhnos pe malul pîrîului Vilna, la N-V de cătunul Halița. [Parte a moșiei Mogoșești] *Partea Bahnăi a Handocăi*: ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/241 (1715/cca 1805). *Bahnă*: ARH. Ipa 6 (1959). *În Băhnă*: ANCH. (Ipa).

BAHNA², loc băhnos pe malul pîrîului Stavnic, la E de s. Cioca-Boca. *Bahnă*: ARH. Șch. 17 (1995). *Băhna*: ANCH. (CoB). *În Băhnă*: *Ibidem*.

BAZINUL LUI BUZDUGAN v. **La Budăi**¹.

BEJENARII, mahala în marginea de N a satului Ipatele, pe Dealul Poiana, la ieșirea din localitate spre satele Mironeasa și Cioca-Boca. *Bejănării*: ANCH. (Ipa).

Mahalaua, de cca opt gospodării ale familiilor Acătincăi, Chelaru, Diaconu ș.a. s-a format în sec XIX de către bejenari.

BÎCUL, sat pe dreapta pîrîului Stavnic, în comuna Ipatele.

I. *Șăndreni*: DIR XVII/4, 359 (1619). *Șăndrești*: Ghibănescu, S. I. X, adaos I (1617-1618). *Șendreni*: REP. IST. 84 (1772-1896). *Șendrești*: *Ibidem* (1812-1845). II. *Bîcu*: REP. IST. 84 (1839). *Bîcul*: *Ibidem* (1839-1988). *Bîcu*: ANCH. (Bîc).

Coasta Bîcului, coasta de E a dealului Holciu, la V de satul Bîcul: ARH. Ipa 2 (1956), 5 (1956), 6 (1959). *Coasta Bîcului*: ANCH. (Bîc). (Cu omisiunea toponimului) *Coasta sâtului*: *Ibidem*.

(În compus, științific) *Dealul Bîcu-Frenciugi*, dealul dintre pîrîul Stavnic și pîrîul Văscăneasa, între satele Bîcul și Frenciugi: PLOSCARU, P.C.M. (1973), 109. (Cu omisiunea entopicului) *Bazon cel din poala [Dealului] Bîcului*: NONEA, L (1943), 51.

(Cu omisiunea apelativului *pădure*) *Tr[upul] Bîcu*, pădure la S-V de satul Bîcul: ARH. OC. GRA 49 (1989), 21, 53 (1989).

Rîpa Bîcului, teren la N-V de satul Bîcul, la obîrșia Pîrîului Humăria: ARH. Ipa 9 (1959). *Rîchile Bîcului*: ARH. Ipa 5 (1956), *Rîpile Bîcului*: ARH. Ipa 9 (1959). *Rîchile Bîcului*: ANCH. (Bîc). – Vezi și **Humăria**².

Șesul Bîcului, șes pe malul drept al pîrîului Stavnic, la S-E de satul Bîcul. (Oficial) *Șăs Bîcu*: ANCH. (Bîc). *Șăsu Bîcu(lu)*: *Ibidem*. (Popular, cu omisiunea toponimului) *În Șăs*: *Ibidem*.

Oiconimul este, la origine, antroponimul *Bîcu* în funcție toponimică absolută, desemnînd o perosană neidentificată din primele decenii ale sec. XIX.

BÎRLANȚUL, teren la N de satul Cuza-Vodă, între pîrîul Vilna și Gîrla după Deal. *Șapte pămînturi în Bîrlanțu*: ARH. IȘ. DOC. 407/139 (1759-1760). *Bîrlanț*: ARH. Ipa 5 (1956), 9 (1959), RUSU, C. (1981), 215. *Bîrlanțu*: ARH. IAȘ. PRIM. IPA 1/1945, f. 250^f (1946). *Pe Bîrlanț*: REP. ARH. 207 (1984). *Bîrlanțu*: ANCH. (Ipa, CzV).

Toponimul este, la origine, probabil numele de persoană (poreclă?) *Bîrlanț*, foarte rar.

BOBEICA, movilă pe malul stîng al pîrîului Stavnic, în Șesul Mare, la cca 700 m N de Podul Înalt. *Bobéica*: ANCH. (Bîc, Fre).

BORĂȘTII v. Cuza-Vodă (I).

BREHUDEANUL, teren la obârșia pîrîului Văscăneasa, la E de satul Ipatele. *Brehudeanu*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). (*În Brehudeánu*: ANCH. (Ipa).

Terenul a aparținut unui Brehudeanu din satul Ipatele (sfîrșitul sec. XIX - începutul sec. XX).

BROSCĂRIA, baltă în marginea de S a satului Cioca-Boca, la confluența Gîrlei Gropușorului cu pîrîul Stavnic. *La Broscării*: ANCH. (CoB). (Prin extensie, terenul de lîngă baltă) *Broscărie*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959), ARH. Șch. 10 (1959).

Coasta Broscăriei, coastă de deal, la S de satul Cioca-Boca: ARH. Ipa 2 (1956). *Coásta Broscării*: ANCH. (CoB).

Pódu la Broscării, pod peste Gîrla Gropușorului, pe drumul de la Cioca-Boca spre satul Bîcu: ANCH. (CoB).

BUCILE CURULUI v. **Ruptura**¹.

BULBOANA ȘCHEII v. **La Bulboană**.

BURSUCĂRIA, teren la N de satul Bîcul, în tarlăua Lungul Vîntului. *Bursucărie*: ARH. Ipa 2 (1956), 4 (1956), 6 (1956). *Bursucăria*: ANCH. (Bîc).

CALEA IPATELUI v. **Ipatele**.

CAPETELE, teren pe malul drept al Pîrîului Frasin, la N de Podul Zagan și la E de satul Ipatele (partea Slobozia). *Pi Cápite*: ANCH. (Ipa).

Terenul, nearabil, se află în capetele unor ogoare din tarlăua Țarna.

CAPUL DEALULUI, cap de deal la N-V de satul Cioca-Boca. *Cápu Deálulu*: ANCH. (CoB).

CAPUL LANULUI v. **Lanul**.

CĂPOTEȘTII, fost sat, pe malul stîng al pîrîului Stavnic, astăzi pe teritoriul Satului Nou (com. Șcheia).

Dealul Căpotești, deal în interfluviul pîraielor Stavnic și Ușița: HARTA VAS. (1888), CHIRIȚĂ D.G.V. (1889), 167, OBREJA, D.G.I. (1979), 41. *Dealul Căpoteștilor*: ATLAS MOLD. (1892), ȘENCHEA, C. (1943), 86.

Pădurea Căpoteștilor, pădure pe Dealul Căpoteștilor: REP. ARH. (1984), 387.

Poiana Căpoteștilor, fostă poiană în marginea de S-E a Pădurii Căpotești. (Cu omisiunea oiconimului) *Poiana Căpoteștilor*: ARH. BUC. MĂN. BÎR. V/9 (1696), C.D.M. IV 1828 (1696), ARH. IȘ. DOC. 66/55, f. 3^v (1761/1838). *Poiana cea Mare*: ARH. BUC. MĂN. BÎR. V/4 (1646).

Partea de S-E a Poienii Căpoteștilor, cu cătunul Căpotești, și o parte a Pădurii Căpotești, astăzi tarlăua Cioatele, fac parte din teritoriul satului Cioca-Boca.

CĂRAREA LUI UNGUREANU, cărare de la școala veche din satul Bîcul spre Puntea lui Ungureanu de peste pîrîul Stavnic. *Carărea lu Ungureánu*: ANCH. (Bîc).

Cărarea trecea pe pămîntul locuitorului Ion C. Ungureanu.

CĂTURII MĂNDIȚEI, fost pîlc de cături, pe Podiș, la cota 357,9 m: *Cătúrii Măndițî*: ANCH. (Ipa). Numit și *Húciu Măndițî*: ANCH. (Ipa).

Măndița lui Ion Crețu, proprietara locului, a trăit la sfîrșitul sec. XIX și în primele decenii ale sec. XX.

CERCHEZ-CIER v. **Cerchezul**.

CERCHEZUL, teren în tarlăua Lunca, la E de satul Bîcul. [*Poiana*] *Cerchezu*: ARH. BUC. PL. VAS 1 (1818), B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845). (*În*) *Cerchez*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). (*În compus*) *Cerchez-Cier* și *Lunca-Cerchez*: ARH. Ipa 6 (1959). *Cerchéz*: ANCH. (Bîc).

Cerchez, deschizătorul poienii, a trăit probabil în sec. XVIII.

CHELDEȘTII, fost sat, probabil pe Dealul Mare, la obîrșia pîrîului Văscăneasa. *Cheldeșt<i>*: GHIBĂNESCU, S. I. X 10 (1586). *Cheldește*: *Ibidem* 11 (1587). *Childeșt<i>*: *Ibidem* 12 (1592), 13 (1596). (*Moșia*) *Childeștii*: ARH. IȘ. DOC. 425/130 (1762), ARH. BUC. DOC. IST. CLIII/231 a, b

(1797). *O bucată de moșie Șăndrenii, capătul despre apus cu nume de Childești*: ARH. IȘ. DOC. 416/140 (1829).

Drumul Childeștilor, fost drum din satul Childești pînă la pîrîul Stavnic, despărțind moșia Șendreni de Frenciugi. (În perifrază toponimică) *Un drumușor ce vine de la Childești*: GHIBĂNESCU, S. I. X 307 (1761), ARH. IȘ. DOC. 425/129 (1761). *Drumul Childeștilor*: GHIBĂNESCU S. I. X 307 (1838), ARH. IȘ. DOC. 66/55, f. 4^r, 5^r, 5^v (1838). *Acel drum părăsit al Childeștilor*: ARH. FOC. DOC VII/32 (1839).

Oiconimul derivă din antroponimul *Cheldea*, cu sufixul - ești, numele unei persoane neidentificate din sec. XV sau prima jumătate a sec. XVI.

CHILDEȘTII v. Cheldeștii.

CHIUJDEȘTII, fost sat în stînga cursului superior al pîrîului Vilna. *Chiujdeștii* (trad.): GHIBĂNESCU, S. I. XIX 126 (1579), REP. IST. 228 (1797-1839).

O siliște a satului a existat în a doua jumătate a sec. XVIII pe pîrîul Văscăneasa.

CIERUL¹, teren în partea de N a satului Ipatele, la obîrșia Gîrlei lui Chelaru. *În Ciiér*: ANCH. (Ipa).

Apelativul ‘*cier* loc îngrădit, pentru păscutul cailor’ este puțin cunoscut astăzi în satele de pe pîraiele Vilna și Stavnic.

CIERUL², teren între marginea de S-E a satului Bîcul și pîrîul Stavnic. (*În*) *Cier*: ARH. Ipa 2 (1956), 4 (1956), 6 (1959). *În Ciiér*: ANCH. (Bîc).

CIMITIRUL, cimitir în marginea de S-E a satului Cuza-Vodă. (Prin extensie) *La Cimitir*, teren pe Dealul Cuzei, la E de cimitir: ARH. Ipa 3 (1956), 8 (1959). *După Cimitir*: REP. ARH. (1984), 209. *Dúpå cimitír*: ANCH. (CzV).

CIOATELE, teren la N de satul Cioca-Boca (cătunul Căpotești). (*În*) *Cioate*: ARH. Șch 5 (1956), 10 (1959), RUSU, C. (1981). REP. ARH. (1985), 386, ARH. Șch. 17 (1995). *Cioátili*: ANCH. (CoB).

Toponimul amintește de o defrișare din jurul anului 1935.

CIOCA-BOCA, sat la confluența pârîului Ușița cu Stavnicul, în comuna Șcheia. I. *Grindu*, sat: B.A.R. H. C.F.R. 2901 (1838), 3707 (1845). II. *Cioca-Boca*: REP. IST. 559 (1835-1988). [*Moșia*] *Cioca-Bucu*: ARH. IȘ. PL. 770 (1866). *Cioca-Bóca*: ANCH. (CoB).

Izlazul Cioca-Boca, izlaz în partea de N-V a satului Cioca-Boca. (Oficial) *Izlaz Cioca-Boca*: ARH. Șch. 10 (1959). *Izlaz Cioca-Boca-Vest*: *Ibidem* 17 (1995). (Popular, cu omisiunea oiconimului) *Izlázu*: ANCH. (CoB). *Pi Izláz*: *Ibidem*.

(Oficial) *Lunca Cioca-Boca*, teren la E de satul Cioca-Boca, între pîraiele Stavnic și Găunoasa: ARH. Șch. 10 (1959). (Cu omisiunea oiconimului) *Lunca*: ARH. Șch. 10 (1959). *Lúnca*: ANCH. (CoB).

(Prin confuzie) *Pîrîul Cioca-Boca*, cursul pîrîului Ușița pe teritoriul satului Cioca-Boca. *P[îrîul] Cioca-Boca*: ATLAS MOLD. (1892).

CIUȘMEAUA DIN VĂLMĂȘIE v. **Șipotul Rusului**.

COADA HUMĂRIEI v. **Humăria**².

COADA SILIȘTII v. **Siliștea**¹.

COASTA v. **Holciul**.

COASTA BÎCULUI v. **Bîcul (II)** și **Holciul**.

COASTA BROSCĂRIEI v. **Broscăria**.

COASTA HUMĂRIEI v. **Humăria**¹.

COASTA MOBILEI v. **La Mobile**.

COASTA SATULUI¹ v. **Holciul** și **Ipatele**.

COASTA SATULUI² v. **Bîcul (II)**.

COBUȚUL fostă gospodărie izolată, pe moșia Mogoșești, în partea de S-E a satului Ipatele, pe Dealul Mare. *Din drumul cel mare de la Cobuțul, pe zarea dealului pînă în hotarul Șândrenilor și Frânciucilor*: ARH. IȘ. DOC. 425/130

(1762). (În sintagmă sinonimică parțială) *Mogoșeștii sau Cobuțul*: REP. IST. 1081 (1851).

Dealul Cobuțului, numele Dealului Mare în zona gospodăriei Cobuțul: NONEA, C. (1942), 146. *Dealul lui Cobuț*: *Ibidem*, 145.

Fîntîna Cobuțulu, fîntînă la Răscrucea Cobuțului: ANCH. (Ipa).

Răscrucea Cobuțului, răscruce de drumuri pe Dealul Cobuțului, la S-V de Jidovină: NONEA, C. (1942), 145. *Răscrucea lui Cobuț*: *Ibidem*, 147.

Cel mai vechi Cobuțul este un bătrîn al moșiei Borăști, din prima jumătate a sec. XVII: BIBL. NAȚ. DOC. MOLD. XX/131 (1690, menț.). Urmașii săi, răzeși în moșia Mogoșești, sînt Dumitru Cobuțul cu fiii: C.D.M. III 2065 (1761); Gavril Cobuțul: ARH. IȘ. DOC. 698/15 (1690). Familia Cobuțul a dispărut din Ipatele în sec. XIX.

COCOȘELE DE CĂMILĂ v. La Movile.

COJOCĂRIȚA fostă poiană, astăzi tarla la N-V de satul Cioca-Boca. *O poiană numită Cojocărița* (trad.): DRH XXII, 69 (1634). *Una poiană anume Cojocărița*: MIHAIL, D. 54 (1659). *O poiană ce să chiumă Cojocărița*: C.D.M. III 396 (1659), 973 (1663). *O poiană numită Cojocărița*: ARH. IȘ. DOC 422/7 (1663). *Poiana Cojocărița*: ARH. BUC. PL. VAS. 1 (1818). *Cojocărița*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959), ARH. Șch. 10 (1959). *Tarlaua Cojocăriței*: RUSU, C. (1981), 209, REP. ARH. (1985), 386. *Cojocărița*: ANCH. (CoB).

– Vezi și **Rogoazele**.

Gîrla (din) Cojocărița, pîrîu temporar, afluent drept al pîrîului Ușița, în tarlaua Cojocărița: ANCH. (CoB).

Hûciu Cojocărițî, fost huceag la N de tarlaua Cojocărița: ANCH. (CoB). - Numit și *Ogórul Pópi*: ANCH. (CoB).

Toponimul păstrează amintirea deschizătorului poienii (Cojocar, probabil sec. XVI) și a soției sale, Cojocărița, proprietara terenului.

COMUNA, tarla la S-V de satul Cioca-Boca. *Comună*: ARH. Ipa 2 (1956), 4 (1956), 6 (1959). *Comúna*: ANCH. (Bîc). *Pămîntu Comúni*: *Ibidem*.

Pe tarla, de cca 54 ha, fostă în proprietatea comunei Bîcul, s-a făcut o împrăștiere în anul 1921.

CORCIOVOAIA, teren în marginea de S a satului Ipatele. *Cociorvuăia*: ANCH (Ipa).

Toponimul amintește de numele unei proprietare din sec. XIX.

CORNIȘUL LUI ORFANU v. **La Orfanu**.

COSTEȘTII, teren în marginea de N-E a Pădurii Iezerului.

Costești: ARH. Ipa 8 (1959). *La Costea*: ARH. Țbn 5 (1956). *La Costești*: ANCH (Ipa).

Terenul a aparținut familiei Costea din Ipatele (sec. XIX-XX) pînă în anii 1950-1960.

COȘERELE, teren în tarlăua Țarna, între Ipatele și Slobozia. *La Coșere*: REP. ARH. (1984). *Coșării*: ANCH (Ipa). *La Coșări*: ANCH. (Ipa).

Drumul la Coșere, drum spre Coșere, pornind din fața dispensarului uman din satul Ipatele: *Drúmu la Coșări*: ANCH. (Ipa).

Toponimul amintește de vechile coșere boierești din sec. XIX-XX.

COTUL BÎZEI, teren în partea de S-E a satului Cioca-Boca, într-un cot al cursului vechi al pîrîului Stavnic. *Cotul Bîzei*: ARH. Șch. 10 (1959). *Cótu Bîzi*: ANCH. (CoB).

Terenul a aparținut locuitorului Vasile Bîza din satul Cioca-Boca, la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX.

COTUL CUZEI, hliză a moșiei Borăști, în tarlăua După Cimitir, pe malul drept al pîrîului Vilna. *Cotu Cuzei*:

ARH. Ipa 3 (1956). *Cotu Cuzii*: ARH. IȘ. PL. 836 (1922).
Cotul Cuzii: ARH. Ipa 8 (1959). *Cótu Cúzî*: ANCH. (CzV).

Toponimul amintește de un cot (cătun) al satului Borăști, proprietate a familiei Cuza în sec. XVIII-XIX, reprezentat pe un plan din anul 1845 (B.A.R. H. C.F.R. 3707).

COTUNA IEZERUL(UI) v. **Iezerul**.

CRACUL POPII, parte (crac) a(l) satului Ipatele în jurul școlii și al casei parohiale. *Crácu Pópi*: ANCH. (Ipa).

CREASTA IEZERULUI v. **Iezerul**.

CREASTA PETREȘTI(LOR) v. **Petreștii**.

CREASTA PRISACA v. **Prisaca**.

CUCUIUL, locul cel mai înalt de pe Dealul Borăștilor, pe care se află Pădurea Rusa. (Prin extensie) *Dealul Cucuiului*: HARTA IȘ. (1912).

CULMEA ALEXEȘTI(LOR) v. **Alexeștii**.

CULMEA BORĂȘTILOR v. **Cuza-Vodă (I)**.

CULMEA CUZA-VODĂ v. **Cuza-Vodă (II)**.

CULMEA PETREȘTILOR v. **Petreștii**.

CURĂTURA, fostă curătură la S de satul Cuza-Vodă, la obârșia pârului Valea Popii. *În Curătură*: ARH. Ipa 8 (1959). (La plural) *În Curături*: *Ibidem* 3 (1956).

CUZA-VODĂ, sat pe pârul Rapoda, în comuna Ipatele. I. *Borăști*: DIR XVI/4, 148 (1596-1597), REP. IST. 331 (1772-1929). *Boresti*: B.A.R. H. V-405 (1864). *Boreștii*: Iorga, S. D. VI 174 (1811), B.A.R. H. C-CXII-47 (1854). *Boureshiti*: B.A.R. H. D-V-3 (1837). *Borăști*: ANCH. (CzV).

(Științific) *Culmea Borăștilor*, culmea dealului dintre satul Borăști și satele Griești și Drăgești: ȘENCHEA, C. (1943), 82, 187. – Numită și *Culmea Cuza-Vodă*.

Dealul Borăști, deal la S de satul Borăști: HARTA M. (1961), OBREJA, D.G.I. (1979), 29. *Dealul Boreșcilor*: HARTA VAS. (1889). *Dealul Borești*: ATLAS MOLD. (1892).

Pîrîul Borăști, afluent drept al pîrîului Velna cu obîrșia și cursul în satul Borăști: B.A.R. H. D-VI-82 (1908). – Vezi și **Rapoda**.

Valea Borăști, valea pîrîului Rapoda, pe care se află satul Borăști: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 27. *Fundul văii Borăștilor*: ARH. IȘ. DOC. 407/139 (1741-1742), ARH. BUC. DOC. IST. CCV/145 (1797).

II. *Cuza-Vodă*, sat: REP. IST. 331-332 (1929-1969). *Cúza-Vódî*: ANCH. (CzV).

(Științific) *Culmea Cuza-Vodă*, culmea dealului dintre satul Cuza-Vodă și satele Griești și Drăgești: ANCH. OC. GRA 16 (1968). – Numită și *Culmea Borăștilor*.

Dealul Cuza-Vodă, dealul de la V de satul Cuza-Vodă: ARH. Tod. 12 (1959), HARTA M. (1961). (Sinonim cu *Culmea Cuza-Vodă*. (Cu oiconimul redus, oficial) *În Dealul Cuza*: ARH. Tod 1 (1956). *Dealul Cuzii*: *Ibidem*. *Deálu Cuzî*: ANCH (Sfr, Gri, Dră).

(Cu oiconimul redus) *Drumul Cuzei*: 1. Drumul din satul Ipatetele (Slobozia) spre satul Cuza-Vodă, cu ieșirea pe la Podul lui Postîrnac. 2. Drumul din satul Tungeji spre satul Cuza-Vodă. 3. Drumul din satul Griești spre satul Cuza-Vodă. 4. Drumul din satul Drăgești spre satul Cuza-Vodă. *Drúmu Cúzi(i)*: ANCH. (Ipa-Slb, Tun, Gri, Dră).

Zarea Cuzei, culmea dealului dintre satul Cuza-Vodă și satele Valea-Popii și Drăgești. *Zárea Cúzi(i)*: ANCH (VaP).

DEALUL ALEXEȘTI(LOR) v. **Alexeștii**.

DEALUL BÎCU v. **Bîcul** (II).

DEALUL BÎCU-FRENCIUGI v. **Bîcul** (II).

DEALUL BORĂȘTILOR v. **Cuza-Vodă** (I).

DEALUL CĂPOTEȘTILOR v. **Căpoteștii**.

DEALUL CEL MARE v. **Dealul Mare**.

DEALUL COBUȚULUI v. **Cobuțul**.

DEALUL CUCUIULUI v. **Cucuiul**.

DEALUL CUZA-VODĂ v. **Cuza-Vodă** (II).

DEALUL CUZEI, deal în partea de N a satului Cuza-Vodă. *Dealul Cuza*: ATLAS. MOLD. (1892), ARH. Țbn 4 (1956), OBREJA, D.G.I. (1979), 66. *Dealul Cuzei*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 27, ARH. Ipa 3 (1956), 9, (1959). *Dealul Cuzii*: ARH. Ipa 8 (1959), REP. ARH. (1984), 207. *Deálu Cúzi(i)*: ANCH. (CzV).

Pe deal au fost proprietățile familiei Cuza (sec. XVIII-XIX).

DEALUL CUZII¹ v. **Cuza-Vodă** (II).

DEALUL CUZII² v. **Dealul Cuzei**.

DEALUL DOSCHINA v. **Dospina**.

DEALUL HALIȚA v. **Halița**.

DEALUL HANȚUL v. **Hanțul**.

DEALUL HOLCIU v. **Holciul**.

DEALUL HUMĂRIA v. **Humăria**¹.

DEALUL HUMĂRIEI v. **Humăria**¹.

DEALUL IEZER(ULUI) v. **Iezerul**.

DEALUL IPATELE v. **Ipatele**.

DEALUL LUI COBUȚ v. **Cobuțul**.

DEALUL MARE, culme deluroasă între pîrîul Vilna, cursul superior al pîrîului Văscăneasa și pîrîul Stavnice, în partea de E și de N a satului Ipatele. *Dealul cel Mare*: ARH. IȘ. DOC. 407/119 (1838), ARH. IȘ. ANAF. 106, f. 25^v (1847). *Dealul cel Mari*: ARH. IȘ. ANAF. 20, f. 150^r, 151^{r-v}, (1838). *Dealul Mare* (trad.): DRH I, 18 (1400), Ghibănescu, S.I. XXII, 38 (1685), CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 42, 101, DENSUSIANU, R. 471^r (1893), ARH. Ipa 3 (1956), 8 (1959), REP. ARH. (1984), 207. *Dialul Mari*: Ghibănescu, S.I. XXII, 46 (1685/1697), ARH. IȘ. ANAF. 106, f. 25^v (1847). *Diálu Mări*: ANCH. (Ipa).

DEALUL MIJLOACE v. **Mijloacele**.

DEALUL OLARIU(LUI) v. **Dealul Olarului**.

DEALUL OLARU v. **Dealul Olarului**.

DEALUL OLARULUI, parte a Dealului Cuza-Vodă, în marginea de N-V a satului Cuza-Vodă. *Dealul Olariu*:

CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 27, 131, 155, OBREJA, D.G.I. (1979), 164. *Dealul Olaru*: ARH. Ipa 7 (1959). *Dealul Olarului*: *Ibidem* 8 (1959). (Prin restricție) *În Olari*: ARH. Ipa 3 (1956). (Oficial) *Pe Zari Olari*: *Ibidem* 4 (1956). *Diálu Olăriulu*: ANCH. (CzV).

Pe deal a avut o proprietate N. Olaru: ARH. Ipa 1/1942-1945, f. 10^r (1922).

DEALUL OSOAIA v. **Osoiul**.

DEALUL OSOIUL v. **Osoiul**.

DEALUL PETREȘTILO v. **Petreștii**.

DEALUL PICIORULUI v. **Hanțul**.

DEALUL PIETRĂRIA v. **Pietrăria**.

DEALUL POIANA v. **Poiana**.

DEALUL PRISACA v. **Prisaca**.

DEALUL SLOBOZIA v. **Slobozia**.

DEALUL SLOBOZIA-IPATELE v. **Slobozia** și **Ipatele**.

DEALUL STÎNEI v. **Dealul Stînii**.

DEALUL STÎNII, coasta de V a Dealului Poienii, la E de Slobozia (Ipatele). *Dealul Stînei*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Dealul Stînii*: *Ibidem* 6 (1959), 9 (1959). *Diálu Stînii*: ANCH. (Ipa-Slb).

Toponimul amintește de o stînă veche (sec. XIX)

DEALUL ȚARINEI v. **Țarina**³.

DEALUL VARNIȚA v. **Varnița**.

DEALUL VIEI¹, coastă de deal în partea de S-E a satului Bîcul: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Diálu Gîi*: ANCH. (Bîc).

Toponimul amintește de via proprietarului Dumitru Dănulescu din prima jumătate a sec. XX.

DEALUL VIEI² v. **Dealul Viilor**.

DEALUL VIILOR, coasta de E a Dealului Cuza-Vodă, la S-V de satul Cuza-Vodă: ATLAS MOLD. (1892), ARH. Ipa 7 (1959), RUSU, C. (1981), 215, REP. ARH. (1984), 209. (La

singular) *Dealul Viei*: ARH. Ipa 4 (1956), OBREJA, D.G.I. (1979), 66. (Cu entopicul *zare*) *Zarea Viilor*: ARH. Ipa 1/1942-1954, f. 10^r (1922).

DEALUL VILNEI v. Vilna.

DEPRESIUNEA IPATELE v. Ipatele.

DEVĂLMĂȘIA, izlaz la obârșia pîrîului Strîmba. În *Devălmășie*: ARH. Ipa 9 (1959). În *Vălmășie*: *Ibidem* 4 (1956), 9 (1959). *Vălmășîia*: ANCH. (Ipa-Slb). – Vezi și **Șipotul Rusului**.

Izlazul a fost cumpărat în devălmășie de obștea satului Slobozia de la P.D. Costea, în prima jumătate a sec. XX.

DOSCHINA v. Dospina.

DOSPINA, teren în partea de N a satului Bîcul. (În) *Doschina*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959), RUSU, C. (1981), 214, REP. ARH. (1984), 209. *Dospina*: ARH. Ipa 9 (1959). *Doschina*: ANCH. (Bîc).

Poiana Dospina, fostă poiană pe terenul Dospina: B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845). (Prin omisiunea toponimului). (În) *Poiană*: ARH. Ipa 2 (1956). *Poiana*: *Ibidem* 9 (1959). *Poiána*: ANCH. (Bîc).

Dealul Doschina, deal la N-V de satul Bîcul: ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912), ȘENCHEA, C. (1943), 144.

G[îrla] [Dosp]ina, afluent drept al pîrîului Stavnic, la N de satul Bîcul, cu obârșia în Șipotel: B.A.R. H. C.F.R. 2901 (1838). *Pîrîul Despinei* (sic!) GHIBĂNESCU, S.I. X, 307 (1761). *Pîrîul Doschinii*: ARH. IȘ. DOC. 407/119 (1761/1838, menț.). *Pîrîul Dospina*: ARH.IȘ. ANAF. 105, f. 33^v (1846/1848). *Pîrîul Dospinii*: ARH. IȘ. DOC. 66/55, f. 3^v (1761/1838 menț.), 425/129 (1761). – Vezi și **Șipotelul**².

Toponimul primar este, probabil, numele poienii, care a conservat un antroponim *Dospina* (cu palatalizare moldovenească, *Doschina*).

DRĂGĂNEȘTII, trup (bătrîn) al moșiei Alexești (sec.XVII-XIX), pe malul drept al pîrîului Vilna.

Drăgan, bătrînul, este menționat în 1659.

DRUMUL CHILDEȘTILOR v. **Cheldeștii**.

DRUMUL COASTA PETREȘTILOR v. **Petreștii**.

DRUMUL CUZEI v. **Cuza-Vodă** (II).

DRUMUL FUNDUL POIENII v. **Ursoaia**.

DRUMUL GOSTATULUI v. **Gostatul**.

DRUMUL HUMĂRIEI v. **Humăria**¹.

DRUMUL IEZERULUI v. **Iezerul**.

DRUMUL IZLAZULUI v. **Izlazul**².

DRUMUL LA COȘERE v. **Coșerele**.

DRUMUL LA IPATELE v. **Ipatele**.

DRUMUL (PE) DEALUL OSOIUL v. **Osoiul**.

DRUMUL PICIORULUI v. **Hanțul**.

DRUMUL PÎRĂOANILOR v. **Pîrîul**.

DRUMUL POIENII v. **Poiana**.

DRUMUL ȚARINEI v. **Țarina**².

DUMBRAVA¹, fostă pădure pe Dealul Mare, la N de satul Alexești. *În marginea dumbrăvii* (trad.): DRH I, 18 (1400). *Dumbravă* (trad.): ARH. IȘ. DOC. 407/119 (1400/1838). *La Dumbravă* ARH. IȘ. DOC. 407/81 (1816).

Toponimul este apelativul *dumbravă* ‘pădure de stejar’ toponimizat. În anul 1816, în Dumbravă era loc de cosit.

DUMBRAVA², tarla la S de Pîrîul lui Fetiș, pe moșia satului Cuza-Vodă (fostă moșia Alexești). *Prin dumbravă și peste dumbravă* (trad.): DRH III, 249 (1493): *Dumbráva*: (ANCH. (CzV)).

Terenul a devenit arabil prin defrișarea pădurii de stejar în sec. XVIII-XIX.

DUPĂ CIMITIR v. **Cimitirul**.

DUPĂ DEAL, tarla pe coasta de N-E a Dealului Cuzei. *După Deal*: ARH. Ipa 3 (1956). *Dúpă Diál*: ANCH. (CzV). *Arám Dúpă Diálu*: *Ibidem*.

DURUITOAREA, mic prag pe cursul pârului Stavnic, la N-E de satul Cioca-Boca. *Durăetoare*: ARH. Șch 6 (1956). *Duruetoare*; NONEA, C. (1942), 67, NONEA, C.B. (1958), 181. *Duruitoare*: ARH. Șch 7 (1956). *Durăituărea*: ANCH. (CoB).

Valea Duruietorei, șes pe malul stîng al pârului Stavnic, la E de Duruitoare: NONEA, L. (1943), 102. *Valea Duruitoarei*: *Ibidem*.

FETIȘUL v. **Pîrîul lui Feteș**.

FÎNTÎNA BUZEI v. **Fîntîna lui Buză**.

FÎNTÎNA COBUȚULUI v. **Cobuțul**.

FÎNTÎNA LUI BUZĂ, fostă fîntînă la N-V de satul Bîcul, pe malul Gîrlei Humăriei. *Fîntîna Buzei*: ARH. Ipa 2 (1956). *Fîntîna (lui) Buză*: *Ibidem* 4 (1956), 6 (1959). *Fîntîna lu Búzá*: ANCH. (Bîc).

Pódu de la Fîntîna lu Búzá, pod peste Gîrla Humăriei, lîngă Fîntîna lui Buză: ANCH. (Bîc).

Fîntîna a fost săpată de un locuitor Buză (sec.XIX).

FÎNTÎNA VĂTAVULUI SIMION, fostă fîntînă, la N de satul Cioca-Boca, pe hotarul dintre moșiile Șendreni și Mironeasa. *Font[îna] Vataului Simion*: ATLAS MOLD. (1892).

FÎNTÎNIȚA LUI ALECU AGAPIE, fîntîniță (izvor amenajat) lîngă Podul lui Cojan, pe malul drept al pârului Vilna. *Fîntînița lu Alécu Agápii*: ANCH. (CzV).

Fîntînița a fost amenajată de Alexandru Agapie din Cuza-Vodă prin anii 1960-1970.

FRASINUL, pădure la N de satul Ipatele (Slobozia), la obîrșia Pîrului Frasinului. *Pădurea Frasinului*: ARH. IȘ. PL. 1175 (cca 1930).

Pîrîul Frasinului, numele cracului drept și al cursului superior al pârului Strîmba, în perimetrul Pădurii Frasinului. *Pîrăul Frasin*: ARH. Ipa 5 (1956). *Pîrîul Frasin*: REP. ARH. (1984), 207. *Pîrîul Frasinul*: OBREJA, D.G.I. (1979), 84. *Pîrîul*

Frasinului: ARH. IȘ. PL. 1175 (cca 1930). (Cu toponimul sufixat) *Pîrîul Frăsinet*: ARH. IȘ. PL. 2333 [cca 1930]. *Pîrăul Frăsînuhu*: ANCH. (Ipa-Slb).

FUNDĂTURA, partea de N-E a satului Ipatele.
Fundătura: ANCH. (Ipa).

FUNDUL POIENII v. **Ursoaia**.

FUNDUL VILNII v. **Vilna**.

GARDUL VECHI, teren la S-E de satul Cuza-Vodă: ODOBESCU, C., f. 297^r (1871). *Hliza de la Gardu Vechi*: ARH. IȘ. PL. 836 (1922). *Gardu(l) Vechi*: ARH. Ipa 3 (1956), 7 (1959). *Gardul [Vechi]*: *Ibidem* 9 (1959). *Gárdú Véchi*: ANCH (CzV)

Toponimul amintește de gardul vechi al unei foste vetre (siliște) a satului Alexești (sec.XV-XVII).

GĂVANUL, teren între satul Ipatele și partea (cartierul) Slobozia. *Din sus despre Gavan*: ARH. IȘ. DOC. 425/54 (1715). *Gavan*: ARH. IȘ. ANAF. 71, f. 19^v (1721), DENSUSIANU, R. 4551, f. 471^r (1893), ARH. Ipa 4 (1956), 9 (1959). *Hotarul Gavanului*: ARH. IȘ. DOC. 425/54 (1715). *Găvanul*: ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/241 (1715/cca 1805). *Gavánu*: ANCH. (Ipa).

*Diálul Gavánu*lu, dealul pe care se află terenul Gavanul: ANCH. (Ipa).

Numele este entopicul *găvan* ‘relief negativ de forma unui găvan’, în funcția toponimică.

GÎRLA COJOCĂRIȚA v. **Cojocărița**.

GÎRLA DE LA BUDĂI v. **La Budăi**¹.

GÎRLA DE LA CHELARU, cracul drept al Pîrîului Ipatele.

Gírła di la Cheláriu: ANCH. (Ipa).

Gîrla izvorăște de lângă gospodăria lui Vasile Chelaru.

GÎRLA DE LA OBUZ v. **La Obuz**.

GÎRLA DIN COJOCĂRIȚA v. **Cojocărița**.

GÎRLA DOSPINA v. **Dospina**.

GÎRLA DUPĂ DEAL, pîrîu temporar, afluent drept al pîrîului Vilna, la N-E de satul Cuza-Vodă: *Gîrla după Dial*: ANCH. (CzV).

GÎRLA GROP(U)ȘORULUI v. **Gropușorul**.

GÎRLA LA TEOFIL, afluent stîng al pîrîului Strîmba, între satul Ipatele și cartierul Slobozia: *Gîrla la Teofil*: ANCH. (Ipa-Slb).

Gîrla curge pe pămîntul lui Teofil Leuștean din Slobozia.

GÎRLA LUI AGACHI, pîrîu temporar, afluent stîng al pîrîului Vilna, la S de satul Alexești. *Gîrla lu Agáchi*: ANCH. (Alx).

Pódu di la Gîrla lui Agáchi, pod pe șoseaua Negrești – Ipatele: ANCH. (Alx).

Gîrla curge pe pămîntul lui Neculai Agachi (prima jumătate a sec. XX) din Cuza-Vodă.

GÎRLA LUI MIHĂILĂ, pîrîu temporar, afluent drept al pîrîului Stavnic, între Gîrla Gropușorului și Șipoțelul. *Gîrla lu Mihăilă*: ANCH. (Bîc).

Gîrla pornește din capătul ogorului lui Toader Mihăilă.

GÎRLA SEACĂ v. **Stavnicul**.

GÎRLA STAVNICULUI v. **Stavnicul**.

GÎRLA ȘIPOȚELULUI v. **Șipoțelul**².

GOSTATUL, terenul din jurul administrației IAS (fost GOSTAT) Bîcul, la S de satul Bîcul. *Gostátu*: ANCH. (Bîc).

Drúmu Gostátulu, drum asfaltat prin tarlalele Obștea și Tăietura.: ANCH. (Bîc).

GOSTATUL a fost înființat în 1947 pe proprietatea lui Dumitru Dănulescu, fostă a lui Albert Rîșcanu.

GRINDUL¹ v. **Cioca-Boca**.

GRINDUL², grind între malul stîng al pîrîului Vilna și șoseaua Negrești – Ipatele, la S de confluența pîrîului Rapoda cu pîrîul Vilna. (*Pe*) *Grind*: ARH. Ipa 4 (1956). *Pi Grind*: ANCH. (Alx, CzV)

GRINDUL³, grind în interfluviul pîraielor Vilna și Pîrîul Ipatele, la V de cătunul Halița. *Grind*: ARH. Ipa 4 (1956). *Pe Grindu*: REP. ARH. (1984), 208. *Pi Grind*: ANCH. (Ipa).

GROPUL HANȚULUI v. **Hanțul**.

GROPUL MARE¹, grop la obîrșia Gîrlei după Deal. *Grópu Mári*: ANCH. (Ipa).

GROPUL MARE², grop la obîrșia Gîrlei din Cojocărița. *Grópu Mári*: ANCH. (Bíc). – Vezi și **Gropul Hanțului**.

GROPUL MIC¹, grop aproape de confluența Gîrlei După Deal cu pîrîul Vilna. *Grópu Mic*: ANCH. (Ipa).

GROPUL MIC², grop pe coasta Dealului Hanțului, la V de satul Cioca-Boca. *Grópu Mic*: ANCH. (Bíc).

GROPUȘORUL, grop în partea de S a satului Cioca-Boca. *Grop(u)șóru*: ANCH. (CoB).

*Gîrla Grop(u)șóru*lu, pîrîu temporar, afluent drept al pîrîului Stavnic, cu obîrșia în Gropușor: ANCH. (CoB).

HALIȚA, fost sat la confluența Pîrîului Ipatele cu pîrîul Vilna, astăzi cătun al satului Ipatele. *Ocină din Haliță* (trad.): COSTĂCHESCU, D.M. 63 (1530). *Halița*: REP. IST. 514 (1850-1939). *Hálița*: ANCH. (Ipa).

Dealul Halița, coasta de V a Dealului Mare, la E de satul Halița. (Oficial) *Dealul Halița*: ȘENCHEA, C. (1943), 82. *În Dial la Háliț*: ANCH. (CzV).

(Oficial) *Pădurea Halița*, trup de pădure la obîrșia pîrîului Strîmba, aparținînd proprietarilor de la Halița. *Pădurea Halița*: ARH. IȘ. PL. 2333 [cca 1930].

Toponimul are origine antroponimică (*Haliță*).

HANȚUL, coasta de N-E a Dealului Mare, la V de satul Cioca-Boca și la N-V de satul Bîcul. *Dealul Hantul* (sic!): OBREJA, D.G.I. (1979), 97. *Dealul Hanțu*: CHIRIȚĂ, D.G.I. (1888), 112, 155, ARH. Ipa 5 (1956), 9 (1959). *Diálul Hánțu*: ANCH. (Ipa).

Grópu Hánțulu, grop la obîrșia Gîrlei din Cojocărița, pe Dealul Hanțul: ANCH. (CoB). – Vezi și **Gropul Mare**².

Piciorul Hanțului, prelungire spre S-E a Dealului Hanțul, la N-V de satul Bîcul: ARH. Ipa 5 (1956). (Prin omisiunea antroponimului) *Dealul Piciorului*: ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ (1912), HARTA M. (1961). *Diálu Chicióruļu*: ANCH. (Bîc). (Prin reducerea sintagmei) (*Pe*) *Picior*: ARH. Ipa 2 (1956), 4 (1956), 6 (1959).

Drumu Piciorului, drum din satul Bîcul spre Podiș, pe Picior. *Drúmu Chicióruļu*: ANCH. (Bîc).

Toponimul are origine antroponomică (*Hanțu*, sec. XVIII-XIX).

HĂȚAȘUL¹, fost hățaș, astăzi drum din Ipatele (Slobozia) spre suhatul satului, între tarlalele Osoiul și Țarna. *Hațáșu*: ANCH. (Ipa-Slb).

HĂȚAȘUL², fost hățaș la marginea de E a cartierului Zecimi (satul Bîcul), spre tarlăua Silișteea. *Hațáș*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Hațáșu*: ANCH. (Bîc).

HÎRTOPII, teren pe coasta de V a Dealului Mare, în partea de S a satului Ipatele. *În Hîrtóchi*: ARH. Ipa 5 (1956). *În (La) Hîrtopi*: ARH. Ipa 3 (1956), 5 (1956), 9 (1959). *În (La) Hîrtóchi*: ANCH. (Ipa).

(Oficial) *Trupul Hîrtopi*, trup de pădure pe terenul Hîrtopii. *Trupul Hîrtóchi*: ARH. OC. GRA 53 (1989). *Trupul Hîrtopi*: ARH. OC. GRA 49 (1989), 21.

HLIZA DE 90 PRĂJINI, fostă hliză a moșiei Halița, nelocalizată.

(Oficial). *Trupul Zliza* (sic!) *de 90 prăjini*: ARH. Ipa 1/1942 - 1954, f. 45^r (cca 1930).

Hliza a aparținut proprietarilor V. Gh. Costea și C. P. T. Costea din satul Ipatele.

HOLCIUL, teren pe platoul Dealului Mare, la E de satul Ipatele. *Holciu*, cîmp: DENSUSIANU, R. 4551, f. 471^r (1893), ARH. Ipa 4 (1956), 9 (1959). *Hólciu*: ANCH. (Ipa).

Dealul Holciul, deal la E de satul Ipatele, parte a Dealului Mare, pe care se află cîmpul Holciul. *Dealul Holciu*:

CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 19, 97, 101, ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912), ȘENCHEA, C. (1943), 80, 87, ARH. Ipa 6 (1959), RUSU, C. (1981), 216, REP. ARH. (1984), 207. *Diálu Hólciu*: ANCH. (Ipa).

(Prin omisiunea antroponimului) *Coasta*, coasta de V a Dealului Holciul. *Cuásta*: ANCH. (Ipa). – Numită și *Coasta Satului*.

– Vezi și **Ipatele**.

(Prin omisiunea antroponimului) *Pe Coastă*, coasta de E a Dealului Holciul. *Pe Coastă*: ARH. Ipa 2 (1956). *Pi Cuástă*: ANCH. (Bîc). – Numită și *Coasta Bîcului*. – Vezi și **Bîcul**.

Toponimul are origine antroponimică (*Holciu*). Explicația prin numele „dat după oamenii morți de holeră și îngropați pe el [pe deal]” este o etimologie populară: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 101.

HOTARUL¹, drum de hotar între tarlalele Obștea și Tăietura, la S de satul Bîcul. *Hotar*: ARH. Ipa 7 (1959). *Pi Hotár*: ANCH. (Bîc).

HOTARUL², drum de hotar între tarlăua Cioatele și tarlăua Lungul Vîntului (com. Mironeasa), la N de satul Cioca-Boca. *Pi Hotár*: ANCH. (CoB).

HUCIUL CHEII v. **La Cheie**.

HUCIUL COJOCĂRIȚEI v. **Cojocărița**.

HUCIUL DASCĂLULUI, huci pe marginea hotarului dintre moșia Ipatele (fostă Mogoșești) și moșia Mironeasa, la E de Iezer. *Húciu Dascălulu* sau *Húciu Diacónulu*: ANCH. (Ipa).

Huciul a fost proprietatea lui Vasile Diaconu, dascăl la biserica din Ipatele, în prima jumătate a sec. XX.

HUCIUL DIACONULUI v. **Huciul Dascălului**.

HUCIUL LUI AFLOAREI, huci pe malul stîng al pîrîului Stavnic, la S de satul Cioca-Boca. *Húciu lu Afluári*: ANCH. (Bîc).

Huciul a fost proprietatea lui Vasile Afloarei din satul Bîcul, în prima jumătate a sec. XX.

HUCIUL LUI CHIȚESCU, huci pe malul stîng al pîrîului Stavnic, la N de confluența pîrîului Dospina cu Stavnicul. *Húciu la Chițăscu*: ANCH. (Bîc).

Huciul a fost proprietatea lui Constantin Chițescu din satul Bîcul, în prima jumătate a sec. XX.

HUCIUL LUI LUPU, fost huci pe malul drept al pîrîului Găunoasa (fost Stavnicul Vechi), la N de confluența cu pîrîul Stavnicul. *Húciu lu Lúpu*: ANCH. (Bîc).

Huciul, tăiat după 1960, a fost proprietatea lui Gheorghe Lupu din satul Bîcul, în prima jumătate a sec. XX.

HUCIUL LUI MOISEI, huci în marginea Pădurii Mironeasa, la Basculă. *Húciu lu Moisii*: ANCH. (Ipa).

Huciul a fost proprietatea lui Ion Moisei din satul Ipatele, în prima jumătate a sec. XX.

HUCIUL LUI VASILACHE, huci pe Dealul Poienii (Podișul), la cca 400 m S-E de cota 357,9 m. *Húciu lui Vasíláchi*: ANCH. (Ipa).

Huciul a fost proprietatea unui Vasilache din Ipatele, în prima jumătate a sec. XX.

HUMĂRIA¹, teren în partea de N a interfluviului pîraielor Vilna și Strîmba. *Humăria*, hliză a moșiei Mogoșești: REP. IST. 1081 (1859), ARH. Ipa 6 (1959). (*Pe*) *Humărie* ARH. Ipa 4 (1956), 6 (1959), 9 (1959). *Humărie*: *Ibidem* 4 (1956). (În compus) *Humăria-Ezerul*: ARH. OC.BCȘ 10 (1942), f. 9^f. (Împărțită în două tarlale) *Humăria Nouă*: ANCH. (Ipa), partea de E a Humăriei, și *Humăria Veche*, partea de V a Humăriei: ARH. Ipa 9 (1959). *Humăria Vêchi*: ANCH. (Ipa-Slb).

Dealul Humăriei, deal pe care se află terenul Humăria. *Dealul Humăria*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 98, 101. *Dealul Humăriei*: ARH. Ipa 9 (1959), HARTA M. (1961). *Diálu Humării*: ANCH. (Ipa-Slb).

Coasta Humăriei, coastă a Dealului Humăria. *Coasta Humăriei*: ARH. Ipa 6 (1959).

Drumul Humăriei, drum din satul Ipatele (Slobozia) spre terenul Humăria. *Drîmu Humării*: ANCH. (Ipa-Slb).

Pădurea Humăriei, pădure la obîrșia pîrîului Vilna, în partea de V a terenului Humăria. *Pădurea Humăria*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 192, ATLAS MOLD. (1892), HARTA M. (1961), OBREJA, D.G.I. (1979), 108. *Pădurea Humăriei*: HARTA VAS (1889), HARTA IȘ. (1912). (În sintagma) *Humăria Ezerului*: ARH. OC. GRA 6 (1952), 3^f. *Pădúrea Humăriiia*: ANCH. (Ipa-Slb). – Vezi și **Fundul Poienii**.

Pîrîul Humăria, numele cursului superior al pîrîului Vilna. *Pîrîul Humăria*: DICT. STAT. (1913), 990. (În sintagmă oficială) *Valea Humăria Ezerului*, valea pîrîului Vilna la obîrșie: ARH. OC. GRA 6 (1952), 7^v.

HUMĂRIA², teren la N-V de satul Bîcul, la Rîpile Bîcului. *Humărie*: ARH. Ipa 2 (1956). *Humăriiia*: ANCH. (Bîc).

Pîrîul Humăriei, afluent drept al pîrîului Stavnic, cu obîrșia în Humărie. *Pîrîul Humăria*: OBREJA, D.G.I. (1979), 108. *Pîrău Humării*: ANCH. (Bîc). (Prin omisiunea toponimului) *Pîrîul*. *Ibidem*. – Vezi **Pîrîul**.

Coada Humăriei, cursul superior al Pîrîului Humăriei. *Cuáda Humării*: ANCH. (Bîc).

Valea Humăriei, valea Pîrîului Humăriei: REP. ARH. (1984), 208.

HUMĂRIA-IEZERUL v. **Humăria**¹.

HUMĂRIA IEZERULUI v. **Humăria**¹ și **Iezerul**.

HUMĂRIA NOUĂ v. **Humăria**¹.

HUMĂRIA VECHE v. **Humăria**¹.

IAZ DIACONU v. **Iazul lui Diaconu**².

IAZUL C.A.P.-ULUI, iaz pe pîrîul Vilna, la V de cătunul Halița. *Iázu Ceapéulu*: ANCH. (Ipa).

Iazul a fost făcut prin anii 1980-1985.

IAZUL LUI AVRAM, fost iaz pe pîrîul Rapoda, mai sus de Iazul lui Diaconu¹.

Iázu lu Avrám: ANCH. (CzV).

Iazul, făcut de un Avram din satul Cuza-Vodă (sec. XIX), a fost stricat după anul 1950.

IAZUL LUI BUZDUGAN, fost iaz pe Gîrla după Deal. *Iázu lu Buzdugán*: ANCH. (CzV).

Iazul, stricat în anii 1939-1940, a fost făcut de proprietarul Grigore Buzdugan din Petrești (prima jumătate a sec. XX).

IAZUL LUI DIACONU¹, fost iaz pe pîrîul Rapoda, în marginea de S-E a satului Cuza-Vodă: *Iázu lu Diiacónu*: ANCH. (CzV). – Numit și *Rîmnicu lu Diiacónu*: ANCH. (CzV).

Iazul, astăzi mîlit, a fost proprietatea unui Diaconu (sec. XIX) din satul Cuza-Vodă.

IAZUL LUI DIACONU², fost iaz pe Gîrla de la Chelaru, în satul Ipatele. (Oficial) *Iaz Diaconu*: ARH. Ipa 5 (1956). *Iázu lu Diiacónu*: ANCH. (Ipa).

Iazul, proprietate a lui Neculai Diaconu din satul Ipatele, a existat pînă prin anul 1960.

IAZUL LUI LIPȘA, fost iaz pe Pîrîul lui Fetiș. *Iázu lu Lîpșa*: ANCH. (CzV).

Iazul, proprietate a unui Lipșa (sec. XIX) din satul Cuza-Vodă, a existat pînă prin anul 1955.

IAZUL LUI SAVASTRU, iaz pe pîrîul Rapoda, lîngă fostul sediu C.A.P., la N-V de cartierul Zecimi din satul Cuza-Vodă. *Iázu lu Savástru*: ANCH. (CzV).

Iazul a fost făcut de un Glodeanu (sec. XIX) și moștenit de un Savastru (începutul sec.XX) din satul Cuza-Vodă.

IEZERUL, fost iezer, astăzi baltă, la obîrșia pîrîului Vilna. *Obîrșiea Vilnii are arătată în planuri supt numiri di Ezăr*: ARH. IȘ. ANAF. 106, f.25^v [1848]. *Ezăru*: B.A.R. H. C.F.R. 329 (1844). *Ezere [sic] Velnei*: B.A.R. H D-LXXVI-26 (1851). *Ezeru*: DICT. STAT. (1913), 990. *Ezerul*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 78, 79, HARTA IȘ. (1912). *La Ezer*: ATLAS MOLD. (1892), PLOSCARU, P.C.M. (1973), 113. *La Iezer*: *Ibidem*, 153, 167. *Iézăru*: ANCH. (Ipa). *Lácu Iézăr*: *Ibidem*. – Numit și

Lacul Dracului: REP. ARH. (1984), 232. *Lácu Dráculu*: ANCH. (Ipa); *Iázu Dráculu*: ANCH. (Ipa, Rca) și *Lácu lu Stoián*: ANCH. (Ipa).

(Prin extensie) *Iezerul*, terenul din jurul bălții Iezerul. *Iezer*: ARH. Ipa 8 (1959, 9 (1959). *La Ezer*: *Ibidem* 3 (1956). (*Pe*) *Iezer*: ARH. Țbn 5 (1956), 9 (1959). *La Iézăr*: ANCH. (Ipa).

Iezerul, fost sat, la N-V de lacul Iezerul. *Cotuna Ezerul* (1853), *Cotuna Ezărului* (1861) și *Ezerul* (1876-1931): REP. IST. 589.

Dealul Iezerului, deal pe care se află lacul Iezerul. *Dealul Ezer*: ARH. OC. GRA. 3 (1949), f. 16^v. *Dealul Ezerul*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 78. *Diálu Iézăru(lu)*: ANCH. (Ipa, Rca).

Creasta Iezerului, culmea Dealului Iezerului spre N. *Creasta Ezerul(ui)*: ARH. OC. GRA 4 (1952), f. 9^v.

Drumul Iezerului, drum de la ieșirea de N a satului Ipatele (Slobozia) spre lacul Iezerul: *Drímu Iézărulu*: ANCH. (Ipa-Slb).

Izlazul Ezerului, izlaz la N-V de lacul Iezerul. *Islazul Ezer*: ARH. OC. GRA 4 (1952), f. 9^v.

Pădurea Iezerului, pădure la N și V de lacul Iezerul. *Pădurea Ezerul*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 79, 92, ARH. OC. BCȘ. 10 (1942), f. 1². [*Trupul*] *Bazarul* [= *Ezerul*]: ARH. OC. GRA 6 (1952), f. 6^r. (În compus) *Pădurea Ipatele-Ezer*: ARH. IȘ. PL. 1180 (cca 1930). [*Trupul*] *Arămașul* [= *Arămosul*]-*Ezărel*: ARH. OC. GRA 4 (1952), f. 3^v. [*Trupul*] *Arămașu[sic]-Ezeru*: *Ibidem*, f. 3^r. (În sintagma) [*Pădurea*] *Humăria Ezerului*: ARH. OC. GRA 6 (1952), 3^r.

Pîrîul Iezerului, numele pîrîului Vilna, la obîrșie, la S de lacul Iezerul. *Pîrîul Ezer*: ARH. OC. GRA 3 (1949), f. 16^v.

Valea Iezerului, valea pîrîului Vilna, la obîrșie. *Valea Ezerul*: ARH. OC. GRA 4 (1952), f. 7^v. *Valea Ezerului*: ARH.

OC. BCȘ 41 (1980), 18. (În sintagma) *Valea Humăria Ezerului*: ARH. OC. GRA 6 (1952), f. 7^v.

Toponimul *Iezerul* este apelativul *iezer* în funcție toponimică. Iezerul, considerat obârșia pîrîului Vilna, este menționat în anii 1823 (ARH. IȘ. DOC. 408/88, ARH. IȘ. LIT. K 330, f. 60^v), 1824 (ARH. IȘ. DOC. 418/120), 1836 (ARH. IȘ. ANAF. 7, f. 66^v), 1841 (ARH. IȘ. DOC. 425/313). Terenul din jurul iezerului a fost proprietatea lui Vasile Stoian (sec. XIX-XX) din satul Recea, fapt care explică denumirea *Lacul lui Stoian*. Satul Iezerul, menționat în anul 1853 ca un cătun, nu exista în anii 1838 (cf. B.A.R. H. C.F.R. 2536) sau 1844 (cf. B.A.R. H. C.F.R. 2538). În 1889, satul avea 11 familii cu 36 locuitori (CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 78). Cătunul s-a format pe moșia satului Tungujei, a fost arondat ca sat la comunele Borăști (1876-1908) și Ipatele (1908-1925 și 1931-1932), iar după desființare (1932) terenul a trecut în administrația fostului C.A.P. Ipatele (după 1952).

IEZERUL VELNEI v. Iezerul.

IPATEA v. Ipatele.

IPATELE, sat pe Pîrîul Ipatele, comuna Ipatele. *Eapati* (rus): B.A.R. H. D-LIV-23 (1786). *Ipatea*: ARH. IȘ. ANAF. 20, f. 172^r (1836/1838). *Ipate(le)*: REP. IST. 596 (1774-1988). *Ipati*: B.A.R. H D - XXVII - 3 (1815). *Ipatii*: B.A.R. H. D - LXXVI - 26 (1851). *Iponelea* (sic!): B.A.R. H. D - V - 3 (1837). *Valea lui Ipati*: REP. IST. 596 (1772, 1774). *Ipătili*: ANCH. (Ipa).

(Prin omisiunea toponimului) *Coasta Satului [Ipatele]*, coasta de V a Dealului Holciul, la E de satul Ipatele. *Coasta Satului*: ARH. Ipa 5 (1956), 9 (1959). *Cuăsta Sătulu*: ANCH. (Ipa).

(Științific) *Dealul Ipatele*, parte a Dealului Mare, la E de satul Ipatele, format din Dealul Holciul și Podișul. *Dealul Ipatele*: DICT. STAT. (1913), 990, OBREJA, D.G.I. (1979), 128, POD. MOLD. (1981). (În compus, științific) *Dealul Slobozia-Ipatele*: POD. MOLD. (1981), 45.

(Științific) *Depresiunea Ipatele*, zona de obârșie a pârului Vilna, la V de satul Ipatele. *Depresiunea Ipatele*: REP. ARH. (1984), 208.

(Științific) *Platforma Ipatele*, podișul Dealului Ipatele. *Platforma Ipatele*: ȘENCHEA, C. (1943), 46, 87, PLOSCARU, P.C.M. (1973), 152. (În compus) *Platforma Șcheia-Ipatele*: DAVID, R. (1941), 28, MIHĂILESCU, D.C. (1966), 261. *Platforma la Recea-Slobozia-Ipatele*: ȘENCHEA, C. (1943), 154.

(Științific) *Podișul Ipatele*, podișul Dealului Ipatele, la N de satul Ipatele. *Podiș-Ipatele*: ARH. Ipa 9 (1959). *Podișul Ipatele*: ȘENCHEA, C. (1943), 87. (Prin omisiunea toponimului) *Podișul*, hliză a moșiei Mogoșești: REP. IST. 1081 (1959). *Pe Podiș*: ARH. Ipa 4 (1956). *Podișu*: ANCH. (Ipa).

(Oficial) *Pădurea Podișul*, trup al Pădurii comunale Ipatele, pe Podiș. *Pădurea Podișu*: ARH. OC. GRA 6 (1952), f. 3^r, 5^v, 7^v. *Trupul Podiș*: *Ibidem* 12 (1968), f. 1^r, 17 91968), f. 1^r, 28 (1969), 31 (1978), 16, 43 (1979), 49 (1989), 21, 53 (1989). – Vezi și **Huciul lui Vasilache și Căturii Mândiței**.

Drumul Ipatelui, șoseaua din orașul Negrești spre satul Ipatele. *Calea Ipatelui*: NONEA, L. (1943), 23. *Drumu la Ipătii*: *Ibidem*.

Izlazul Ipatele, izlaz (din 1935-1936) pe coasta de N a Dealului mare, la Rîpa Galbenă. *Izlazul Ipatele*: ARH. OC. GRA 3 (1949), f. 5 (1935). *Islazul Ipatile*: ARH. Ipa 1/1942-1945, f. 8^r (1936). *Izlaz Ipatele*: ARH. OC. GRA 6 (1952), 7^v. (prin omisiunea oiconimului) *Izlăzu*: ANCH. (Ipa). – Vezi și **Slobozia**.

(Oficial) *Pădurea Ipatele-Iezer*, pădure la N și V de lacul Iezerul. *Pădurea Ipatele-Iezer*: ARH. IȘ. PL. 1180 (cca 1930).

(Oficial) *Pădurea Ipatele*, pădure comună, formată din trurile Prisaca și Podișul. *Pădurea Comunală Ipatele*:

ARH. OC. GRA 11 (1968), 3, 17 (1968), 23 (1968), f. 1^r, 28 (1969), 30 (1978), 29, 36 (1978), 43 (1979), 49 (1989), 21.

(Oficial) *Pîrîul Ipatele*, afluent stîng al pîrîului Vilna, cu obîrşia în Fundătura (Ipatele). *Pîrîul Iaptele*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 92, 102, DICT. STAT. (1913), 990, OBREJA, D.G.I. (1979), 12. (Prin omisiunea oiconimului) *Pîrîul Satului*: REP. ARH. (1984), 208. *Gîrla*: ANCH. (Ipa).

IPATELE II v. Slobozia.

IZLAZ CIOCA-BOCA v. Cioca-Boca.

IZLAZUL¹, izlaz comunal, la V de Podul lui Hacıu. (Oficial) *Izlazul comunei Borăşti*: ARH. Ipa 1/1945, f. 12^r (1922). *La Izlaz*: *Ibidem* 8 (1959). *Islázu*: ANCH. (Ipa). *Izlázu*: *Ibidem*.

IZLAZUL², izlaz comunal la Gropul Hanţului, la V de satul Cioca-Boca. *Islázu*: ANCH. (Ipa). *Izlázu*: *Ibidem*.

Drumul Izlazului, drum de la ieşirea de N-V a satului Bîcul spre izlazul comunal. *Drúmu Islázulu*: ANCH. (Bîc). *Drúmu Izlázulu*: *Ibidem*.

IZLAZUL³ v. **Ipatele.**

IZLAZUL ALEXEŞTI v. Alexeştii.

IZLAZ(UL) CIOCA-BOCA v. Cioca-Boca.

IZLAZUL COMUNEI BORĂŞTI v. Izlazul¹.

IZLAZUL IEZERULUI v. Iezerul.

IZLAZUL IPATELE v. Ipatele.

IZLAZUL PETREŞTI v. Petreştii.

IZLAZUL SLOBOZIA v. Slobozia.

ÎN BAHNĂ¹ v. **Bahna**¹.

ÎN BAHNĂ² v. **Bahna**¹.

ÎN BÎRLANȚU v. Bîrlanţul.

ÎN BREHUDEANU v. Brehudeanul.

ÎN CERCHEZ v. Cerchezul.

ÎN CIER¹ v. **Cierul**¹.

ÎN CIER² v. **Cierul**².

ÎN COT, teren în interfluviul pâraielor Ușița și Stavnic,
în marginea de E a satului Cioca-Boca: ARH. Șch 10 (1959).
În Cot: ANCH. (CoB).

ÎN COTUL BÎZEI v. **Cotul Bîzei**.

ÎN CURĂTURĂ v. **Curătura**.

ÎN CURĂTURI v. **Curătura**.

ÎN DEAL CUZA v. **Cuza-Vodă (II)**.

ÎN DEAL LA HALIȚĂ v. **Halița**.

ÎN DOSCHINA v. **Dospina**.

ÎN HÎRTOPI v. **Hîrtopii**.

ÎN LAN v. **Lanul**.

ÎN LUNGUL VÎNTULUI v. **Lungul Vîntului**².

ÎN OLARI v. **Dealul Olarului**.

ÎN PIETRĂRIE v. **Pietrăria**.

ÎN POIANĂ¹ v. **Dospina**.

ÎN POIANĂ² v. **Poiana**.

ÎN PRISACĂ v. **Prisaca**.

ÎN RUSA v. **Rusa**.

ÎN SECĂTURĂ v. **Secăturile**.

ÎN SECĂTURI v. **Secăturile**.

ÎN SILIȘTE v. **Siliștea**¹.

ÎN SPINETA v. **Spinetea**.

ÎN STÎNJENI v. **Stînjenii**.

ÎN ȘES¹ v. **Șesul**¹.

ÎN ȘES² v. **Șesul**².

ÎN ȘES³ v. **Bîcul (II)**.

ÎN ȘESUL MARE v. **Șesul Mare**.

ÎN TĂIETURĂ¹ v. **Tăietura**¹.

ÎN TĂIETURĂ² v. **Tăietura**².

ÎN ȚARINĂ¹ v. **Țarina**².

ÎN ȚARINĂ² v. **Țarina**³.

ÎN VARNIȚĂ v. **Varnița**.

ÎN VĂLMĂȘIE v. **Devălmășia**.

ÎNTRE GÎRLE, teren în interfluviul pîraielor Vilna și Strîmba, la N de drumul Hățașul¹. *Între Gîrle*: ARH. Ipa 9 (1959). *Întri Gîrli*: ANCH. (Ipa-Slb).

JIDOVINA, ruptură în coama dealului dintre Valea Babei și Valea Văscănesei, pe drumul (astăzi închis) dintre satele Bîcul și Ipatele, prin tarlaua Tăietura. *Jîdogina*: ANCH. (Bîc, Ipa). – Numită și *Ruptură*: DENSUSIANU, R. 4551, f. 471^r (1893).

LA ADĂPĂTORI v. **La Budăi**¹.

LA AGĂPEȘTI v. **Agăpeștii**.

LA BARABULĂ, teren pe malul stîng al Stavnicului Sec, la V de satul Drăgușeni. *La Barabulă*: ARH. Șch 17 (1995). *Peste Barabula*: B.A.R. H. C.F.R. 46 (1879). (Oficial) *Șes-Barabulă*: ARH. Șch 2 (1956).

Podul lui Barabulă, pod peste Stavnicul Sec, pe șoseaua Drăgușeni-Frenciugi. *Podul Barabulă*: ARH. Șch 3 (1956). *Podul lui Barabulă*: NONEA, C. (1958), 213. *Pódu lu Barabulî*: ANCH. (Bîc, Drg).

Podul a fost construit de un Ghilan Barabulă (sec. XIX-XX): NONEA, C. (1958), 213.

LA BASCULĂ, fostă basculă pentru cîntăritul lemnelor, în marginea Pădurii Mironeasa, pe drumul de creastă a Dealului Mare, la cca 1 km E de Iezer.

Bascula a funcționat prin anii 1939-1945.

LA BAZIN¹, puț sec, pe Dealul Mare, la cca 500 m S de biserica din satul Ipatele. *La Bazîn*: ANCH. (Ipa).

Puțul a fost săpat în jurul anului 1970.

LA BAZIN² v. **La Budăi**¹.

LA BROSCĂRIE v. **Broscăria**.

LA BUDĂI¹, fost budăi, astăzi captare de apă cu cișmea, la cca 600 m V de Podul lui Hacıu. *La Budăi*: ANCH. (Ipa). – Numit și *La Adăpători*, *La Bazîn* și *Bazînu lu Buzdugân*: ANCH. (CzV, Ipa).

Gírla di la Budăi, afluent drept al pârîului Vilna, cu obîrşia în budăi: ANCH. (Ipa).

Bazinul a fost amenajat prin anii 1920-1925 de către proprietarul Grigore Buzdugan.

LA BUDĂI², izvor amenajat (budăi), la S-E de cătunul Halița, în tarlăua Lungul Vîntului. *La Budăi*: ANCH. (Ipa).

LA BULBOANĂ, bulboană în pîrîul Stavnic, la cca 300 m N de Podul Înalt. *La Bulbuáni*: ANCH. (Bîc). (Prin extensie) *Bulboana Șcheii*, teren pe malul drept al pârîului Stavnic, de la Podul Înalt² pînă la Podul Șumanului, cuprinzînd tarlăua Obște. *Bulbuána Șchéii*: ANCH. (Bîc).

LA CATARG, teren pe Dealul Holciu, la cca 300 m E de marginea de N-E a satului Ipatele. (*La*) *Catargă*: ARH. Ipa 4 (1956). *La Catárgi*: ANCH. (Ipa).

Numele amintește de un ‘catarg’ de triangulație militară (prima jumătate a sec. XX).

LA CHEIE, fostă cheie de moșie, la cca 500 m N de cota 357,9 m de pe Dealul Poiana. *La Cheia*: ARH. Ipa 5 (1956). *La Chéi*: ANCH. (Ipa).

Huciul Cheii, huci la S de locul numit La Cheie. *Huciu Cheii*: Arh. Ipa 5 (1956). *Húciu Chéi*: ANCH (Ipa).

La cheie ‘piatră de hotar’ a fost colțul vechilor moșii Mogoșești, Șendreni și Hadîmbul (azi, Mironeasa).

LA CIMITIR v. **Cimitîrul**.

LA COSTEA v. **Costeștii**.

LA COSTEȘTI v. **Costeștii**.

LA COȘERE v. **Coșerele**.

LA CURTE¹, fostă curte boierească, la N-E de satul Alexești. *La Cúrti*: ANCH. (Alx).

Curtea (prima jumătate a sec. XX) a aparținut Eufrosinei Bontaș, proprietara unei părți din moșia Alexești.

LA CURTE², fostă curte boierească, la S de cătunul Halița. *La Cúrti*: ANCH. (Alx, Ipa).

Curtea (prima jumătate a sec. XX) a aparținut Nadinei Buzdugan, proprietara unei părți din moșia Halița.

LA CURTE³, fostă curte boierească, la cca 500 m V de Podul lui Hacıu. *La Cúrti*: ANCH. (CzV, Ipa).

Curtea (prima jumătate a sec. XX) a aparținut Adrianei Rusovici, proprietara unei părți din moșia Petrești.

LA CURTE⁴, fostă curte boierească în satul Ipatele, pe locul de astăzi al dispensarului uman. *La Cúrti*: ANCH. (Ipa).

Curtea a aparținut familiei Motăș (sec. XIX), lui Vasile Murgescu și familiei Mogoș (prima jumătate a sec. XX).

LA CURTE⁵, fostă curte boierească în satul Bîcul, pe locul de astăzi al Școlii generale (localul nou). *La Cúrti*: ANCH. (Bîc).

Curtea a aparținut familiei Gane (sec. XIX).

LA DUMBRAVĂ v. **Dumbrava**¹.

LA GREACA, loc în vecinătatea Iezerului: HARTA VAS. (1889).

Numele indică probabil o gospodărie pe terenul denumit astăzi *La Orfanu*.

LA HÎRTOPI v. **Hîrtopii**.

LA IEZER v. **Iezerul**.

LA LUTĂRIE¹, lutărie la N-E de satul Alexești, la ruptura din coama dealului, pe marginea drumului dintre satele Alexești și Frenciugi. *La Lutării*: ANCH (Alx).

LA LUTĂRIE², lutărie în marginea la N-V a satului Cuza- Vodă, la cca 100 m S-E de Ruptură. *La Lutărie*: ARH. Ipa 8 (1959). *La Lutării*: ANCH (CzV). *Lutăriia la Rupturi*: *Ibidem*. *Lutăriia la Sprincenuăia*: *Ibidem*.

LA MIJLOC v. **Mijloacele**.

LA MOARĂ¹, fostă moară la răscrucea drumurilor Șcheia – Mironeasa și Cioca-Boca – Hadîmbul. *La Moară*: ARH. Șch 10 (1959). *La Muări*: ANCH. (CoB).

Moara a fost proprietatea lui Sandu Novinschi (prima jumătate a sec. XX).

LA MOARĂ², fostă moară, în marginea de S a cătunului Halița. *La Muări*: ANCH. (Ipa, CzV).

Moara a funcționat în prima jumătate a sec. XX.

LA MOARĂ³, fostă moară, pe malul pârului Vilna, la S-E de satul Cuza-Vodă. *La Moară*: ARH. Ipa 3 (1956). (În compus) *Velna-Moară*: *Ibidem*. *La Muări*: ANCH. (CzV).

Moara a funcționat în deceniul al patrulea al sec. XX.

LA MORMINTE, loc pe malul drept al pârului Stavnic, la E de satul Bîcul, în terenul Puturoasa. *La Morminte*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *La Mormînturi*: ANCH. (Bîc). *La Mormînti*: *Ibidem*.

Toponimul amintește de cimitirul soldaților morți de tifos în anii 1917-1918.

LA MORMÎNTURI v. **La Morminte**.

LA MOVILĂ v. **La Mobile**.

LA MOBILE, două mobile pe Dealul Frenciugilor, la S-E de satul Alexești. (La singular) *Movila Mare* (trad.): DRH III, 249 (1493). *La Mogîli*: ANCH. (Alx). (La plural) *La Mobile*: REP. ARH. (1984), 209. *La Mogîli*: ANCH. (Alx). *La Movili*: *Ibidem*. (Științific, artificial) *Cocoașele de Cămilă*: PLOSCARU, P.C.M. (1973), 46.

Coasta Mobilei, teren arabil la V de Movilă: *Coasta Mogîli*: ANCH. (Alx). (*La*) *Movilă*: ARH. Ipa 3 (1956), 8 (1959). (Oficial) *Tarlaua Movilă*: REP. ARH. (1984), 208. *La Mogîli*: ANCH. (Alx).

LA OBȘTE v. **Obștea**.

LA OBUZ, captare de apă în tarlaua Obștea, pe dreapta drumului din satul Bîcul spre satul Frenciugi. (*La*) *Obus*: ARH. Șch 12 (1959). *La Obuz*: *Ibidem* 2 (1956), 13 (1959). *La Obúz*: ANCH. (Bîc).

Gîrla de la Obuz, pârâu temporar, afluent drept al pârului Stavnic, curgînd pe la Obuz. *Gîrla di la Obúz*: ANCH. (Bîc). *Pîrâu di la Obúz*: ANCH. (Fre).

Pódu di la Obúz, pod peste gîrla de la Obuz, pe drumul din satul Bîcul spre satul Frenciugi: ANCH. (Bîc).

Apelativul popular *obuz* ‘bazin’, ‘casă de apă’, este o deformare a neologismului *havuz*.

LA OCOALE v. **Ocoalele**.

LA ORFANU, teren la V de Iezer. *La Orfănu*: ANCH. (Ipa).

Cornișul lui Orfanu, huci de corni, la N-V de terenul lui Orfanu. *Cornișu lui Orfănu*: ANCH. (Ipa).

Pădúrea lu Orfănu, trup al Pădurii Iezerul, la N de terenul lui Orfanu: ANCH. (Ipa).

Huciul și pădurea au fost proprietăți ale lui Toader Netedu zis Orfanu, din satul Ipatele (prima jumătate a sec. XX), care a avut o casă pe terenul numit *La Orfanu*.

LA PĂDUREȚ, fost măr sălbatic (pădureț), pe marginea drumului dintre satul Cuza-Vodă și cătunul Halița, la cca 1 km E de satul Cuza-Vodă. *La Pădureț*: ARH. Ipa 4 (1956). *La Păduréț*: ANCH. (CzV).

Pomul a fost tăiat prin anii 1960-1965.

LA PETROAIA v. **Petroaia**.

LA PLOP, fost plop (pînă prin anul 1974) la S de cătunul Halița. *La Plop*: ANCH. (Ipa).

Pódul di la Plop, pod peste pîrîul Vilna, la S de plop. *Pódu di la Plop*: ANCH. (Ipa).

LA PLOPI, fost pîlc de ploi, probabil la confluența pîrîului Vilna cu pîrîul Strîmba. *La Plopi* (trad.): DRH I, 18 (1400).

LA RĂCHIȚI v. **Răchițele**.

LA RUPTURĂ v. **Ruptura**¹.

LA STEJARI, stejari îngemănați, pe malul stîng al pîrîului Stavnice, aproape de confluența acestuia cu Pîrîul Dospina. *La Stejări*: ANCH. (Bîc).

LA STÎNJENI v. **Stînjenii**.

LA ȘIPOTE v. **Șipotul**².

LA TĂRĂBOI, loc la N-E de satul Cioca-Boca, la confluența Stavnicului Nou cu Stavnicul Vechi. (*La Tărăboi*: RUSU, C. (1981), 209, REP. ARH. (1985), 386, ARH. Șch 17 (1995). *La Tărăbói*: ANCH. (CoB).

(Oficial) *Poiana stîna lui Tărăboi*, poiană în marginea pădurii Căpoteștilor, la locul numit *La Tărăbói*. *Poiána Stîna lu Tărăboi*: N.A.L.R.D. 199.

Stîna lui Tărăboi a existat în prima jumătate a sec. XX.

LA TEI, fost tei, pe Podiș, la N de satul Ipatele. *La Tei*: ANCH. (Ipa).

LA ULM, fost ulm în marginea Pădurii Humăria, pe stînga drumului Slobozia-Iezer. *La Ulm*: ANCH. (Ipa-Slb).

LACUL DRACULUI v. **Iezerul**.

LACUL IEZER v. **Iezerul**.

LACUL LUI STOIAN v. **Iezerul**.

LACUL MARE, fost hîrtop cu apă la S de satul Cioca-Boca, în Coasta Broscăriei. *Lácu Mári*: ANCH. (CoB).

Lacul a dispărut după alunecările de teren din anul 1973.

LACUL MIC, fost hîrtop cu apă, la S-E de Lacul Mare. *Lácu Mic*: ANCH. (CoB).

Lacul a dispărut după alunecările de teren din anul 1973.

LANUL, teren în interfluviul pîraielor Vilna și Strîmba, la N de Podul lui Hacıu. *În Lan*: ARH. Ipa 4 (1956). *Lánu*: ANCH. (Ipa).

Capul Lanului, partea de S a terenului Lanul: ARH. Ipa 4 (1956). *Cápu Lánu*: ANCH. (Ipa).

LANUL PODUL VILNEI v. **Vilna**.

LIVADA, teren în partea de S a satului Bîcul. *Livadă*: ARH. (Ipa) 2 (1956). *Liváda*: ANCH. (Bîc).

Toponimul amintește de livada boierească (sec. XIX-XX).

LIVADA BURSUCAN(I) v. **Livada Bursucanului**.

LIVADA BURSUCANULUI, teren la N de Găvan.
Livada Bursucan: ARH. Ipa 4 (1956). *Livada Bursucani*:
Ibidem 5 (1956). *Livada Bursucanului*: *Ibidem* 5 (1956), 9
 (1959). *Livada Bursucanului*: ANCH. (Ipa).

Toponimul amintește de livada unui Bursucan (sec. XIX).

LIVADA LUI FETEȘ, fostă livadă în partea de S a satului Cuza-Vodă. *Livada lui Feteș*: ARH. BUC. DOC. IST. CCV/145 (1797).

Livada a fost proprietatea unui răzeș Feteș din satul Borăști (sec. XVIII).

LIVADA URSOAIA v. **Ursoaia**.

LUNCA¹, teren la E de satul Bîcul, între pîraiele Stavnic și Găunoasa. (*În*) *Luncă*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Lunca Boierească*: *Ibidem* 7 (1959). *Lunca*: ANCH. (Bîc).

LUNCA² v. **Cioca-Boca**.

LUNCA BOIEREASCĂ v. **Lunca**¹.

LUNCA-CERCHEZ v. **Cercezul**.

LUNCA CIOCA-BOCA v. **Cioca-Boca**.

LUNCA DE LA ALEXEȘTI v. **Alexeștii**.

LUNGUL VÎNTULUI¹, teren la S-E de cătunul Halița, pe coasta de V a Dealului Mare. *Lungu Vîntulu*: ANCH. (Ipa).

Terenurile cu acest nume sînt situate în bătaia vîntului (geliștea vîntului).

LUNGUL VÎNTULUI², teren în partea de N-V a satului Bîcul. (*În*) *Lungul Vîntului*: ARH. Ipa 2 (1956), 4 (1956), 6 (1959). *Lungu Vîntulu*: ANCH. (Bîc).

LUTĂRIA LA RUPTURĂ v. **La Lutărie**².

LUTĂRIA LA SPRÎNCENOAIA v. **La Lutărie**².

MEREȘEȘTII, teren la N de Iezer. *Mereșăștii*: ANCH. (Ipa).

Terenul a fost proprietatea familiei Mereșescu din Ipatele (prima jumătate a sec. XX).

MERII LUI HAULICĂ, fost pîlc de meri, la N de Slobozia (Ipatele), la cca 500 m V de locul La Cheie. *Méri lu Haulicî*: ANCH. (Ipa).

Merii, de pe terenul lui Dumitru Haulică din satul Ipatele, au fost tăiați în jurul anului 1969.

MIJLOACELE, hliză răzeșească în moșia Mogoșești, azi în tarlăua Țarna, în partea de S a satului Ipatele. *La Mijloc*: ARH. IȘ. DOC. 664/3 (1743). *Mijloace*: ARH. IȘ. DOC. 425/54 (1715), ARH. BUC. DOC. IST. MDLXXV/34 (1715/1795). *Mijloași*: DENSUSIANU, R. 4551, f. 471^r (1893). *Mijloce*: ARH. BUC. DOC. IST. MDLXXV/32 (1743). *Mijloci*: ARH. BUC. DOC. IST. CLIII/10 (1696). *Mijlocu*: ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/241 (1715/cca 1805). *Mijloge*: ARH. IȘ. DOC. 179/38 (sec. XIX).

Dealul Mijloace, deal în interfluviul Pîrîului Frasinului și Pîrîului Ipatele: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 101, 116, 168. *Diálu Mijluáci*: ANCH. (Ipa).

Hliza Mijloacele a Handoceștilor (sec. XVII-XIX) a fost în mijlocul altor hlize răzeșești.

MOARA HANDOCĂI, fostă moară, pe moșia Petrești, probabil la Podul lui Hacıu, la hotarul cu moșia Borăști. *Locul numit Moara Handocăi*: BIBL. NAȚ. BUC. KOG. LVI/1 (1855).

MOGOȘEȘTII, fost sat pe cursul superior al pîrîului Vilna. *Un sat pe Vilna* (trad.): D.R.H. I, 18 (1400). *Sat la Mogoș de la Vilna* (trad.): *Ibidem* (1438). *Mogoșești, di pi Vilna* (trad.): *Ibidem*, II 168 (1464). *Săliște Mogoșeștii*: ARH. IȘ. ANAF. 71, f. 19^v (1688). *Mogoșeștii*, moșie: REP. IST. 1081 (1817-1818). *Slobozia Mogoșeștii*, sat pe moșie: *Ibidem* (1832-1896). *Mogoșăști*: ANCH. (Ipa-Slb).

MOVILA DE LA MOGOȘ, movilă pe Dealul Mare, la N-E de satul Alexești. *Movila de la Mogoș* (trad): DRH III, 249 (1493).

MOVILA MARE v. **La Movable**.

NISIPĂRIA¹, nisipărie pe dealul Podișul, la cca 300 m N de marginea de N a satului Ipatele. *Nășîpăria*: ANCH. (Ipa).

NISIPĂRIA², nisipărie la N-E de satul Ipatele, pe marginea drumului Alexești-Frenciugi. *Nisipărie*: REP. ARH. (1984), 208. *Nășîpăria*: ANCH. (Alx).

NUCII LUI MEREȘESCU, livadă de nuci în tarlăua Țarna, la S-V de satul Ipatele. *Nuci la Mereșăscu*: ANCH. (Ipa).

OBRATA v. Obrațele.

OBRATELE, teren în marginea de S-E a satului Cuza-Vodă. *Obrață*: ARH. Ipa 3 (1956). *Obrațe*: *Ibidem* 7 (1959). (*Pe*) *Obrața*: *Ibidem* 8 (1959). *Obráța*: ANCH. (CzV).

Obrațele pământurilor din Borăști sînt menționate în hotarnica din 1708: ARH. IȘ. DOC. 407/17, GHIBĂNESCU, I. Z. V₁ 75 (1708).

OBȘTEA, tarla la marginea de S a moșiei satului Bîcul. *Obște*: ARH. Ipa 2 (1956). (*La*) *Obștie*: *Ibidem* 2 (1956), 6 (1959). *Óbștia*: ANCH. (Bîc).

Terenul a fost cumpărat de obștea satului Bîcul de la Rudolf Șarf (prima jumătate a sec. XX).

OCOALELE, teren pe malul drept al pîrîului Strîmba, la N de satul Ipatele (Slobozia). (*La*) *Ocoale*: ARH. Ipa 4 (1956), 9 (1959). *La Ocuáli*: ANCH. (Ipa-Slb).

Pe acest teren au fost ocoale boierești (sec XIX – prima jumătate a sec. XX).

OSOAIA v. Osoiul.

OSOIUL, teren în interfluviul pîraielor Vilna și Pîrîul Frasinului, la V de marginea sudică a satului Ipatele (Slobozia). *Osoaia*, șes: OBREJA, D.G.I. (1979), 165. *Osoi*: RUSU, C. (1981), 215, REP. ARH. (1984), 207. *Osoiu*, cîmp: DENSUSIANU, R. 4551 f. 471^r (1893). *Osoiul*, moșie: ARH. BUC. DOC. MXXXIII/241 (1715/cca 1805). *Șesu Osoaia*: ATLAS MOLD. (1892). *Osóiu*: ANCH. (Ipa).

Dealul Osoiul, deal pe care se află terenul Osoiul. *Dealul Osoaea*: HARTA VAS. (1889). *Dealul Osoaia*: ATLAS MOLD. (1892), ARH. OC. GRA 6 (1952), 5^v, 7^v. *Dealul Osoiu*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 101, 134, 168.

Drumul pe Dealul Osoiul, drum din satul Ipatele (Slobozia) spre Iezer, pe Dealul Osoiul. (Oficial) *Drumul Dealul Osoaia*: ARH. OC. GRA 6 (1952).

Pădurea Osoiul, pădure (azi Prisaca) considerată pe Dealul Osoiul. *Pădurea Osoaia*: ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ (1912). *Pădurea Oșoaia* (sic!): HARTA M. (1961). *Trupul Oșoaia* (sic!): ARH. OC. GRA 49 (1989), 21, 53/1989). (În compus) *Pădurea Prisaca-Osoaia*: ARH. OC. GRA 6 (1952), 5^v, 7^v.

Toponimul, foarte răspândit, adesea cu forma *Ursoaia*, o deformare prin atracție paronimică, ar putea fi un apelativ *osoi*, cu sensul ‘coastă de munte (deal) spre nord’, ‘dos’, de origine slavă (E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970, p. 176). În numeroase cazuri, poziția locurilor numite *Osoi* nu justifică sensul presupus. Explicația lui CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 101 („Osoiu, numit astfel de la niște țigani veniți din satul Osoiu”) este o etimologie improvizată, infirmată de atestarea veche a toponimului.

PARTEA RĂCHIȚILOR v. Răchițele.

PĂDUREA ALEXEȘTI v. Alexeștii.

PĂDUREA BONTĂȘ v. Alexeștii.

PĂDUREA CĂPOTEȘTI v. Căpoteștii.

PĂDUREA COMUNALĂ IPATELE v. Ipatele.

PĂDUREA CORNILOR, probabil pădure de corni, la S-E de satul Alexești. *Pădurea Delenilor* (trad.): DRH III, 249 (1493).

În textul slav al documentului apare sintagma **ДЕЛЕНОВѢИ ЛИС** în loc de **АРЕНОВѢИ ЛИС**.

PĂDUREA DELENILOR v. Pădurea Cornilor.

PĂDUREA FRASINUL v. Frasinul.

PĂDUREA HALIȚA v. **Halița.**

PĂDUREA HUMĂRIA v. **Humăria**¹.

PĂDUREA HUMĂRIEI v. **Humăria**¹.

PĂDUREA IEZERUL(UI) v. **Iezerul.**

PĂDUREA IPATELE v. **Ipatele.**

PĂDUREA IPATELE-IEZER v. **Iezerul și Ipatele.**

PĂDUREA LUI DIACONU, trup de pădure la N-V de Iezer. *Pădúria lu Diiacónu*: ANCH. (Ipa).

Pădurea a fost proprietatea lui Nicu Diaconu din satul Ipatele (prima jumătate a sec. XX).

PĂDUREA LUI ORFANU v. **La Orfanu.**

PĂDUREA OSOAIA v. **Osoiul.**

PĂDUREA OSOIUL v. **Osoiul.**

PĂDUREA PODIȘUL v. **Ipatele.**

PĂDUREA PRISACA v. **Prisaca.**

PĂDUREA PRISACA-OSOAIA v. **Osoiul și Prisaca.**

PĂDUREA RUSA v. **Rusa.**

PĂDUREA SLOBOZIA v. **Slobozia.**

PĂDUREA SLOBOZIEI v. **Slobozia.**

PĂDUREA VALEA BABEI v. **Valea Babei.**

PĂDUREȚUL, teren pe malul drept al pârîului Strîmba, la N-V de satul Ipatele (Slobozia). *Pădureț*: ARH. Țbn 5 (1956) *Pădurețu*: ANCH. (Ipa-Slb).

Un fost pom pădureț, nelocalizat, explică numele terenului.

PĂMÎNTUL COMUNEI v. **Comuna.**

PĂRUL LUI OPREA, păr în mijlocul tarlalei Tăietura¹, pe marginea drumului de creastă de la Iezer spre Rîpa Galbenă. *Păru lu Óprea*: ANCH. (Ipa).

PE BECI, teren pe malul drept al pârîului Stavnic, la S-E de satul Bîcul. (*Pe*) *Beci*: ARH. Ipa 2 (1956), 4 (1956), 6 (1959), RUSU C. (1981), 214, REP. ARH. (1984), 208. *Pi Beci*: ANCH. (Bîc).

Toponimul amintește de beciul unui han vechi, descoperit prin anii 1930-1935.

PE BÎRLANȚ v. **Bîrlanțul**.

PE CAPETE v. **Capetele**.

PE COASTĂ v. **Holciul**.

PE GRIND¹ v. **Grindul**¹.

PE GRIND² v. **Grindul**².

PE HÎRTOPI v. **Hîrtopii**.

PE HOTAR¹ v. **Hotarul**¹.

PE HOTAR² v. **Hotarul**².

PE HUMĂRIE v. **Humăria**¹.

PE IEZER v. **Iezerul**.

PE IZLAZ¹ v. **Alexeștii**.

PE IZLAZ² v. **Cioca-Boca**.

PE OBRAȚA v. **Obrațele**.

PE PICIOR v. **Hanțul**.

PE PÎRÎU v. **Pîrîul**.

PE PODIȘ v. **Ipatele**.

PE SANTOP v. **Santop**.

PE ZAREA OLARI v. **Dealul Olarului**.

PETREȘȚII, fost sat, pe malul drept al cursului superior al pîrîului Vilna. *Petrești, pe Vilna, mai jos de Pîrîul Cornilor* (trad.): DRH II, 275 (1472), REP. IST. 861-862 (1831-1956). *Petrêști*: ANCH. (Ipa).

Dealul Petreștilor, deal în interfluviul pîraielor Vilna și Recea, la V de satul Petrești. *Dealul Petreștilor*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 155.

Creasta Petreștilor, creasta Dealului Petreștilor. *Creasta Petrești*: ARH. OC. GRA 6 (1952), f. 7^v. *Creasta Patreștilor* (sic!): ARH. OC. GRA 28 (1969). *Creasta Petreștilor*: *Ibidem* 31 (1978), 42 (1979), 48 (1989), 17, 49 (1989), 19, 53 (1989). – Numită și *Culmea Petreștilor*: ARH. OC. GRA 42 (1979).

(Oficial) *Drumul Coasta Petreștilor*, drum pe coasta Dealului Petreștilor: ARH. OC. GRA 6 (1952), f. 57^v.

Izlazul Petrești, izlaz în partea de S a fostului sat Petrești: ARH. Ipa 1/1942-1954, f. 6^r (1922), ARH. IȘ. PRIM. IPA, 1/1945, f. 209^r (1945).

PETROAIA, teren în Fundătură (Ipatele), lângă Rîpa Rotarului. (*La*) *Petroaia*: ARH. Ipa 5 (1956). *La Pietroaia*: *Ibidem* 9 (1959). *Petruăia*: ANCH. (Ipa).

Toponimul amintește de terenul sau locuința unei femei *Petroaia* (probabil sec. XIX).

PESTE BARABULA v. **La Barabulă**.

PESTE PÎRÎU v. **Pîrîul**.

PICIORUL HANȚULUI v. **Hanțul**.

PIETRĂRIA, teren în partea de S a Podișului. *Chetrărie*: ARH. Ipa 9 (1959). (*În*) *Pietrărie*: *Ibidem* 4 (1956), 9 (1959). *Pietrăria*: ARH. IȘ. PL. 836 (1922), ARH. Ipa 1/1942-1954, f. 45^r (cca 1922). *Chetrăria*: ANCH. (Ipa).

Dealul Pietrăria, parte a Dealului Mare, între Podiș și Dealul Holciul, pe care se află terenul Pietrăria. *Dealul Petrăria*: DENSUSIANU, R. 4551, f. 451^r (1893).

Toponimul conservă amintirea unei cariere de piatră (sec. XIX-XX).

PÎRĂOANII v. **Pîrîul**.

PÎRÎUL, afluent drept al pîrîului Stavnic, cu obîrșia în Humărie și cursul mijlociu în satul Bîcul. *Pe Pîrău*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Pîrău*: ANCH. (Bîc). - Vezi și **Humăria**².

Pîsti Pîrău, cele două părți ale satului Bîcul, pe malul drept și cel stîng al Pîrîului, astfel denumite din perspectiva locuitorilor fiecărei părți: ANCH. (Bîc).

(Prin derivare) *Pîrăoanii*, partea de S a satului Bîcul, pe malul drept al Pîrîului. *Pîrăuani*: ANCH. (Bîc).

Drîmu Pîrăuaniilor, drum prin Pîrăoani, de-a lungul Pîrîului: ANCH. (Bîc).

PÎRÎUL ALEXEȘTILO v. **Alexeștii și Vilna**.

PÎRÎUL BABEI v. **Valea Babei.**

PÎRÎUL BORĂȘTI v. **Cuza-Vodă (I).**

PÎRÎUL CIOCA-BOCA v. **Cioca-Boca.**

PÎRÎUL CORNILOR, afluent drept al pîrîului Vilna, neidentificat. [*Satul Petrești*] mai jos de *Pîrîul Cornilor* (trad.): DRH II, 275 (1472), *ibidem* III, 11 (1487). *Pîrîul Cornilor*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 145 (1825), ARH. IȘ. DOC. 425/340 (1825/1848), 341/1825, 407/137 bis (1830-1844), ARH. IȘ, ANAF. 7 f. 66^v (1836), ARH. IȘ. DOC. 407/140 (1844), 425/332 (1845).

PÎRÎUL DESPINEI v. **Dospina.**

PÎRÎUL DOSPINA v. **Dospina.**

PÎRÎUL FETEȘ v. **Pîrîul lui Fetiș.**

PÎRÎUL FRASIN(ULUI) v. **Frasinul.**

PÎRÎUL FRĂSINET v. **Frasinul.**

PÎRÎUL FUNDUL POIENII v. **Ursoaia.**

PÎRÎUL HUMĂRIA¹ v. **Humăria**¹.

PÎRÎUL HUMĂRIA² v. **Humăria**².

PÎRÎUL HUMĂRIEI v. **Humăria**².

PÎRÎUL IEZER(ULUI) v. **Iezerul.**

PÎRÎUL IPATELE v. **Ipatele.**

PÎRÎUL LUI FETIȘ, afluent drept al pîrîului Vilna, la S de satul Cuza-Vodă. *Fetișul*, pîrîu: OBREJA, D.G.I. (1979), 82. *Părăul ce să numești a lui Fetiș*: ARH. IȘ. ANAF. 94, f. 4^v (1847). *Obîrșiea părăului lui Fetiș*: ARH. IȘ. DOC. 418/302 (1848). *Părăul Fetiș*: ARH. Ipa 3 (1956), 8 (1959). *Părăul lui Feteș*: ARH. Ipa 8 (1959). *Pîrîul Fetiș*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 81. *Pîrău lu Féteș*: ANCH. (Alx, CzV).

Pîrîul a traversat proprietatea răzeșilor Feteș (Fetiș) din Borăști (sec. XVIII-XIX).

PÎRÎUL RAPODII v. **Rapoda.**

PÎRÎUL SATULUI v. **Ipatele.**

PÎRÎUL STAVNIC(UL) v. **Stavnicul.**

PÎRÎUL URȘITEI v. **Ușița.**

PÎRÎUL UȘITA v. Ușița.

PÎRÎUL VÂSCĂNEASA v. Văscăneasa.

PÎRÎUL VILNII v. Vilna.

PLATFORMA DE LA RECEA-SLOBOZIA-IPATELE

v. Slobozia și Ipatele.

PLATFORMA IPATELE v. Ipatele.

PLATFORMA SLOBOZIA v. Slobozia.

PLATFORMA ȘCHEIA-IPATELE v. Ipatele.

PLATOUL SLOBOZIA v. Slobozia.

PLOPUL CEL MARE, fost plop pe șesul pîrîului Ușița, la N de satul Cioca-Boca, într-o poiană. [*Poiana*] *Plopul cel Mare*: B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845). (Prin reducerea sintagmei) *Poiana de la Plop*: *Ibidem* 2901 (1838).

POARTA JITĂRIEI¹, fostă jitărie, în marginea de N-V a satului Bîcul, pe drumul spre Picior. *Puárta Jitării*: ANCH. (Bîc).

POARTA JITĂRIEI², fostă jitărie, în marginea de N a satului Bîcul, pe drumul spre izlazul satului. *Puárta Jitării*: ANCH. (Bîc).

PODIȘUL v. Ipatele.

PODIȘUL IPATELE v. Ipatele.

PODIȘUL POIANA v. Poiana.

PODUL BARABULĂ v. La Barabulă.

PODUL CLUCERESEI v. Podul lui Hacıu.

PODUL COJĂNOAIA v. Podul lui Cojan.

PODUL DE LA BOTEZATU, pod peste pîrîul Rapoda, în satul Cuza-Vodă, lângă gospodăria lui Constantin Botezatu. *Pódu di la Botizátu*: ANCH. (CzV).

PODUL DE LA FÎNTÎNA LUI BUZĂ v. Fîntîna lui Buză.

PODUL DE LA GÎRLA LUI AGACHI v. Gîrla lui Agachi.

PODUL DE LA OBUZ v. La Obuz.

PODUL DE LA PLOP v. La Plop.

PODUL DE LA SEDIU, pod peste pîrîul Rapoda, în satul Cuza-Vodă, lângă fostul sediu al C.A.P. *Pódu di la Sédiu*: ANCH. (CzV).

PODUL DIN CAPĂTUL SATULUI, pod peste Pîrîul Frasinului, la marginea de N a satului Ipatele (Slobozia). *Pódu din Cáptu Sátulu*: ANCH. (Ipa-Slb).

PODUL IACOB OAIEI, pod peste Gîrla lui Mihăilă, la S de satul Cioca-Boca. *Pódu Iacubuđi*: ANCH. (Bîc).

Podul a fost făcut pe proprietatea lui Iacob Darie (prima jumătate a sec. XX).

PODUL ÎNALT, pod peste pîrîul Stavnic, pe șoseaua Drăgușeni-Frenciugi. *Pódu Nalt*: ANCH. (Bîc). *Pódu Nant*: *Ibidem*.

PODUL LA BROSCĂRIE v. Broscăria.

PODUL LA CARUZ, pod peste Pîrîul Frasinului, lângă gospodăria lui Ion S. Caruz din satul Ipatele (Slobozia). *Pódu la Carúz*: ANCH. (Ipa-Slb).

PODUL LA HAULICĂ, pod peste Pîrîul Ipatele, lângă gospodăria familiei Haulică din satul Ipatele. *Pódu la Haulícî*: ANCH. (Ipa).

PODUL LA POSTÎRNAC, pod peste Pîrîul Frasinului, lângă gospodăria lui Costică Postîrnac din satul Ipatele (Slobozia). (Oficial) *La Pod Postîrnac*: ARH. Ipa 4 (1956). *Pódu lu Postîrnác*: ANCH. (Ipa-Slb).

PODUL LA PURICEȘTI, pod peste pîrîul Rapoda, în cartierul Zecimi, lângă gospodăriile familiei Purice din satul Cuza-Vodă. *Pódu la Puricéști*: ANCH. (CzV).

PODUL LA ZAGAN, pod peste Pîrîul Frasinului, lângă grădina lui Constantin Zagan din satul Ipatele (Slobozia). *Pódu Zagán*: ANCH. (Ipa-Slb).

PODUL LUI BARABULĂ v. La Barabulă.

PODUL LUI BAZON, pod peste Pîrîul Frasinului, lîngă gospodăria lui Mircea Bazon din satul Ipatele (Slobozia). *Pódu lu Bazón*: ANCH. (Ipa-Slb).

PODUL LUI BRÎNZEI, pod pe șoseaua Negrești–Ipatele, la cca 1 km N-V de satul Alexești. *Pódu lu Brînzéi*: ANCH. (CzV).

Podul a fost făcut de Costache Brînzei din satul Cuza-Vodă (cca 1920-1925).

PODUL LUI COJAN, pod peste pîrîul Vilna, la cca 500 m N-V de satul Alexești. *Pódu lu Coján*: ANCH. (CzV). – Numit și *Pódu Cojănuáia*: ANCH. (Alx).

Podul a fost făcut de un Cojan (sec. XIX).

PODUL LUI DIACONU, pod peste pîrîul Rapoda, lîngă gospodăria lui Neculai Diaconu din satul Cuza-Vodă. *Pódu lu Diiacónu*: ANCH. (CzV).

PODUL LUI HACIU, pod peste pîrîul Vilna, pe drumul dintre satele Cuza-Vodă și Ipatele. ARH. IȘ. PRIM. IPA, 1/1945, f. 4^r, REP. ARH. (1984), 207. *Pódu lu Háciu*: ANCH. (CzV, Ipa). – Numit și *Podul Crucerésî*: ANCH. (Ipa).

Podul a fost făcut probabil de clucereasa Safta Handoca (după 1850?) și reparat de un Hacıu din satul Ipatele (sec. XX).

PODUL LUI MANGALAGIU, pod peste gîrla Șipoțelul, pe drumul dintre satele Bîcul și Cioca-Boca. *Pódu lu Mangalagíu*: ANCH. (Bîc).

Podul a fost refăcut de Ion Mangalagiu din satul Bîcul (primele decenii ale sec. XX).

PODUL LUI SONEA, pod peste Pîrîul Humăriei, lîngă gospodăria lui Mihai Sonea din satul Bîcul. *Pódu lu Sónea*: ANCH. (Bîc).

PODUL LUI SUMANU v. **Podul Sumanului**.

PODUL LUI ȘTEFAN CRĂCIUN, pod peste pîrîul Vilna, pe drumul dintre satele Ipatele (Slobozia) și Recea. *Pódu lu Ștéfan Crăciun*: ANCH. (Ipa-Slb).

Podul a fost făcut de Ștefan Crăciun din satul Ipatele (Slobozia).

PODUL MARE, pod peste pârîul Stavnic, la N de satul Cioca-Boca. *Pódu Mári*: ANCH. (CoB).

PODUL MORII, fost pod, astăzi punte, peste pârîul Stavnic, pe cărarea din satul Cioca-Boca spre Satul Nou (com. Șcheia), prin Cotul Bîzei. *Pódu Móri*: ANCH. (CoB).

Podul a fost lîngă o moară de pe pârîul Stavnic (sec. XVII-XIX). Moara apare într-un plan din anul 1818: ARH. BUC. PL. VAS. 1.

PODUL STAVNICULUI v. **Stavnicul**.

PODUL SUMANULUI, pod peste pârîul Valea Babei, pe drumul dintre satele Bîcul și Frenciugi. *Podul Sumanului*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Pódu Sumánului*: ANCH. (Bîc). *Pódu lu Sumánu*: *Ibidem*.

PODUL VILNEI v. **Vilna**.

POIANA¹, teren pe Podiș, în partea de E a satului Ipatele (Slobozia). (*În*) *Poiană*: ARH. Ipa 6 (1956), 9 (1959). *Poiana*: ARH. Țbn 5 (1956). *Poiána*: ANCH. (Ipa).

Dealul Poiana, parte a Dealului Mare, pe care se află terenul Poiana. *Dealul (numit) Poeana*: CHIRIȚĂ, D.G. V. (1889), 102, 140, REP. ARH. (1984), 207.

Podișul Poiana, parte a Podișului, pe care se află terenul Poiana. *Un podiș (întins) numit Poeana*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 100, 101.

Drumul Poienii, drum prin Poiana, din satul Ipatele spre satul Mironeasa. *Drúmu Poiéni*: ANCH. (Ipa).

Toponimul dovedește existența unei păduri pe Dealul Mare, cu o poiană (înainte de sec. XIX).

POIANA² v. **Dospina**.

POIANA³ v. **Ursoaia**.

POIANA CEA MARE v. **Căpoteștii**.

POIANA CERCHEZUL v. **Cerchezul**.

POIANA COJOCĂRIȚA v. **Cojocărița**.

POIANA DE LA POD, fostă poiană între pîraiele Stavnic (Ușița) și Stavnicul Vechi (Găunoasa), lângă Podul Morii de la Cioca-Boca. *Poiana de la pod*: B.A.R. H. C.F.R. 2901 (1838). (Situată în interfluviul pîraielor Ușița și Stavnic, la N de satul Cioca-Boca). *Poiana de la Pod*: B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845). – Numită și *Poiana Durducii*: B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845).

Lângă poiană, pe cursul Stavnicului, erau praguri (durduci).

POIANA DE LA PLOP v. **Plopul cel Mare**.

POIANA DOSPINA v. **Dospina**.

POIANA DURDUCII v. **Poiana de la Pod**.

POIANA LUI MICU (?), fostă poiană, la E de Iezerul: ATLAS MOLD. (1892). – Numită și *Poiana lui Mocanu*: HARTA IȘ. (1912).

Numele *Micu* este imprimat defectuos. Proprietarii (?) poienii sînt persoane neidentificate (sec. XIX?).

POIANA LUI MOCANU v. **Poiana lui Micu**.

POIANA MORII, fostă poiană, între pîraiele Stavnic (Ușița) și Stavnicul Vechi (Găunoasa), astăzi în tarlăua Lunca, la E de satul Bîcul. *Poiana Morii*: ARH. BUC. PL. VAS. 1 (1818), B.A.R. H. C.F.R. 2901 (1838), 3707 (1845).

Toponimul amintește de o veche moară de pe pîrîul Stavnic.

POIANA PLOPUL CEL MARE v. **Plopul cel Mare**.

POIANA ROGOAZE v. **Rogoazele**.

POIANA STÎNA LUI TĂRĂBOI v. **La Tărăboi**.

POIANA URSOAIA v. **Ursoaia**.

POIANA URSOAIEI v. **Ursoaia**.

PRISACA, pădure la V de satul Ipatele (Slobozia). *Pădurea Prisaca*: ARH. OC. GRA 6 (1952), 3^r, 26 (1968), f. 1^r. (În compus) *Pădurea Prisaca-Osoaia* (sic!): ARH. OC. GRA 6 (1952), 5^v, 7^v. *Pădúria Prisáca*: ANCH. (Ipa).

Prisaca, teren între Pădurea Prisaca și Pîrîul Frasinului.
(În) *Prisacă*: ARH. Ipa 4 (1956), REP. ARH. (1984), 207.

(Oficial) *Dealul Prisaca*, deal pe care se află Pădurea Prisaca: ARH. OC. GRA 6 (1952), 7^v.

(Oficial) *Creasta Prisaca*, creasta (sic!) Dealului Prisaca: ARH. OC. GRA 6 (1952), 7^v.

Toponimul amintește de o veche prisacă de pe moșia Mogoșești ARH. BUC. DOC. IST. CV/112 (1693).

PRISACA LOGOFETESII, fostă prisacă, nelocalizată, pe moșia Mogoșești, probabil lângă hliza Mijloacele. *Prisaca logofetesii*: ARH. IAȘ. DOC. 425/54 (1715).

Prisaca a fost proprietatea Mariei logofeteasa, soția logofătului Dumitrașcu Ceaurul: C.D.M. S. I, nr. 1122 (1712).

PUNTEA LUI UNGUREANU, punte peste pîrîul Stavnic, la E de satul Bîcul. *Puntea lui Ungureanu*: ANCH. (Bîc).

Puntea a fost făcută de un Ungureanu din satul Bîcul.

PURICEȘTII, cartier la marginea de S-E a satului Cuza-Vodă. *Puricești*: ARH. Ipa 7 (1959). *Puricéști*: ANCH. (CzV). – Vezi și **Zecimile**¹.

În cartier sînt cca 10 gospodării ale familiei Purice.

PUTUROASA, teren pe malul drept al pîrîului Stavnic, la E de satul Bîcul lângă Puntea lui Ungureanu. *Puturuása*: ANCH. (Bîc).

Numele se explică prin mirosul urît al unei bahne.

RAPODA, afluent drept al pîrîului Vilna, cu obîrșia și cursul în satul Cuza-Vodă. *În vali ce să chiamă Rabota*: GHIBĂNESCU, I. Z. V₁, 75 (1708), ARH. IȘ. DOC. 418/326 (1860). *Rabota*: ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/238 (cca 1828), ARH. IȘ. DOC. 418/326 (1860). *Rapoda*: ARH. IȘ. DOC. 407/113 (1798/cca 1830), 407/137 bis (1828), 407/140 (1844), ODOBESCU, C. 230, f. 297^r (1871), CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 27, 155, DICT. STAT. (1913), 988, OBREJA,

D.G.I. (1979), 188. (Cu entropic) *Părăul Rapodii*: ARH. IȘ. DOC. 425/341 (1798), 462/56 (1814). *Rápoda*: ANCH. (CzV).
 –Vezi și **Pîrîul Borăști**.

Hidronimul amintește de Rabotă, unul dintre cumpărătorii satului Alexești din 7 martie 1493: DRH III, p. 249. Forma *Rapoda* este rezultatul unei atracții paronimice cu adverbul *repede*, cf. *rapăd* ‘repede’, la moșii din Cîmpeni: „Dacoromania”, XI, 1948, p. 140-141.

RĂCHÎȚILE, fostă parte răzeșească a moșiei Mogoșești, între Mijloace și Bahnă, astăzi în tarlăua Țarna. *Hotarul Răchîților ce să chiamă săliște Mogoșăștii*: ARH. IȘ. ANAF. 71, f. 19^v (1688/1843). *Răchîți*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/138 (1696), ARH. BUC. DOC. IST. CLIII/10 (1696), MDLXXV/34 (f.a./1795), ARH. IȘ. DOC. 173/215 (1715), 425/54 (1715), ARH. BUC. DOC. IST. MDLXXV/32 (1743). *Partea Răpițelor* (sic!): ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/241 (1715/cca 1805). *La Răchîți*: ANCH. (Ipa).

Răchîțele care au dat numele terenului au fost, probabil, pe Pîrîul Frasinului, acolo unde au dăinuit pînă în sec. XX.

RĂSCRUCEA COBUȚULUI v. **Cobuțul**.

RĂSCRUCEA LUI COBUȚ v. **Cobuțul**.

REDIUL, fost rediu pe Dealul Mare, în marginea de S-E a moșiei Mogoșești. *Drept la rădiu, și în marginea rădiului, la movilă* (trad.): DRH. I, 18 (1400). [*Movila*] *din Rădiu*: GHIBĂNESCU, S. I. X., 314 (1838, mențiune).

RÎMNICUL, fost rîmnic la obîrșia pîrîului Rapoda. *În capul iezăturii rîmnicului*: GHIBĂNESCU, I. Z. V₁, 76 (1708), ARH. IȘ. DOC. 407/17 (1708), 425/47 (1708). *Rîmnicul ci-au fost a lui Cumpănă*: ARH. IȘ. DOC. 407/17 (1708), 425/47 (1708). *Ezătura rîmnicului lui Cumpănă*: ARH. IȘ. DOC. 407/137 bis (1828). *Rîmnicu*: ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/238 (cca 1828). *Ezătura Rîmnicului*: ARH. IȘ. DOC. 418/326 (1860).

Cumpănă a fost unul dintre răzeșii din Borăști (Cuza-Vodă), în sec. XVII.

RÎMNICUL LUI CUMPĂNĂ v. **Rîmnicul**.

RÎMNICUL LUI DIACONU v. **Iazul lui Diaconu**¹.

RÎPA BÎCULUI v. **Bîcul** (II).

RÎPA GALBENĂ, teren (izlaz și pădure), în marginea de N a Podișului, la hotarul moșiei Mogoșești (Ipatele) cu moșia Mironeasa. *Rîpa Galbenă*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 101, 159, ATLAS MOLD. (1892), ARH. IȘ. PRIM. IPA 1/1945, f. 204^r (1945), ARH. Ipa 1/1942-1954, f. 8^r (1952), ARH. OC. GRA 6 (1952), 5^v. *Rîpa Gălbînî*: ANCH. (Ipa).

Numele terenului este o exensie a numelui unei rîpi de pe coasta de N a Podișului.

RÎPA LUI ROTARU v. **Rîpa Rotarului**.

RÎPA ROTARULUI, rîpă în Fundătură, la obîrșia Pîrîului Ipatele. *Rîpa lui Rotaru*: REP. ARH. (1984), 207. *Rîpa Rotarului*: ARH. Ipa 6 (1959), ARH. OC. GRA 47 (1989), 57, 49 (1989), 22. *Rîpa Rotărulu*: ANCH. (Ipa).

Numele amintește de un Rotaru din Ipatele (sec. XIX).

RÎPILE BÎCULUI v. **Bîcul** (II).

ROGOAZELE, poiană la confluența pîrîului Ușita cu pîrîul Brusturețul, pe hotarul dintre moșiile Șendreni (Bîcul) și Mironeasa. *Poiana Răgoază*: B.A.R. H. C.F.R., 2901 (1838). *Răgoazăle*: *Ibidem* 3707 (1845).

Poiana se identifică, parțial, cu Poiana Cojocărița.

RUPTURA¹, ruptură în culmea Dealului Cuza-Vodă, pe drumul dintre satele Cuza-Vodă și Recea. *La Ruptură*: ARH. Ipa 3 (1956), 5 (1956), 8 (1959), REP. ARH. (1984), 209. *La Rupturî*: ANCH. (CzV). – Numită și *Búcili Cúruļu*: ANCH. (CzV).

RUPTURA² v. **Jidovina**.

RUSA, pădure la S-E de satul Cuza-Vodă. *Loc de prisacă cu pomăt și cu curățitură din topor ce sînt în Rosa* (sic!): ARH. IȘ. DOC. 402/55. *Pădurea Rusca* (sic!) HARTA

VAS. (1889), ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912), ARH. OC. GRA 5 (1952), 3^r, 9^v, HARTA M. (1961). (Oficial) *Trupul Rusca*: ARH. OC. GRA 16 (1968), 28 (1969), ARH. OC. BCȘ 41 (1980), 18, 45 (1981). *Pădúria Rúsa*: ANCH. (CzV).

(*În Rusa*), teren arabil în partea de N a Pădurii Rusa. *Hliza de la Rusa*: REP. IST. 11 (1859). (*În*) *Rusa*: ARH. Ipa 9 (1959), ARH. Tod 7 a (1959). *În Rúsa*: ANCH. (CzV).

Valea Rusei, valea de la obârșia Pîrîului lui Fetiș, la N de Pădurea Rusa. *Valea Rusei*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 81, ARH. Ipa 3 (1956), REP. ARH. (1984), 208, *Vália Rúsi*: ANCH. (CzV).

Rusa este, probabil, numele poienii (curăturii) deschise de un Rusu (*Poiana lui Rusu* > *Rusa*).

SANTOP, teren la obârșia Pîrîului Frasin (Strîmba). *Moșia agricolă "Santop"*: ARH. IȘ. PL. 1175 (cca 1935). (*Pe*) *Santoc*: ARH. Țbn 5 (1956). (*În*) *Santóc*: ANCH. (Ipa-Slb).

Pîrîul Santop, numele cracului stîng al Pîrîului Frasin. *Pîrîul Santop*: ARH. IȘ. PL. 1175 (cca 1935).

Numele moșiei Santop, proprietate a moștenitorilor lui Petre D. Costea din Ipatele, este, probabil, o abreviere.

SECĂTURILE, teren în parte de N a Podișului, lângă Huciul Cheii. *În Secături*: ARH. Ipa 5 (1956). *În Secătură*: *Ibidem* 2 (1956). *Secături*: *Ibidem* 9 (1959). (*În*) *Săcătúri*: ANCH. (Ipa).

Terenul a fost acoperit de pădure secată (uscată prin cojirea copacilor).

SILIȘTEA¹, teren la S de locul confluenței pîraielor Vilna și Rapoda. *Locul numit azi Coada sileștii*: ODOBESCU, C. 230, VIII, f. 297^r (1871). *Silești*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 155. (*În*) *Siliște*: ARH. Ipa 3 (1956). *Sîliște*: ANCH. (Alx, CzV).

Toponimul indică locul vetrei vechi a satului Alexești (sec. XV–XVII).

SILIȘTEA², hliză a moșiei Mogoșești, în partea de S-V a satului Ipatele, în tarlăua Țarna (fostă Răchițele). *Săliște*: REP. IST. 1081 (1859). *Hotarul Răchiților ce să chiamă săliște Mogoșăștii*: ARH. IȘ. ANAF. 71, f. 19^v (1688). *Siliști*: DENSUSIANU, R. 4551, f. 471^r (1893).

Toponimul indică locul vetrei vechi a satului Mogoșești (sec. XV–XVI).

SILIȘTEA³, teren în marginea de S-E a satului Bîcul. *Siliște(a)*: ARH. Ipa 2 (1956). *Sîliștea*: ANCH. (Bîc).

Toponimul indică locul celei de a treia vetre a satului Șendreni (a doua jumătate a sec. XVIII).

SILIȘTEA CHIUJDEȘTII, siliște aproape de obârșia pîrîului Văscăneasa. *Săliștea Chiujdeștii*: B.A.R. H. C.F.R. D-LXXVI-32 (1812).

Toponimul indică una dintre siliștile satului Chiujdești a lui Adam Buzdugan (a doua jumătate a sec. XVIII).

SILIȘTEA MOGOȘESTILOR v. *Siliște*².

SILIȘTEA ȘENDREȘTILOR¹, siliște pe malul drept al Stavnicului Sec, lângă podul de pe șoseaua Drăgușeni–Frenciugi. *Săliște* *Șandreștilor cea mai veche a Handocăi*: B.A.R. H. D-LXXVI-32 (1812).

Toponimul indică locul uneia dintre vetrele (a doua?) satului Șendrești (Bîcul), din a doua jumătate a sec. XVII, a clucerului Andoca.

SILIȘTEA ȘENDREȘTILOR², siliște pe malul stîng al Stavnicului (Nou), la cca 300 m de Podul de peste Stavnic. *Săliște* *Șandreștilor din vremea lui Negel*: B.A.R. H. D-LXXVI-32 (1812).

Toponimul indică locul uneia dintre vetrele (a treia?) satului Șendrești (Bîcul), din prima jumătate a sec. XVIII, al vel comisului Vasile Costachi (Negel).

SLOBOZIA, fost sat pe malul stîng al Pîrîului Frasinul, astăzi parte a satului Ipatele. *Slobozia*: REP. IST. 1081 (1896-

1988). *Slobozia Mogoșeștii*: REP. IST. 1081 (1832-1896). *Slobozîia* sau (oficial) *Ipătîli II*: ANCH. (Ipa-Slb).

(Științific) *Dealul Slobozia*, parte a Dealului Mare (Podișul), la E de satul Slobozia (Ipatele): HARTA VAS. (1889), HARTA IȘ. (1890), ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912), ȘENCHEA, C. (1943), 87, ARH. OC. GRA 6 (1952), 57^v, HARTA M. (1961), PLOSCARU P. C. M. (1973), 112, OBREJA, D.G.I. (1979), 208.

(Științific) *Platoul Slobozia*, platou al Dealului Slobozia. *Platoul Slobozia*: REP. ARH. (1984), 207.

Izlazul Slobozia, izlaz la Rîpa Galbenă: ARH. IȘ. PRIM. IPA, 1/1945, f.4^r.

Pădurea Sloboziei, pădure în partea de N a satului Ipatele (Slobozia). *Pădurea Slobozia*: ARH. OC. BCȘ 10 (1942), f. 1^r (1942). *Pădurea Sloboziei*: ARH. Ipa 4 (1956), 9 (1959). *Pădúria Slobozîi*: ANCH. (Ipa-Slb). (Oficial desemnînd trupurile de la N-V și N-E de sat) *Trupul Slobozia* (I, II, III): ARH. OC. GRA 12 (1968), 1^r, 17 (1968), 28 (1969), 31 91978), 16, 43 (1979), 49 (1989), 20, 21, 53 (1989).

Șesul Sloboziei, șes al Pîrîului Frasinului, la S-V de satul Ipatele (Slobozia). *Șesul Sloboziei*: ARH. Ipa 9 (1959).

Țarina, teren la V de satul Ipatele (Slobozia). *Țârna*: ANCH. (Ipa-Slb). (Oficial) *Țârna Slobozîi*: *Ibidem*.

SLOBOZIA ALEXEȘTII v. **Alexeștii**.

SLOBOZIA MOGOȘEȘTII v. **Mogoșeștii** și **Slobozia**.

SOLOMONOIA, teren la marginea de V a satului Cuza-Vodă: ARH. Ipa 4 (1956), 8 (1959). *Solomonuđia*: ANCH. (CzV).

Toponimul amintește de un proprietar din Borăști (Solomon, sec. XIX-XX) și de văduva sa.

SPINETEA, teren pe coasta de V a Dealului Mare, la 1,5-2 km N-V de satul Alexești. (*În*) *Schineta*: ARH. Ipa 3 (1956), 8 (1959). *Schinétia*: ANCH. (Alx, CzV, Ipa).

Șesul Spinetei, șes pe malul stîng al pîrîului Vilna, în capătul de V al tarlalei Spinetea. *Șesul Spinetea*: REP. ARH. (1984), 208. *Șăsu Schinéff*: ANCH. (CzV).

Terenul a fost acoperit cu arbuști și spini.

SPINII ÎN [= ÎI] SÎRBOAE v. **Spinii Sîrboaiei**.

SPINII SÎRBOAIEI, fostă hliză răzeșească în moșia Mogoșești, în partea de E a cătunului Halița. *Din sus di Spini Sîrboae*: ARH. IȘ. DOC. 664/3 (1743). *Parte... din Spinii în [= îi] Sîrboae*: ARH. BUC. DOC. IST. CXLI/88 a (1731). *Spinii Sîrboaea*: ARH. IAȘ. DOC. 425/54 (1715). *Spinii Sîrboai*: ARH. BUC. DOC. IST. CXCI/62 a, b (1743). *Spinii Sîrboaiei*: REP. IST. 1103 (1797). *Halița și Spinisârboia (ce ar fi totuna)*: *Ibidem*, 1103 (1850). (Cu antroponimul masculin) *Spinii Sîrbului*: ARH. BUC. DOC. IST. CLIII/229 a (1797).

Toponimul amintește de cumpărătura din 18 mai 1636 a unei ocine din moșia Mogoșești de către Dumitru Sîrbul din Iași: DRH XXIII, 481-482.

SPINII SÎRBULUI v. **Spinii Sîrboaiei**.

STANDOALA, teren pe malul drept al pîrîului Vilna, la N-V de satul Alexești. *Standola*: ARH. Ipa 3 (1956). *Standuála*: ANCH. (Alx, CzV).

Toponimul amintește de o standoală (coșer de scînduri) boierească (sec. XIX-XX).

STAVNICUL, afluent stîng al râului Bîrlad, lîngă satul Poiana, orașul Negrești, județul Vaslui. *Dragoș de la Stavnic și casa lui pe Stamnic (sic!)* (trad.): DRH I, 161 (1432). *Moara în Stavnicu și Șandrești... undă stau casăle pîna Stavnicu*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 83 (1668). *Peste Stavnic și vad di Stamnic (sic!)*: *Ibidem*, 93 (1739). *Stávnicu*: ANCH. (Bîc). (Cu entropice) *Apa Stavnicului*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 23 (1642), 76 (1649), 78 (1656), 39 (1651), BULAT, D. V. 117 (1691),

GHIBĂNESCU, S.I. X 306 (1838), 308 (1840), ARH. IȘ. ANAF. 105, f. 220^r (1848). *Ápa Stávniculu*: ANCH. (Bîc). *Gîrla Stavnicului* (trad.): DIR XVII/4, 184 (1617): NONEA, L. (1943), 171. *Părăul Stafnicului*: BULAT, D.V. 116 (1690). *Pîrîul Stavnic* (trad.): DIR XVII, 1, 64 (1602), D.R.H. XIX, 572 (1628). *Pîrăul Stavnicu*: B.A.R. H. C.F.R. 81 (1837). *Pîrăul Stavnicul*: *Ibidem* 3707 (1845), CHIRIȚĂ, D.G.I. (1888), 66, 214. *Pîrău Stávnic*: ANCH. (Bîc). *Vale Stavnicului*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 22 (1642), 24 (1642), CHIRIȚĂ, D.G.I. (1888), 207. *Vălia Stávniculu*: ANCH. (Bîc).

Stavnicul cel Bătrîn, cursul vechi al pîrîului Stavnic (sec. XVI), între moșiile Șendreni și Frenciugi (la V) și Căpotești și Drăgușeni (la E). *Stavnicul cel Bătrîn* (trad.) D.I.R. XVII/4, 359 (1619). *Stavnicul acela Săcu*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 319 (1845). *Stavnicul cel Săcu*: *Ibidem*, 317 (1745), 319 (1845). *Stavnicul Săc*: *Ibidem*, 313 (1844), ARH. IȘ, PL. 1881 (1845). *Stavnicul Săcu*: ARH. IȘ. ANAF. 105, f. 33^v (1846/1848). *Stavnicul Sec*. CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 52, 102, 171, NONEA, C. (1958), 213, OBREJA, D.G.I. (1979), 211. *Stavnicul Secu*: B.A.R. H. C.F.R. 46 (1879). *Gîrla Sacî*: ANCH. (Bîc). *Stavnicul Vechi*: ARH. IȘ. DOC. 407/79 (1814), ARH. BUC. PL. VAS. 1 (1818), B.A.R. H. C.F.R. 2901 (1838), 3707 (1845). *Stavnicul Vechiu*: CODRESCU, U. XXII, 284 (cca 1800), GHIBĂNESCU, S. I. X, 110, 112 (1813), ARH. IȘ. DOC. 66/55, f. 4^r, 6^r (1838), *ibidem* 432/246, f. 1^v (1850). *Stavnicul Vechiu sau Sec*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 313 (1844).

Stavnicul cu Apă, curs nou al pîrîului Stavnic (sec. XVI), pe albia pîrîului Ușița (pînă la E de satul Bîcul) și, pe șes, la V de Gîrla Secă (Stavnicul Vechi), pînă la S de satul Frenciugi. *Stavnicu(l) cu Apă*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 123, 171. *Stavnicul Nou*: ARH. IȘ. DOC. 66/55, f. 4^r (1838), B.A.R. H. C.F.R. 2901 (1838), ARH. IȘ. ANAF. 32, f. 226^v (1839), B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845).

Pódul Stávnicului, pod peste pîrîul Stavnic, la S-E de satul Bîcul: ANCH. (Bîc).

Şesul Stavnicului, şes al pîrîului Stavnic, între satele Drăguşeni şi Frenciugi. *Şesul Stavnic*: CHIRIŢĂ, D.G.V. (1889), 171.

Zarea Stavnicului, muchea Dealului Mare (Podişul şi Holciul) spre versantul de E al Stavnicului. *Zarea Stavnicului*: ARH. IAŞ. ANAF. 20, f. 153^r (1838).

Hidronimul *Stavnic*, de origine slavă de est, este un derivat adjectival al apelativului *stav* ‘iaz’. Iorgu Iordan, în *Toponimia românească*, p. 531-532, menţionează această explicaţie [dată de Gh. Ghibănescu şi Margareta Ştefănescu] cu obiecţia că sufixul *-nic* nu are în limba română funcţia pe care o presupune această derivare, propunînd etimologia *stavă* ‘herghelie’ + *-nic* > *stavnic* ‘herghelegiu’ ca foarte verosimilă. Derivarea din *stav* s-a produs însă pe terenul limbii slave (cf. *Lumnicul*, *Slimnicul*, *Stebnicul*, *Temnicul*, *Trestenicul* şi altele, admise ca toponime slave chiar în lucrarea citată – p. 97, 103, 354, 518, 532), astfel încît obiecţia lui Iorgu Iordan este neîntemeiată, iar sensul de ‘pîrîu cu iazuri’ al numelui *Stavnic* este un argument mult mai convingător decît ipoteza unui herghelegiu, care nu ar putea motiva etimologia unui hidronim important precum *Stavnicul*.

STAVNICUL CEL BĂTRÎN v. **Stavnicul**.

STAVNICUL CEL SEC v. **Stavnicul**.

STAVNICUL CU APĂ v. **Stavnicul**.

STAVNICUL NOU v. **Stavnicul**.

STAVNICUL SEC v. **Stavnicul**.

STAVNICUL VECHI v. **Stavnicul**.

STÎNJENII, teren pe malul drept al pîrîului Vilna, la V de satul Alexeşti, între tarlalele Standoala şi Pîrîul lui Fetiş. (*În*) *Stînjieni*: ARH. Ipa 8 (1959). *La Stînjieni*: ARH. Ipa 3 (1956). *Stînjăni*: ANCH. (CzV).

Toponimul amintește de măsurătorile și hotarnicele moșiei Drăgănești (Alexești), din sec. XVIII.

STRÎMBA, afluent stîng al pîrîului Vilna, la V de satul Ipatele. *Strîmba*: ARH. IȘ. DOC. 407/88 (1823), ARH. IȘ. LIT. K, 330, f. 61^r (1821/1823), OBREJA, D.G.I. (1979), 213. *Strîmba*: ANCH. (Ipa). (Cu entopicul *vale*) *Valea Strîmba*: ATLAS MOLD. (1892). *Valea Strîmbă*: HARTA IȘ. (1912), HARTA M. (1961), ARH. OC. GRA 17 (1968). – Vezi și **Pîrîul Frasinului**.

(Oficial) *Trupul Valea Strîmbă*, trup de pădure la obîrșia pîrîului Strîmba: ARH. OC. GRA 17 91968). – Vezi și **Pădurea Frasinului**.

Numele pîrîului este motivat de „o cotitură foarte mare care are numirea di Strîmba”: ARH. IȘ. DOC. 403/88 (1823), ARH. IȘ. LIT. K, 330, f. 61^r (1821/1823). Sinonimia *Strîmba* – *Pîrîul Frasinului* este parțială, informatorii numind *Strîmba* îndeosebi cursul superior, la obîrșie, iar *Frasinul* cursul întreg.

STRUNGA, văiușă pe malul drept al Pîrîului Frasinul, la V de satul Ipatele (Slobozia). *La Strîngă*: ANCH. (Ipa-Slb).

Toponimul pare a fi motivat de o trecere strîmtă (ca o strungă), pe o cărare din satul Ipatele, peste pîrîu spre Țarnă.

SUB GRĂDINI, teren în marginea de N a satului Bîcul, pe stînga drumului Bîcul – Cioca-Boca. *Sub Grădini*: ANCH. (Bîc).

ȘENDRENII v. **Bîcul** (I).

ȘENDREȘTII v. **Bîcul** (I).

ȘES-BÎZA v. **Șesul**².

ȘES-MARIA ȘEPTILICI v. **Șesul Mare**.

ȘESUL¹, șes între pîrîul Stavnic și Gîrla Seacă (Stavnicul Sec), la S de șoseaua Drăgușeni-Frenciugi. (*În*) *Șes*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959), 7 (1959). *În Șăs*: ANCH. (Bîc). *Șăsu*: *Ibidem*.

ȘESUL², șes pe malul stîng al pîrîului Ușița, la N de satul Cioca-Boca. (*În*) *Șes*: ARH. Șch 10 (1959). *În Șăs*:

ANCH. (CoB). *Șăsu: Ibidem.* – Numit și (oficial) *Șăs-Bîza*: ANCH (CoB); *Șăsu Costeștilor: Ibidem.*

Pe șes, proprietate a lui Petre Costea din satul Ipatele, în primele decenii ale sec. XX, a fost moara lui Vasile Bîza din Cioca-Boca, prin anii 1945-1954.

ȘESUL ALEXEȘTI v. **Alexeștii.**

ȘES-BARABULĂ v. **La Barabulă.**

ȘESUL BÎCULUI v. **Bîcul (II).**

ȘESUL CEL MARE v. **Șesul Mare.**

ȘESUL COSTEȘTILOR v. **Șesul².**

ȘESUL MARE, șes între pîrîul Stavnic și Gîrla Seacă (Stavnicul Sec), la N de șoseaua Drăgușeni-Frenciugi. *Șesul cel Mare*: ARH. Șch 7 (1956), 14 (1959), 15 (1959). (*În*) *Șesul Mare: Ibidem* 15 (1959). *Șăsu Mări* ANCH. (Bîc, Șch). – Numit și (oficial) *Șes-Maria Șeptilici*: ARH. Șch 17 (1995). *Șes-Șeptilici: Ibidem* 7 (1956). *Șăsu Șăptilici*: ANCH. (Bîc, Șch).

Pe șes au fost terenul și curtea Mariei Șeptilici (prima jumătate a sec. XX).

ȘESUL NOU, șes al pîrîului Vilna, la V de satul Alexești. (*În* compus, oficial) *Alexești-Șes Nou*: ARH. IȘ. PRIM. IPA 1/1945, f. 251^r (1946).

ȘESUL OSOAIA v. **Osoiul.**

ȘESUL SLOBOZIEI v. **Slobozia.**

ȘESUL SPINETEA v. **Spinetea.**

ȘESUL SPINETEI v. **Spinetea.**

ȘESUL STAVNICULUI v. **Stavnicul.**

ȘES(UL) ȘEPTILICI v. **Șesul Mare.**

ȘESUL TAIETURII v. **Tăietura².**

ȘESUL VILNEI v. **Vilna.**

ȘIPOSELE v. **Șipoșelul².**

ȘIPOTUL¹, izvor amenajat (cișmea), în marginea de N a satului Ipatele (Slobozia), lângă gospodăria Auricăi Pălimaru. *Șipotu*: ANCH. (Ipa-Slb). – Numit și *Șipoșel*: ARH. Ipa (1959).

ȘIPOTUL², cișmea pe malul drept al Gîrlei după Deal.

Șîpotu: ANCH. (CzV). *La Șîpote*: *Ibidem*.

ȘIPOTUL³ v. **Șipoteleu**².

ȘIPOTUL RUSULUI, izvor amenajat, pe cracul stîng al Pîrîului Frasinul (Strîmba). *Șîpotu Rúsulu*: ANCH. (Ipa-Slb).

Șipotul a fost amenajat de un Rusu din Slobozia (începutul sec. XX).

ȘIPOȚELUL¹ v. **Șipotul**¹.

ȘIPOȚELUL², izvor amenajat (cișmea), la N de satul Bîcul, pe coasta de E a Piciorului. *Șipotile*: ATLAS MOLD. (1892). *Șipoțel*: ARH. Ipa 2 (1956), 6 (1959). *Șîpotu*: ANCH. (Bîc). *Șipoțálu*: *Ibidem*.

Gîrla Șipoțelului, afluent drept al pîrîului Stavnic, cu obîrșia în Șipoțel. *Gîrla Șipoțálulu*: ANCH. (Bîc). – Vezi și **Dospina**.

TARLAUA COJOCĂRIȚEI v. **Cojocărița**.

TARLAUA MOVILĂ v. **La Movice**.

TĂIETURA¹, teren la obîrșia Pîrîului Frasinului (Strîmba). *Tăetura*: REP. IST. 1081 (1859). *Tăietura*: ARH. Ipa 9 (1959). *Tăitura*: DENSUSIANU, R. 4551, f. 471^r (1893). (În) *Tăitură*: ARH. Țbn 5 (1956), ARH. Ipa 7 (1959). (În compus) *Tăietură-Curățuri*: ARH. Ipa 5 (1956). *Tăitúra*: ANCH. (Ipa-Slb).

Toponimul amintește de o defrișare probabil din prima jumătate a sec. XIX.

TĂIETURA², teren la S de satul Bîcul, din Jidovină și pînă în pîrîul Valea Babei. (În) *Tăietură*: ARH. Ipa, 6 (1959). *Tăitură*: *Ibidem* 2 (1956). (În compus) *Tăitură-Hotar*: ARH. Ipa 2 (1956). *Tăitúra* ANCH. (Bîc).

Șesul Tăiturii, șes pe malul drept al pîrîului Valea Babei, în capătul de E al Tăieturii: ARH. Ipa 6 (1959). *Șásu Tăitúri*: ANCH. (Bîc).

Toponimul amintește de o defrișare de pădure (sec. XIX).

TĂIETURA-CURĂȚURI v. **TĂIETURA**¹.

TĂIETURA-HOTAR v. **TĂIETURA**².

TRUPUL BÎCU v. **Bîcul** (II).

TRUPUL HÎRTOPI v. **Hîrtopii**.

TRUPUL OSOAlA v. **Osoiul**.

TRUPUL PODIȘ v. **Ipatele**.

TRUPUL RUSA v. **Rusa**.

TRUPUL SLOBOZIA v. **Slobozia**.

TRUPUL VALEA BABEI v. **Valea Babei**.

TRUPUL VALEA FUNDUL POIENII v. **Ursoaia**.

TRUPUL VALEA STRÎMBĂ v. **Strîmba**.

ȚARINA¹ v. **Slobozia**.

ȚARINA², teren pe malul drept al Pîrîului Frasinului (Strîmba), la V de satul Ipatele (Slobozia). *Țârna*: ANCH. (Ipa-Slb).

ȚARINA³, teren între Pîrîul Frasinului și pîrîul satului Ipatele. (*În*) *Țarnă*: ARH. Ipa 5 (1956), 9 (1959). *Țarina*: RUSU, C. (1981), 215, REP. ARH. (1984), 207. *Țârna*: ANCH. (Ipa). – Vezi și **Mijloacele**.

Drumul Țarinei, drum din satul Ipatele spre Iazul C.A.P., prin Țarină. *Drîmu Țârni*: ANCH. (Ipa).

ȚARINA⁴, teren în partea de S a satului Cuza-Vodă. (*În*) *Țarnă*: ARH. (Ipa) 3 (1956). *Țârna*: ANCH. (CzV).

Dealul Țarinei, versantul de E al Dealului Borăștilor, pe care se află Țarina. *Dialul țarinei*: Ghibănescu, I.Z. V₁, 75 (1708), ARH. IȘ. DOC. 407/17 (1708).

ȚARINA SLOBOZIEI v. **Slobozia**.

ȚURCĂLEASA, pîrîu probabil același cu Gîrla de la Budăi, la Petrești: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 138.

ULMUL LUI MIHĂILESCU, ulm pe marginea drumului de creastă, la cca 500 m N de Iezer. *Úlmu lu Mihailéscu*: ANCH. (Ipa).

Ulmul se află pe terenul lui Costică Mihăilescu din satul Ipatele.

URSOAIA, parte răzășească a moșiei Petrești, cu livadă. *Loc de prisacă între Bălan și Ursoae*: ARH. BUC. DOC. IST. CV/112 (1693). *Partea zisă Ursoae*: *Ibidem*, CLIII/10 (1696). BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/138. *Livada Ursoaea de Petrești*: ARH. IȘ. DOC. 425/79 (1749).

Poiana Ursoaia, poiană, probabil pe partea răzășească Ursoaia, pe malul stîng al pîrîului Vilna, la N de cătunul Petrești. *Poiană ce să numește Poiana Urșoaei, ci esti pe Vilna*: ARH. BUC. DOC. IST. CCXLVII/153 (1766). *Poiana ce-i zic Ursoaia, numind-o că esti pe pîrîul Vilnii*: ARH. IȘ. DOC. 407/88 (1776). *Poiana numită Ursoaia, pe Vilna*: *Ibidem*. *Poiană numită Ursoaia*: ARH. BUC. DOC. IST. CIV/94 (1781). *Poiana ce să numești Ursoaei... numindu-se și astăzi Ursoaia*: ARH. IȘ. LIT. K, 330, f. 61^r (1821/1823). *Poiana Ursoaia ce iaste pe Vilna... care poiană o număsc Miculița și pîrăul curgător Ușița, iar nu pe Vilna*: GHIBĂNESCU, S. I. XVIII, 156-157 (1834). (Cu omisiunea antroponimului) *Partea lui Ștefan din Poiană*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/56 (1641; pe verso însemnare din prima jumătate a sec. XX). *Zapis... ot Petrești și din Poiana*. *Ibidem*, XX/63 (1644; pe verso, însemnare ulterioară). *În marginea de gios a Petreștilor și în Poiana*: *Ibidem*, BIBL. NAȚ. BUC. KOG. LVI/1 (1855).

(Cu omisiunea antroponimului) *Fundul Poienii*, teren în partea de N a Poienii (Ursoaia): HARTA VAS. (1889), ARH. IȘ. PL. 836 (1922), 1167 (1952). *Fundul Poenei*: HARTA VAS. (1889), ARH. IȘ. PL. 836 (1922), 1167 (1952). *Fundul Poeni*: HARTA M. (1961). *Fundu(l) Poenii*: ARH. IȘ. DOC. 407/81, ARH. IȘ. PRIM. IPA 1/1945, f. 243^r, 249^r (1946). ARH. Ipa 3 (1956), 9 (1959), REP. ARH. (1984), 207. *Fúndu Poiéni*: ANCH. (Ipa-Slb).

Drumul Fundul Poienii, drum din cătunul Petrești spre Fundul Poienii. *Dr[umul] Fundu Poienii*: ARH. OC. GRA II (1968), 54^r.

Pîrîul Fundul Poienii, cursul superior al pîrîului Vilna, la obîrșie. *P[îrîul] Fundul Poienii*: ARH. OC. GRA 53 (1989). (Cu entopicul vale) *Valea Fundul Poenei*: HARTA IȘ. (1890) ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912). *V[alea] F[undul] Poieni*: ARH. OC. GRA 31 (1978), 16.

(Oficial) *Tr[upul] Valea Fundu[l] Poieni[I]*, trup de pădure: ARH. OC. GRA 12 (1968), f. 1^r, 17 (1968), 28 (1969), 43 (1979), 19 (1989), 20, 53 (1989). – Vezi și **Humăria**¹.

Toponimul *Ursoaia* amintește de unul din „bătrînii” moșiei Petrești din secolul XVI. Hilipașco „nepotul i Ursoae” vindea partea sa din Petrești la 3 octombrie 1641: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/57. În anul 1834, se încerca să se identifice poiana Miculița, de pe Ușîța, cu Poiana Ursoaei.

URȘITA v. UȘÎȚA.

UȘÎȚA, afluent drept al pîrîului Stavnice la E de satul Cioca-Boca. *Moară în Urșîța*: GHIBĂNESCU, S. I. X, 93 (1739). *Vadul Șendrenilor este în Urșîța*: *Ibidem*, 94 (1739). *Urșîța*, B.A.R. H. C.F.R. 3707 (1845), B.A.R. H. D-LXXVI-26 (1851), CHIRIȚĂ, D.G.I. (1888), 155, 244, CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 42, 196, B.A.R. H. C.F.R. 2950 (1893), DICT. STAT (1913), 992, OBREJA, D.G.I. (1979), 240, REP. ARH. (1984), 230. *Între Urșîță și între Stavnice*: ARH. IȘ. ANAF. 32, f. 227^r, 229^r (1817/1839). *Urșîța*: B.A.R. H. C.F.R. 329 (1844), ARH. IȘ, ANAF. 105, f. 33^v (1846/1848). *Urșîța*: ANCH. (CoB). (Cu apelativul apă) *Apa Urșîții*: HARTA IȘ (1912). (Cu apelativul vale) *Valea Urșîței*: CHIRIȚĂ, D.G.I. (1888), 64, 110. *Poiana lui Miculița, pe Ușîța* (trad.): D.R.H. II, 275 (1472). *Poiană, la pîrîul Ușîța, în fața Usicăi* (trad.): D.R.H. XXII, 69 (1634). *Poiana Miculițina, na Ușîța(a)*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/47 (1639). *Giumătate de poiana Miculițina, pi Ușîț(a)*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/48 (1639).

Părăul curgător Ușița: GHIBĂNESCU, S.I. XVIII, 157 (1834). *Ușița*: B.A.R. H. C.F.R. 1032 (1889), HARTA COM. (1915), ARH. Ipa 4 (1956). *Úșița*: ANCH. (CoB).

Ușița este un hidronim slav (probabil de origine baltică), cu sensul de ‘pîrîul frasinilor’ (cf. S. Rospod, *Struktura i stratigrafija drevnerusskikh toponimov*, în *Vostočno slyjanskaja onomastika*, Moscova, 1972, p. 67). Un afluent stîng al Nistrului, în Podolia, are același nume. În sec. XVIII, în diverse documente, apare forma *Urșița*, rezultat al unei etimologii populare, care s-a generalizat și oficializat (ca nume al satului Urșița) în lucrări cartografice și geografice din sec. XIX-XX. În graiul local se mai păstrează încă forma etimologică. Pornind de la forma greșită *Urșița*, Ov. Densusianu, în *Urme vechi de limbă în toponimia românească* (*Opere*, I, 1968, p. 468, nota 14) include toponimul *Urșița* între numele de locuri explicate ca nume feminine de animale (*Coarba*, *Lupa*, *Ursa* ș.a.). Preluînd explicația, Iorgu Iordan crede că *Urșița* este tot un feminin în *-iță* (la fel cu *măgăriță*) de la *urs*: *Toponimia românească*, 1963, p. 398.

Pînă în secolul XVI-lea, probabil, pîrîul Ușița se vărsa în Stavnic la E de satul Bîcul, realitate consemnată pînă la sfîrșitul sec. XIX: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 16. Devierea Stavnicului pe cursul Ușiței, între satele Cioca-Boca și Bîcul, produsă în veacul XVI, a provocat o confuzie care se reflectă în pricinile de hotar din sec. XIX între moșiile Căpotești și Șendreni.

VALEA BABEI, valea afluentului drept al pîrîului Stavnic, la S de satul Bîcul. *Pîrîul Babei* (sic!): OBREJA, D.G.I. (1979), 17. *Valea Baba* (sic!) HARTA M. (1961). *Valea Babei*: HARTA VAS. (1889), HARTA IȘ. (1912). ARH. Ipa 5 (1956), 6 (1959), REP. ARH. (1984), 208. *Vália Bábi*: ANCH. (Bîc).

Pădurea Valea Babei, pădure în fundul Văii Babei. *Pădurea Babei*: ATLAS. MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912).

Pădurea Băbeni (sic!): ARH. IȘ. PL. 3408 (1930). *Pădurea Valea Babei*: ARH. OC. GRA 26 (1968), 1^f. (Oficial) *Trupul Valea Babei*: ARH. OC. GRA 16 (1968). *Trupul Valea Babii*: *Ibidem* 49 (1989), 21, 53 (1989). *Pădúria Vália Bábi*: ANCH. (Bíc).

Toponimul primar este, probabil, numele pădurii (*Pădurea Babei*), conservînd amintirea unei persoane neidentificate (sec. XIX).

VALEA BORĂȘTI v. **Cuza-Vodă**.

VALEA DURUITOAREI v. **Duruitoarea**.

VALEA FUNDUL POIENII v. **Ursoaia**.

VALEA HUMĂRIA IEZERULUI v. **Humăria**¹ și **Iezerul**.

VALEA HUMĂRIEI v. **Humăria**².

VALEA IEZERUL(UI) v. **Iezerul**.

VALEA LUI IPATI v. **Ipatele**.

VALEA RUSEI v. **Rusa**.

VALEA STAVNICULUI v. **Stavnicul**.

VALEA STRÎMBA v. **Strîmba**.

VALEA STRÎMBĂ v. **Strîmba**.

VALEA URȘIȚEI v. **Ușîța**.

VALEA VĂSCĂNEASA v. **Văscăneasa**.

VALEA VĂSCĂNESEI v. **Văscăneasa**.

VALEA VILNII v. **Vilna**.

VARNIȚA, loc în marginea de N a satului Ipatele (Slobozia). (*În*) *Varnița*: ARH. Ipa 2 (1956), 5 (1956), 6 (1959), 9 (1959), RUSU, C. (1981), 215, REP. ARH. (1984), 207. *Várnița*: ANCH. (Ipa-Slb).

Dealul Varniței, numele coastei de V a Podișului, în zona Varniței. *Dealul Varniței*: ARH. Ipa 5 (1956).

O varniță a existat în acest loc în sec. XIX. În anul 1836, clucerul Ioniță Handoca încercase o afacere la Iași, cu var scos de lingurarii din Slobozia: ARH. IAȘ. DOC. 418/220, 221.

VĂLMĂȘIA v. Devălmășia.

VĂSCĂNEASA, afluent drept al pârîului Stavnic, la S de satul Frenciugi. *Părăul Văscăneasa*: ATLAS MOLD. (1892), ARH. Șch. 4 (1956). (Cu entopicul *vale*) *Valea Văscăneasa*: HARTA VAS. (1889), ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912), *Valea Văscăneasăi*: B.A.R. H. D-LXXVI-32 (1812). *Valea Văscăneasa*: HARTA M. (1961), PLOSCARU, P.C.M. (1973), 113. *Vălia Văscăneasa*: ANCH. (Fre, Ipa).

Toponimul amintește de Văscanu, răzeș de Frenciugi, martor la vânzări în Drăgușeni în 1641 și 1649: GHIBĂNESCU, S. I. X, 21, 76.

VELNA v. Vilna.**VELNA-MOARĂ v. La Moară³.**

VIA BOIEREASCĂ, fostă vie în tarlaua Dealul Mare. *Glia Boierească*: ANCH. (Ipa).

Via a fost proprietatea familiei Motăș (sec. XIX).

VILNA, afluent stîng al râului Bîrlad, lîngă orașul Negrești. *Gelna*: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 92, 138, 155, 168. *Gélina*: ANCH. (Alx, CzV, Ipa). (Cu apelativul *pîrîu*) *Părăul Gelnii*: ARH. IAȘ. 409/137 (1825). (Cu apelativul *apă*) *Apa Hilnii*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/65 (1646). *Fundul Velnii*: COND. MAVR. II 259 (1742), ARH. IȘ. DOC. 425/80. *Velna*: *Ibidem*, 654/18 (1801), 407/112 (1823), 425/311 (1840), 425/313 (1841), 418/210 (1841), 407/140 (1844), ODOBESCU, C. 230, f. 297^r (1871), CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 81, DICT. STAT. (1913), 990, HARTA COM. (1915), ȘENCHEA, C. (1943), 200, OBREJA, D.G.I. (1979). 13, 84, 246, UJVÁRI, G.A.R. (1972), 503. (Cu apelativul *vale*) *Valea Velna*: HARTA VAS. (1889), ATLAS MOLD. (1892), HARTA IȘ. (1912), HARTA M. (1961). *Vélina*: ANCH. (Alx, CzV, Ipa). *Sat pe Vilna... obîrșia Vilnei* (trad.): DRH I, 18 (1400). *Mogoșești di pi Vilna* (trad.): *Ibidem* II, 168 (1464). *Petrești, pe Vilna* (trad.): *Ibidem* II, 275 (1472). *Satu di pe*

Vilna, anume Alecsăști: Ibidem III, 359 (1497). *Mogoșești și... Chiujdești ce-s pe Vilna* (trad.): GHIBĂNESCU, S. I. XIX, 128 (1579), DIR XVI/3, 125 (1579). *Mogoșești, pe Vilna* (trad.): DIR XVI/3, 313 (1586). *Borăștii de pe Vilna*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/15 (1612). *Vilna: Ibidem* XX/57 (1641), ARH. BUC. DOC. IST. CDLI/21 (1688), ARH. IAȘ. DOC. 425/46 (1707), 664/3 (1743), 425/136 (1765), 407/88 (1823), 407/119 (1838), 418/326 (1860), CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 207.

(Cu apelativul *apa*) *Apa Vilnii*: BIBL. NAȚ. BUC. DOC. MOLD. XX/74 (1641), XX/112 (1671), XX/131 (1690), ARH. BUC. DOC. IST. CXLI/88 a (1731), ARH. IȘ. DOC. 425/341 (1798), 462/56 (1814), 630/240 (1851). (Cu apelativul *pîrîu*) *Pîrăul Vilnii*: ARH. BUC. DOC. IST. CCV/145 (1797), ARH. IȘ. 407/137 bis (1828). *Mogoș de la Vinea* (trad.): DRH I, 257 (1438). *Un sat la Vinna* (trad.): DRH III, 249 (1493). *Mogoș de la Vinnea* (trad.): DRH I, 257 (1438).

Velna, hliză a moșiei Mogoșești: REP. IST. 1081 (1859). *Pămîntul Velna*: ARH. Ipa 1/1942-1945, f. 7^r (1922).

Dealul Vilnei, numele Dealului Mare, la E de pîrîul Vilna. *Piatră în zarea dialului Vilnii*: ARH. IȘ. DOC. 664/3 (1743).

Zarea Vilnei, muchea Dealului Mare, în partea de V a Podișului, spre pîrîul Vilna. *Zarea Gelnăi*: ARH. BUC. DOC. IST. MXXXIII/241 (1715/cca 1805). *Zarea Vilnii*: ARH. IAȘ. ANAF. 20, f. 152^v, 153^r (1838).

Podul Vilnei, pod peste pîrîul Vilna, pe drumul din satul Cuza-Vodă spre șoseaua Negrești-Ipatele. *Podul Velnii*: ARH. Ipa 8 (1959).

Lanul Podul Vilnei, teren la S-V de Podul Vilnei. *Lanul Podul Velna*: ARH. Ipa 1/1942-1954 (f.a). *Pódu Gélni*: ANCH. (CzV).

Șesul Vilnei, șes al pîrîului Vilna, între Podul lui Hacıu și Grind. *Šásu Gélni*: ANCH. (Ipa).

Vilna este un hidronim slav, cu tema *vil-*, de origine baltică (**Vilija* cu sensul de (rîu) ‘cu cotituri’): cf. Fr. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Viena, p. 391; Max Vasmer, *Russisches Etymologisches Wörterbuch*, I, Heidelberg, 1953, p. 200; *Slovník staroukrajinského jazyka*, I, Kiev, 1977, p. 173, 375; Nikonov, *Kratkij toponimičeskij slovar'*, Moscova, 1966, p. 82-83; V.N.Toporov – O.N.Trubačev, *Lingvističeskij analiz gidronimov Verhnego Podneprov'ia*, Moscova, 1962, p. 179.

Nu poate fi admisă etimologia propusă de GHIBĂNESCU, S.I., XV, p. II: *Veal-na* ‘apa Boului’.

Mai multe pîraie și rîuri *Vilia* sînt în bazinul superior al Niprului, iar capitala Lituaniei Vilna (Vilnius) se află aproape de cursul rîului Vilia. Două pîraie, Vilia mare (cu Vilia Seacă), sînt afluenți pe stînga ai Prutului în ținutul Hotinului.

Toate documentele vechi, originale, românești și slave, conservă forma etimologică *Vilna*. *Vinea* (1438) și *Vinna* (1493) sînt variante grafice slavone. Forma *Hilna*, din 1646, surprinde o fază a palatalizării labiodentalei *v-*. Împotriva regulilor fonetice este evoluția de la *Vilna* la *Velna* (atestată din sec. XVIII), care presupune o deschidere vocalică greu de explicat altfel decît printr-o atracție paronimică (și etimologie populară) cu apelativul *velniță*. Pîrîul *Velna* a putut fi considerat ca un pîrîu al unei velnițe, existentă, de altfel, la Negrești, unde se consemna iazul de la velniță: CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889), 92. Într-un plan din 1952, prin confuzie, valea Velnei este numită *Valea Velniței*: ARH. IAȘ. PL. 1167. Greșește Cicerone Poghir, în *L'hydronimie roumaine*, din „Linguistique Balcanique”, XVII, 1974, nr. 3, p. 46, cînd include hidronimul *Velna* printre numele care arată fie utilizarea apei, fie apropierea de o exploatare (ca *Tochile*, *Varnița* etc), alături de Pîrîul *Velniței* și Iazul de la *Velniță*. De asemenea, Gh. Bolocan crede că *Velna* și *Velnița* formează o pereche în care al doilea nume este un derivat diminutival al

celui dintâi (precum *Crasna-Crăsnîța*): *Introducere la Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, I, Craiova, 1993, p. 48. După denaturarea hidronimului (*Vilna*>*Velna*), apare pronunția preiotată a vocalei -e-, ca -ie-, atestată într-o însemnare nedată (probabil din sec. XIX); „un loc de prisacă din dialul mari din Vielna”: GHIBĂNESCU, S.I. XXII, 46. Numai o asemenea pronunție putea să producă palatalizarea labialei *v-* și evoluția spre fricativă moldovenească (*ž*) din *Gelna* (printr-o fază *ŷ*): Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, 1963, p. 349. Forma *Gelna* este atestată din anul 1825.

ZAREA CUZEI v. **Cuza-Vodă** (II).

ZAREA STAVNICULUI v. **Stavnicul**.

ZAREA VIILOR v. **Dealul Viilor**.

ZAREA VILNEI v. **Vilna**.

ZĂPLAZII, fost gard de zăplazi pe marginea cărării din satul Ipatele spre satul Bîcul, pe coasta de E a Dealului Holciul. *Zaplázi*: ANCH. (Ipa).

Gardul proteja via lui Dumitru Dănulescu, proprietar la Bîcul (prima jumătate a sec. XX).

ZECIMILE¹, cartier în marginea de S-E a satului Cuza-Vodă. *Zăcîmi*: ANCH. (CzV). – Numit și *La Puricéști*: ANCH. (CzV).

Cartierul s-a format pe loturi de cîte 7 prăjini (10 ari), date locuitorilor în anul 1921.

ZECIMILE², cartier în marginea de S-E a satului Bîcul. *Zecime*: ANCH. Ipa 6 (1959). *Zecimi*: *Ibidem* 2 (1956). *Zăcîmi*: ANCH. (Bîc).

Cartierul s-a format după anul 1921.

Sigle și abrevieri

A.N. = Achiziții noi.

ANAF. = Anaforale.

ANCH. = Anchetă (urmată de sigla localității).

ARH. = Arhiva (urmată de sigla comunei).

ARH. BUC. = Arhivele Naționale București (urmată de siglele fondurilor).

ARH. FOC. = Arhivele Naționale Focșani (urmată de siglele fondurilor).

ARH. IȘ. = Arhivele Naționale Iași (urmată de siglele fondurilor).

ARH. OC. BCȘ = Arhivele Ocolului Silvic Băcești.

ARH. OC. GRA = Arhivele Ocolului Silvic Grajduri.

ATLAS MOLD. (1892) = *Atlasul Moldovei*, sc. 1:50.000, București, 1892-1898.

B.A.R. = Biblioteca Academiei Române (urmată de siglele fondurilor).

BIBL. NAȚ. BUC. = Biblioteca Națională București (urmată de siglele fondurilor).

BULAT, D.V. = Toma G. Bulat, *Documentele mînăstirii Văratec*, Chișinău, 1939.

CAT. (1838) = Catagrafia ținutului Vaslui din anul 1838.

C.D.M. = *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Generală a Arhivelor Statului*.

CHIRIȚĂ, D.G.I. (1888) = C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Iași*, 1888.

CHIRIȚĂ, D.G.V. (1889) = C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, 1889.

COND. MAVR. = *Condica lui Constantin Mavrocordat*, ediție de Corneliu Istrati, I-III, Iași, 1985-1987.

COSTĂCHESCU, D.M. = Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1933.

DAVID, R. (1941) = Mihai David, *Relieful Coastei Iașilor și problemele pe care le ridică sub raportul geomorfologic și antro-po-geografic*, în „Lucrările Societății «Dimitrie Cantemir»”, III, Iași, 1941.

DENSUSIANU, R. = (Nicolae Densusianu) *Răspunsuri la Chestionarul istoric*, B.A.R., ms. 4551.

D.I.R. = *Documente privind istoria României*, seria A, Moldova.

DICT. STAT. (1913) = *Dicționar statistic al României întocmit pe baza rezultatelor definitive ale recensământului general al populațiunii din 19 Decembrie 1912*, I-II, București, 1914-1915.

DOC. = Documente.

DOC. IST. = Documente istorice.

DOC. MOLD. = Documente moldovenești.

D.R.H. = *Documenta Romaniae Historica*, seria A, Moldova.

FREYTAGS, D. (1916) = G. Freytags, *Detailskarte vor Nord-Rumänien (Moldau) und der Bukowina*, Wien, 1916.

GHIBĂNESCU, I.Z. = Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, I-VI, 1906-1933.

GHIBĂNESCU, S.I. = Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, I-XXV, Iași, 1906-1933.

H. = Hărți.

H. C.F.R. = Hărți. Creditul funciar rural.

HARTA COM. (1915) = Harta căilor de comunicație pe județe, 1915.

HARTA IȘ. (1890) = Harta topografică a județului Iași, 1890 (sc: 1:100.000).

HARTA IȘ. (1912) = [Harta] județului Iași, 1912 (sc. 1:100.000).

HARTA M. (1961) = [Harta militară], 1961 (sc. 1:25.000).

HARTA VAS. (1889) = Harta județului Vaslui, 1889 (sc. 1:100.000).

IORGA, S.D. = N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*.

KOG. = Colecția Kogălniceanu.

LIT. = Litere.

MIHAIL, D. = Paul Mihail, *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol (1607-1806)*, Iași, 1948.

MĂN. BÎR. = Mănăstirea Bîrnova.

MIHAILOVICI, R. = Paul Mihailovici, *Registrele actelor moldovenești din Arhiva de la Constantinopol a Sf. Mormînt*, în „Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Chișinău”, XXIV, 1934, p. 341-415.

MIHĂILESCU, D.C. (1966) = Vintilă Mihăilescu, *Dealurile și cîmpiile României. Studiu de geografie a reliefului*, București, 1966.

N.A.L.R.D. = *Noul atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina. Date despre informatori*, București, 1987.

NONEA, C. (1942) = Constantin Nonea, *Comoara nefermecată. Povestiri moldovenești*, Iași, [1942].

NONEA, C.B. (1948) = Constantin Nonea, *Copii, babe și moșnegi*, Iași, 1958.

NONEA, L. (1943) = Constantin Nonea, *Leacuri pentru minte. Pățanii moldovenești*, Iași, 1943.

NOT. (cca 1853) = *Notiții statistice despre moșiile din Moldova*, în „Buciumul român” (Iași), I, 1875, II, 1876.

OBREJA, D.G.I. (1979) = Al. Obreja, *Dicționar geografic al județului Iași*, Iași, 1979.

ODOBESCU, C. = Al. Odobescu, *Cestionariu sau isvod de întrebările la cari se cere a se da răspunsuri în privința vechilor așezăminte ce se află în deosebitele comune ale României*, la B.A.R., ms. 230.

PL. = Planuri.

PL. VAS. = Planuri, județul Vaslui.

PLOSCARU, P.C.M. = *Podișul Central Moldovenesc. Studiu geomorfologic* (rezumatul tezei de doctorat), Iași, 1973.

PRIM. IPA = Primăria comunei Ipatele.

REP. ARH. (1984, 1985) = Vasile Chirica și Marcel Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, I-II, Iași, 1984-1985.

REP. IST. = *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Volumul I. Repertoriul istoric al unităților administrative teritoriale 1772-1988*, București, 1991-1992 (coordonator Dragoș Moldovanu).

RUSU, C. (1981) = Aurel Rusu, *Cercetări arheologice de suprafață în Podișul Central Moldovenesc. Valea Stavnicului și a Velnei (jud. Iași)*, în „Cercetări istorice”, serie nouă, XII-XIII, 1981-1982, p. 205-251.

ȘENCHEA, C. (1943) = Natalia Șenchea, *Cercetări geografice în bazinul superior al Bîrladului*, în „Lucrările geografice «Dimitrie Cantemir»”, IV, 1943, p. 1-279.

UJVÁRI, G.A.R. (1972) = I. Ujvári, *Geografia apelor României*, București, 1972.

Alx = Alexești.

Bîc = Bîcul.

CoB = Cioca-Boca.

CzV = Cuza-Vodă.

Dgș = Drăgușeni.

Dră = Drăgești.

Gri = Griești.

Ipa = Ipatele.

Rca = Recea.

Sfr = Sofronești.

Slb = Slobozia.

Șch = Șcheia.

Tod = Todirești.

Tun = Tungujei.

Țbn = Țibănești.

VaP = Valea Popii.

Notă: Documentele din arhivele comunale sînt, de regulă, registre agricole numerotate de noi după criteriul cronologic și alfabetic (al satelor componente). Documentele din arhivele ocoalelor Băcești și Grajduri sînt amenajamente (studii generale și hărți) numerotate de noi după criteriul cronologic.

ANEXA nr. 1

[Ținutul Vasluiului. Tablă de oamenii ținutului dupe cum s-au scris la velet 1774 iuli 5. Ocolul Fundului]

Borăștii

Birnicii

1. Apostol Vîrlan
2. Toader Onciul
3. Chirilă Lepșe
4. Ștefan, muntean
5. Ignat, cioclu
6. Savin, brat lui
7. Ștefan Oprîșan
8. Neculai Lungul
9. Constantin Sîrbul
10. Ștefan Feteș
11. Andrei Feteș
12. Gheorghii Feteș
13. Lefter pas(nic)

Holteii ot tam cu părinți

1. Simion sin Gavril
2. Grigoraș sin Ioniță a Rughinii
3. Apostol sin Ion, butnar
4. Chirila sin Toader

Mazilii ot tam

1. Toderășcu
2. Irimia Pădureț
3. Vasile Ceapă, priș [= venit] ot Tecuci, cumnat lui Marin Pîrcălabu, holteiu

Copiii în casă

1. Toader sin Avram

Aprozii ot tam

1. Ioniță a Rubinii
2. Apostol Barbul
3. Ichim

Călărașii ot tam

1. Filip, vînător

Preuții ot tam

1. Popa Toma

Diaconii ot tam

1. Dumitru, diacon
2. Toader, diacon

Valea lui Ipați

Mazilii

1. Gavril sin căpitanului

Seimenii hătmănești

1. Ion sin Gavril
2. Zaharie sin Ion
3. Ion Ciomag
4. Apostol Netedul
5. Lefter Mera
6. Vasile Capră
7. Zaharie
8. Gavril

Aprozii ot tam

1. Chirieac Bîcul
2. Agapi brat lui

Preuții ot tam

1. Popa Moisi
2. Popa Lupul

Diaconii ot tam

1. Diaconul Tabără
2. Grigoraș, diacon

Birnicii ot tam

1. Vasile Vicol, pas(nic)
la Buzîloai

P.G. Dmitriev și P. V. Sovetov, *Moldova în epoca feudalizmului*, VII, partea I, Chișinău, 1975, p. 238-239.

ANEXA nr. 2

Ținutul Vasluiului. Catagrafie. 1820.

Ocolul Fundului de gios. Satul Borăști răzeșești cu cotuna Rece

42 birnicii

Mihăilă, rotar
Iftimii Dorul
Toader Căpățina sau Călance
Vasilache Curcan sau Maliga
Nechita Coșarcă, rotar
Ion Chetrăriuc
Vasile Chetrăriuc
Alecsa, rus
Petre Spătar sau Cuciureanu
Grigori Burlacu
Dumitrașcu Burlacu
Elisăiu Ungurianu
Flore Curcan sau Maliga
Ion Măniga sau Briabăn
Pavel Gălușcă
Iftimii, șălar
Neculai, olar
Iordachi zet Lupul Barbul
Roman sin Mihăilă
Pintili Bălbăi
Ion Dămăliaca, herestreoar
Tănasi Macsimiuc
Năstasii sin Toader Căpățină zet
Pavăl Gălușcă
Pavăl Sorocanu sau Șălar
Tudor Ungurianu
Ion Ungurianu
Sava, bej(enar)
Ostahi, rus sau grădinar
Vasile Morariul
Toader, rus
Grigori a Morăriții ci au fost
argat la Costin

Iacob, bej(enar) ci au fost
argat la Stroiul
Pintilii Briabănu
Lupul Șoiul
Costandin bej(enar)
Simion, rus, ce au
fost argați la Toader Ciernei
Andrei Rusu
Ion zet Lefter, jăt(a)r
Ion Huțul
Gavril, jît(a)r
Vasile, jît(a)r, ce-au fost
emac

14 slugi boierești

A dumn(ealui) banul Toader
Simion Ghilăh
Ioniță sin Ion Sărghii
Costandin a Panaitioai
A dumn(ealui) spatar
Arghiri Cuza
Năstasi Oprișan
Petre Rusu
Pintilii Rusu
Agachi Săvastru
Sandul sin Grigoraș Frunză
A dumn(eaei) spătăr(easa)
Ancuța Hrisoverghioae
Iftimii Sărghii
Costandin Cotruță
Ion sin Mihăilă
Anton Ilașcu

A dumn(ealui) spatar Iordachi Balș
Fotachi brat Sava Hagiu

*11 breslași vieri a dumn(ealui)
cam(in)a'r Costin Carp*

Iacov Lipșa
Gavril Vîrlan
Costandin Panaite
Ioniță Mocanu
Macovei
Toma Vasilachi
Ion sin Mihai
Zaharie
Vasile, bejenar, morar
Gavril sin Diiacanu
Ioniță Panaite

*12 bejenari în Răce cari sînt dați în
bir de la cefert al 4-le și al
doile - 1817*

Ion Cojanul în Răce
Gavril Cojanul
Costandin Cîrcelu
Dumitrașcu Petre
Vasile Husariul
Ion bejfenar
Toader Rusu
Alecsa jît(a)r în Borăști
Gheorghei [?] sin lui Vasile, văcar
Ion Calentirgiu
Gheorghei Ungurianu
Pricopi Lorinți

37 siimeni hătmănești

Antohi Bălan
Agapii Iosiup
Gheorghii Iosip
Tudurachi sin Diiacanu

Pavăl Săvastru
Matei Mitreanul
Timoftii Mogîlde
Ion sin lui Ceauș
Timoftii Lipșa
Năstasi Pavăl
Simion Lipșa
Dumitru Filip
Gheorghei Sălvastru
Grigori Lipșa
Iordachi Mucu
Vasile sin lui
Iordachi Fetiș
Ion Purice
Vasile Purice
Antohi Purice
Toader Purice
Costandin Oprișan
Costandin Purice
Ioniță Dumitru
Iftimi Dumitru
Melinti Lipșa
Apostul Topor
Ștefan Topor
Vasile și Toader Filip
Mihalachi, cibotar
Lupul Barbul
Grigori Vasilachi
Gheorghei Lefter
Grigori sin Topor
Ștefan Savin
Dumitru Savin și Ioan
Vasile Hagiuțu

15 călăraș(i) hătmănești

Miron Căraușu
Niță Căraușu
Toader Popescu
Luca Dărăban
Simion Vasilescu

Simion Purice
Lupul Crudul
Toader sin Ursachi
Ion Burlacu
Vasile, olar
Costandin Merăuț
Ion Hulpi
Ion Frunză
Gheorghii Huzumu
Petre Doilei

5 fustași de vartă

Ioniță Dîrțul
Ion Lipșa
Iacob Savin
Gavril Topor
Merăuță Brînzei

2 copii din casă

Ilie Vîrlan
Ion Botezat

4 siimeni (i)ertat(i) din slujbă

Apostul, croitor
Iosip Butnar
Mihăilă Gheorghîț
Neculai Lipșa

*6 liudi fără bir ce sînt argați tocmiți
cu hac la aceștie:*

3 [la] Ștefanachi Handoca
Acsinte Ciobanu
Ilii Leahu
Ștefan Hîrjău
2 la casa căpit(anul) de dărăbani
Radu Borș

Pintilii Macsiniuc
Vasile Macsiniuc

1 Macsîn, cibotar, zet
Mogîlde, la vă(tavul de)
cio(hodari)

Iordachi Popa

6 jidovi orîndari

Herșcu, jidov
Lazar, jidov
Marcul, jidov
Șmil, jidov
Leiba, jidov
Isac, jidov

1 liude ce se arată că este slugă
a dumis(ali) baron Jiler

Toader Ciobanu

1 liude (i)ertat de bir cu cartea
Visteriei - Flore zet Galușcă

1 liude care au fost (i)ertat și
acum să află fără amesteciu de
Bir, fiind din rînduiala
neguțătoarească

Ivanciu Sîrbu zet Handoca

10 trepte post(elni)ci și alți
cu cărți gospod

6 cruci mazili
9 cruci ruptași
1 cruce a visteriei

2 preoți, anumi
 Preotul Ioan
 Preotul Gheorghi

2 ficii de ruțaș cari încă
 nu sînt așăzați în dajdii

1 diiacon, anume Apostol

Gheorghiță sin Grigori Gologan
 Vasili sin Grigori Gologan

2 dascăli, anume
 Vasile
 Gheorghi

[Total] 190 [liudi] – Alișverișul satului cu viile ci au și cu faceri di
 podeli i alti cheresteli și cu cărăușie.

Satul Ipatile răz(ășăsc) și cu Slobozia dum(isale) cam(ina)r(ului) Cos(tan)din Burghele

17 slugi boirești

5 a dumi(sale) căminar(ului)
 Costandin Burghele

6 a dum(isale) căminar(ului)
 Iordachi Rășcanu
 Dumitru zet Bursucan
 Iacob, cumnat lui
 Iordachi Tabără
 Ion Tabără
 Neculai zet Ion Ipat
 Iamandi a Ursoai

Gheorghi Popa
 Gheorghi Ipat
 Toader Cofariul
 Chirila Cofar
 Apostu Ipati sau Zaharie

1 a dumi(sale) pah(arnicului)
 Iordachi Gane
 Vasile Giosanu

1 a dumi(sale) hatm(anului)
 Iordachi Balș

Sava zet Vasili Popa

3 a dumi(sale) spatar(ului)
 Arghiri Cuza
 Chirila Netedu
 Simion, cumnat Murgescuai

1 a dumi(sale) stolnic(ului)
 Anghelichi
 Vasile Rojniță, ficior de mazil

15 siimeni hătămănești

Iosop Ipate sau Lădoi
Antohi Mustereț
Ioniță Lungul
Sandul Lungul
Grigori Ipate
Lupul Ipate
Ichim Murgescu
Neculai Brașovanu, odobaș
Ion Netidu
Grigori Netidu
Vasile crîșmar
Năstasi Ciomaga
Mihai Rusul sau Plămadă sau Șălar
Gavril, butnar
Zaharie Muntianu

*14 breslaș(i) dumi(sale) caminar
Costandin Burghel*

Mihalachi sin Buznoae
Toader Chetrăriuc
Vasile Morcoteț
Crăciun Goldan
Ion Vieriul
Ursul Călance
Costandin Vlasii
Vasile Vechiul sau Corcodel
Vasile, cioban
Nechita Cofariu
Vasile Leahul
Mihai Rusu

5 bejenari fără bir ce sînt veniți din
vara trecută, aflîndu-si supuș(i) la
Dum(nealui) caminar Costandin
Burghel din No. a 25 liudi ci-i are
după hrisov.

Flore Ungurianu sau Șălar
Vasile sin Simion, rus
Simion Ungurianu
Iacob, șălar, și Ion, cofar, burlaci
Iordachi Crăciun și Vasile,
burlaci

*3 liudi nevolnici, săraci și fără
nicio stare*

Toader Morcoteț, trecut cu
vîrsta bătrîneților
Petre, șchiop, cari să poartă cu
cîrji
Ștefan Jîrcă

*2 liudi cari sînt în No. rufeților
Osăbit condei prin table*

Ion Hănganu
Manoli, crîșmar

*10 liudi bez oamenii streini
fără bir cari sînt supuș(i) la
post[elnicele] Dumitru
Ciornei, fiind argaș(i) și plugari*

Gheorghe Surdul, olar
Iordachi Boacă
Toader Ungurianu
Toader Surdul
Gheorghii, cumnat lui
Gheorghii zet Gaftoana
Ioniță Hoțul, vezătiu
Grigori, văcar
Ion, argat
Anton, prisăcar

3 trecuți post(elnicelului) și alți cu cărți gospod	2 dascăli Gheorghii Iacob
1 mazi	2 diiaconi Ion Vasile
3 cruce ruțași	
1 preot, anumi Mihai	2 jidovi orîndari, David și Leiba

[Total] 80 [liudi]

Alișverișul satului cu lucrare pămîntului, iar stare birnicilor di coadă.

Sat Șăndrenii

<i>34 liudi birnici</i>	Dumitru a Gafii Vasile, rotar Dumitru Iacovanu Erimie Macsimesii Costandin brat lui Neculai, jîtar Iacob, vier Simion, pădurar Vasile, pădurar Ion, morar	
Ioniță, pușcaș Ilie zet Goldan Gheorghii brat lui Vasili a Finicăi Iacob, prisăcar, burlac Ion Balbă Tănasăi Angheloi Simion Blegu Acsinti Blaga Simion Cioată Condurachi, berar Ursul Mocanu Ion a Ilincăi Ilii a Morariului Darii Ungurianu Pricop Toader, ciobotar (?) Pavăl Iacobanu Toader Iacovanu Pașcu Ungureanu Ion a Mocanului	Tănasii rotar Apostu sin Tănasi rotar Iacob Durii	slugi a dum(isale) med(elnicerului) Neculai Gane
	<i>3 bejenari ce sînt fără bir, aflîndu-i pădurari, argați și vâcari a dum(isale) pahar(nicului) Iordachi Gane</i> Dumitru Mocanu Costandin Dura Ionică, scripcar	

7 slugi fără bir a
dum(isale)
pah(arnicului)
Iordachi Gane
Dumitru, ficior
Ion, ficior

Gheorghii zet vătav
Toader, crîşmar
Gavril zet Ilie, morar
Cozma, pădurar
Toader, pădurar

[Total] 44 [liudi] Alişverişul satului, lucrare pămîntului.

Arhivele Naţionale Iaşi, Vistieria Moldovei, 5/1820, f. 158^v-163^v.

ANEXA nr. 3

Ținutul Vasluiului. Ocolul Fundului de Gios. 1831
Satul Borăștii, Chiujdeștii și Petreștii i Alecsăștii, moșii
bo(i)erească și răzășască

*Preoți în slujbă la biserica
 cu hramul Sfintii V[oi]e/v[oz]i/
 Mihail și Gavril*

Toadir Cumpănă
 Sîmion Lipșa
 Neculaiu sîn diaconu Cumpănă

Preotul Ioan
 Preotul Gheorghii
 Preotul Costandin

Mazili

Sandul Săvastru

Țircovnici, dascăli și alții

Polcovnici

Ion sîn Antohi dascăl
 Gheorghii sîn Grigori Lipșa,
 ponomar

Vasîli sin Anton Muntianul

Stefan sîn Ursachi Gologan,
 starosti

*Ispravnici z aprozi sau di copii i
 stegari de copii*

Cei la niamuri

Mihai sîn Hagiu, bulucbașă al
 doile

Gheorghii Grecul
 Costin Handoca

Cii scutiți pentru straja țării

Porosnici

Ion Năstasă din săimeni
 Grigori Popăscul din săimeni
 Toader Popăscul din săimeni

Agachi Iosăp
 Neculaiu Cumpănă
 Dumitru Cumpănă
 Iordachi Cumpănă

Iartații de sate

Postelnici

Neculaiu Lipșa
 Iosăp Butnariul
 Iordachi Muntianul
 Ion Vulpi
 Apostol Croitorul

Gheorghii Gologan
 Toader Ciorneiu

Polcovnici

Bătrîni și nevolnici

Gheorghii Vulpi
 Toader Săvastru
 Vasîli Mihociu

Vasîli Prisăcariul
 Gheorghii Huzum

Dumitrachi Istrati
Ifemi Dorul
Neculaiu Ciobanul
Penteleiu Breabăn
Anmdriiu, bejănar sau grădinar
Grigori Vieriul
Pavăl Gălușcă
Lupu Șuiu
Ioan Purici
Costandin Oprișan
Dumitru Filip
Costandin Ungurianu
Gheorghii Ungurianu
Tudurachi Diaconu
Ioan Sărghii

Văduvile

Catrina lui Sîmion Crudu
Iliana Soronărița
Iliana Tănăsoai
Căsandra lui Ștefan Hîrjău
Iliana lui Andreiu Sîrghii
Paraschiva lui Apostol Cumpănă
Maria Vîrlăneasă
Safta Puricioai
Iliana Puricioai
Maria lui Măteiu Mătran
Maria Melentoai
Catrina Gălănoai
Todosîea Bîrligeasă
Ioana Puricioai
Paraschiva lui Vasîli Purici
Maria Ciofoai
Catrina Verdoai

Mazilii

Andrunachi Lipșa sîn Neculaiu
Lipșa
Grigori sîn Ursachi Gologan

Ion Gălușcă
Ifemi sîn Dumitru Lipșa
Costandin sîn Lupu Protopopu
Miron Gălușcă
Sandu sîn Iorga Chelmul
Lupu sîn Ifemi Cumpănă
Vasîli sîn Ionii Gălușcă

Ruptășii

Gheorghii sîn Costandin Druji
Penteleiu sîn Petre Botezatul
Ioniță zăt Diaconu
Gheorghii sîn diaconu Vasîli
Antohi Purici
Vasîli sîn Grigori Gologan
Ștefan sîn Diaconu
Sandul Frunzi
Anton sîn Ioniță Gologan
Lupul sîn Ștefan Gologan

*Ficiori di privilegheți i alții
neașăzați la treaptă*

Lupul sîn Ioniță Popa

Gheorghii sîn Ioniță Popa
Costandin Gheorghii
Costandin sîn Costandin
Druji

Filon sîn Ion Gălușcă
Ion sîn Ștefan Muntianu
Mihalachi Grecul
Gheorghii Lipșa
Vasîli sîn Ifemi Dumitru
Lipșa

Turachi sîn Ioniță Gologan
Gavrila sîn Ursachi Gologan
Toader Ciobanu, om strein

Polcovnici

Petrachi sîn Lupul Săroiu

Birnici breslași

Savin Purici

Trohin Picioroaga

Gavrîl Topor

Mihăil Rotariul

Roman sîn Mihăilă

Ilii sîn Mihăilă

Ion Frunzi

Ion Sîrghii

Gheorghii Olariul

Ion Dăscălianu

Ioniță Panainte

Ioniță sîn Ioniță Panainte

Costandin Panainte

Lupul Călugăru

Ion sîn Iacob Lipșa

Lupul Crudul

Slugile rangurilor a moșiiilor

Dumitrachi Butnariul

Ion Dorul

Ion Teslariul

Sîmion Popăscu

Ursachi Mihoci

Iftemi Sîghii

Petre Lefter

Iftemi Șalariul

Petre Grădinariul

Iordachi sîn Vasîli Muntianu

Toader Vieriul

Gheorghii Botezatul

Gheorghii Burlacu

Vasîli Cojocariul

Ion Bocance

Gheorghii Vieriul

Ion zăt Grigori Gologan

Ion Jitariul

Ion Frunzi

Toader sîn Ioniță Mocanu

Ion Morariul

Toader Istrati

Costandin Bejenar

Breslile posturilor

Grigore Buhle, săi(men)

hătmănesc

Manoli Lefter, tij

Neculaiu Macovei, tij

Costandin Merăuț sau Cobzariu

Toader Buruiană

Ichim Buhle

Ion Botezatul

Ștefan Topor

Toma zăt Huzum

Petre Doilei

Ion, cioban

Gheorghii Iosăp

Mihăilă Lipșa

Iftemi sîn Miron Căraș

Manoli Purici

Neculaiu Oprișan

Costandin Merăuț

Ioniță Dumitru

Ștefan Savin

Vasîli Mașteiu Mătrață

Sîmion Ceapă

Luca Dărbănu

Niță Cărașul

Mihalachi Tălpăriu

Tănas sîn Niță Cărașul

Neculaiu Ceapă

Ștefan sîn Ioniță Dumitru

Vasîli sîn Iordachi Mihoci

Grigori Șalariul

Neculaiu Hagiută

Vasîli Săvastru

Toader Lipșa
Miron Căraușul
Ion Merăuță

Costandin sîn Miron Cărauș
Costandin sîn Toader Purici
Costandin Tudurachi
Onofreiu! Miciucul
Ion Lipșa
Ioniță Dîrtul
Apostol Frunzi

*Oameni fără căpătîiu, tocmiți
cu hac*

Ioniță Pavăl		a pah.
Dumitru Postîrnacu		Ioan
Vasîlachi Curcan		Handoca
Iftemi Topor		a stolnic.
Grigori Topor		Dumitrachi
Vasîli Căpățîină		Handoca
Ion Mogîlde		a clucer
Niță Dumitrașcu		Ioniță
Vasîli Bejenariul		Handoca
Ioniță Curcan		a căminar
Neculaiu Căpățîină		Ștefan
Toader sîn Iftodi		Handoca
Șălariul		
Condorachi Unguriaru		

Lupul Ciobanul
Tudurachi Olariul
Pinteleiu Pădurariu

Petre Bozi[= Bazon]		a agăi
Tănas sîn Petre		Iordachi
		Cuza

Toader Ungurianu
Grigori Ungurianu
Mașteiu Ungurianu
Ioan Moroșanu
Gheorghii Burlacul
Vasîli Morariul

Burlaci streini de muncă

Costandin Vîrlănean
Vasîli Cucul sau Buhle
Alexandru Rusul Cojocariul
Vasîli Onciul
Nechifor Rusul
Gheorghii Trîncă

Jidovii orîndari

Iosăp jîdovul

Satul Slobozăe Mogoșăștii, moșiea dum. comis. Costachi Burghele

Polcovnicii

Iordachi Popa

Bătrâni și nevolnici

Iordachi sîn Crăciun

Crăciun Muntianu

Ion Vieriul

Toader zăt Tănasă

Radul Goldon

Iosăp Olariul

Ion Blaijînul

Văduvile

Acsîniea

Stana Goldăneasa

Ioana lui Vasile Onciul

Dochița

Mariea lui Ștefan Hîrcă

Mariea lui Costandin Frunzi

Birnicii breslași

Nechita Cofariul

Vasîli Morcotet

Vasîli sîn Ursul Calance

Dumitru Goldan

Ursul Goldan

Șîmion Vlasîi

Vasîli sîn Ion Vieriul

Șîmion Scripcariul

Flore Șălariul

Toader a Petrii

Vasîli Vechiul

Gheorghii sîn Lupul

Ionită Frunzi

Mihăilă Ungurianu

Vasîli sîn Nechita Cofariul

Ion sîn Vasîli Chetrarucă

Bejenarii hrisovoliți cu birul

Vasîli Rotariul

Ștefan Pădurariul

Iacob Șălariul

Grigori Sorocanul

Slugile rangurilor a moșiilor

Vasîli Chetrarucă

Vasîli Macsîniuc

Roman Macsîniuc

Isu Macsîniuc

Mihaiul Rusul

Răspopi

Dumitru Butnariul

Nechita Coșarcă

Ion Morariul

Costandin Zahariia

Jidovi orîndari

Marcul jîdovul

Oameni fără căpătîiu, tocmiți cu hac

Dumitru Rusul

Tănasă argatul

Lupul Goldan

Toader Găinarul

la d. comis.

Costachi

Burghelea

Burlaci streini de muncă

Gheorghii Burlacul
Ștefan Chirimițoi

Satul Ipatile, moșii răzășască

Preoți în slujbă

Preotul Gheorghii sîn diaconul
Chiriac Tabără la biserica satului
cu hramul S. Neculaiu

Țircovnici, dascăli și alții

Theodor sîn Lupul Diaconu, dascăl
Dumitru sîn diaconu Ioan, dascăl
Gheorghii sîn preutului Neculaiu
Sîrbu
Anton sîn preutu Andronachi

Preoți fără slujbă

Preotul Mihaiu

Cii la neamuri

Gheorghii Motăș

Vel căpitani
Alexandru Iancul

Polcovnicei

Ioan sîn preutul Andronachi

Polcovnici

Dumitru sîn Costandin Ciornei
Costandin Popa

*Ispravnici z aprozi sau di copii
i stegari de copii*

Ioan Cociul, alaiu ceauș

Poroșnici

Dumitru Ienoriț

Cii scutiți pentru straja țării

Gheorghii sîn Iosăp Ipati
Vasîlii sîn Antohi Muzteret

Bătrîni și nevolnici

Ionit Juverdeanu
Ioan Juverdeanu
Grigori Ciumală
Vasîli Rusul, ciubotar
Petrachi Botezatul

Văduvile

Ilinca diiaconului
Anița lui Ioniță dascălu
Todosîea lui Neculaiu
Mariaea Giosănița
Ilinca lui Sandu Lungul
Mariaea lui Năstas Ciomag

Mazilii

Gheorghii sîn Vasîli Popa

*Ficiori de privilegheți și alți
neașăzați la treaptă*

Sămion sîn Ion Bărariul

Ion sîn Coste Juverdeanu

Gheorghi sîn Coste Juverdeanu

Vasîli Hagi Trifan

Ion sîn diaconu Moisăiu

Ion sîn Gavril diaconu

Slugile rangurilor a moșiiilor

Grigore Neditu

Ioan sîn Iosăp

Costandin sîn Grigore Ipati

Gheorghi Ipati

Gheorghii sîn Mărinei

Zahariea Istrati

Ion Tabără

Iamandi a Ursoaii

Costandin Mocanu

Neculaiu Tabără

Iordachi Boacă

Costandin Răspopa

Dumitru sîn Vasilachi

Chirila Cofariul

Ioan Cofariul

Ștefan Cofariul

Nechita zet Sandul

Ioan sîn Sandul

Toader Păun

Leonti Jitariul

Ion sîn Neculaiu Odobașa

Neculaiu Capră

Neculaiu Iugan

Costandin Blaga

Dănilă Rusul

Gheorghii Lungul

Gheorghii Micul

Toma Ciumală

Sava Oltianu

Ion Crîșmariul

Mihaiu Rusul

Toader Ungureanu

Ioniță Sîrbul

Șimion zet Sandul

Breslile posturilor

Iosăp Ipati săiman hătmănesc

Ion Netidul, tij

Șimion Murgescul, tij

Neculaiu Ipati, tij

Costandin sîn Toader Graur

Arhip Măgurianu

Costandin zăt Murgescu

Vasîli a Zaharoaei

Grigori Ipati

Ion sîn Gavril diaconu

*Grecobulgari veniți di pisti Dunăre Oameni fără căpătîiu, tocmiți cu
hac*

Petco Stamingioca

Dumitru sîn Petco

Iftemi zăt Manolachi Dăniloae

**Satul Șăndrenii, moșiea dum(isale) spat(arului)
Iordachi Gane**

*Preoți în slujbă [la biserica satului
cu hramul S. Neculaiu]*

Preotul Antonii

Preotul Vasîli sîn Macsîm

Țircovnici, dascăli și alții

Dumitru sîn Neculaiu dascăl

Ioniță sîn Grigori, ponomar

Postelnicea

Ion sîn Popa

Polcovnici

Andreiu Dunări

Toader Ștefăniță

Bătrîni și nevolnici

Condurachi Bărariul

Iacob Vieriul

Ștefan Vieriul

Ilii Goldan

Grigori Hrițcul

Sîmion Livădariul

Vasîli Văcariul

Ioan Zbîncul

Sîmion Blaga

Vasîli Rotariul

Gheorghii Șchiopol

Văduvile

Mariea Acsăntoai

Floare Ciumițoai

Frăsîna

Marie lui Ion Chetrariul

Dochița Jițărița

Catrina Strîmbuliasă

Ioana Văcărița

Mariea Ungureanca

Finica (?) Ungureanca

Mariea lui Toader hengher

Anița lui Niță Tărîță

Safta lui Costandin Morariu

Mariea lui Ioniță Pușcaș

*Ficiori de privilegheți și alți
neașăzați în treaptă*

Costandin Mitescul

Havaleliți birnici

Ion Cîmpanu
Gavril a Gacii
Tănas Cîmpanu
Vasili Ravliuc
Gavrilă sîn Gheorghe Șchiopu
Iacob a Ștefănicăi
Nistor Văcariul
Ioan Crăciunescu
Andriiu Cîmpanul
Costandin a Pădurariului
Ioan Diodianul
Anton Văcariul
Costan a Durii
Darii Hănceanu
Gavril Morariul, olariul
Gheorghii Diodianu
Pricop Croitorul
Ilii Condorachi
Sîmion Cioată
Iftemi a Ursului
Ion Croitorul
Niță a Acsîntoai
Onică Scripcariul
Dumitru sîn Onică
Costan a Ursului
Ioniță sîn Rotariul

Gavril Pașcul
Pașcul Vălianu
Mafteiu Ciobanu
Ion a Ursului
Apostol Rotariul
Ioan Răle
Gavril Livădariul
Tănas a Ursului
Ioan a Gacieai
Vasili Dura
Sîmion Bejănariul
Vasili Soponariul
Toader Pădurariul
Ion Pădurariul
Ștefan Mocanu
Gavrilă Blaga
Grigori Ravliuc

Bejănari hrisovuliți cu biru

Ioan a Vieriului
Toader Ungurianu
Gheorghe sîn lui
Ioniță zăt Iacob Vieriul
Ștefan Vieriul
Iacob Vieriul
Mihăilă Plugariul
Ursul Mocanu
Mafteiu a Frășinii
Vasili Slăbuțul
Ioan Ravliuc
Iacob sîn Simon
Toader sîn Acsînti
Neculaiu brat Crăciun
Ion Mangalagiu
Ilii Butnariul
Gheorghii Butnariul

Stanciul Rotariul
Gheorghii Scutariul
Andrei a Vieriului
Timofți Rotariul
Ioan Prisăcarul
Ion Morariul
Ion Cojocariul
Pinteleiu Curălariul
Vasîli a Finicăi
Tănasă Rotariul
Ilii Lungul
Grigori Vieriul
Iftemi Grădinariul

Slugile rangurilor a moșiilor

Sîmion Buzi
Toader Condurachi
Toader Pleșcan
Vasili Pleșcan
Crăciun a Pădurariului
Alecsandru Morariului
Ion Burlacul
Ilii Bejenariu
Toader Crîșmariul
Toader Vicovanu
Gavrilă Pușcașul
Ioan Zbîncul
Dumitru Cîmpanu
Petre Mărtinariul
Ioniță Crîșmariul
Vasîli Canii

*Oameni fără căpătăiu
tocmiți cu hac*

Toader zăt Cojocariul
Petre Ungurianu
Sîmion Rusul
Sîmion Chițăscul
Sîmion Ungurianu
Gavril zăt Tănas Rotariul
Neculaiu Burlacul
Mihalachi sîn Mafteiu Burlacu
Toader brat Ilii
Ion Olariul
Gavrilă sîn Mafteiu
Costandin sîn Acsînti
Alecsandru Chelariul
Irimiea Morarului

Burlaci streini de muncă

Manolachi Surugiu
Vasîli brat Mărieai
Dumitru Burlacul
Sîmion Mocanu
Ioan Vezăteu
Vasîli Buzi
Ioan Dascalul
Nechifor Burlacul

Robii ocîrmuirii

Botondachi, lingurariul
Vasîli Cercel
Ioniță Caraolan
Arghiri
Sîon

Neculaiu

Onaşcul

Dău porcariul

Iacob Ştirbul

Doloiu

Simion Purcariul

Iancul Purcariul

Petre Pleşa

Arhivele Naţionale Iaşi, Vistieria Moldovei, 199/1831, f. 82^v-102^v

ANEXA nr. 4

Ținutul Vasluiului. Ocolul Fundurilor. Tăblița lăcuitorilor satului Borăștii, moșie răzășască. 1838

Preoții în slujbă
Bisărica cu hramul Sf. Voievozi

Costandin sîn Lipșa
Vasîli Gologan

Dascălii bisericești

Enachi sîn Frunză
Gheorghe sîn Lupașcu

Preoții fără slujbă

Preot Ioan

Cei la neamuri

Vasîli sîn Mateiu Turcu
Costandin Handoca

Porușnici

Iordachi Cumpănă
Agapi Iosup
Neculai Cumpănă

Polcovnicei

Neculai sîn diaconu Cumpănă
Șimion Lipșa
Gheorghe Gologan

Vasîli Mihociu
Toadir Săvastru
Vasîli sîn Anton Munteanu
Vasîli Lipșa
Petrachi Săroiu
Ștefan Munteanu
Sandulachi Sovastru

Cei apărați de cărțile Cîrmuirei

Toader Ciorneiu
Mihaiu sîn Hagiul
Gheorghe Grecul

Bătrîni trecuți în vîrstă și nevolnici

Pavăl Gălușcă
Ioan Vulpi
Vasîli Croitoriu
Costandin a Mereuții

Văduve

Paraschiva Cumpănă
Ileana Puricioai
Maria Cîrlăneasă
Safta Puricioae
Maria lui Mătran
Catrina Călimănoei
Paraschiva Prescornița
Șimina lui Cumpănă

Catrina Verdoae
Mariae Doeleasă

Maria lui Gheorghei
Mazîlii

Iftimi sîn Dumitru Lipşa
Miron Găluşcă
Lupul sîn Toma
Vasîli sîn Ion Găluşcă
Lupu sîn Ioniţ Popa
Costandin sîn Gheorghei Grecu
Costandin sîn Costandin Drujă
Ioan sîn Ştefan Muntean
Mihalachi a Grecului
Gheorghei Lipşa
Tudurachi sîn Ioniţ Gologan
Gavril sîn Ursachi Gologan
Ioniţă Găluşcă
Andrunachi Lipşa
Filon sîn Ion Găluşcă
Sandu sîn Iorga Chelm

Ruptaşii

Costandin Lupu protopopu
Gheorghei sîn Costandin Druji
Pintiliu sîn Botezat
Ioniţă zăt Diaconu
Ştefan sîn Ioniţă Gologan
Antohi Purici
Vasîli sîn Grigori Gologan
Ştefan sîn diaconu Vasîli
Casa lui Sandu Frunză
Anton sîn Ioniţ Gologan
Casa lui Lupu sîn Ştefan Gologan
Gheorghei sîn diaconul Vasîli

*Ficiorii de privilegheţi, mazilop-
ruptaşii, rupte a Vist(ieriei),
preoţii şi diaconii căsătoriţi şi
neîntraşi la nicio rînduială*

Mihaiu sîn Dimitrachi
Vasîli brat Mihaiu
Gheorghei sîn Agapi Iosup
Vasîli brat lui
Costandin, tij brat lor
Vasili sîn Manolachi Cumpănă
Costandin sîn Sîmion Lipşa
Vasili sîn Iftimi Lipşa
Gheorghei brat lui Vasîli
Dumitru brat lui Gheorghei
Costandin sîn Pintilii Botezat
Ştefanachi sîn Anton Gologan
Dumitru sîn Cozma Popa
Melinti sîn Mihalachi Grecul
Dumitru sîn Antohi Purici
Arghiri sîn preot Andrunachi
Veniamin sîn Radu Avram
Vasili sîn Radu Avram
Ştefan sîn Ursachi Grecu
Gheorghei zăt Gheorghei Grecu
Vasîli sîn Ioniţ Gologan

Birnicii

Luca Dăărăban vornic
Ioan Purici
Pavăl Ciobanul
Costandin sîn Toader Purici
Toader Lipşa
Pavăl Savastru
Neculaiu Hangiuţă
Vasîli sîn Iordachi Mihoci
Ştefan sîn Ioniţ Dumitru

Tănasă sîn Căraușul
Mihalachi Tălpălar
Manolachi Lefter
Costandin Bejănariul
Ioan Ciolan
Vasîli Cojocari
Toader Vieriul
Iftimi Șălar
Petre Lefter
Ursachi Mihociu
Sîmion Popăscu
Toader Buruiană
Ioan sîn Iacob Lipșa
Lupul, călugăr
Costandin Panaite
Dumitru Filip
Ioniță Dumitru
Miron Cărauș
Niță Căraușul
Ștefan Purici
Neculaiu Ceapă
Gavril Topor
Niță Panaite
Gheorghei Trîncă
Costandin sîn Tudorachi
Neculaiu Macoveiu
Grigori Popăscu
Onofreiu Mitcu
Costandin Căraușu
Ioniță Dîrțul
Grigore Șălar
Ioan Lipșa
Apostul Frunză
Lupul Porumbu
Zahariea Ungureanu
Ștefan Bălan
Gheorghei Slabul
Onofreiu Lipșa

Condurachi Ungureanu
Dumitru Mihalachi
Simion Mărginean
Ioniț Panaite
Iacob Porumb
Constantin zăt Croitor
Savin Purici
Ichim Purici sau Buhle
Costandin Oprișan
Melinti Mătran
Alecsandru Popăscu
Toma sîn Savin Zota
Ioan sîn Tănas Scripcar
Gheorghei Blîndu
Gheorghei sîn Ioniț Dumitru
Grigori sîn Vasili Purici
Metachi Croitor
Mihalachi Mereuță
Gheorghei sîn Mihalachi Tălpalar
Grigori sîn Grigori Muntean
Vasîli sîn Ștefan Savin
Gheorghei Macoveiu
Iordachi sîn Botezat
Gheorghei Sprinceană
Agachi sîn Luca

*Căpătăierii acei ce nu să vor
pute uni la bir cu satile*

Gheorghei Botezat
Iftimi Topor
Grigori sîn Toader Purici
Avram Croitor

Jidovii orîndari

Avram, croitor

<i>Sudet austrieceesc (din 1837)</i>	Iftimii Sîrghii
Ștefan Mihăilă, găitănar	Ioniță Sîrghii
<i>Birnici</i>	Neculaiu Oprișan
	Vasili sîn Mihalachi
Ioan Mereuță	Costandin a Vârlănesei
Gheorghei sîn Bălan	Grigori Baci
Manoli Purici	Neculaiu Armășal
Gheorghei Iosup	Ioan Sîrghii
	Ilii Mihăilă

Tăblița lăcuitorilor satului Slobozîea Mogoșăștii, moșîea dumisali comis(ul) Costachi Burghale. 1838.

<i>Polcovnicei</i>	<i>Birnicii</i>
Iordachi Popa	Mihăilă Ungureanu, vornicel
<i>Vătăjii moșîilor</i>	Vasili sîn Ioan, vier
Ilii Popa	Vasili Vechiul
<i>Bătrînii trecuți în</i>	Vasili sîn Ursul Calance
<i>vîrstă și nevolnici</i>	Costandin a Zaharii
	Ioan Morariul
Iordachi Crăciun	Gavril Olariul sau Cioful
Timofti Bătrînu	Dumitru Butnariu
Dumitru Rusu	Vasili sîn Nechita Cofariul
Ioan sîn Ioniță Frunză	Gheorghei sîn Lupul
<i>Văduve</i>	Toadir a Petri
	Flore Șalariul
Acsîniea văduva	Costandin Crăciun
Stana Goldăneasă	Ursul Goldan
Iona lui Vasili Onciul	Nechita Cofariul
Dochița Rusca	Costandin Lupu
Mariea lui Frunză	Ioniță Olariul
Nastasîea lui Tănasă	Grigori Sorocan
Safta lui Vlasă	Vasili Morcoteț

Bejenarii vechi hrisovoliți

Ioan Macsîmiuc
Gheorghi Hîrcă
Vasîli Chetrăriuc
Ioan sîn Vasili Chetrariuc
Sîmion Scripcariuc
Moisă Hîrcă
Gheorghi Coșarcă
Roman Coșarcă
Ilii Rusul

Căpătăierii

Toader Găinariu
Gheorghi Cercurariu
Neculai Giugan
Iordachi Bocă
Ioan Jîtariul

Jidovii orîndari

Marcu, jidov

Tăblița lăcuitorilor satului Ipatili, moștea răzășască. 1838.

Preoții în slujbă

Bisărica cu hramul Sv. Ierarh
Necolai

Gheorghi Tabără

Cei apărați...

Ioan Hacıu
Gheorghi Motăș

Văduve

Todosîe lui Neculai
Marie Giosănița
Ilinca sîn Sandu
Catrina Sandu
Todosîea lui Apostolachi
Gafița lui Epati
Smăranda polc. Ciorneiu
Catrina Costoi
Elena lui Juverdian

Dascălii bisericești

Toader sîn Lupu
Gheorghi Popa

Vel căpitani

Alecsandru Iancu

Porușnicii

Dumitrachi Nicoriță

Polcovniceii

Ioan sîn Andrunachi Popa
Costandin Popa

Mazilii

Gheorghi sîn Vasili Popa
Sîmion sîn Ioan Berariu
Savva sîn Hagi Trifan
Ioan sîn Costandin Juverdian
Gheorghi sîn Coste Juverdian

Ruptășii

Vasîli sîn Antohi
Costandin sîn Grigore Ipate
Ion sîn Grigori Ipate
Dumitru sîn diaconul Ioan
Ioan sîn diaconul Moisăi
Ioan sîn Gavril Moisăi

Ficiorii de privilegieți

Vasîli sîn Iftimi Lipșa
Gheorghi sîn Vasili Popa
Juverdianu
Iordachi sîn Nechita Budescu
Coste sîn Apostol Lupu

Birnicii

Dumitru sîn Vasilache, vornicul
Gheorghi Ipate
Toader Ungureanu
Costandin Mocanu
Grigore Netidu
Neculai Ipate
Gheorghi sîn Iosăp
Ștefan Postolache
Costandin zăt Murgescu
Arhip Măgurianu
Costandin Manole
Neculai Tabără
Șimion Anton Murgescu
Mihai Rusul
Costandin Blaga
Neculai Capră
Leonti Jîtariu
Toader Păun
Ioan sîn Sandul
Nechita zăt Sandul
Ștefan Cofariu

Iamandi Ursoiu
Ioan Tabără
Zaharie Istrati
Gheorghe a Mărinii
Ioan sîn Iosăp
Ioan Liahul
Vasili Gologan sau Ciornei
Ioan Năstasă
Șimion sîn Ioan Capră
Niță sîn Ioan Capră
Toader zăt Ioan Capră
Onofreiu Rusul
Iamandi Ursoiu
Ioan Netidu
Vasili a Titianii sau Săcrieriu
Iftimi Poroșchi
Apostul sîn Grigori
Costantin sîn Iosăp
Manoli Danilovici
Ioan Coțoveancă
Costandin sîn Ion Netidu
Șimion zăt Iosăp
Mihai sîn Grigori Netidu
Chirila Cofariu
Ioan Odoabașă

Neguțătorii

Ivan Dimitriu (starea al 3-le) -
venit din Eaș

Jidovii orîndari

Marcu Rozmanu

Cu patintă prusăenească

Vasîli Biblerchi

**Tăblița lăcuitorilor satului Șandrenii. 1838.
Moșia spăt(arului) Iordachi Gane**

Preoții în slujbă
Bis. Sf. Ierarh Nicolae

Vasili Benderschi

Diaconii în slujbe

Pintilii Sîrbu

Dascălii bisericești

Gheorghe Munteanu

Ioniț sîn Grigoraș

Vătăjii moșiilor

Ștefan sîn iconom Petre

Cei apărați...

Andrei Dunăre

Bătrînii...

Ion Zbîncu

Ștefan vier

Ilii Goldan

Vasîli rotar

Grigori Ravliuc

Stanciu rotar

Văduve

Marie Acsîntoai

Floari Cimuțoai

Frăsina Cibotărița

Anița lui Niță Tărfi

Marie lui Ioniță, pușcaș

Marie lui Tanasă, rotar

Ana lui Ursu Mocanu

Ioana lui Ursachi

Reveica lui Cioată

Ana Scripcarului

Maria Rălăi

Anisie Ursului

Safta lui Iacob, vier

Balașa lui Pleșcan

Marie lui Gheorghe Ungurianu

Mazili

Costandin Mitescu

Birnici

Ion Rusu, mangalagiu, vornicel

Pașcu Vălean

Condurachi Berar

Simion Blaga

Ion Pohoi zet Cioată

Vasîli brat Sîmion Buzi

Ion Cîmpanu

Gavril a Gacii

Tanasi Cîmpanu

Vasîli Ravliuc

Gavril sîn Gheorghe Șchiopu

Iacob a Finicăi
Nistor Vacariu
Ion Crăciunescu
Andrii Cîmpanu
Costandin a Pădurarului
Ion Beudeanu
Anton, vacar
Costandin Dura
Darie Hînceanu
Gavril Morariu
Gheorghei Beudeanu
Ilii Condurachi
Ifteni a Ursului
Ion, croitor
Niță a Acsîntioai
Dumitru sîn Ionică
Costandin a Ursului
Ioniț sîn Vasîli rotar
Gavril Pașcu
Dumitru Gaci
Maței, cioban
Apostu, rotar
Gavril Livădar
Vasîli Dura
Sîmion Chițăscu
Vasîli Sopenar
Ion Pădurariu
Ștefan Mocanu
Gavril Blaga
Ion a Vieriului
Ioniță zăt Iacob, vier
Mihăilă, plugar
Maței a Frăsînii
Vasili Slăbuț
Ion Ravlincu
Iacob sîn Simion
Toader sîn Acsînti

Neculaiu brat Crăciun
Gheorghei Ciobanu
Andrei Vieriu
Timofti, rotar
Ion Prisăcariu
Ion Morariu
Ion Cojocariu
Pintilie, curălar
Iftimi, grădinar
Simion Buză
Toader Condurachi
Crăciun a Pădurariului
Ilie, bejănar
Toader Crișmariu
Toader Vicovanu
Gavril, pușcaș
Ion Zbîncu
Dumitru Cîmpanu
Vasili a Anii
Iosăb, vier
Ștefan Ungureanu, vieriu
Petre Ungurean
Simion bejenar
Gavril zet Tanasă Rotariu
Toader brat Ilii
Ioan Olariul
Ilii sîn Ștefan, pădurar
Ștefan, pădurar
Vasîli Boțu
Vasîli, merticar
Ilii Cofariul
Ioan Zamucul
Petre, porcar
Gavril, pădurar
Sîmion, jîtar, sau Benga
Ilii sîn Petre Prisăcariu
Ștefan Finica
Ilii Butnariu

Vasili Rotariu	Dumitru sîn Ianachi Cîmpan
Gavril sîn Maftai, căpătăier	sau Chitan
Costandin Acsînti	Toader sîn Ion Paiul
Alicsandru, rus	Toader a Cărpoai
Sîmion Mocanu	Neculaiu sîn Pușcaș
Ion chelar sau Bistrițanu	Iftimi sîn Ion, croitor
Toader bejenar sau Sopenariu	Ion sîn Vasîli Jănică (?)
Iacob Ungurianu, jîtar	Toader Lucaci
Costandin, chelar	Costandin sîn Sîmion Cioată
Vasili, morar	Toader sîn Ilii Goldan
Savva, grădinar	Petre sîn Ion, morar
Toader sîn Pricop	Sîmion sîn Ion Răscu (?)
Gavril sîn Ion, rotar, ci-i zic	Vasili sîn Acsîntioai
sîn Tanas a Ursului	Dumitru sîn Ioan Ungurianu
Neculai sîn Gavril Pașcu	Ion Macsîniu
Nica sîn Catrina Strîmbuleasă	Irimie, morar
Ion sîn Ilii, cojocar	<i>Neguțătorii</i>
Grigori sîn Toader Ungurean	
Irimiea Bistrițan sau Ungurean	Ionîț Sîrbu (starea a 3-a)
Toader sîn Ilii, cofar	

Arhivele Naționale Iași, Vistieria Moldovei, 252/1838, f. 158^v-186^v.

Satul Petreștii de Gios. Parte di moșie a dumis. clucer Ionîță Handoca

<i>Vătăjii moșiilor</i>	Ilii Doilei
Ioan Mogîlde	Ioan sîn Curcan
<i>Văduvile</i>	Ioan Frunză
	Flore Sorocan
Ioana Sorocănița	Ioan Sorocan
Safta Șuioi	Vasîli Dumitrașcu
<i>Birnici</i>	Gheorghe Mogîlde
	Costandin Copzariul
Niță Dumitrașcu	Cozma zăt Scafariu Bejenariu
	Ioan Lefter
	Ștefan sîn Dănilă Cocuz

**Tăblița lăcuitorilor satului Petrești, parte dumisale
pahar(nicului) Ioan Handoca. Parte de sus.**

<i>Vătăjii moșiilor</i>	Ionuț Pavăl
Vasili sîn Mateiu Mătian	Simion Vieriu
	Epati Ungureanu
<i>Bătrînii</i>	Roman sîn Mihăilă
	Grigori Topor
Iftimii Doru	Ilii Macoveiu
	Vasili Căpățînă
<i>Birnicii</i>	Gheorghe Curcan
	Tudurachi Olariul
	Neculai sîn Pavăl Gălușcă
Vasile Chiaea vornicel	
Dumitru Macsîniuc	<i>Căpătăierii</i>
Grigori Olăeriu (?)	Neculai Ciobanu
Gheorghe Huzum	Ioan Surugiu
Mihăilă Lepșa	
Toma zăt Huzum	<i>Jidovii orîndari</i>
Dumitrașcu Butnariu	
Lupu Crudul	Ilii Ciobotariu, jîdov
Ioan Dăscălescu	
Gheorghe Olariul	

**Tăblița lăcuitorilor satului Slobozia Alecsăștii a casăi
răposatului aga Mihai Veisa - 1838**

<i>Birnicii</i>	
Petre Bazun	Ioan Grosu
Tănasă sîn Petre Bazun	Petre Ungureanu
Andronic Ungureanu	Toader Jășcu
Toader Ungureanu	Gheorghe Ibănescu
Maftieu Ungureanu	

Arhivele Naționale Iași, Vistieria Moldovei, 252/1838, f. 268^v-274^v.

ANEXA Nr. 5

**Vasluiul. Ocolul Fundurilor. Catagrafia lăcuitorilor din satul
Șândrenii. Proprieta a dumis(ale) spatar(ului) Iordachi Gane
– 1845**

Preoții

La biserica
Sv. Ierarh Nicolaiu

Vasili Nodenschi
Pantilimon Sîrbu

Dascălii

Neculaiu sîn dascălu Ioan
Ioniță sîn Grigoraș
Postelniceii

Costandin Mitescu

Polcovniceii

Andriiu Dunăre

*Cei apărați cu cărțile
Ocîrmuirei*

Vasili Curdul – botezat din
Otomani, după adeverința
Isprăvniciei de aprozi din
1841 mai 20 no. 6040

*Vătăjii de la moșiile
boierești*

Iordachi Botez

Bătrîno-nevolnicii

Ilii Cofariu
Vasili Rotariu
Grigori Ciomuța
Pascu Văleanu
Vasili Fimcăi [= Finicăi]
Tanasă Cînipanu
Sîmion Bărbăcoiu

Văduvile

Ana lui Vasili
Marica Acsînteoai
Răveica lui Cioată
Anița lui Gheorghe, scutar
Dochița, vădana
Safta, prescornița
Anghelina lui Neculaiu Mangalagiu

Birnicii

Alicsandru Rusu
Maftiu Ciobanu
Ștefan Pădurariu
Ioan Rusu, mangalagiu
Ion Pohoiu zăt Cioată
Costandin Blaga
Ioan Honțescu
Vasili Brat sîn Ioan Buză [sic!]

Ioan Cîmpanu
Gavril a Gaciu

Andriiu Cîmpanu

Vasîli Ravliuc	Toader Crăcimariu
Gavril sîn Gheorghî Şchiopu	Toader Hicovanu
Iacob a Fimcăi [= Finicăi?]	Gavril Puşcaşu
Anton vieriu sau vacariu	Iacob Vieriu
Sîmion Chizăscu [= Chiţăscu]	Sîmion Bejanariu
Dumitru Cîmpanu	Gavril zăt Tanas rotar
Costandin a Pădurariului	Toader brat Ilii
Ioan Beldeanu	Toader sîn Acsînti
Costandin Dura	Ioan Olariu
Gheorghî Beldeanu	Ilii sîn Ştefan, pădurar
Ilii Condurachi	Ioan a Vieriului
Iftimi a Ursului	Petre Porcariului
Ioan Croitoriu	Ilii sîn Petre, prisăcar
Dumitru sîn Ioniţă sau Conică	Ştefan Fimca [Finica]
Costandin a Ursului	Ilii Butnariu
Ioniţă sîn Vasîli Rotariu	Costandin Acsinti
Dumitru Gaciu	Sîmion Mocanu
Apostu Rotariu	Toader, bejenar, sau Soponariu
Gavril Livădariu	Costandin Chelariu
Vasîli Săponariu	Sava Grădinariu
Gavril Blaga	Toader sîn Pricopi
Ioniţi zăt Iacob	Gavril sîn Ioan, rotar, sau
Mihăilă Plugariu	Tănasă a Ursului
Maftiu a Frăsinii	Neculaiu sîn Gavril Pascu
Vasîli Slăbuţi	Nica sîn Catrina Strîmbuleasa
Ioan Ravliuc	Ioan sîn Ilii Cofariu
Iacob sîn Simon	Grigori sîn Toader Ungurean
Toader Lucaciu	Nistor Vacariu
Andriiu Vieriu	Irimiea Bistriţă sau Ungureanu
Timofti rotar	Toader sau Ilii Cofar
Ioan Morariu	Ioan Zbîngu
Ioan Cojocariu	Dumitru sîn Tănasă Cîmpanu
Petre Ungureanu	Toder sîn Ioan Paiu
Iftimi Grădinariu	Toader a Cărpoaei
Sîmion Buză	Neculaiu sîn Puşcaşu
Toader Condurachi	Ifteni sîn Ioan, croitor
Crăciun a Pădurariului	Ioan sîn Vasîli Fimcă
Ilii Bejănariu	

Costandin

sîn Sîmion Cioată

Toader sîn Iliei Goldan

Ștefan Ungureanu, vieriu,
sau Baltă

Petre sîn Ioan Morariu

Sîmion sîn Ioan Răle

Dumitru sîn Ioan

Ungurenu sau zăt Ravliuc

Ștefan Cofariu

Costandin Onică

Vasîli sîn Ioan Munteanu

Sîmion sîn Ioan Negru

Toader sîn Sîmion Chițăscu

Ioan sîn Tănasă Ursu

Petre sîn Ștefan Baltă

Gheorghii sîn Ioan Ravliuc

Ichim sîn Iacob, jîtar

Petre Strîmbu

Gheorghii

sîn Darii Hînceanu

Neculai sîn Acsînti

Ioan sîn Petre Ciobotar

Costandin sîn Iliei Goldan

Petre sîn Gavril

Plugar sau porcar (?)

Iacob sîn Ioan Zbîngu

Vasîli sîn Toader Hînceanu

Grigori sîn Iacob Rusu

Ștefan sîn Vasîli Săponariu

Vasîli sîn Toader Vicovan

Neculaiu Pricop

Nica Plugariu

Grigori Ravliuc

Iacob Pascu

Grigori sîn Petre, prisăcar

Sîmion jîtariu - veniți de aiure

Căpătăierii

Pintilii Curălariu

Ioan Prisăcariu

Iliei Ciobanu

Vasîli Arnăutu

Vasîli a Șchioapii

Mihaiu Merticar,

brat Ioan Morariu

Neculaiu Ciomîrță

Vasili, tatăl lui Maței Ciobanu

Stanciu Rotariu

Vasili sîn Gheorghii, butnar

Gheorghii Argatu

Toader Pașcu

Vasîli Argatu

ci-i zîc Ciobăniții

Ioan sîn Vasîli Fîntînariu

Gheorghii Argatu

Toader a Vadani

Gheorghii argatul

Vasîli Ciobanu

Panaiti, argat

Neculaiu, argat

*Negușitorii, posesorii cu
orîndarii creștini de prin sate*

Starea I-ii

d. polcov. Andriiu Dunăre,
[posăsor moșii cu contract
din anul 1844 apr. 13 pe
trii ani început di la ace
aret și cu 450 # cîșturile pi
un an]

Starea III-a

Ioniță Sîrbu – orîndariu
Ioan sîn polcov. Constantin
Mîtescu – tij orîndariu

Birnicii

Vasîli Dura – ce-au fost
fugit și s-au întors
Vasîli brat Ilii Ciobanu
Ioan Ciobanu
Irimiea Morăriței
Ioan Ciobanu
Gavril Crîșmariu
Ioan Crăciunescu
Ioan sîn Iacob
Ioan Chelărașu

Satul Șăndrenii

Proprieta a dumis(ale) căminar(ul) Vasile Climescu

Vătăji de la moșiile boierești

Acsiniea lui Enachi Bițiță

Dumitru Slabului

Birnicii

Bătrîno-nevolnici

Costandin Vasluianu
Neculaiu Forne
sau Burlacu

Grigori a Lupului
Ioniță Bîrlădeanu
Neculaiu Roșu
Costandin Negară
Vasîli Ciobanu sau Baci
Andriiu brat Ștefan Cibotar
Timoftei Olăeriu
Gheorghe a Lupului
Ștefan Chitar (?) sau Titilică
Ioniță Vieriu sau Ioan
zăt Costandin Vasluianu
sau Hănianu (?)

Văduve

Nastasiea Petroai
Catrina lui Ștefan Cibotar
Palaghiea lui Grigori Slabu
Anișoara lui Apostu Frunză

Ștefan Olăeriu
Neculai sin Simion Frunză
Ioan Balan
Dumitru Lupului
Timoftei Cibotar
Ioan Rusu
Grigori a Dascalului

Vasîli a Petroaii
Andronachi Iorașcu
Neculaiu Miricioii
Dumitru a Petroai
Tudurachi zăt Mihăilă
Neculaiu Huțanu (vinit de aiure)
Nica sîn Costandin Vasluianu

Arhivele Naționale Iași, Visteria Moldovei, 256/1845, f. 23^v-32^r.

Satul Slobozia Mogoșăștii
Proprieta a post(elnicului) Costachi Burghele

Preoții
[Sf. Împărați Constantin
și Elena]
Neculaiu sîn Gheorghei Popovici
Dascălii

Ioan sîn Ioan Frunză
Vasîli Vechiu
Costandin Crăciun
Costandin Botin
Gheorghei Cercurariu

Văduve

Iordachi sîn preot Neculaiu
Iordachi sîn dascăl Ștefan

Paraschiva Rotărița
Ileana Goldăneasă
Mariaea Scripcărița
Ileana Olărița
Ileana Văduva

Birnicii

Vătăji de la
moșiile domnești

Costandin Iacob

Mihăilă Ungureanu
Vasîli sin Ioan Vieriu
Vasîli sîn Ursu Calance
Costandin a Zahariei
Ioan Morariu
Dumitru Butnariu
Toader a Petroaii
Ursu Goldan
Nechita Cofariu

Bătrîno-nevolnicii

Ioan Macsîrneanu
David Spatar
Iordachi Crăciun

Satul Ipatele, moșie răzeșească

Preoți
La Biserica Sf. Ierarh Neculaiu

Ioan Netidu
Ioan Nastasă

Gheorghi Tabără

Văduve

Dascăli
Toader sîn Lupu
Gheorghi sîn Popa

Todosie lui Neculaiu Ipatile
Catrina a Săndoei
Safta lui Iosîp Ipati
Gafița lui Grigori Ipati
Maria Ciomoloi
Dochița lui Mihaiu Rus
Nastasi lui Grigori Netidu
Ancuța lui Costandin Netidu
Sanda lui Arhip

Cei de la neamuri

Ioan sîn Coste Juverdeanu
Gheorghi sîn Coste
Juverdeanu

Rucsanda lui Stoean
Maria Petculeasă
Mariia lui Nastasă
Catrina Costoi
Paraschiva lui Nastasă
Catrina lui Ioachim Murgescu
Maria Mocănița
Catrina lui Ioan Capră
Maranda Ciorneiasă

Vel căpitani

Alicsandru Iancu

Postelnice

Ioan sîn Andronachi

Polcovniceii
Costandin Popa

Birnicii

Cei apărați cu cărțile
Ocîrmuirei
Gheorghi Motăș
Ioan Crețul
Ioan Botezatul

Dumitru Vasîlachi
Costandin Mocanu
Neculaiu Ipati
Gheorgi sîn Iosîp
Ștefan Postolachi
Costandin zăt Murgescu
Costandin Manoli
Simion Murgescu
Neculaiu Capră

Bătrîno-nevolnicii

Toader Ungureanu
Gheorghi Ipati

Nechita zăt Sandu
Iamandi a Ursoaii
Sîmion sîn Ioan Capră
Niță sîn Ioan Capră
Toader zăt Ioan Capră
Zahariea Istrati
Onofrei Rusu
Vasîli a Titiesii sau Săcrieriu
Ioan Odobaș
Simion zăt Iosîp
Mihaiu sîn Grigori Netedu
Neculaiu Tabără
Chirila Cojocar sau Cofariu
Leonti Jîtariu
Apostu sîn Grigori
Costandin Ioniță
Ioan Șancu
Ioan sîn Filip Băban
Toma Ciomul
Ștefan sîn Vasîli Vasilachi
Ioan sîn Neculai Ipati
Costandin sîn Chirilă Cofariu
Ioan sîn Costandin Manoli
Neculaiu Huluță

Ioniță sîn Vasîli Popa
Juverdeanu
Moisă sîn Vasîli Popa
Juverdeanu

Căpătăeri

Ilii Buraga
Petre Nastasă
Costandin Ipati
Ioan Grasu
Vasîli a Nechitii
Neculaiu Ungureanu
Vasîli Brașovanu
Gheorghii sîn Ion Ciobanu
Ioan zăt Mihaiu Rusu
Toader sîn Grigori Oieriu
Ioan sîn Iordachi Boacă
Dumitru Burlacu

Birnicii

Costandin Blaga (ce-au fost fugit
și s-au întors în urma scrierii)

Satul Borăștii – Proprieta a răzășilor

Preoți
La biserica Sv. Voevozi

Vasîli sîn preutul Gheorghii

Dascălii

Enachi sîn Sandu Frunză
Gheorghii sîn Ioan Botezat

Porușnicii

Neculaiu Cumpănă

Postelniceii

Gheorghii sîn Grigori Gologan

Polcovniceii

Gheorghi Vulpi
Neculaiu sîn dieaconu Cumpănă
Vasîli Mihociu
Vasîli sîn Anton Munteanu
Săndulachi Sălvăstru
Toader Săvastru
Vasili Lipșa

*Cei apărați cu cărțile
Ocîrmuirei*

Toader Ciorneiu

Bătrîno nevolnicii

Vasîli Crotoriu
Costandin Mirăuți
Toma Vasilachi
Ilii Purici sau Buhle
Luca Dărăbană
Miron Cărauș
Ioniță Panaiti
Ioan Neteđu
Apostu Frunză
Ioan Lipșa
Costandin Panaiti

Văduvile

Maria Stegărița
Ileana lui Ilii Sîrghi
Safta Puricioai
Catrina lui Ioniță Sîrghi
Mariea lui Mihălachi
Tălpălar
Ileana Puricioai

Safta lui Ștefan Dănilă
Mariea lui Mitran
Catrina lui Antohi Bălan
Floare lui Ioan Lungu
Vasîlca Manolăcheoi

Birnicii

Costandin sîn Toader Purici
Toader Lipșa
Neculai Hagiută
Ștefan sîn Ioaniț Dumitru
Tănasă sîn Cărauș
Costandin Bejănariu
Toader Vieriu
Toader Burueană
Ioan sîn Iacob Lipșa
Lupu Călugărul
Neculaiu Ceapă
Onofreiu Mișcu
Costandin Căraușu
Grigori Șălariu
Lupu Porumb
Onofreiu Lipșa
Condurachi Ungureanu
Dumitru Mihalachi
Costandin zăt Croitor
Savin Purici
Toma sîn Savin Zota
Gheorghi Blîndu
Gheorghi sîn Ioniță
Dumitru
Grigori sîn Vasîli Purici
Grigori sîn Grigori
Munteanu
Gheorghi Macoveiu
Iordachi sîn Botezatu
Gheorghi sîn Bălan

Satul Petreștii – Proprieta a dumisale pah(nicului) Ioan și clucer Ioniță Handocești

Vătăjii de la moșiile boierești

Vasîli zet Vasîli Popa
- a moșiei dlui pah(arnicului)
Ioan Mogîlde
- a moșiei dlui clucerul

Cei la neamuri

Costandin sîn Ioan
Handoca
Sandu sîn Radu Handoca

Bătrîno-nevolnicii

Dumitrașcu Butnariu

Văduvile

-pe partea pah(arnicului)
Ileana Sorocănița
Safta Șuioai
Palaghiea Dorului
Ancuța lui Vasîlachi
Maria Huzumoi

Birnicii

-pe partea pah(arnicului)

Vasîli Chihae
Dumitru Macsînuc
Grigori Oieriu
Toma zăt Hozman
Gheorghi Olariu

Ioniță Pavăl
Ipati Ungureanu
Gheorghi Curcan
Vasîli Dumitrașcu
Mihalachi sîn Porcii
Huzum
Vasîli sîn Porcii Huzum
Costandin Dumitrașcu
Ioan Huzumn
Ioan Vasîlachi
Ioan Acsînti
Ioan Doru
Gheorghi Dumitrașcu
Vasîli Mihalachi
Vasîli Ciobanu sau
Crîșmariu
Vasîli Cociorvă
- pe partea clucerului
Ioan Frunză
Flore Sorocanu
Ioan sîn Curcan
Vasîli Dumitrașcu
Alecsa sîn Pintilii Rusu
Mihaiu Butnariu
Iftimi Sîrghi
Tănasă Șălariu
Gheorghi Bejenariu
Vasîli zăt Ioan Ciobanu sau
Frigură
Niță Panaiti
Gheorghi Mogîlde
Vasîli Căpățînă sau Călance
Zaharie Ungureanu sau Mavrichi
Gheorghi sîn Mihăilă
Rotariu

Căpătăerii
(tocmiți cu hac la proprietar)

Dumitru Postîrnac
Toader sin Roman
Sîmion Șălariu
Vasîli Mitran

Toader Șuiu
Agachi sîn Luca
Gheorgi Arloji, burlacu, cumnat
lui Alicsandru Rusu

Arhivele Naționale Iași, Vistieria Moldovei, 256/1845, f. 44^v-61^r.

ANEXA nr. 6

Lista familiilor actuale din satele comunei Ipatele (cu numărul
persoanelor majore, cu drept de vot în anul 2000)

Alexești

Aron 2	Fandarac 1	Roman 3
Baeră 1	Ilie 5	Sion 3
Bucătariu 1	Luca 1	Tîrziu 2
Buzatu 2	Nucă 2	Varga 1
Călin 10	Postolache 2	Vieriu 4
Donea 1	Rache 1	Zătingă 2

Bîcul

Acatrinei 2	Ciobanu 1	Hrițcu 1
Adjudeanu 1	Ciumală 29	Iosub 1
Aelenei 1	Cojocariu 4	Ipate 1
Afloarei 7	Constantin 1	Juverdeanu 10
Ailoei 3	Costache 1	Lupu 24
Alexa 1	Cristea 1	Manciu 2
Amarandei 1	Darie 19	Manciu-Vacariu 1
Apetrei 22	Dascălu 17	Mangalagiu 1
Apostol 18	David 1	Matei 3
Ardeleanu 2	Dobreanu 6	Mihai 5
Asăvoaei 12	Dobriță 9	Mihăilă 5
Bazon 1	Dodan 2	Mironeanu 5
Băbuță 3	Dorobanțu 3	Moraru 2
Bistriceanu 5	Ducan 1	Nechifor 1
Bucătaru 6	Dumitrașcu 1	Neculai 1
Burduja 4	Filip 1	Nițulescu 5
Burdun 2	Finică 16	Oancea 2
Burlacu 1	Florea 8	Olaru 1
Butnariu 3	Gacea 7	Onică 4
Carp 3	Gavril 1	Orza 1
Chiperi 1	Goldan 2	Panaite 4
Chirilă 5	Haciu 4	Pădurariu 2
Chițescu 13	Haulică 3	Păduraru 19

Polcovnicu 1	Sonea 44	Ungureanu 5
Popa 11	Stîngaciu 9	Ursu 13
Potop 1	Șchiopu 17	Vacariu 3
Prisăcariu 1	Șuii 3	Vacaru 2
Radu 4	Talpazan 1	Vasile 3
Răileanu 1	Tănăsuc 16	Vieriu 3
Reveica 1	Tănăsucă 7	Vieru 17

Cuza-Vodă

Adochiței 1	Cumpănă 8	Nica 14
Agape 1	Diaconu 2	Nucă 2
Andone 4	Dobîndă 1	Onofrei 11
Andreca 3	Drujă 5	Oprea 3
Andronic 1	Druță 2	Pintiliuc 2
Armășelu 5	Dumitru 13	Popa 1
Balan 2	Fărîmă 2	Purice 33
Barbir 1	Filon 6	Rusu 3
Boboc 2	Fînaru 1	Savastru 2
Bojilă 2	Frunză 6	Savin 4
Botez 13	Gologan 10	Sevastru 1
Botezatu 6	Greco 10	Simionescu 3
Boza 1	Haciu 1	Simiuc 8
Cain 4	Iacob 1	Șuii 10
Carp 1	Ifrim 2	Tănăsuc 2
Căliman 1	Ipate 1	Teslariu 10
Călin 1	Ivanciu 1	Tinca 1
Căraușu 1	Juverdeanu 1	Trofin 2
Chirilă 2	Lipșa 52	Țugui 1
Ciobănașu-Brînzei 1	Luca 2	Ușurelu 2
Ciocan 2	Macovei 6	Vătavu 1
Cojan 6	Manole 5	Veniamin 1
Cojocar 1	Matran 18	Vieriu 2
Constantin 1	Mihalache 1	Vieru 1
Cozmei 3	Miron 4	Vîrlan 6
Crețu 4	Mogîldea 4	Zavu 1
Crîngașu 4	Nantu 3	
Cservenszki 2	Neagu 1	

Ipatele

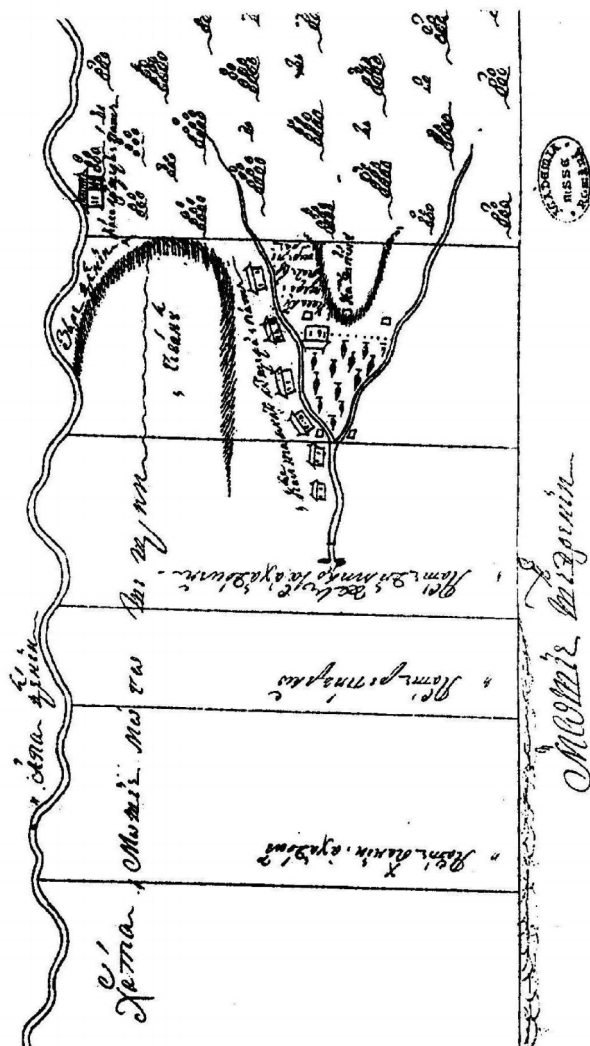
Acatincăi 1	Cumpănă 4	Mironeanu 10
Achirei 5	Darie 1	Mitu 1
Adăscăliței 2	David 5	Mocanu 1
Airinei 1	Deleanu 2	Moisii 3
Airini 2	Diaconu 7	Moloea 2
Armășelu 1	Dodan 1	Muntean 2
Aron 1	Dolgu-Ursuleanu 1	Mustăreț 1
Asultanei 1	Dumitriu 16	Mustereț 18
Avasilcăi 1	Fandarac 1	Nastasă 4
Bazon 6	Florea 2	Năstase 1
Boacă 22	Gaman 1	Neagu 14
Botez 1	Gălușcă 3	Netedu 4
Botezatu 1	Gheorghită 1	Nica 1
Capră 1	Gherasim 2	Nistor 1
Carp 11	Grădinariu 1	Odăgeru 1
Caruz 11	Grigore 30	Odobașa 8
Călin 7	Haciu 6	Olaru 3
Cercurariu 5	Hăulică 9	Oneaga 1
Chelariu 1	Ilie 6	Păduraru 4
Chetrăriuc 5	Ion 1	Pălimariu 1
Chetrăruc 6	Ioniță 1	Pălimaru 1
Chetroșanu 2	Iordache 1	Pintiliuc 1
Chirilă 7	Iordachi 3	Polcovnicu 2
Chițescu 1	Iovu 1	Popa 7
Cioară 2	Ipate 3	Popovici 1
Cioată 1	Ispir 4	Porosniuc 1
Ciobanu 1	Juverdeanu 11	Postîrnac 13
Ciohodaru 2	Lazăr 1	Postolache 1
Cojocar 1	Leuștean 2	Potoleanu-Crimu 1
Cosmei 1	Lipșa 2	Potop 1
Costea 26	Lungu 5	Prună 4
Coșarcă 14	Macovei 2	Purice 4
Cozma 1	Manole 6	Raru 9
Cozmei 3	Merișescu 22	Răzlog 4
Crăciun 11	Mihai 1	Roman 21
Crețu 8	Mihăilescu 4	Romanet 1

Rotariu 2	Șuiu 11	Vartolomei 1
Rotaru 8	Talpazan 5	Vasilache 26
Rusu 14	Tanasă 9	Vasile 1
Rusu-Onel 1	Tăutu 1	Vasiliu 4
Sava 9	Tudorache 2	Veniamin 2
Sava-Petrovici 2	Tudose 2	Vieru 3
Sechilă 2	Tudurache 4	Vîlcu 1
Sfichi 1	Tudurachi 2	Vlădeanu 1
Simiuc 5	Țîntea 1	Zaharia 2
Simota 1	Ungureanu 5	Zătîngă 2
Spătaru 3	Ursu 1	Zota 2

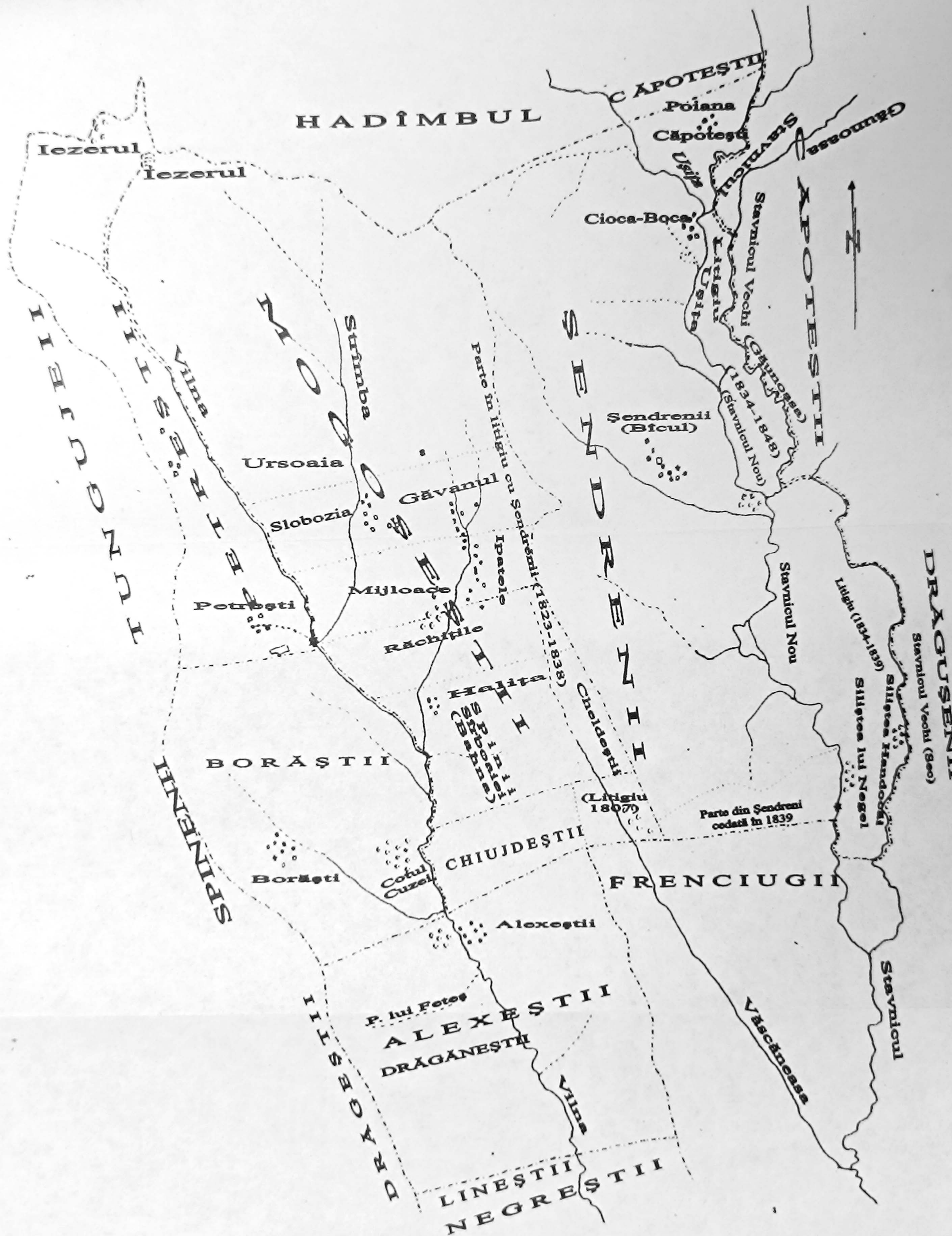
Cioca-Boca (anul 1992)

Afloarei 4	Fandarac 2	Smău 11
Ailenei 19	Florea 1	Sofian 2
Ailoei 3	Frunză 9	Tincu 2
Anton 1	Gavril 2	Tudurache 7
Apetrei 10	Goldan 1	Ungureanu 14
Băbuță 19	Ion 2	Ursu 7
Bîza 4	Nistor 2	Viman 2
Bontăș 2	Panaite 16	
Bujor 2	Pașcu 6	
Busuioc 2	Pavel 2	
Ciobanu 2	Păduraru 1	
Ciobănașu 5	Pricop 2	
Dodan 1	Rotaru 3	
Doloi 40	Sbîngu 18	
Dulceanu 4	Simota 2	

1 MOȘIEI MOGOȘEȘTI



HARTA MOȘIEI MOGOȘEȘTI (cca 1805 / situația din 1715)
Arhivele Naționale București, Documente istorice, MXXXIII/241



HARTA MOȘIILOR (sec. XV-XIX)

HARTA TOPONIMICĂ

